ระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวน: การศึกษาแนวอรรถศาสตร์ปริชาน

อุษณา อารี

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวน: การศึกษาแนวอรรถศาสตร์ปริชาน

อุษณา อารี

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวน: การศึกษาแนวอรรถศาสตร์ปริชาน”
ของ อุษณา อารี
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(Dr. Mathias Jenny)

.....ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง ระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวน: การศึกษาแนวอรรถศาสตร์ปริชาน
ผู้วิจัย อุษณา อารี
ประธานที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา
ประเภทสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ ไทพวน, ลักษณนาม, อรรถศาสตร์ปริชาน, การจัดหมวดหมู่, ความหมายเชิงมโนทัศน์

บทคัดย่อ

การศึกษาระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวนตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ (categorization) นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) มาเป็นแนวทางหลักในการศึกษา เพื่อที่จะทำความเข้าใจระบบคิดและวัฒนธรรมของชาวไทพวนผ่านการใช้ภาษา

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคำลักษณนามในภาษาไทพวนในด้านประเภทและหมวดหมู่ความหมาย ความหมายเชิงมโนทัศน์ รวมถึงโลกทัศน์และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำลักษณนาม โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีแหล่งข้อมูลคือเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทพวน และการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการซักถามข้อมูลจากชาวไทพวนท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบคำลักษณนามในภาษาไทพวนทั้งสิ้น 275 คำ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน แบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก คือ คำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม และคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา โดยคำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม จำแนกเป็น 5 ประเภทย่อย ได้แก่ ความหมายเชิงชนิด ความหมายเป็นหน่วยวัด ความหมายเชิงการรับรู้ ความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึง และความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม ส่วนคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา จำแนกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ ใช้กับอาการที่ไม่มีขอบเขตชัดเจน และใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน

หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน แบ่งเป็น 8 หมวดหมู่ ได้แก่ สิ่งของ รูปร่างลักษณะ มนุษย์ สถานที่ พืช นามธรรม สัตว์ และพาหนะ ส่วนความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน วิเคราะห์จากการปรากฏใช้บ่อย สามารถประกอบคำศัพท์ที่ถูกขยายได้หลากหลาย พบคำลักษณนามต้นแบบที่ใช้กับคำนาม คือ *“อัน”* และคำลักษณนามต้นแบบที่ใช้กับคำกริยา คือ *“เที่อ”*

ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน อธิบายได้จากกลวิธีทางปริชานของคำ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ จำแนกเป็นกลุ่มที่ปรากฏซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย และกลุ่มที่ปรากฏกับรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย 2) คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์ จำแนกเป็น 6 รูปแบบตามลักษณะของการขยายความหมาย ได้แก่ รูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง บรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน ทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน ส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด ปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง และกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง 3) คำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เป็นการขยายความหมายแบบต่างวงมโนทัศน์กัน

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดพบว่ามีคำลักษณนามส่วนหนึ่งที่มีการขยายความหมายทั้งแบบนามนัยเชิงมโนทัศน์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

Title THE CLASSIFIER SYSTEM IN TAI PHUAN: A STUDY IN COGNITIVE SEMANTICS

Author Usana Aree

Advisor Professor Unchalee Wongwattana, Ph.D.

Academic Paper Ph.D. Dissertation in Thai – (Type 2.1), Naresuan University, 2024

Keywords Tai Phuan, Classifiers, Cognitive Semantics, Categorization, Conceptual meaning

ABSTRACT

This research applies cognitive semantic theories of categorization, conceptual metaphors, and conceptual metonymy as primary frameworks to examine the classifier system in Tai Phuan language, aiming to understand the cognitive systems and cultural aspects of Tai Phuan speakers through their language.

The objective of this research is to examine classifiers in Tai Phuan language, focusing on their types and semantic categories, conceptual meanings, as well as the worldview and cultural perspectives of Tai Phuan people as reflected through these classifiers. This qualitative research draws from documentary sources and previous studies related to Tai Phuan language; in addition, field data were collected through interviews with local Tai Phuan speakers.

The findings revealed 275 classifiers in Tai Phuan language, which can be explained as follows:

The classifiers in Tai Phuan can be broadly categorized into two main types: classifiers for nouns and classifiers for verbs. Classifiers for nouns are further divided into five types based on semantic functions: generic meaning, measurement units, perceptual meaning, action-related meaning, and grouping meaning. Classifiers for verbs are classified into two types: those used with unbounded actions and those used with bounded actions.

Semantic categories of Tai Phuan classifiers comprise eight domains: object, shape/form, human, place, plant, abstract concepts, animal, and vehicle.

Prototype analysis of Tai Phuan classifiers, based on frequency of occurrence and versatility of modification, identified /ʔan^{2} / as the prototypical nominal classifier and /thiː^{4}/ as the prototypical verbal classifier.

The prototype of Tai Phuan classifiers can be explained through cognitive strategies, classified into three groups: 1) Classifiers with specific meanings can be categorized into two groups: those that appear repeatedly with the same nouns, and those that appear with variants of the nouns; 2) Classifiers with conceptual metonymy, categorized into six patterns based on meaning extension: SHAPE FOR THE OBJECT, CONTAINER FOR CONTAINED, WHOLE FOR PART, PART FOR WHOLE, QUANTITY FOR THE OBJECT, and ACTION FOR THE OBJECT; and 3) Classifiers with conceptual metaphors that extend their semantics across different conceptual domains.

However, from detailed data analysis, it was found that certain classifiers extend their meanings through both conceptual metonymy and conceptual metaphor.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เปรียบเสมือนการเดินทางอันยาวไกลและเต็มไปด้วยบททดสอบอันท้าทายสำหรับข้าพเจ้า ความสำเร็จในวันนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่ได้รับความเมตตาและกำลังใจจากบุคคลรอบข้างทั้งหลายที่ช่วยให้ข้าพเจ้าก้าวผ่านช่วงเวลาแห่งความเหน็ดเหนื่อยและยากลำบาก ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เปรียบเสมือนแสงนำทางทั้งในด้านวิชาการและแนวคิดการดำเนินชีวิต อาจารย์ไม่ได้เป็นเพียงที่พึ่งทางปัญญา หากแต่ยังเป็นต้นแบบแห่งความเมตตาต่อศิษย์ที่ควรยึดถือปฏิบัติตาม ข้าพเจ้าซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอย่างสุดหัวใจ และเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสอยู่ภายใต้การดูแลของท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ Dr. Mathias Jenny ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์ ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์ กรรมการสอบ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าตรวจสอบวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะอันลึกซึ้งและทรงคุณค่า และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลาวัณย์ สังขพันธานนท์ และ ดร.สุวรรณี ทองรอด ที่เมตตาคอยถามไถ่ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ข้าพเจ้าสัมผัสได้ถึงความปรารถนาดีนั้นด้วยหัวใจ

ขอขอบคุณซายน์และกอล์ฟ กัลยาณมิตรร่วมชั้นเรียนภาษาศาสตร์ รวมทั้งเด็ก ๆ อีฟ ปลั๊กแพร ที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าโลกแห่งการศึกษาระดับปริญญาเอกนั้นไม่ได้อ้างว้างเดียวดายจนเกินไป

ขอขอบคุณคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ต้นสังกัดที่พิจารณาอนุญาตให้ข้าพเจ้ามีโอกาสลาศึกษาต่อ จนได้พบหนทางแห่งการพัฒนาทางวิชาการแบบไม่รู้จบ

ขอขอบพระคุณผู้บอกภาษาทุกท่าน ตายง ยายสวาท ยายจร ลุงสาย แม่พิศ พ่อธวัชชัย น้องกุ๊กกิ๊ก ชาวไทพวนแห่งบ้านหาดเสี้ยวที่เอ็นดูข้าพเจ้าดั่งคนในครอบครัว และยังเกื้อหนุนให้ลูกหลานไทพวนคนนี้ได้มีโอกาสนำศาสตราวุธทางวิชาการมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพิทักษ์รักษาสมบัติของชาวไทพวน ความเมตตาจากทุกท่านคือของขวัญล้ำค่าที่ข้าพเจ้าจะไม่มีวันลืม

ท้ายที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณครอบครัวและบรรดาปิยมิตรที่เป็นพลังสำคัญของชีวิต ขอบคุณแม่ ป้า พี่หนู น้านี น้าหมึก ลูกน้ำ น้องแวน และผู้ที่ไม่อาจเอ่ยนาม ที่เชื่อมั่นในตัวข้าพเจ้าอย่างไม่มีเงื่อนไข การสนับสนุนจากทุกท่านแม้จะดูเรียบง่ายแต่กลับเต็มไปด้วยพลังอันยิ่งใหญ่ ข้าพเจ้าขอมอบความสำเร็จนี้แด่ทุกท่านด้วยความรักและซาบซึ้งใจอย่างหาที่สุดมิได้

อุษณา อารี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
ประกาศคุณูปการ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาษาไทพวน	8
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท	17
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอรรถศาสตร์ปริชาน	29
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	51
แหล่งข้อมูล	51
เครื่องมือวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การถ่ายถอดเสียง	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ประเภทและหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน	66
ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน	66
หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน	88
ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน	100
ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามที่ถูกขยาย	101
ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย	118
บทที่ 5 ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน	123
คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ	123
คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์	126
คำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณเชิงมโนทัศน์	133
บทที่ 6 บทสรุป	139
สรุปผลการวิจัย	139
อภิปรายผล	146
ข้อเสนอแนะ	148
บรรณานุกรม	149
ภาคผนวก	157
ประวัติผู้วิจัย	170

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 ตัวอย่างตารางบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์..... 56

ตาราง 2 ตัวอย่างตารางบันทึกข้อมูลคำลักษณนาม..... 57

ตาราง 3 รูปพยัญชนะและสระที่ใช้แทนเสียงในภาษาไทพวน..... 58

ตาราง 4 ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 87

ตาราง 5 หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 100

ตาราง 6 คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับหมวดหมู่ของคำนามที่ถูกขยาย..... 102

ตาราง 7 คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย..... 119

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 แสดงการเก็บข้อมูลโดยวิธีการประชุมทางไกลด้วยวีดิทัศน์..... 55
ภาพ 2 แสดงการเก็บข้อมูลภาคสนาม..... 55
ภาพ 3 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 61
ภาพ 4 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 62
ภาพ 5 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 63
ภาพ 6 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 64
ภาพ 7 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 66
ภาพ 8 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่ใช้กับคำนาม..... 67
ภาพ 9 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเชิงชนิด..... 68
ภาพ 10 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย..... 69
ภาพ 11 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเป็นหน่วยวัด..... 75
ภาพ 12 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเป็นหน่วยวัดประมาณ..... 78
ภาพ 13 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่ใช้กับคำกริยา..... 84
ภาพ 14 สัดส่วนหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 89
ภาพ 15 สัดส่วนคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับหมวดหมู่ของคำนามที่ถูกขยาย..... 102
ภาพ 16 สัดส่วนคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย..... 119
ภาพ 17 สัดส่วนความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 123
ภาพ 18 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ..... 124
ภาพ 19 สัดส่วนคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์..... 126
ภาพ 20 แผนภูมิแสดงประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 140
ภาพ 21 แผนภูมิแสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน..... 145

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

"ไทพวน" เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไท จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทพวนตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไทย และกัมพูชา ซึ่งชาวไทพวนนั้นมีลักษณะร่วมและมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่น ๆ ทั้งในด้านภาษา วิถีชีวิต และวัฒนธรรม โดยในประเทศไทยมีผู้เรียกชาวไทพวนแตกต่างกันไปว่า "พวน" "ไทพวน" "ไทยพวน" และลาวพวน" แต่การศึกษาของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2561, หน้า 1-31) ที่ศึกษาด้านเสียงและคำในทางภาษาศาสตร์ทำให้ทราบว่าแม้ภาษาพวน ภาษาลาว และภาษาไทยจะจัดอยู่ในตระกูลภาษาไทเหมือนกัน แต่ก็ถือว่าไม่ใช่ภาษาถิ่นเดียวกัน จึงควรเรียกว่า "พวน" หรือ "ไทพวน" มากกว่า ในงานวิจัยฉบับนี้จึงจะใช้คำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า "ไทพวน"

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2559, หน้า 49-50) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนว่ามีการตั้งถิ่นฐานอยู่แถบลุ่มแม่น้ำพวน ภายหลังได้โยกย้ายไปอยู่ที่เมืองเชียงขวางซึ่งปัจจุบันอยู่ในอาณาเขตของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ได้ระบุว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนเริ่มย้ายถิ่นฐานมายังประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและมีการอพยพอีกหลายครั้งจนถึงช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ โดยได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น สุโขทัย แพร่ หนองคาย อุดรธานี ลพบุรี นครนายก ปราจีนบุรี และได้มีสถานภาพเป็นราษฎรไทยอย่างสมบูรณ์ แต่ก็ยังคงปรากฏลักษณะทางภาษาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

แม้ปัจจุบันชาวไทพวนได้ถือว่าตนเองเป็นประชาชนชาวไทยโดยสมบูรณ์แล้ว แต่สำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ ภาษา และวิถีชีวิตในรูปแบบของตนเองมาอย่างยาวนาน ก็ยังคงได้รับการสืบทอดและรักษาเอาไว้ผ่านวัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแสดงออกทางภาษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนสมุดบันทึกและกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และมโนทัศน์ของชาวไทพวนที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์ แม้ผ่านเวลามานับร้อยปี

จากการศึกษาสถานภาพการศึกษาภาษาไทพวนของเพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์ (2561, หน้า 475-486) ได้รวบรวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับภาษาไทพวนจำนวน 23 ผลงาน พบว่าผลงานส่วนใหญ่เป็นการอธิบายเกี่ยวกับระบบเสียง คำศัพท์ และลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของภาษาไทพวน

แต่การศึกษาภาษาไทพวนเชิงอรรถศาสตร์เพื่อเข้าถึงมโนทัศน์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน ซึ่งสะท้อนมาจากการใช้ภาษานั้นยังไม่ชัดเจนมากนัก

ในส่วนของการศึกษาเชิงสังคม มีผลงานที่ได้แสดงให้เห็นภาพรวมของภาษาไทพวนว่ากำลังอยู่ในภาวะของการแปรเปลี่ยนและเสี่ยงต่อการสูญหาย คือการศึกษาการแปรของเสียงพยัญชนะในภาษาไทพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีของศิริชัย หอมดวง และศุภกิต บัวขาว (2559, หน้า 122-137) ที่พบการแปรของเสียงพยัญชนะภาษาไทพวนอันเนื่องมาจากอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานของผู้พูดกลุ่มอายุน้อย ส่วนการศึกษาภาษาไทพวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีของฐิติกาญจน์ ใจไมตรี และอุมาภรณ์ สังขมาน (2559, หน้า 245-262) พบการแปรของคำศัพท์ไปใช้ภาษาไทยมาตรฐานในกลุ่มผู้พูดอายุน้อยเช่นกัน นอกจากนี้ กัญณฐา พงศ์พิริยะวนิช (2559, หน้า 2139-2155) ยังพบว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทพวนภาคอีสานของผู้พูดปัจจุบันเปรียบเทียบกับเอกสารโบราณมีการเปลี่ยนแปลงและสูญหายไป

การศึกษาทัศนคติทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีต่อภาษาของตนเองในเขตภาคเหนือตอนล่างของสุพัตรา จิรนันทนาภรณ์, อรทัย ชินอัครพงศ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2551) พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนที่มีอายุน้อยมีทัศนคติในแง่ลบต่อภาษาตนเองสูงกว่ากลุ่มอายุมาก ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าระดับอายุที่น้อยลงของผู้ใช้ภาษาไทพวนมีผลต่อการปนภาษากับภาษาไทยมาตรฐานและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษามากขึ้น เป็นไปในทางเดียวกันกับการศึกษาเกี่ยวกับคำบุรุษสรรพนามของชาวไทพวนภาคอีสานตามปัจจัยทางสังคมของณชากุญ สิงห์เสนา และจารุวรรณ เบญจาทิกุล (2558) ที่แม้จะพบว่าชาวไทพวนในภาคอีสานยังคงรักษาและใช้คำบุรุษสรรพนามของตนเองไว้ แต่ก็เริ่มมีการปะปนของคำบุรุษสรรพนามที่มาจากภาษาถิ่นเลย ภาษาถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานร่วมด้วย

ส่วนการศึกษาภาษาไทพวนในด้านความหมายและมโนทัศน์นั้นมีจำนวนน้อย พบเพียงการศึกษาคำศัพท์ในวัฒนธรรมการทอผ้าของไทพวนของสุพัตรา จิรนันทนาภรณ์ (2536) และการศึกษาชื่อและระบบการทอซิ่นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวนของพิจิตรา พานิชย์กุล (2547) เท่านั้นที่ศึกษาภาษาเพื่อสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทพวน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่านอกจากคำศัพท์เชิงวัฒนธรรมดังกล่าวจะแสดงมโนทัศน์และวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนแล้ว คำไวยากรณ์บางประเภทเช่นคำลักษณนามก็ยังสามารถแสดงมโนทัศน์และวัฒนธรรมได้ด้วย โดยเฉพาะในเรื่องของระบบคิดและความเชื่อของชุมชน ซึ่งอาจต้องอาศัยกระบวนการทางอรรถศาสตร์ปริชานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นมาใช้ศึกษาต่อไป

ภาษาไทพวนมีระบบคำลักษณนามที่เป็นลักษณะร่วมทางโครงสร้างภาษากับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ และถือว่าเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของภาษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการ

สังเคราะห์งานเกี่ยวกับการศึกษาคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท-กะได[1] ของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2551, หน้า 109-127) พบการศึกษาภาษาจ้วง จีน นุง พ่าเก ลาว ลื้อ ปูยี เต้อหง กัม สุย ฮไล (หลี) ชาน ลุงเจา อาหม และคำตี่ ซึ่งเป็นภาษาที่มีผู้ใช้นอกประเทศไทย โดยผลงานศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายลักษณะทางโครงสร้างและหน้าที่ของคำลักษณนาม ได้แก่ การศึกษาคำลักษณนามในภาษาจ้วงอูหมิง การศึกษาคำลักษณนาม “gij” ในภาษาจ้วงเหนือ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำลักษณนามเป็นคำเสริมหน้าคำนามในภาษาจ้วง การศึกษาลักษณะไวยากรณ์สองแบบของลักษณนามในภาษาจ้วง การศึกษาภาษาจ้วงในมณฑลกวางสีบริเวณลุ่มแม่น้ำโยงเจียง การศึกษาโครงสร้างลักษณนามในภาษาจ้วง การศึกษาภาษานุงที่พูดในประเทศเวียดนาม การศึกษาภาษาพ่าเกที่พูดในประเทศอินเดีย การศึกษาภาษาไทที่พูดในมณฑลยูนนาน การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามทั่วไปในภาษาไท-กะได การศึกษาเปรียบเทียบคำบอกสัณฐานคำนามในภาษาตระกูลไท 6 ภาษา การศึกษาการเรียงลำดับคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท และการศึกษาโครงสร้างนามวลีจำนวนนับของภาษาไท-กะได ผลงานอีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาแนวประวัติและวิวัฒนาการคำ ได้แก่ การศึกษาคำลักษณนามในภาษาจ้วงและภาษาจีนท้องถิ่น การศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ของคำลักษณนามในภาษาจ้วง และการศึกษาระบบลักษณนามในภาษาไทข้ามสมัยโดยใช้ข้อมูลจากภาษากลุ่มไทตะวันตกเฉียงใต้ ไทกลาง และไทเหนือ ส่วนการศึกษาในแนวปริชานและแบบลักษณ์ภาษาพบงานวิจัยที่ศึกษาคำลักษณนามของสิ่งมีชีวิตในภาษาไท-กะได ข้อสังเกตของคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท และการศึกษาคำลักษณนามในภาษาลาว

การศึกษาคำลักษณนามนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงกลุ่มภาษาตระกูลไทและภาษาจีนดังที่ได้กล่าวไปแล้วเท่านั้น แต่ยังปรากฏการศึกษาภาษามาตรฐานที่ใช้กันในประเทศกัมพูชา เมียนมา มาเลเซีย และญี่ปุ่นด้วย โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและความหมายของคำศัพท์ เช่น การศึกษาองค์ประกอบด้านความหมายของคำลักษณนาม “เครื่อง” ในภาษาเขมร และการศึกษาองค์ประกอบด้านความหมายของคำลักษณนามที่ใช้กับส่วนต่าง ๆ ของพืชในภาษาเขมรตามปัจจัยทางสังคมด้านการศึกษาของศิริวรรณ ประสบสุข, ทัศนาลัย บูรพาชีพ และขนิษฐา ใจมโน (2560, 2561) การศึกษาโครงสร้างนามวลีที่มีคำลักษณนามปรากฏร่วมของภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของขนิษฐา ใจมโน (2556) และการศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่นของคะซุโอะ นะงะมะสึ (2550)

การศึกษาคำลักษณนามจากภาษาชาติพันธุ์ในประเทศไทยและการเปรียบเทียบข้อมูลภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในด้านโครงสร้าง หน้าที่ทางไวยากรณ์

---

[1] ในบางแหล่งข้อมูลอาจเรียกตระกูลภาษาขร้า-ไท แต่งานวิจัยนี้จะใช้คำเรียกตระกูลภาษาว่าไท-กะไดตามเอกสารต้นฉบับที่ศึกษา

และคำศัพท์กับความหมาย แต่ก็ปรากฏการศึกษาโลกทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจากคำลักษณนามด้วย ได้แก่ ปิยวดี ยิ่งสวัสดิ์ (2533) ศึกษาโลกทัศน์ของชาวเขา 6 เผ่าในประเทศไทยที่สะท้อนจากการใช้คำลักษณนามของคำนามเรียกสิ่งมีชีวิต จิราภัสร ลิมปิชาติ (2534) ศึกษาโลกทัศน์ของชาวเขา 6 เผ่าในประเทศไทยที่สะท้อนจากการใช้คำลักษณนามของคำนามเรียกเครื่องใช้ในครัวเรือน สิริวงษ์ หงษ์สวรรค์ (2540) ศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาไทยกับภาษาเวียดนาม และบุญเหลือ ใจมโน (2560) ศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาไทย 4 ถิ่น

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีนักวิชาการทางภาษาส่วนหนึ่งเริ่มมีมุมมองว่าคำลักษณนามนั้นไม่ได้เป็นเพียงคำไวยากรณ์ที่ไร้ความหมาย จึงปรากฏผลงานการศึกษาที่ใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ตามแนวคิดแบบหน้าที่นิยม เช่น แบบลักษณ์ภาษา การกลายเป็นคำไวยากรณ์ อรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งถือว่าเป็นมุมมองใหม่ในการศึกษาคำลักษณนาม (อุษณา อารี, 2564, หน้า 832-847) ได้แก่ การศึกษาคำลักษณนามที่ใช้ทฤษฎีต้นแบบ ได้แก่ ชัญญพร จาวะลา (Chanyaporn Chawla, 2016) ศึกษาความหมายของลักษณนาม 只zhī, 个gè และ 条tiáo ในภาษาจีนกลางและภาษาจีนถิ่นใต้ 3 ภาษา (แคะ แต้จิ๋ว และกวางตุ้ง) พรสมสรวง สัจจาอัครมนตรี (2560) ศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามรวมหมู่ “把” bá (กำ) ในภาษาจีนกลางกับคำลักษณะเดียวกันในภาษาไทย และยางวอน ฮยอน (2555) ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการจัดหมวดหมู่ (การจัดประเภท) คำนามด้วยคำลักษณนามในภาษาไทยกับภาษาเกาหลีตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน

จากสถานภาพการศึกษาคำลักษณนามในแง่มุมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางภาษาและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนที่กำลังเกิดขึ้น ประกอบกับผู้วิจัยนั้นได้สัมผัสใกล้ชิดกับภาษาและวัฒนธรรมไทพวนมาเป็นระยะเวลายาวนาน ได้สนทนาสอบถามและแลกเปลี่ยนมุมมองกับคนในชุมชนไทพวนมาโดยตลอด ทำให้พบว่าในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาไทพวนกำลังอยู่ในภาวะวิกฤติอันเนื่องมาจากความเจริญทางสังคม เทคโนโลยี และการศึกษา รวมทั้งการสัมผัสกับภาษาและวัฒนธรรมอื่นที่รายล้อมอยู่รอบข้าง ซึ่งในอนาคตหากความเป็นไทพวนมีการเปลี่ยนแปลงจนถึงขั้นสูญหายไป ก็จะเท่ากับว่าประเทศไทยได้สูญเสียประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และภาษาของชาวไทพวน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในองค์ความรู้สำคัญที่เป็นแหล่งศึกษาเพื่อสืบทราบและอธิบายความเป็นมาของภาษาของชาติและภาษาตระกูลไทไปด้วย จึงเป็นความสำคัญอีกประการหนึ่งของงานวิจัยนอกจากการศึกษาความไม่ชัดเจนทางด้านอรรถศาสตร์

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าที่ผ่านมาการศึกษาความหมายเชิงมโนทัศน์ในภาษาไทพวนยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะการศึกษามโนทัศน์ของชาวไทพวนจากหน่วยคำหน้าที่ (functional morphemes) ในแนวอรรถศาสตร์ปริชานนั้นยังไม่ปรากฏผู้ใดศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้คำลักษณนามนั้นเป็นกลไกสำคัญทางปริชานอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการคิดของมนุษย์เกี่ยวกับระบบปริมาณและ

การจัดหมวดหมู่โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว และนำสิ่งที่คุ้นเคยเหล่านั้นมาใช้ในการเปรียบเทียบ การศึกษามโนทัศน์จากคำลักษณนามในภาษาไทพวนจึงจะทำให้สามารถเรียนรู้และเข้าใจโลกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น การศึกษาความหมายเชิงมโนทัศน์ที่ปรากฏในคำลักษณนามในภาษาไทพวนตามแนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากแนวคิดทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับระบบคิดและมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา โดยอีวานส์ และกรีน (Evans & Green, 2006, pp. 157-163 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 7-15) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของอรรถศาสตร์ปริชานว่า โครงสร้างมโนทัศน์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับร่างกายของมนุษย์ ซึ่งโครงสร้างทางความหมายในภาษาก็คือโครงสร้างมโนทัศน์ รูปแทนความหมายจึงเป็นความรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว และการประกอบสร้างความหมายนั้นก็คือการประกอบสร้างมโนทัศน์นั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบปริชานเกิดจากกระบวนการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งเป็นภาพที่อยู่ในความนึกคิดของสมองมนุษย์อันเกิดจากประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ทางร่างกายกับสรรพสิ่ง โดยระบบปริชานถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของสิ่งต่าง ๆ ในโลก มีหน้าที่เก็บรวบรวมองค์ความรู้และความหมายของทุกสรรพสิ่งทั้งรูปธรรมและนามธรรมแล้วสื่อสารออกมาในรูปของภาษา ดังนั้น ระบบปริชานจึงมีความสัมพันธ์กับภาษา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างแนบแน่น การศึกษาความหมายในภาษาตามแนวปริชานจึงเปรียบเสมือนการศึกษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาไปพร้อมกัน

งานวิจัยนี้ได้เลือกเก็บข้อมูลจากชุมชนไทพวนบ้านหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เนื่องจากข้อมูลแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) แสดงให้เห็นว่าอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนผู้พูดภาษาไทพวนอยู่ในระดับหนาแน่น และเป็นชุมชนชาวไทพวนกลุ่มใหญ่ที่สุดในเขตภาคเหนือ

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ (categorization) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) และนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) มาเป็นแนวทางหลักในการศึกษา เพื่อที่จะวิเคราะห์ความหมายและจัดประเภทความหมายเชิงมโนทัศน์ที่แฝงอยู่ในระบบการใช้คำลักษณนามในภาษาไทพวน อันจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจระบบคิดและวัฒนธรรมผ่านภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทและหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามในภาษาไทพวน
2. เพื่อวิเคราะห์ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามในภาษาไทพวน
3. เพื่อศึกษาโลกทัศน์และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำลักษณนามในภาษาไทพวน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ใหม่ในการจัดหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามในภาษาไทพวนในแนวอรรถศาสตร์ปริชาน ว่ามีการใช้เพื่อสื่อสารในลักษณะใดบ้าง

2. ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความหมายเชิงมโนทัศน์ในคำลักษณนามภาษาไทพวนอันจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความหมายของภาษาในตระกูลไทภาษาอื่น ๆ

3. เข้าใจโลกทัศน์ วัฒนธรรม และระบบคิดของชาวไทพวนที่สะท้อนออกมาจากการใช้ภาษา เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

4. เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมด้านภาษาของชาติพันธุ์ไทพวน สามารถใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาพจนานุกรมภาษาไทพวนให้มีความสมบูรณ์ และเป็นแนวทางให้ศึกษาภาษาอื่น ๆ ที่ใช้กรอบแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะหมวดคำลักษณนามในภาษาไทพวนที่ยังปรากฏใช้อยู่ในปัจจุบันเท่านั้น

2. ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาชาวไทพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยพิจารณาข้อมูลจากเอกสารบันทึกเกี่ยวกับภาษาไทพวนและเอกสารของท้องถิ่นที่เป็นปัจจุบันประกอบการวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำบนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ (categorization) นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คำลักษณนาม หมายถึง ประเภทไวยากรณ์ที่ปรากฏได้ในหน่วยสร้างนามวลี (noun phrase construction) หรือกริยาวลี (verb phrase construction) ที่เป็นโครงสร้างต้นแบบของการปรากฏคำลักษณนามตามกฎโครงสร้างกลุ่มคำ ดังนี้

“คำนาม/คำกริยา + คำบอกจำนวน + คำลักษณนาม”

2. อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) หมายถึง สาขาหนึ่งของภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) ซึ่งมีสมมุติฐานว่าภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนการรับรู้ของมนุษย์ และการเข้าใจภาษาสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น ประสาทสัมผัส อารมณ์ ความรู้สึก สังคม และอื่น ๆ โดยจะไม่สามารถแยกความหมายออกจากประสบการณ์ได้ เพราะรูปภาษาไม่ใช่สิ่งที่ใช้อ้าง

ถึงสิ่งต่าง ๆ ในโลกโดยตรง แต่ความหมายของภาษามีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นตัวแทนของโครงสร้างมโนทัศน์ (conceptual structure) ของผู้ใช้ภาษา

3. ความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) หมายถึง ความหมายที่เป็นความคิดรวบยอดหรือความหมายกลางที่กลุ่มชนเข้าใจร่วมกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นความหมายในภาษาที่ถือเป็นความหมายเดิมก่อนที่จะมีการขยายความหมายออกไปในบริบทที่แตกต่างกัน โดยจะเป็นการแสดงมโนทัศน์อันเกิดจากประสบการณ์และความเข้าใจเกี่ยวกับโลกที่ผู้ใช้ภาษาในสังคมใดสังคมหนึ่งมีร่วมกัน

4. โลกทัศน์ หมายถึง มุมมองหรือความคิดที่กลุ่มชนมีต่อโลกหรือสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของผู้คนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และมีการแสดงออกผ่านภาษา พฤติกรรม ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม

5. วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต พฤติกรรม และสิ่งที่คนในกลุ่มร่วมกันสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและความเหมาะสม

6. ไทพวน หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไท มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้จะหมายถึงชาวไทพวนที่ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวนตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานในครั้งนี้ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาษาไทพวน เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาคำลักษณนาม และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอรรถศาสตร์ปริชาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาษาไทพวน

ในงานวิจัยนี้ได้จัดประเภทเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาษาไทพวนเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทพวนและไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย การศึกษาเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาไทพวน การศึกษาเกี่ยวกับคำศัพท์ในภาษาไทพวน การศึกษาเกี่ยวกับวากยสัมพันธ์ในภาษาไทพวน และการศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทพวนด้านอื่น ๆ ดังนี้

1. ความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทพวนและไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ชาวพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่ง แม้ไม่มีบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนว่ามีต้นกำเนิดอย่างไร แต่อธิบายได้จากหลักฐานที่มีการศึกษาและบันทึกไว้เกี่ยวกับชาวพวน ได้แก่ เจ้าคำหลวง หน่อคำ (2555, หน้า 65-73) กล่าวถึงต้นกำเนิดของราชวงศ์พวนว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ไทเดิมอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนแต่ด้วยการสงครามทำให้ถอยร่นลงมาและแยกย้ายไปสร้างอาณาจักร ในเขตแดนที่ปัจจุบันเป็นประเทศจีน อินเดีย เมียนมา เวียดนาม ลาว และไทย โดยขุนเจ็ดเจืองผู้นำคนสำคัญได้มีชัยชนะเหนือท้าวเจืองในแขวงพวนจึงได้นำไพร่พลมาตั้งบ้านเรือนและสถาปนาแขวงพวนขึ้นเป็นแขวงเชียงขวาง ประกาศเอกราชตั้งเป็นราชวงศ์พวนขึ้น

สุกัญญา สุจฉายา (2545 อ้างอิงใน อุษณา อารี, 2546, หน้า 41) กล่าวว่าชาวพวนเป็นชาติพันธุ์ไทที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่แขวงเชียงขวางทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในเขตติดต่อกับแขวงหัวพันและดินแดนสิบสองจุไท เมืองพวนปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์เจ็ดเจืองสืบทอดกันมาโดยตลอด แต่เนื่องจากเชียงขวางเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญทำให้มีศึกสงครามอยู่เสมอ ชาวพวนบางกลุ่มจึงอพยพไปอยู่ที่เวียงจันทน์และเมืองอื่น ๆ แต่การย้ายถิ่นฐานครั้งสำคัญที่ทำให้เมืองพวนสูญสิ้นอาณาจักรคือการถูกกวาดต้อนโดยรัฐสยาม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2559, หน้า 49-50) กล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนเดิมมีถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำพวน ต่อมามีการย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่เมืองเชียงขวาง ซึ่งปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนวิเชียร วงศ์วิเศษ (2525, หน้า 1-8) ให้ข้อมูลว่าถิ่นฐานเดิมของชาวไทพวนน่าจะอยู่บริเวณภูเขาที่ชื่อว่าภูพวนจึงมีชื่อเรียกบริเวณนั้นว่าบ้านภูพวนหรือบ้านพวน ซึ่งต่อมามีการสร้างและย้ายเมืองใหม่โดยให้ชื่อว่าเชียงขวาง แต่ก็ยังคงเรียกคนที่ตั้งถิ่นฐาน ณ ที่นั่นว่าคนพวน

อัญชลี วงศ์วัฒนา, อรทัย ชินอัครพงศ์ และอัจฉรา อึ้งตระกูล (2560, หน้า 282-284) กล่าวว่าชุมชนไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยเป็นชุมชนที่มีชาวพวนมาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นชุมชนใหญ่ โดยชาวไทพวนนั้นได้เดินทางมาจากเมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมายังประเทศไทยและกระจายกันไปอยู่บริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ซึ่งการอพยพของชาวไทพวนมีสาเหตุหลายประการ เช่น บ้านเมืองเกิดศึกสงคราม หรืออพยพเข้ามาด้วยความสมัครใจ โดยการอพยพเข้ามาครั้งแรกในสมัยกรุงธนบุรีใน พ.ศ. 2322 เมื่อสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองต่าง ๆ แล้วได้กวาดต้อนเอาลาวเวียง ไทพวน และลาวโซ่งมาไว้ ณ สถานที่ที่เคยเป็นเมืองร้างเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียกรุงแก่พม่าใน พ.ศ. 2310 เช่น สระบุรี ลพบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา ต่อมาในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ประมาณ พ.ศ. 2335 เจ้าเมืองเวียงจันทน์ยกทัพไปปราบเมืองแถงและเมืองพวนและได้กวาดต้อนชาวลาวทรงดำไปไว้ที่เพชรบุรี ส่วนชาวไทพวนให้ไปหลายจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แก่ ลพบุรี สระบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา ราชบุรี และจันทบุรี จนถึงการอพยพครั้งสำคัญอีกครั้งประมาณ พ.ศ. 2370 รัชกาลที่ 3 โปรดให้มีการปราบกบฏและกวาดต้อนชาวไทพวนมาไว้ที่จังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว และพิจิตร ซึ่งในปัจจุบันชาวไทพวนได้กระจัดกระจายไปตั้งถิ่นฐานในจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ลพบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี สระบุรี พิษณุโลก อุตรดิตถ์ นครนายก ปราจีนบุรี หนองคาย และอุดรธานี เป็นต้น

ข้อมูลจากเว็บไซต์สาธรพิพิธภัณฑ์ผ้าทองคำ (2563) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยไว้ว่า เมื่อก่อนปี พ.ศ. 2387 ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวไทพวนได้ยึดเอาแนวที่ราบริมแม่น้ำยมฝั่งตะวันออกตั้งแต่ดอยเขามุ้งทางใต้เป็นถิ่นฐานใหม่ เรียกว่าบ้านแม่รากและบ้านหาดเสี้ยว แต่เพราะบ้านหาดเสี้ยวเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่จึงแบ่งกลุ่มเป็นคุ้มบ้านเหนือ คุ้มบ้านกลาง คุ้มบ้านเต๊อ (บ้านใต้) และอีกกลุ่มระหว่างที่ราบริมทิวภูพ้างอมจรดริมฝั่งแม่น้ำยมทิศตะวันออก ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านเหม่อ (บ้านใหม่) และบ้านหาดสูง ปัจจุบันตำบลหาดเสี้ยวแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านหาดเสี้ยว (บ้านเต๊อ) หมู่ที่ 2 บ้านหาดเสี้ยว (บ้านกลางและบ้านเหนือ) หมู่ที่ 3 บ้านหาดสูง หมู่ที่ 4 บ้านใหม่ (บ้านเหม่อ)

ส่วนไทพวนบ้านแม่รากนั้นขึ้นอยู่กับเขตการปกครองของตำบลป่างิ้ว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แต่มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและการใช้ภาษาที่สื่อสารที่เหมือนกัน

เทศบาลตำบลหาดเสี้ยว (2563) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านหาดเสี้ยวไว้ในเว็บไซต์ของเทศบาลว่าชุมชนหาดเสี้ยวมีบรรพบุรุษเป็นชาวไทพวนที่อพยพมาจากเมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อรัชกาลที่ 3 ประมาณปี พ.ศ. 2387 เป็นหนึ่งในจำนวนไทพวนที่อยู่ในประเทศไทยจากจำนวน 23 จังหวัด บ้านหาดเสี้ยวมีเนื้อที่ประมาณ 44 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ตามถนนสวรรคโลก-ศรีสัชนาลัย ระยะห่างจากอำเภอเมืองสุโขทัยประมาณ 67 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 540 กิโลเมตร อาณาเขตติดต่อกับชุมชนอื่นโดยรอบ คือ ทิศเหนือจรดตำบลป่างิ้ว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ทิศใต้จรดตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ทิศตะวันออกจรดตำบลดงคู่ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และทิศตะวันตกจรดตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยวิถีชีวิตชาวไทพวนหาดเสี้ยวมีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ทอผ้า ตีเหล็ก และทำเครื่องเงินเครื่องทอง

2. การศึกษาเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาไทพวน

การศึกษาระบบเสียงในภาษาชาติพันธุ์ไทพวนเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหน่วยเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โดยเป็นการศึกษาทั้งในด้านโครงสร้างของเสียงในภาษาและการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเสียงอันเกิดจากตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งผลงานเหล่านี้ทำให้เห็นภาพรวมของลักษณะทางเสียงของภาษาไทพวน และมองเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทพวนอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาและเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมด้วย ดังผลงานต่อไปนี้

ทัศไนย อารมณ์สุข (2521) ศึกษาเปรียบเทียบเสียงของคำในภาษาไทพวนกับภาษาไทยมาตรฐาน พบลักษณะที่ต่างกันคือเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 ของภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ที่ 2 ของภาษาไทพวนที่พยางค์หน้าของคำประสมหรือวลี เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ในภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ที่ 4 ในภาษาไทพวนที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียง /p, t, k, ʔ, b, d, c/ หรือกรณีที่มีเสียงพยัญชนะต้นอื่น ๆ ตามด้วยสระเสียงยาวกับเสียงพยัญชนะท้าย /k/ เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 ในภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงวรรณยุกต์ที่ 6 ในภาษาไทพวนกรณีที่เสียงพยัญชนะต้นพยางค์เป็น /ph, th, kh, f, s, h, m, n, ɲ, ŋ, l, w, j/ ส่วนความต่างของเสียงสระพบว่าเสียงสระยาวซึ่งมีพยัญชนะท้าย /k/ ในภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงสระสั้นซึ่งมีพยัญชนะท้าย /ʔ/ ในภาษาไทพวน เช่น “ปาก” เป็น “ปะ” และเสียงสระ /a/ ตามด้วยพยัญชนะท้าย /j/ ที่ตรงกับสระ “ใ-” ในภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงสระ /ə:/ ในภาษาไทพวน เช่น “ใหม่” เป็น “เหม่อ” ส่วนความต่างของเสียงพยัญชนะนั้นเสียงพยัญชนะต้น /r/ ในภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงพยัญชนะต้น /h/ และ /l/ ในภาษาไทพวน เช่น “รัก” เป็น “ฮัก” เสียงพยัญชนะต้น /ch/ และ /j/

ในภาษาไทยมาตรฐานจะตรงกับเสียงพยัญชนะต้น /s/ และ /ɲ/ เช่น “ช้าง” เป็น “ซ้าง” “ย่าง” เป็น “ญ่าง” ในภาษาไทพวน

รัชนี เสนียศรีสันต์ (2524) ศึกษาเปรียบเทียบเสียงและระบบเสียงในภาษาไทพวนมาบปลาเค้าของผู้พูดต่างวัย พบว่าระบบเสียงภาษาไทพวนของผู้พูดแต่ละวัยมีเสียงเหมือนกัน แต่มีลักษณะทางสัทศาสตร์แตกต่างกันเนื่องจากอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นกรุงเทพและภาษาไทยถิ่นเพชรบุรี เสียงวรรณยุกต์ช่อง DS123 มีแนวโน้มใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นเพชรบุรี และช่อง DS4 มีแนวโน้มใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพ ทำให้เกิดเสียงวรรณยุกต์ใหม่ในภาษาไทพวน 3 เสียง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้พูดภาษาไทพวนอายุเกิน 60 ปี ยังคงออกเสียงภาษาไทพวนเดิมในอัตราสูง ส่วนผู้พูดภาษาไทพวนกลุ่มอายุ 15-29 ปี ออกเสียงภาษาไทยถิ่นกรุงเทพมากและมักใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกรุงเทพแทนศัพท์ภาษาไทพวน

การศึกษาด้านโครงสร้างทางเสียงของภาษาไทพวนในประเทศไทยพบการศึกษาในหลายพื้นที่ แต่ในทุกพื้นที่ก็มีลักษณะที่สอดคล้องกัน ดังเช่นงานของจารุวรรณ สุขปิติ (2532) ศึกษาลักษณะของภาษาไทพวนที่ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี ชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) ศึกษาลักษณะของภาษาไทพวนที่ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่าภาษาไทพวนทั้งสองแหล่งมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระผสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2536 อ้างอิงใน เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์, 2561, หน้า 479-480) ได้ศึกษาระบบเสียงเพื่อจัดกลุ่มระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทพวนทั้ง 13 ถิ่น เท่าที่มีผู้ได้ศึกษาไว้ โดยใช้เกณฑ์จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ และลักษณะการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ผลการวิเคราะห์พบว่าเมื่อใช้เกณฑ์จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์สามารถแบ่งกลุ่มภาษาไทพวนได้เป็น กลุ่ม 5 หน่วยเสียง กลุ่ม 6 หน่วยเสียง กลุ่ม 7 หน่วยเสียง และกลุ่ม 8 หน่วยเสียง แต่หากใช้เกณฑ์ลักษณะการแตกตัวของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ จะแบ่งได้เป็นกลุ่มที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็น 2 ทาง และกลุ่มที่หน่วยเสียงวรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็น 3 ทาง

พรเพ็ญ ตันประเสริฐ (Pornpen Tanprasert, 2003 อ้างอิงใน เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์, 2561, หน้า 479-480) ได้จัดกลุ่มภาษาไทพวนในประเทศไทยด้วยเกณฑ์ระบบเสียงวรรณยุกต์ พบว่าภาษาไทพวนในประเทศไทยมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบ 5 หน่วยเสียง และแบบ 6 หน่วยเสียง มีระบบเสียงวรรณยุกต์และลักษณะวรรณยุกต์แตกต่างกัน 8 แบบ สามารถจัดกลุ่มภาษาไทพวนจากการรวมตัวและการแตกตัวของวรรณยุกต์ในช่อง A และ C ได้ 5 กลุ่ม ซึ่งภาษาไทพวนกลุ่มที่ 4 ที่มีการแตกตัวแบบ AC 1-234 พบว่ามีการพูดกระจายมากที่สุดคืออยู่บริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย

หทัยรัตน์ จตุรภัทรวงศ์, ธนานันท์ ตรงดี และดุจฉัตร จิตบรรจง (2558) ศึกษาการจัดสำเนียงย่อยของกลุ่มภาษาไทพวนในจังหวัดบันทายมีชัยและจังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา พบว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว 20 หน่วยเสียง ไม่มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ เป็นเสียงพยัญชนะท้ายได้ 9 หน่วยเสียง มีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง มีเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง จัดเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 สำเนียง เมื่อนำผลการศึกษาการจัดสำเนียงย่อยของกลุ่มภาษาไทพวนไปประกอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทำให้สันนิษฐานได้ว่าชาวไทพวนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณนี้ด้วยกัน แต่ต่อมาได้แยกย้ายออกเป็นหลายหมู่บ้าน ซึ่งการอยู่ร่วมกันกับผู้ใช้ภาษาอื่น ๆ และการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์อาจเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลให้ภาษาไทพวนมีสำเนียงแตกต่างกัน

ศิริชัย หอมดวง และศุภกิต บัวขาว (2559, หน้า 122-137) ศึกษาการแปรของเสียงพยัญชนะในภาษาไทพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พบว่าพยัญชนะต้นเดี่ยวมี 20 หน่วยเสียง พบการแปร 7 หน่วยเสียง ได้แก่ /b-, m-, s-, k-, kh-, ɲ-/ และ /h-/ ส่วนพยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียง พบการแปรหน่วยเสียง /-ʔ/ โดยผู้พูดอายุ 15-25 ปี มีการแปรเสียงพยัญชนะมากที่สุด ผู้พูดอายุ 40-50 ปีมีการแปรรองลงมา และแปรน้อยที่สุดในผู้พูดอายุมากกว่า 65 ปี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการแปรเสียงพยัญชนะของภาษาไทพวนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน

เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์ (Singsawat, 2017, pp. 80-87) ศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและคำศัพท์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในจังหวัดหนองคายและอุดรธานี ในส่วนการศึกษาด้านเสียงพบว่าภาษาไทพวนจังหวัดหนองคายและอุดรธานีมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น 20 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง มีการแตกตัวของวรรณยุกต์เป็น 3 ทาง และลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์มีความแตกต่างกันเล็กน้อย

3. การศึกษาเกี่ยวกับคำศัพท์ในภาษาไทพวน

การศึกษาเกี่ยวกับคำศัพท์ถือว่าเป็นมุมมองสำคัญที่สามารถสะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้อย่างชัดเจน ซึ่งในการศึกษาทางด้านคำศัพท์ภาษาไทพวนในประเทศไทยนั้นพบทั้งการศึกษาคำเนื้อหา (content words) และการศึกษาคำหน้าที่ (functional words) และมีการศึกษาทั้งในเชิงพรรณนาและเชิงเปรียบเทียบ ดังผลงานต่อไปนี้

อุทัยวรรณ ตันหยง (2526) ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทพวน พบว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้คำศัพท์จะเป็นการนำคำศัพท์อื่นมาใช้ร่วมกับคำศัพท์เดิมในภาษาไทพวนมากกว่าการใช้คำศัพท์เดียวกันเหมือนกันทั้งสามระดับอายุ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในกลุ่มผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 3 (อายุ 15-30 ปี) มากที่สุด และพบคำศัพท์ที่เลิกใช้ในแต่ละกลุ่มอายุจำนวนหนึ่ง โดยผู้บอกภาษาระดับอายุที่ 2 (อายุ 31-49 ปี) มีโอกาส

เลือกใช้คำศัพท์ภาษาไทพวนหรือคำศัพท์อื่นได้มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทพวนระดับอายุที่ 2 และ 3 มีการเปลี่ยนแปลงการใช้คำมากกว่าระดับอายุที่ 1 (อายุ 50 ปีขึ้นไป) ส่วนในด้านเสียงของคำจะเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดไม่มีข้อจำกัด มีหน่วยเสียงพยัญชนะต้น พยัญชนะควบกล้ำเพิ่มขึ้น เสียงสระและเสียงวรรณยุกต์ของคำมีแนวโน้มจะใช้เป็นเสียงเดียวกับภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาราชการ

สุพัตรา จิรนันทนาภรณ์ (2536) ศึกษาคำศัพท์ในวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทพวน โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในหมู่บ้านไทพวนบ้านป่าแดง จังหวัดพิจิตร และหมู่บ้านไทพวนบ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย พบว่าคำศัพท์ที่ใช้ในการทอผ้าสัมพันธ์กับภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทอ ลวดลาย เครื่องมือ วัสดุ รวมถึงประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของกลุ่มชน จากการศึกษาได้วงศัพท์ประมาณ 400 คำ นำเสนอเป็นรูปภาพประกอบคำศัพท์ จัดหมวดคำศัพท์ตามชนิดของคำเป็นหมวดคำนาม คำลักษณนาม และคำกริยา

นิรมล บุญซ้อน (2540) ศึกษาคำลงท้ายในภาษาไทพวน เป็นการศึกษาในด้านคำศัพท์และการใช้ภาษา ผลการศึกษาพบว่าคำลงท้ายในภาษาไทพวนเป็นคำพยางค์เดียว ส่วนที่พบเป็นคำลงท้ายหลายพยางค์นั้นเป็นการปรากฏร่วมกันของคำลงท้ายบางคำ การใช้คำลงท้ายขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สถานภาพ เจตนา อารมณ์ และข้อความของผู้พูดในขณะที่กำลังพูด แบ่งได้ 6 ประเภท คือ การให้ข้อมูล การซักถาม การชักชวนหรือการขอร้อง การสั่งหรือการตักเตือน การคาดคะเนหรือการสงสัย และการขัดแย้ง

อุษณา อารี (2546) ศึกษาเรื่องคำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทพวน อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าคำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทพวนจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ คำเดี่ยว คำซ้อน และคำซ้ำ มีโครงสร้างคำตั้งแต่ 1 ถึง 4 พยางค์ ความหมายของคำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทพวนมีความสัมพันธ์ระหว่างเสียงสระกับสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ขนาดหรือปริมาณ รูปพรรณสัณฐาน ความรู้สึก และคำกริยาวิเศษณ์ที่มีความหมายมากกว่าหนึ่ง ซึ่งการใช้คำกริยาวิเศษณ์สามารถช่วยขยายความหมายของคำหลักให้มีความหมายที่ลึกซึ้งและเฉพาะตัวมากขึ้น สามารถสร้างมโนภาพ และสื่อความหมายทางอารมณ์ต่อสิ่งที่กำลังพูดถึงโดยไม่ต้องอธิบายความด้วยประโยคยาว ๆ

พิจิตรา พาณิชย์กุล (2547) ได้ศึกษาชื่อและระบบการทอซิ่นมัดหมี่ดั้งเดิมของชาวไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ พบประเภทของชื่อที่ใช้เรียก ได้แก่ ชื่อซิ่นมัดหมี่ประเภทพื้นฐาน ชื่อลายเดี่ยว และชื่อลายประสม ส่วนองค์ประกอบทางความหมายนั้นมีความแตกต่างกัน 4 มิติ คือ จำนวนเส้นพุ่ง จำนวนหมี่ในเส้นพุ่ง การใช้ลังไม้ประกอบ และลักษณะของด้ายในเส้นพุ่ง ชื่อที่ใช้เรียกลายเดี่ยวดั้งเดิมของซิ่นมัดหมี่มีทั้งหมด 18 ชื่อ ชื่อที่ใช้เรียกลายประสมดั้งเดิมของซิ่นมัดหมี่ทั้งหมด 22 ชื่อ การทอซิ่นมัดหมี่ประกอบด้วยระบบพื้นฐานการทอ และระบบศิลปะรูปลักษณ์ของซิ่น การศึกษาชื่อลายซิ่นมัดหมี่จึงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความ

เป็นอยู่ของคนไทพวนว่าเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวัตถุ

ณชากุญ สิงห์เสนา (2556 อ้างอิงใน เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์, 2561, หน้า 479-480) ศึกษาคำลงท้ายของชาวไทพวนบ้านบุฮม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่ามีการใช้คำลงท้ายทั้งหมด 149 คำ แบ่งตามลักษณะโครงสร้างพยางค์ได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ พยางค์เดียว สองพยางค์ สามพยางค์ และสี่พยางค์ พบคำลงท้ายในประโยค 4 ประเภท ได้แก่ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง และประโยคอุทาน ทั้งนี้ชาวไทพวนทั้งกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มอายุมากยังคงรักษาและใช้คำภาษาไทพวนในปัจจุบัน โดยเฉพาะคำลงท้ายประเภทพยางค์เดียวและคำลงท้ายสองพยางค์ นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทพวนทั้งสองกลุ่มมีการนำคำลงท้ายภาษาไทยถิ่นเลยและภาษาไทยมาตรฐาน (ไทยกลาง) มาใช้ร่วมด้วย

สิริอมร หวลหอม (2556) ศึกษาคำเรียกขานในภาษาไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบรูปแบบคำเรียกขานพื้นฐาน 5 รูปแบบ คือ คำนำหน้าคำสรรพนาม คำเรียกญาติ คำเรียกสถานภาพ และชื่อ ซึ่งเมื่อนำมาประสมกันจะได้รูปแบบคำเรียกขานทั้งหมด 16 รูปแบบ แบ่งตามโครงสร้างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) คำเรียกขานเดี่ยว 2) คำเรียกขานที่มีส่วนประกอบสองส่วน 3) คำเรียกขานที่มีส่วนประกอบสามส่วน ซึ่งในจำนวนรูปแบบทั้งหมดพบว่ามีการใช้คำเรียกญาติมากที่สุด

ณชากุญ สิงห์เสนา และจารุวรรณ เบญจาทิกุล (2558) ศึกษาคำบุรุษสรรพนามของชาวไทพวนภาคอีสานตามปัจจัยทางเพศ อายุ กาลเทศะ ความสนิทสนม ความสุภาพ และการแสดงอารมณ์ โดยศึกษาใน 3 กลุ่มอายุ ได้แก่ 15-25 ปี 35-45 ปี และ 55-65 ปี พบว่า กลุ่มไทพวนมีการใช้คำบุรุษสรรพนามทั้งหมด 193 คำ แบ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 จำนวน 42 คำ สรรพนามบุรุษที่ 2 จำนวน 95 คำ และสรรพนามบุรุษที่ 3 จำนวน 56 คำ ซึ่งผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าชาวไทพวนในภาคอีสานยังคงรักษาและใช้คำบุรุษสรรพนามของตนเองไว้ แต่ก็ยังมีการปนคำบุรุษสรรพนามที่มาจากภาษาถิ่นเลย ภาษาถิ่นอีสาน และไทยมาตรฐาน (ไทยกลาง) ร่วมด้วย

กัญณฐา พงศ์พิริยะวนิช (2559 อ้างอิงใน เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์, 2561, หน้า 479-480) ศึกษาคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทพวนภาคอีสานในด้านการเปลี่ยนแปลงภาษา และการใช้ภาษา พบว่าชาวไทพวนใช้คำบุรุษสรรพนามจากภาษาพูดทั้งสิ้น 134 คำ มีการเปลี่ยนแปลงคำบุรุษสรรพนามในภาษาพูดปัจจุบันเปรียบเทียบกับเอกสารโบราณ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) กลุ่มคำบุรุษสรรพนามที่คงเดิม 2) กลุ่มคำบุรุษสรรพนามที่สันนิษฐานได้ 3) กลุ่มคำบุรุษสรรพนามที่สูญเสียคำ และ 4) กลุ่มคำบุรุษสรรพนามที่เพิ่มมาในยุคหลัง ส่วนในด้านรูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนาม ได้แก่ กาลเทศะ เพศ อายุ ความเป็นเครือญาติกัน ความสนิทสนมกัน ความสุภาพ และการแสดงอารมณ์

ฐิติกาญจน์ ใจไมตรี และอุมาภรณ์ สังขมาน (2559, หน้า 245-262) ศึกษาการแปรคำศัพท์ในภาษาไทพวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในกลุ่มที่ 1 อายุ 65-75 ปี กลุ่มที่ 2 อายุ 40-50 ปี และกลุ่มที่ 3 อายุ 15-25 ปี พบความแตกต่างในการใช้คำศัพท์ภาษาไทพวนในแต่ละช่วงอายุ กล่าวคือในช่วงอายุที่ 1 มีการธำรงภาษาไทพวนไว้มากกว่าช่วงอายุอื่น และในช่วงอายุที่ 3 ปรากฏการแปรคำศัพท์มากที่สุด ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นแนวโน้มของการใช้คำศัพท์ภาษาไทพวนใกล้เคียงกับภาษาไทยมาตรฐาน (ไทยกรุงเทพ) มากขึ้น เนื่องจากผู้พูดจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการศึกษาและทำงาน

เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์ (Singsawat, 2017, pp. 80-87) ศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงและคำศัพท์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในจังหวัดหนองคายและอุดรธานี ในส่วนของการศึกษาด้านคำศัพท์พบว่าภาษาไทพวนจังหวัดหนองคายและอุดรธานีมีโครงสร้างพยางค์ของคำศัพท์ 5 แบบ การเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทพวนจังหวัดหนองคายและอุดรธานีพบการใช้ทั้งคำศัพท์ที่เหมือนกันและต่างกัน

นอกจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทพวนแล้ว ยังมีพจนานุกรมภาษาไทพวนที่จัดทำโดยมูลนิธิไทยพวน (2532) โดยเป็นการรวบรวมคำศัพท์ภาษาไทพวนที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งผู้จัดทำได้นำข้อมูลคำศัพท์ที่ชาวไทพวนเคยรวบรวมไว้มาปรับปรุงและตรวจสอบเพิ่มเติม แล้วนำเสนอในรูปแบบพจนานุกรมตามลำดับตัวอักษร โดยใช้ระบบการเขียนแบบภาษาไทยมาตรฐานเทียบเคียงกับเสียงพูดในภาษาไทพวน

เอกสารอีกเล่มคือพจนานุกรมภาษาไทพวนของยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ (2558) ที่รวบรวมข้อมูลคำศัพท์ภาษาไทพวนที่ใช้พูดกันในกลุ่มชาวไทพวนเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ สุโขทัย แพร่ น่าน และเชียงราย โดยได้จัดทำในรูปแบบของพจนานุกรมบันทึกคำศัพท์หรือวลีด้วยภาษาไทยมาตรฐานเทียบเคียงเสียงพูดในภาษาไทพวนเรียงตามลำดับตัวอักษร มีการระบุสัทอักษรกำกับเสียงอ่าน และมีภาคผนวกรูปภาพและข้อมูลเกี่ยวกับไทพวน

4. การศึกษาเกี่ยวกับวากยสัมพันธ์ในภาษาไทพวน

การศึกษาด้านวากยสัมพันธ์ในภาษาไทพวนเป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นลักษณะและความสัมพันธ์ของการเรียงคำเป็นหน่วยสร้างวลีหรือประโยคเพื่อใช้สื่อสาร ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาโครงสร้างของภาษาในภาพกว้าง แต่เนื่องจากธรรมชาติของโครงสร้างภาษาในภาพรวมนั้นเป็นสิ่งที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงน้อย จึงปรากฏงานที่ศึกษาเกี่ยวกับวากยสัมพันธ์ในภาษาไทพวนจำนวนไม่มากนัก ดังนี้

รัชนี ศรีสุวรรณ (2537 อ้างอิงใน เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์, 2561 หน้า 477-478) ศึกษาลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของภาษาไทพวนจังหวัดสุพรรณบุรี สรุปได้ว่าหมวดคำในภาษาไทพวนจำแนกได้ 11 หมวดคำตามความหมาย หน้าที่ และตำแหน่งที่ปรากฏในวลีและประโยค ได้แก่ หมวด

คำนาม หมวดคำสรรพนาม หมวดคำกริยา หมวดคำช่วยกริยา หมวดคำวิเศษณ์ หมวดคำลักษณนาม หมวดคำปฏิเสธ หมวดคำบอกจำนวนนับ หมวดคำบอกกำหนด (คำกำหนด) หมวดคำเชื่อม และหมวดคำลงท้าย ส่วนวลีนั้นจำแนกตามหน้าที่และลักษณะหน่วยสร้างวลีได้ 3 ประเภท ได้แก่ นามวลี กริยาวลี และวิเศษณ์วลี ในด้านของประโยคนั้นเกิดจากการนำวลีและหมวดคำต่าง ๆ มาเรียงกันอย่างเป็นระบบ สามารถจำแนกประโยคได้เป็น 3 ประเภท คือ ประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ จารุวรรณ สุขปิติ (2532) และชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) ที่นอกจากจะศึกษาเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาไทพวนแล้วยังมีการศึกษาระบบวากยสัมพันธ์ด้วย โดยผลการศึกษาพบว่าลักษณะพยางค์ การสร้างคำ การจำแนกคำ โครงสร้างวลี และการเรียงคำในประโยคของภาษาไทพวนที่จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายกนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาไทยมาตรฐาน

5. การศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทพวนด้านอื่น ๆ

การศึกษาภาษาไทพวนดังที่ได้จัดกลุ่มไปแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาวิจัยจากตัวภาษาไทพวนโดยตรง แต่นอกเหนือจากตัวภาษาแล้วยังมีนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทพวนในแง่มุมอื่นอีก ได้แก่ การศึกษาทัศนคติทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีต่อภาษาของตนเองในเขตภาคเหนือตอนล่างของสุพัตรา จิรนันทนาภรณ์, อัญชลี สิงห์น้อย และอรทัย ชินอัครพงศ์ (2551) โดยศึกษาจาก 2 กลุ่มอายุ คืออายุ 15-35 ปี และอายุ 40 ปีขึ้นไป พบว่า 1) ผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 4 ถิ่น ได้แก่ ไทครั่ง ไทพวน ไทโซ่ง และลาวแง้ว ส่วนใหญ่มีความสามารถในการพูดภาษาไทถิ่น 2) มีการใช้ภาษาไทถิ่นของตนเองในสถานการณ์ 2 อันดับแรก ได้แก่ การใช้ภาษาไทถิ่นเพื่อแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาไทถิ่นเมื่อพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนที่ใช้ภาษาไทถิ่นด้วยกัน 3) คนไทยที่พูดภาษาไทถิ่น 4 กลุ่ม ทั้งสองกลุ่มอายุมีทัศนคติในแง่บวกต่อภาษาถิ่นของตนเอง 4) ผู้พูดภาษาไทถิ่นทั้ง 4 ถิ่นในทั้งสองกลุ่มอายุมีทัศนคติต่อภาษาไทยมาตรฐาน (ไทยกลาง) ด้วยการเห็นด้วยใน 3 อันดับแรก ได้แก่ สนับสนุนให้ลูกหลานได้ศึกษาในสถาบันการศึกษาสูงสุดเท่าที่จะทำได้ ชอบอ่านหนังสือพิมพ์และดูรายการโทรทัศน์โดยเข้าใจได้เป็นอย่างดี และใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและครูอาจารย์

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทพวนดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยนั้นมีการศึกษาภาษาไทพวนในด้านคำศัพท์มากที่สุด รองลงมาคือการศึกษาในด้านระบบเสียง โดยการศึกษาภาษาไทพวนนั้นเริ่มมาเมื่อกว่า 40 ปีแล้ว โดยในช่วงแรกของการศึกษามักจะเป็นอธิบายลักษณะของภาษาไทพวนคือคำศัพท์และระบบเสียง จนกระทั่งช่วงเวลาประมาณสิบกว่าปีหลังเริ่มพบการศึกษาเกี่ยวกับการแปรของภาษาทั้งในด้านคำศัพท์และระบบเสียงที่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบต่างระดับอายุมากขึ้น รวมทั้งมีการศึกษาทัศนคติที่มีต่อภาษาของตนเองของชาวไทพวน

ด้วย ผลงานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านักวิชาการเริ่มมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาและวัฒนธรรมไทพวน ซึ่งก่อนที่ความเป็นไทพวนจะสูญหายไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาภาษาไทพวนเชิงภาษาศาสตร์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานเพื่อศึกษามโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนที่สะท้อนผ่านภาษา และเพื่อเป็นการบันทึกภาษาไทพวนให้เป็นระบบตามหลักการทางภาษาศาสตร์ต่อไป

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท

คำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐานตามนิยามของกาญจนา นาคสกุล (2556, หน้า 19-35) คือคำที่มีหน้าที่ขยายคำนามและคำกริยาในโครงสร้างนามวลีและกริยาวลีเพื่อบ่งบอกลักษณะของคำนามและกริยานั้นตามมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา การเลือกว่าจะใช้คำลักษณนามคำใดจึงเป็นไปตามมโนทัศน์และความมุ่งหมายของผู้ใช้ ในบริบทหนึ่ง ๆ คำนามที่เคยใช้คำลักษณนามคำหนึ่งจึงอาจจะเปลี่ยนไปใช้คำลักษณนามอื่นได้ และคำนามคำหนึ่ง ๆ อาจใช้คำลักษณนามได้หลายคำตามความมุ่งหมายของผู้ใช้ภาษาว่าต้องการกล่าวถึงคำนามนั้นในลักษณะใด ซึ่งนววรรณ พันธุเมธา (2556, หน้า 1-23) ได้กล่าวว่าคำลักษณนามในตำราไวยากรณ์ไทยแต่ละเล่มอาจถูกจัดประเภทไว้ในหมวดหมู่ที่ต่างกัน คืออาจจัดอยู่ในหมวดคำนามหรือจัดเป็นคำอีกชนิดหนึ่งต่างหากที่เรียกว่าคำแยกประเภท โดยจะปรากฏร่วมกับคำนามหรือคำกริยาในกรณีที่ผู้พูดต้องการกล่าวถึงจำนวนหรือปริมาณ ซึ่งคำลักษณนามนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปทำนองเดียวกับคำชนิดอื่นในภาษา ความหมายของคำลักษณนามอาจแคบลง กว้างขึ้น หรือแปรความหมายไปตามกาลเวลา ซึ่งการศึกษาเรื่องของคำลักษณนามเป็นเรื่องน่าสนใจ เพราะสะท้อนความคิดของคนไทยในการจำแนกคำนามออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ และได้เห็นความเปลี่ยนแปลงไปในด้านรูปคำ ความหมาย และการใช้เช่นเดียวกับคำชนิดอื่นเช่นกัน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับคำลักษณนามในภาษาตระกูลไทอยู่จำนวนหนึ่ง เนื่องจากระบบคำลักษณนามถือเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของภาษาตระกูลไท ดังที่สุริยา รัตนกุล (2544, หน้า 5-6 อ้างอิงใน ขนิษฐา ใจมโน, 2556, หน้า 482-494) ได้กล่าวไว้ว่าการใช้คำลักษณนาม การใช้คำลงท้ายประโยค การใช้คำเสริมสร้อยแบบสี่พยางค์ และการใช้กริยาวลีที่ยืดยาวมากถือว่าเป็นลักษณะเด่นของภาษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้จัดหมวดหมู่ของผลงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับคำลักษณนามในภาษาตระกูลไทเป็น 3 กลุ่ม ตามแนวทางการศึกษาของอุษณา อารี (2564, หน้า 832-847) ได้แก่ การศึกษาเชิงพรรณนา การศึกษาเชิงสังคม และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาคำลักษณนามเชิงพรรณนา

การศึกษาเชิงพรรณนาเป็นการศึกษาภาษาเพื่ออธิบายกฎ โครงสร้าง หรือลักษณะทางภาษา ซึ่งอาจเป็นการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากภาษาพูดหรือเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังต่อไปนี้

พลาเชค (Placzek, 1978) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำหลักกับคำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐานโดยเป็นการศึกษาจากการเก็บข้อมูลในพจนานุกรมไทย-อังกฤษ สรุปได้ว่าคำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐานนั้นรวมอยู่ในไวยากรณ์ของภาษาไทย โดยเกณฑ์การจำแนกการใช้คำลักษณนามยังไม่ชัดเจนนัก จึงต้องพิจารณาทั้งความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ของคำลักษณนามกับคำหลักซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ (syntactic) และความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำหลักกับคำลักษณนามซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ (semantic) มาใช้เป็นพื้นฐานในการจำแนกประเภท ผลการศึกษาพบลักษณะของคำลักษณนามแตกต่างกัน ได้แก่ 1) คำลักษณนามแบบซ้ำคำหลัก 2) คำลักษณนามแบบซ้ำบางส่วนของคำหลัก 3) คำลักษณนามที่เป็นมาตรวัดทั้งแบบแน่นอนตามหน่วยที่เที่ยงตรงของมาตราชั่งตวงวัด และการชั่งตวงวัดโดยประมาณตามความรู้สึกของผู้พูด และ 4) คำลักษณนามที่เหลือซึ่งแบ่งได้อีกเป็น 2 ชนิด คือ ชนิดที่มีการกล่าวถึงลักษณะทั่วไปของสิ่งนั้น เช่น ขนาด รูปร่าง เรียกว่า “หน่วยทั่วไป” (general units) และชนิดที่ขยายความหมายเพื่อประกอบคำนามที่หลากหลายให้มีสมบูรณ์ตามไวยากรณ์เรียกว่า “คำลักษณนามแบบขยาย” (extended classifiers) โดยคำลักษณนามแบบขยายปรากฏทั้งรูปแบบคำลักษณนามหนึ่งคำใช้กับสิ่ง ๆ เดียว เช่น *“เชือก”* /chûak/ ใช้กับ *“ช้าง”* และรูปแบบคำลักษณนามหนึ่งคำใช้ได้กับสิ่งหลายสิ่ง ซึ่งมีเพียงไม่กี่คำที่มีคุณสมบัติเป็นลักษณนามแบบขยายที่ใช้กับหลายสิ่ง เช่นคำว่า *“เล่ม”* /lêm/ และ *“อัน”* /an/ ที่ไม่ปรากฏเป็นคำนามที่มีความหมายเลย เมื่อรวบรวมคำหลักที่ใช้กับคำลักษณนามทั้งสองคำนี้มาวิเคราะห์คุณสมบัติทางความหมายข้างเคียงพบว่า *“เล่ม”* มักใช้กับคำที่มีความหมายเทียบได้กับ *“เคียว”* แต่คำว่า *“อัน”* มีความแตกต่างเนื่องจากใช้ขยายความหมายได้มากและกว้างกว่า อีกทั้งยังสามารถใช้ได้กับคำนามจำนวนมาก ซึ่งคำลักษณนาม *“อัน”* นั้นให้ความรู้สึกพื้นฐานว่าเป็น *“แท่ง”* ส่วนคำลักษณนาม *“ตัว”* /tua/ นั้น เจ้าของภาษาจะรู้สึกถึงความหมายเทียบกับคำนามที่มีความหมายสมบูรณ์ จึงเป็นปัจจัยในการเลือกใช้กับสิ่งที่เกี่ยวกับ “ร่างกาย – รูปร่าง”

กอบกุล มาเวียง (2533) ศึกษาคำลักษณนามในภาษากะเลิง บ้านดงมะไฟ จังหวัดสกลนคร จำนวน 126 คำ สามารถจำแนกได้เป็นคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนาม และคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยา โดยคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) คำลักษณนามที่จำแนกตามคำนามที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งแบ่งย่อยอีก 7 ประเภท ได้แก่ มนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่ และนามธรรม 2) คำลักษณนามที่บ่งการชั่งตวงวัดตามมาตราต่าง ๆ และการชั่งตวงวัดโดยประมาณ โดยคำลักษณนามนั้นสามารถปรากฏทั้งในวลีและประโยค ตำแหน่งของคำลักษณนามในวลีมี 2 ลักษณะ คือ นามวลีและกริยาวลี ส่วนตำแหน่งคำลักษณนามในโครงสร้างประโยคมี 2 ลักษณะคือ ตำแหน่งคำลักษณนามประเภทนามวลีและกริยาวลีในโครงสร้างประโยคเดียว และตำแหน่งคำลักษณนามประเภทกริยาวลีในโครงสร้าง

ประโยคซ้อน อรรถลักษณ์ของคำลักษณนามในภาษากะเลิงมีลักษณะเฉพาะตนแบ่งได้ 63 อรรถลักษณ์ ซึ่งคำลักษณนามแต่ละคำมีอรรถลักษณ์ที่แตกต่างกัน

เหรียญทอง ชำนาญรบ (2540) ศึกษาคำลักษณนามภาษาอีสาน พบว่าคำลักษณนามภาษาอีสานแบ่งเป็น 6 ประเภท คือ คำลักษณนามบอกชนิด คำลักษณนามบอกหมวดหมู่ คำลักษณนามบอกสัณฐาน คำลักษณนามบอกจำนวนและมาตรา คำลักษณนามบอกอาการ และคำลักษณนามซ้ำชื่อ รวม 696 คำ ในด้านตำแหน่งของคำลักษณนามภาษาอีสานมีโครงสร้างนามวลีและโครงสร้างกริยาวลี แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างที่คำเกิดได้ 3 หมวดมี 5 รูปแบบ และโครงสร้างที่คำเกิดได้มากกว่า 3 หมวด มี 4 รูปแบบ ในส่วนของเกณฑ์การจำแนกสิ่งต่าง ๆ ตามลักษณะการใช้คำลักษณนามของภาษาอีสานแบ่งเป็นใช้ขยายคำนามและคำกริยา ซึ่งคำลักษณนามที่ใช้ขยายคำนามแบ่งเป็น 7 ประเภท คือ มนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่ และนามธรรม ส่วนคำลักษณนามที่ใช้ขยายคำกริยาแบ่งเป็นคำลักษณนามที่ใช้ขยายคำกริยาแสดงอาการโดยตรงและโดยอ้อม และคำลักษณนามที่ใช้ขยายคำกริยาแสดงภาพโดยตรงและโดยอ้อมเช่นเดียวกัน

เรณู ไชยขันธ์ (2541) ศึกษาคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าประเภทของคำลักษณนามสามารถแบ่งได้โดยใช้หน้าที่ ตำแหน่ง และความหมายเป็นเกณฑ์ มีทั้งที่ใช้ขยายคำนามและขยายคำกริยา โดยคำลักษณนามที่ใช้ขยายคำนามนั้นสามารถจำแนกตามคำนามได้เป็นประเภทมนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่ และนามธรรม และจำแนกตามการบ่งการชั่งตวงวัดตามมาตราและโดยประมาณ ในด้านตำแหน่งของคำลักษณนามนั้นปรากฏในโครงสร้างนามวลีได้ 12 แบบ ได้แก่ 1) คำนาม+คำบอกจำนวนทั่วไป+คำลักษณนาม 2) คำบอกจำนวน+คำลักษณนาม+คำชี้เฉพาะ 3) คำนาม+คำลักษณนาม+คำบอกจำนวน *“เดียว” “หนึ่ง”* 4) คำนาม+คำลักษณนาม+คำบอกลำดับ 5) คำนาม+คำลักษณนาม+คำชี้เฉพาะ 6) คำนาม+คำลักษณนาม+คำคุณศัพท์ 7) คำนาม+คำลักษณนาม+คำคุณศัพท์+คำลักษณนาม+คำชี้เฉพาะ 8) คำนาม+คำบอกจำนวน+คำลักษณนาม 9) คำนาม+คำแสดงคำถาม+คำลักษณนาม 10) คำบอกจำนวน+คำลักษณนาม+คำนาม 11) คำลักษณนาม+คำนาม 12) คำลักษณนาม+คำนาม+คำแสดงคำถาม ส่วนการปรากฏในโครงสร้างกริยาวลีได้ 5 แบบ ได้แก่ 1) คำกริยา+คำบอกจำนวน+คำลักษณนาม 2) คำกริยา+คำลักษณนาม+คำบอกจำนวน *“หนึ่ง” “เดียว”* 3) คำกริยา+คำลักษณนาม+คำบอกลำดับ 4) คำกริยา+คำลักษณนาม+คำชี้เฉพาะ 5) คำกริยา+คำลักษณนาม+คำคุณศัพท์

อัญชลี สิงห์น้อย (Singnoi, 2008, pp. 76-90) ศึกษาหน่วยสร้างคำลักษณนามในภาษาไทย: กรณีศึกษาไวยากรณ์หน่วยสร้าง พบว่าคำลักษณนามนั้นมีหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่วากยสัมพันธ์ แต่รวมถึงอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ด้วย โดยคำลักษณนามที่ทำหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ คือ ใช้ประกอบจำนวนนับ ใช้แทนคำนามหลัก ใช้แทนคำสรรพนาม ใช้นำหน้าส่วนขยายหน่วยสร้างนามวลี ใช้เป็นส่วนขยายคำนาม และแก้ความกำกวมในประโยค ส่วนใน

ด้านอรรถศาสตร์สามารถแบ่งเป็น 1) ความหมายทั่วไป ที่มีความหมายประจำคำอ้างถึงคำนามหลักได้ เช่น คน 5 คน และ 2) ความหมายเชิงมโนทัศน์ ที่เป็นการเชื่อมโยงการรับรู้ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เช่น ลักษณะและรูปร่าง โดยความหมายเหล่านี้จะมีอรรถลักษณ์ประจำคำแล้วสื่อไปได้หลายสิ่งที่มีลักษณะร่วมกัน เช่น เส้นเลือด เส้นก๋วยเตี๋ยว เส้นลวด แต่จะไม่สามารถปรากฏได้ใน เส้นบ้าน เป็นต้น ส่วนหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์นั้นใช้เพื่อกำหนดหน่วยนับคำนาม อ้างถึงลักษณะเฉพาะของคำนาม จัดประเภทคำนาม และระบุจำนวน ‘หนึ่ง’ ซึ่งจะเป็นไปตามแต่ละรูปแบบหรือโครงสร้างของหน่วยนั้น ดังนั้น ความหมายและ/หรือคุณสมบัติทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของคำลักษณนาม จะต้องอาศัยการขยายความและการพิจารณาข้อมูลบริบทมากกว่าจะเป็นไวยากรณ์อิสระ

วิราพร หงษ์เวียงจันทร์ (2562) ศึกษาคำลักษณนามในภาษาลาว พบคำลักษณนามภาษาลาวจำนวน 82 คำ โดยปรากฏร่วมกับคำนามที่ผู้ศึกษารวบรวมจำนวน 344 คำ สามารถจัดประเภทคำนามที่ปรากฏร่วมกับคำลักษณนามได้ 8 หมวด ได้แก่ พืช ธรรมชาติ สัตว์ ที่อยู่อาศัยและสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ มนุษย์ และอมนุษย์ นอกจากนี้ยังพบว่าคำลักษณนามดังกล่าวสามารถทำให้เห็นมุมมองของคนลาวที่มีต่อการเลือกใช้คำลักษณนาม 3 ประการ คือ 1) คำลักษณนามบางคำในภาษาลาวสามารถปรากฏร่วมกับคำนามได้หลายหมวด 2) คำลักษณนามบางคำในภาษาลาวเป็นคำลักษณนามซ้ำคำนาม และ 3) คำลักษณนามในภาษาลาวแตกต่างจากคำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐาน

2. การศึกษาคำลักษณนามเชิงสังคม

การศึกษาเชิงสังคมเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาศาสตร์กับสังคมศาสตร์ โดยใช้ตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแปรทางภาษา เช่น โครงสร้างไวยากรณ์ ความหมาย หน่วยคำ หน่วยเสียง สำเนียง และตัวแปรทางสังคม เช่น เพศ อายุ สถานภาพ เชื้อชาติ อาชีพ การศึกษา ภูมิศาสตร์

การศึกษาคำลักษณนามเชิงสังคมที่ศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้ภาษาไทยถิ่นกับอายุและอาชีพของผู้ใช้ภาษา ได้แก่ การศึกษาคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นโคราชบ้านบึงทับปรางค์ ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ของนฤมล จันทรศุภวงศ์ (2528) ศึกษาตามตัวแปรด้านอายุ แบ่งเป็นกลุ่มที่ 1 อายุ 12-19 ปี กลุ่มที่ 2 อายุ 30-39 ปี กลุ่มที่ 3 อายุ 50-59 ปี และตัวแปรด้านอาชีพแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ อาชีพทำการเกษตรและอาชีพค้าขาย ผลการศึกษาพบว่าคำลักษณนามในแหล่งข้อมูลดังกล่าวแบ่งออกเป็นประเภทตามอรรถลักษณ์ที่สำคัญได้ 10 ประเภท เช่น มีชีวิต ไม่มีชีวิต เป็นอวัยวะ เป็นพาหนะ มีรูปทรงกลม มีรูปยาว ส่วนการใช้คำลักษณนามพบว่าจำนวนคำลักษณนามและการปรากฏร่วมกับคำนามในผู้พูดที่มีอายุและอาชีพต่างกันนั้นมีความแตกต่างกัน และยังพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการใช้คำลักษณนามแตกต่างกันไปคือการมองวัตถุต่างมิติกันของผู้พูดภาษา การเปลี่ยนแปลงในตัวภาษาไทยถิ่นโคราชเอง และการสัมผัสภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นโคราชกับภาษาไทยมาตรฐาน (ไทยกลาง)

การศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้ภาษาไทยมาตรฐานกับอายุของผู้ใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันของผู้พูดต่างวัยของศรวนีย์ สรรคบุรานุรักษ์ (2542) พบว่าผู้พูดภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันใช้คำลักษณนามกลางและคำลักษณนามซ้ำคำนามแทนคำลักษณนามตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถานเป็นจำนวนมาก และมีการใช้รูปแบบนามวลีหลากหลาย แต่การเกิดร่วมของคำลักษณนามกับคำนามนั้น ผู้พูดที่มีอายุน้อย (ต่ำอายุกว่า 25 ปี) ใช้คำลักษณนามตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยราชบัณฑิตยสถานมากกว่าผู้พูดที่มีอายุมาก (อายุ 40 ปีขึ้นไป) ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากผู้พูดอายุน้อยส่วนใหญ่ยังอยู่ในวัยศึกษา จึงมีความใกล้ชิดกับการใช้คำลักษณนามที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์มากกว่า ส่วนในประเด็นการใช้รูปแบบนามวลี พบว่าผู้พูดทั้งสองรุ่นอายุต่างใช้รูปแบบนามวลีหลากหลายในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ และสิริสุดา ทองเฉลิม (Burusphat and Thongchalerm, 2008) ยังศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำลักษณนามของคนสามระดับอายุในภาษาลาวอุบล ซึ่งพบว่าการใช้คำลักษณนามแบ่งออกเป็นสองแบบคือ การใช้คำลักษณนามเดี่ยว และการใช้คำลักษณนามร่วม จากการพิจารณาแบบการใช้คำลักษณนามเดี่ยวพบว่าผู้พูดที่มีระดับอายุมาก (อายุ 60-65 ปี) ใช้คำลักษณนามเฉพาะมากที่สุด และผู้พูดที่มีระดับอายุปานกลาง (อายุ 35-40 ปี) และอายุน้อย (อายุ 10-15 ปี) ใช้คำลักษณนามเฉพาะน้อยลงตามลำดับ โดยผู้พูดที่มีระดับอายุมากมีแนวโน้มที่จะใช้คำลักษณนามดั้งเดิมมากกว่าใช้คำลักษณนามภาษาไทยมาตรฐาน (ไทยกลาง) และจะใช้คำลักษณนามเฉพาะกับคำนามส่วนมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้พูดที่มีระดับอายุน้อยกว่า ในทางกลับกัน ผู้พูดที่มีอายุน้อยจะใช้คำลักษณนามในลักษณะกว้าง เช่น ใช้คำลักษณนามซ้ำคำนาม ใช้คำลักษณนามทั่วไปกับคำนามจำนวนมาก และใช้คำลักษณนามเฉพาะน้อยลง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาแบบการใช้คำลักษณนามร่วม พบว่าคำลักษณนามเฉพาะที่ผู้พูดระดับอายุน้อยใช้จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเนื่องจากผู้พูดเหล่านี้ใช้คำลักษณนามทุกประเภท กล่าวคือใช้ทั้งคำลักษณนามเฉพาะของภาษาลาวอุบล คำลักษณนามเฉพาะที่ยืมมาจากภาษาไทยมาตรฐาน และคำลักษณนามใหม่ที่สร้างขึ้นมาสำหรับคำนามบางคำ ผู้พูดที่มีระดับอายุน้อยจะมีการสัมผัสกับภาษาไทยมาตรฐานมาก เช่น จากวิทยุ โทรทัศน์ โรงเรียนซึ่งใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาในการเรียนการสอน ทำให้เพิ่มคำลักษณนามของภาษาไทยมาตรฐานเข้าไปในระบบคำลักษณนาม

3. การศึกษาคำลักษณนามเชิงเปรียบเทียบ

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาลักษณะร่วม ลักษณะที่แตกต่าง หรือเป็นการเปรียบเทียบการใช้ภาษาระหว่างภาษาสองภาษาขึ้นไป หรือ 2 ยุคสมัยขึ้นไป โดยสามารถศึกษาเปรียบเทียบได้ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ระบบเสียง หน่วยคำ ประโยค มโนทัศน์ วัฒนธรรมการใช้ภาษา

วรรณกรรมในกลุ่มแรกเป็นการศึกษาคำลักษณนามเชิงเปรียบเทียบต่างสมัย โดยทุกผลงานเป็นการศึกษาภาษาไทยมาตรฐานจากข้อมูลเอกสารเพียงอย่างเดียว และไม่ปรากฏการศึกษาในภาษาไทยถิ่นอื่นและภาษาชาติพันธุ์เลย ได้แก่ การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กับสมัยปัจจุบันของบัวหลวง วงศ์ภักดี (2528) พบว่าคำลักษณนามของทั้งสามสมัยมีที่มาจากคำนามและคำกริยาเหมือนกันและใช้เพื่อประกอบคำนามและคำกริยาเช่นกัน มีทั้งคำลักษณนามที่รูปซ้ำคำนาม และรูปแตกต่างออกไป สามารถปรากฏร่วมกับคำนาม/คำกริยาเฉพาะคำ ปรากฏร่วมกับคำนาม/คำกริยาหลายคำ และคำลักษณนามหลายคำปรากฏร่วมกับคำนาม/คำกริยาคำเดียวกัน โดยมีทั้งคำลักษณนามที่ปรากฏใช้ทั้งสามสมัย และคำลักษณนามที่ปรากฏใช้เพียงบางสมัย

ขนิษฐา พุทธิเจริญรัตน์ (2546) ศึกษาการละคำลักษณนามในภาษาไทยสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่ามีการละคำลักษณนาม 2 ลักษณะคือ การละคำลักษณนามและการไม่ใช้คำลักษณนาม โดยการละคำลักษณนามมีโครงสร้างหลัก 3 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างการละคำลักษณนามเนื่องจากมีการใช้คำลักษณนามข้างหน้า มีการใช้คำลักษณนามข้างท้าย และมีการใช้คำลักษณนามทั้งข้างหน้าและข้างท้าย ซึ่งมีโครงสร้างย่อยจำแนกตามชนิดของประโยค 4 ชนิด คือ ประโยคกระจายจำนวน ประโยครวมจำนวน ประโยคทั่วไป และประโยคบอกการประมาณ สมัยสุโขทัยพบโครงสร้างการละคำลักษณนาม 2 โครงสร้างหลัก และโครงสร้างย่อยอีกอย่างละ 3 โครงสร้าง สมัยอยุธยาพบโครงสร้างการละคำลักษณนาม 3 โครงสร้างหลัก โดยโครงสร้างแรกมี 1 โครงสร้างย่อย และโครงสร้างที่ 2 มี 2 โครงสร้างย่อย สมัยรัตนโกสินทร์พบโครงสร้างการละคำลักษณนาม 3 โครงสร้างหลัก โครงสร้างแรกมี 2 โครงสร้างย่อย และโครงสร้างที่ 2 มี 3 โครงสร้างย่อย สำหรับการไม่ใช้คำลักษณนาม พบ 10 โครงสร้างจำแนกตามความสัมพันธ์ของคำชนิดต่าง ๆ ในนามวลี ได้แก่ โครงสร้าง[2] นว. = {น.+ว.+จน.+(ชฉ.)} โครงสร้าง นว. = {น.+จน.} โครงสร้าง นว. = {น.+ว.+จต.+ว.+จต.} โครงสร้าง นว. = {น.+จต.+จน.*“หนึ่ง”*} โครงสร้าง นว. = {น.+ว.+จน.} โครงสร้าง นว. = {น.+ว.+จต.} โครงสร้าง นว. = {น.1+น.2+ว.+จน.} โครงสร้าง นว. = {จน.} โครงสร้าง นว. = {น.+(ว.)+จน.+(*“เศษ”*)} และโครงสร้าง นว. = {น.+ว.+“จำนวน”+(ว.)+จต.} สมัยสุโขทัยพบโครงสร้างการไม่ใช้คำลักษณนาม 2 โครงสร้าง สมัยอยุธยาพบโครงสร้างการไม่ใช้คำลักษณนาม 7 โครงสร้าง และสมัยรัตนโกสินทร์พบโครงสร้างการไม่ใช้คำลักษณนาม 9 โครงสร้าง สาเหตุของการละคำลักษณนามเนื่องจาก 1) มีการกล่าวคำลักษณนามแล้วอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในประโยค 2) มีลักษณะเป็นสำนวน 3) มีคำว่า *“หนึ่ง”* หรือ *“เศษ”* ต่อท้ายคำจำนวนนับ และ 4) ใช้ประกอบคำนามทั่วไป

---

[2] นว. = นามวลี / น. = คำนาม / ว. = คำวิเศษณ์ / จน. = จำนวน / ชฉ. = คำชี้เฉพาะ / จต. = จำนวนเต็ม

ณัฐวรา สุขต่าย (2547) ศึกษาคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามและโครงสร้างคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาในสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ พบคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาสมัยสุโขทัย 14 คำ สมัยอยุธยา 24 คำ และสมัยรัตนโกสินทร์ 76 คำ รวม 114 คำ โดยปรากฏคำลักษณนามซ้ำในแต่ละสมัย จำนวน 32 คำ เมื่อตัดคำลักษณนามที่ปรากฏซ้ำออก คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยารวมได้จำนวน 82 คำ คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาสามารถปรากฏใช้ได้กับคำกริยา 3 ประเภท คือ คำกริยาอกรรม คำกริยาสกรรม และคำกริยาอกรรมย่อยเหมือนกันทั้ง 3 สมัย เมื่อเปรียบเทียบจำนวนคำลักษณนามทั้ง 3 สมัย พบว่าคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยามีวิวัฒนาการด้านจำนวนคำลักษณนามเพิ่มขึ้นทุกสมัย และปรากฏใช้กับคำกริยาทั้ง 3 ประเภทเพิ่มขึ้นทุกสมัย ผลการวิเคราะห์โครงสร้างคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาในโครงสร้างกริยาวลี 10 แบบ พบโครงสร้างคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา 112 โครงสร้าง โดยคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาสามารถปรากฏในโครงสร้างกริยาวลีได้ 12 ตำแหน่ง คือ ปรากฏหลังคำหน้าจำนวน คำจำนวนนับ คำบอกประมาณ คำหน้าจำนวนกับคำจำนวนนับ คำหน้าจำนวนกับคำบอกประมาณ ปรากฏหน้าคำจำนวนนับ *“หนึ่ง”* คำลำดับที่คำบอกกำหนด คำหลังจำนวน ปรากฏโดยไม่ตามคำจำนวนนับหรือไม่มีคำบอกลำดับที่ต่อท้าย สามารถปรากฏในโครงสร้างกริยาวลีได้ 2 ครั้ง และสามารถปรากฏในโครงสร้างกริยาวลีได้มากกว่า 2 ครั้ง สำหรับการเปรียบเทียบโครงสร้างคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยากับโครงสร้างคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามในโครงสร้างนามวลี 26 แบบ พบโครงสร้างที่ปรากฏเหมือนกัน 19 แบบ ปรากฏเฉพาะโครงสร้างคำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม 7 แบบ และยังพบว่าคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาสามารถปรากฏได้มากกว่า 2 ครั้งในโครงสร้างกริยาวลี

วิยะดา มีศรี และอัญชลี วงศ์วัฒนา (2563) กล่าวถึงคำลักษณนามคำว่า “อัน” ในการศึกษาเชิงประวัติการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “อัน” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ พบว่า *“อัน”* มีพัฒนาการจากคำที่มีความหมายทั่วไปถึง *“สิ่ง”* หรือ *“ของต่าง ๆ”* ไปสู่บทบาทเฉพาะทางไวยากรณ์ โดยกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์เริ่มจากการเป็นคำนามที่ค่อย ๆ สูญเสียคุณลักษณะของคำหลักไปสู่การเป็นคำบ่งกลุ่มนาม จนกลายเป็นคำลักษณนาม นอกจากนี้ยังพบว่า *“อัน”* มีบทบาทเป็นคำเชื่อมโยงในประโยคและแสดงความสัมพันธ์ในเชิงโครงสร้างทางภาษา โดยมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทการใช้และยุคสมัย

นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบต่างยุคสมัยแล้ว ยังพบการศึกษาเปรียบเทียบในยุคสมัยเดียวกันแต่ต่างรัชกาล ได้แก่ คำลักษณนามในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-8 ของ สุรางศรี ทะนงศักดิ์สกุล (2533) พบคำลักษณนามในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-8 จำนวน 494 คำ จำแนกเป็นคำลักษณนามทั่วไป และคำลักษณนามที่ได้จากมาตราที่เที่ยงตรงและการประมาณ คำลักษณนามทั้ง 2 ประเภทนี้ปรากฏใช้กับทั้งคำนามและคำกริยา ซึ่งคำลักษณนามในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1-8 สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 สมัยรัชกาลที่ 1–รัชกาลที่ 3 ช่วงที่ 2 สมัย

รัชกาลที่ 4–รัชกาลที่ 6 และช่วงที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 7–รัชกาลที่ 8 ซึ่งคำลักษณนามบางคำปรากฏใช้เพียงบางสมัย และ/หรือสามารถปรากฏร่วมกันในหลายสมัย และพบว่าการใช้คำลักษณนามกับคำนามบางคำในแต่ละสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไป

กลุ่มต่อไปเป็นการศึกษาคำลักษณนามเชิงเปรียบเทียบต่างภาษาหรือต่างถิ่น พบการศึกษาเปรียบเทียบภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาไทยถิ่น และภาษาอื่น ๆ ได้แก่ การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นเชียงใหม่กับภาษาไทยมาตรฐาน (ไทยกรุงเทพ) ของกันทิมา วัฒนะประเสริฐ (2526) พบว่าคำลักษณนามของทั้งสองภาษาใช้จำแนกสิ่งต่าง ๆ ตามลักษณะหรือประเภทตามทัศนะของคนพื้นถิ่นโดยมีทั้งเหมือนและต่างกัน ตำแหน่งของคำลักษณนามจะอยู่ในส่วนขยายคำนามและส่วนขยายคำกริยา ซึ่งทั้งสองภาษามีคำลักษณนามที่เหมือนกันเพียงประเภทเดียว คือประเภทที่ใช้คำนามคำเดียวกันกับสิ่งชนิดเดียวกัน เช่น *“ต้น-เสา”* *“หยด-น้ำ”* (กท./ชม.) แต่ลักษณะที่ต่างกันมี 3 ประเภท คือ ใช้คำลักษณนามคนละคำกับสิ่งชนิดเดียวกัน เช่น *“ลูก-ภูเขา”* (กท.) “mɔn^{3}-*ภูเขา”* (ชม.) ใช้คำลักษณนามคำเดียวกันกับสิ่งที่ต่างชนิดกัน เช่น *“ขอน-กำไล”* (กท.) “khɔ:n^{1}-*รองเท้า”* (ชม.) และใช้คำลักษณนามทั้งที่เป็นคนละคำและคำเดียวกันกับสิ่งต่างชนิดกัน เช่น *“ต้น-พืชทั่วไป”* (กท.) “ton^{4}-*พืชทั่วไป”* “kaw^{4}-*พืชยืนต้น”* “hua^{1}-*ตะไคร้”* (ชม.)

อะรุณี รัตนกุล (2529) ศึกษาคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น สระบุรี และสุราษฎร์ธานี พบว่าคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่น 4 ภาษาดังกล่าว แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ตามอรรถลักษณ์ได้ 13 ประเภท ซึ่งแตกต่างตามอรรถลักษณ์ ได้แก่ มีชีวิตเป็นคน มีชีวิตเป็นพืช มีชีวิตเป็นสัตว์ เปรียบชีวิต เป็นภูมิประเทศ เป็นอาคาร สัณฐานคม สันฐานยาว สันฐานแบน สัณฐานกลม เป็นพาหนะ เป็นกลไก เป็นบรรจุภัณฑ์ สำหรับการใช้คำลักษณนามพบว่าภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ภาษามีจำนวนคำลักษณนามต่างกัน และในภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ภาษามีการใช้คำลักษณนามเหมือนกันเป็นจำนวนมาก ส่วนที่ต่างกันนั้นมีทั้งต่างกันที่ความหมายและ/หรือรูปคำ เช่น การต่างความหมาย *“ลูก-ผลไม้”* (สระบุรี) *“ลูก-คลื่น”* (ขอนแก่น) และการต่างรูปคำ *“แก่น”* *“ตา”* *“หน่วย”* *“ลูก”* เป็นคำลักษณนามของสิ่งเดียวกันคือ *“ตา”* ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ที่แตกต่างกันของผู้พูดภาษาไทยถิ่นทั้ง 4 ถิ่น

บุญเหลือ ใจมโน (2560) ศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่น 4 ภาษา พบการจำแนกเป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ภาษาไทยถิ่นกลางมีการแบ่งคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และมีความละเอียดมากกว่าคำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นอื่น 2) คำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นแต่ละถิ่นต่างก็มีคำลักษณนามเฉพาะภาษา และ 3) คำลักษณนามสะท้อนให้เห็นมุมมองหรือโลกทัศน์ของเจ้าของภาษา โดยปัจจัยด้านการสัมผัสภาษา ทำเนียบภาษา และการรับรู้ภาษาของเจ้าของภาษา ทำให้คำลักษณนามในภาษาไทยถิ่น 4 ภาษามีความเหมือนและต่างกัน ตลอดจนมีความหลากหลายในการเลือกใช้คำลักษณนามของภาษาไทยถิ่นแต่ละภาษาด้วย

การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามภาษาอีสานกับภาษาไทยมาตรฐานของนวพล กรรณมณีเลิศ (2561) เป็นการศึกษาชนิด โครงสร้างพยางค์ และประเภทของคำลักษณนามจากกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนเท่ากันคือ 556 คำ พบว่าชนิดของคำลักษณนามภาษาไทยมาตรฐานที่พบมากที่สุดคือมีที่มาจากคำนาม ร้อยละ 89.38 ชนิดของคำลักษณนามภาษาอีสานที่พบมากที่สุดคือมีที่มาจากคำนาม ร้อยละ 67.63 ส่วนโครงสร้างพยางค์ของคำลักษณนามภาษาไทยมาตรฐานที่พบมากที่สุดคือคำลักษณนาม 1 พยางค์ ร้อยละ 67.80 โครงสร้างพยางค์ของคำลักษณนามภาษาอีสานที่พบมากที่สุดคือคำลักษณนาม 1 พยางค์ ร้อยละ 86.15 ประเภทของคำในคำลักษณนามภาษาไทยมาตรฐานที่พบมากที่สุดคือ คำเป็น 1 พยางค์ ร้อยละ 51.98 ประเภทของคำในคำลักษณนามภาษาอีสานที่พบมากที่สุดคือ คำเป็น 1 พยางค์ร้อยละ 59.89

การศึกษาเปรียบเทียบภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาอื่น ๆ ได้แก่ การเปรียบเทียบคำลักษณนามบอกสัณฐานของคำนามในภาษาตระกูลไทของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2549) เป็นการศึกษา 6 ภาษา ได้แก่ ลาว ไทย ชาน ลื้อ จ้วงเหนือ และปูยี โดยผลของการวิจัยสรุปได้ว่า คำลักษณนามที่ภาษาทั้งหกใช้แตกต่างกันทุกภาษาคือคำลักษณนามมิติเดียวไม่ยืดหยุ่น ได้แก่ ภาษาลาว [dŭaŋ] ภาษาไทย [lêm] ภาษาชาน [mà:k] ภาษาลื้อ [thĕn] ภาษาจ้วงเหนือ [fak^{21}] ภาษาปูยี [va^{11}] คำลักษณนามที่ใช้เหมือนกันในทุกภาษาคือคำลักษณนามสองมิติไม่ยืดหยุ่น คือ [phæ`n] และยืดหยุ่น คือ [bay] คำลักษณนามที่ใช้เฉพาะในภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้คือคำลักษณนามหนึ่งมิติยืดหยุ่น [sên] คำลักษณนามสองมิติยืดหยุ่น [phɯ̆ɯn] และคำลักษณนามสามมิติเล็ก [mét] ส่วนภาษาไทสาขาเหนือคือภาษาจ้วงเหนือและภาษาปูยีใช้คำลักษณนามหนึ่งมิติยืดหยุ่นซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาจีน คือ [tiu^{42}/ teu^{31}] คำลักษณนามสองมิติยืดหยุ่นภาษาจ้วงเหนือใช้คำยืมจากภาษาจีน [fa:n^{24}] ปูยีใช้ [tɕoŋ^{24}] คำลักษณนามสามมิติเล็กภาษาจ้วงเหนือใช้ [ɕe^{21}/nat^{21}/ŋvei^{21}] ภาษาปูยีใช้ [nat^{11}/nɯn^{21}] คำลักษณนามกลมใหญ่ภาษาลาวและภาษาลื้อใช้คำร่วมเชื้อสายเดียวกันคือ [nūay] และ [nŏi] ภาษาไทยใช้ [lûuk] ภาษาชานใช้ทั้ง [luk] [hòj] และ [nòj] ส่วนภาษาจ้วงเหนือและปูยีใช้ [ʔdak^{55}] และ [ʔdan^{33}] คำลักษณนามเหล่านี้มีวิวัฒนาการของการใช้ที่ขึ้นอยู่กับการมองว่าลักษณะใดของสิ่งของเป็นลักษณะเด่น การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการสัมผัสภาษา

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2551) ได้ศึกษาสถานภาพการศึกษาคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท-กะได พบการศึกษาภาษาจ้วง จีน นุง พ่าเก ลาว ลื้อ ปูยี เต้อหง กัม สุย ฮไล (หลี) ชาน ลุงเจา อาหม คำตี่ ซึ่งเป็นภาษาที่มีผู้ใช้นอกประเทศไทย โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายลักษณะทางโครงสร้างและหน้าที่ของคำลักษณนาม ได้แก่ การศึกษาคำลักษณนามในภาษาจ้วงอูหมิง การศึกษาคำลักษณนาม “gij” ในภาษาจ้วงเหนือ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำลักษณนามเป็นคำเสริมหน้าคำนามในภาษาจ้วง การศึกษาลักษณะไวยากรณ์สองแบบของคำลักษณนามในภาษาจ้วง การศึกษา

ภาษาจ้วงในมณฑลกวางสีบริเวณลุ่มแม่น้ำโยงเจียง การศึกษาโครงสร้างคำลักษณนามในภาษาจ้วง การศึกษาภาษานุงที่พูดในประเทศเวียดนาม การศึกษาภาษาพ่าเกที่พูดในประเทศอินเดีย การศึกษาภาษาไทที่พูดในมณฑลยูนนาน การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามทั่วไปในภาษาไท-กะได การศึกษาเปรียบเทียบคำบอกสัณฐานคำนามในภาษาตระกูลไท 6 ภาษา การศึกษาการเรียงลำดับคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท และการศึกษาโครงสร้างนามวลีจำนวนนับของภาษาไท-กะได ผลงานอีกส่วนเป็นการศึกษาในแนวประวัติและวิวัฒนาการคำ ได้แก่ การศึกษาคำลักษณนามในภาษาจ้วงและภาษาจีนท้องถิ่น การศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ของคำลักษณนามในภาษาจ้วง และการศึกษาระบบลักษณนามในภาษาไทข้ามสมัยโดยใช้ข้อมูลจากภาษาที่ใช้ในกลุ่มไทตะวันตกเฉียงใต้ ไทกลาง และไทเหนือ ส่วนการศึกษาในแนวปริชานและแบบลักษณ์ภาษา พบงานศึกษาคำลักษณนามของสิ่งมีชีวิตในภาษาไท-กะได ข้อสังเกตของคำลักษณนามในภาษาตระกูลไทและการศึกษาคำลักษณนามในภาษาลาว

การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการจัดหมวดหมู่คำนามด้วยคำลักษณนามในภาษาไทยกับภาษาเกาหลีตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานของยางวอน ฮยอน (2555) พบว่าการจัดหมวดหมู่คำนามและกระบวนการทางปริชานที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่คำนามด้วยคำลักษณนามในภาษาไทยกับภาษาเกาหลีมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ คำลักษณนามกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ คำลักษณนาม *“คน”* “명 /myeong/” “사람 /saram/” และ “인 /in/” ซึ่งจัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มคนหรือมนุษย์ทั่วไปโดยอาศัยแบบจำลองการจัดจำพวกตามแนวเดิม[3] (classical taxonomy model) และคำลักษณนาม *“ท่าน”* และ “분 /bun/” จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มบุคคลที่น่าเคารพโดยอาศัยแบบจำลองที่ซับซ้อน[4] (complex model) ขณะเดียวกันมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ คำลักษณนาม *“นาย”* และ *“นาง”* จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มอาชีพตามเพศโดยอาศัยแบบจำลองที่เรียบง่าย[5] (simple model) และคำลักษณนาม *“องค์”* จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มสิ่งมีชีวิตทางพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ศูนย์กลางและกลุ่มสิ่งไม่มีชีวิตทางพระพุทธศาสนาซึ่งขยายมาจากศูนย์กลาง

---

[3] แบบจำลองที่มีโครงสร้างเป็นระดับชั้น ระดับที่สูงกว่าจะครอบคลุมระดับที่ต่ำกว่า มีขอบเขตของประเภทชัดเจน ทำให้สมาชิกของแต่ละประเภทแยกออกจากกันเด็ดขาด มีต้นแบบคือคำลักษณนาม “คน”

[4] แบบจำลองปริชานที่มีหลายแบบจำลองเกาะเกี่ยวหรือลู่เข้าเป็นหนึ่งเดียว โดยแต่ละแบบจำลองจะมีส่วนช่วยทำให้เกิดต้นแบบของประเภทที่มีส่วนประกอบหลายส่วน และแต่ละแบบจำลองต่างมีบทบาทในกระบวนการทางปริชานที่ใช้ในการจัดประเภท มีต้นแบบคือคำลักษณนาม “ท่าน”

[5] แบบจำลองปริชานที่เป็นอุดมคติเดียวตามเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นภูมิหลังในการจัดประเภท มีต้นแบบคือคำลักษณนาม “นาย” และ “นาง”

โดยอาศัยแบบจำลองประเภทรัศมี[6] (redial category model) ซึ่งไม่พบในภาษาเกาหลี ส่วนคำลักษณนาม “놈 /nom/” จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความประพฤติที่ไม่ดี โดยอาศัยแบบจำลองที่เรียบง่ายซึ่งไม่พบในภาษาไทย ส่วนคำลักษณนามกลุ่มความมีชีวิตที่เป็นสัตว์ในทั้งสองภาษามีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันคือ คำลักษณนาม *“ตัว”* และ “마리 /mari/” จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มสัตว์ทั่วไป แต่คำลักษณนาม *“ตัว”* นอกจากจัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มสัตว์ให้อยู่ศูนย์กลางแล้วยังจัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มเครื่องเรือนและกลุ่มเครื่องแต่งกาย ซึ่งขยายมาจากศูนย์กลางโดยอาศัยแบบจำลองประเภทรัศมี ในขณะที่คำลักษณนาม “마리 /mari/” จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มสัตว์เพียงกลุ่มเดียวโดยอาศัยแบบจำลองการจัดจำพวกตามแนวเดิม สำหรับคำลักษณนามกลุ่มความมีชีวิตที่เป็นพืชในทั้งสองภาษามีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันคือ คำลักษณนาม *“ต้น”* กับ “그루 /geureu/” มีลักษณะที่เหมือนกันในการจัดหมวดหมู่คำนามเป็นกลุ่มต้นไม้ทั่วไป แต่คำลักษณนาม *“ต้น”* จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มต้นไม้ซึ่งอยู่ศูนย์กลางและกลุ่มเสาซึ่งขยายมาจากศูนย์กลางโดยอาศัยแบบจำลองประเภทรัศมี ในขณะที่คำลักษณนาม “그루 /geureu/” จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มต้นไม้ทั่วไปเพียงกลุ่มเดียวโดยอาศัยแบบจำลองการจัดจำพวกตามแนวเดิม ส่วนคำลักษณนาม *“ดอก”* กับ “송이 /song-i/” มีลักษณะที่เหมือนกันในการจัดหมวดหมู่คำนามเป็นกลุ่มดอกไม้ทั่วไปซึ่งอยู่ศูนย์กลางโดยอาศัยแบบจำลองประเภทรัศมี แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันในการจัดหมวดหมู่คำนามเป็นกลุ่มอื่น ๆ คือ คำลักษณนาม *“ดอก”* จัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มสิ่งของทรงยาวซึ่งขยายมาจากศูนย์กลาง ในขณะที่คำลักษณนาม “송이 /song-i/” นอกจากการจัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มดอกไม้ให้อยู่ศูนย์กลางแล้ว ยังจัดประเภทคำนามเป็นกลุ่มเห็ดและกลุ่มผลไม้บางชนิดที่มีหลายลูกอยู่ในเครือเดียวให้อยู่ศูนย์กลางด้วย ซึ่งขยายไปสู่กลุ่มสิ่งธรรมชาติที่มีทรงกลมเล็ก สำหรับคำลักษณนามกลุ่มความมีชีวิตที่เป็นพืช ได้แก่ *“ใบ” “เม็ด” “ลูก”* ในภาษาไทย และ “줄기 /julgi/” “포기 /pogi/” “뿌리 /ppu-ri/” ในภาษาเกาหลีมีลักษณะที่แตกต่างกันเนื่องจากการจัดหมวดหมู่คำนามด้วยคำลักษณนามแต่ละคำดังกล่าวสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละภาษา

พรสมสรวง สัจจาอัครมนตรี (2560) ศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามรวมหมู่ในภาษาจีนกลางกับคำลักษณะเดียวกันในภาษาไทย โดยยกคำลักษณนามรวมหมู่ “把” bǎ (กำ) เป็น

---

[6] อาจเรียกว่าโครงสร้างแบบศูนย์กลาง–ขอบนอก (center-periphery structure) โดยจะมีกลุ่มหนึ่งอยู่ที่ศูนย์กลางซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบและกลุ่มอื่น ๆ อยู่ขอบนอกหรือไม่อยู่ศูนย์กลางซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่ลดความเป็นต้นแบบลง มีการเชื่อม (linked) หรือขยาย (extended) จากศูนย์กลางไปสู่ขอบนอกได้หลายรูปแบบ โดยกลุ่มที่เชื่อมหรือขยายมาจากศูนย์กลางอาจทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางย่อย (sub-center) ที่เชื่อมหรือขยายไปสู่กลุ่มอื่น ๆ ในลักษณะลูกโซ่ (chaining) มีต้นแบบคือคำลักษณนาม “องค์”

กรณีศึกษาและใช้ทฤษฎีต้นแบบตามแนวภาษาศาสตร์ปริชานเป็นแนวทางในการวิจัยผลการศึกษาพบว่า คำลักษณนามรวมหมู่ “把” bǎ ในภาษาจีนกลางพัฒนามาจากคำกริยาที่มีความหมายว่าจับหรือถือไว้ในปริมาณที่สามารถกำมือได้ ซึ่งในอดีตใช้เป็นคำลักษณนามรวมหมู่ต่อมาจึงใช้เป็นคำลักษณนามเดี่ยวได้ด้วย สามารถใช้ร่วมกับคำนามได้หลายประเภทและมีการขยายความหมายตามลำดับ ได้แก่ 1) เริ่มใช้กับสิ่งรูปธรรมที่กำมือหนึ่งสามารถหยิบขึ้นมาได้ 2) เริ่มขยายขอบเขตความหมายจากสิ่งที่จับต้องได้แบบคงตัวไปใช้กับสิ่งที่เป็นของเหลวหรือสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ 3) ขยายขอบเขตความหมายจากสิ่งรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการตามระบบปริชานของมนุษย์ที่เริ่มจากเรียนรู้สิ่งใกล้ตัวที่อยู่ในชีวิตประจำวันก่อน จากนั้นจึงได้มองไปยังสิ่งไกลตัวหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมต่อไป ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับคำลักษณะเดียวกันในภาษาไทยแล้ว พบว่าต้นแบบของคำลักษณนามรวมหมู่ “把” bǎ ในภาษาจีนกลาง สามารถเทียบได้กับคำว่า *“กำ”* ในภาษาไทย เมื่อใช้กับสิ่งของที่สามารถหยิบมาไว้ในกำมือได้ ทั้งสิ่งที่เป็นเมล็ด สิ่งที่เป็นผง และสิ่งที่มีลักษณะยาว เช่น ข้าว เกลือ แล้วเริ่มขยายความหมายไปใช้กับสิ่งที่เป็นของเหลว เช่น น้ำ เหงื่อ นำไปสู่ความหมายเชิงนามธรรม เช่น อายุ เรี่ยวแรง นอกจากนี้ยังสามารถเทียบได้กับคำอื่นที่แสดงความหมายว่ามีปริมาณมาก เช่น คำว่า *“หวี (กล้วย)” “(น้ำตา) นอง”* ขึ้นอยู่กับบริบทภาษา หรือในบางบริบทอาจไม่ถอดความเป็นคำใดในภาษาไทยเลยเนื่องจากความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์

จากเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับคำลักษณนามทั้งหมดจะเห็นว่าผลงานเหล่านี้มีทั้งการศึกษาคำลักษณนามในภาพรวมของทั้งภาษาและการศึกษาเฉพาะเจาะจงไปที่คำลักษณนามเพียงบางคำหรือบางประเภทเท่านั้น โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ของคำลักษณนาม ส่วนการศึกษาในด้านอรรถศาสตร์ของคำลักษณนามที่จะนำไปสู่การอภิปรายถึงโลกทัศน์และมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษานั้นยังมีการศึกษาไม่มากนัก ซึ่งอาจจะด้วยเหตุที่ว่าคำลักษณนามนั้นมีลักษณะเป็นคำหน้าที่ จึงต้องแสดงความหมายในระดับประโยคหรือสัมพันธสาร ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงจะใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางภาษาและแนวทางการศึกษาเชิงความหมายเพื่อให้สามารถเข้าใจถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา ประกอบกับแนวคิดด้านการจัดหมวดหมู่ดังการศึกษาของยางวอน ฮยอน (2555) และพรสมสรวง สัจจาอัครมนตรี (2560) มาใช้ศึกษาคำลักษณนามภาษาไทพวน โดยจะศึกษาในมุมมองที่แตกต่างออกไป คือไม่ได้ศึกษาเฉพาะเพียงคำลักษณนามบางคำเท่านั้น แต่จะเป็นการศึกษาคำลักษณนามในภาษาไทพวนทั้งระบบ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอรรถศาสตร์ปริชาน

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานเป็นพื้นฐานในการศึกษา โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจแต่ละส่วนได้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ ภาพรวมของอรรถศาสตร์ปริชาน มโนทัศน์ การจัดหมวดหมู่ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ และนามนัยเชิงมโนทัศน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภาพรวมของอรรถศาสตร์ปริชาน

ภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) เป็นแนวคิดที่เน้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและอธิบายภาษาและระบบความคิดของมนุษย์ว่ามนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้ รับรู้ พิจารณาหาเหตุผล ประมวลความคิด แล้วสะท้อนความคิดและออกมาเป็นภาษาอย่างเป็นระบบได้อย่างไร โดยเลคอฟ (Lakoff, 1987, p. xi อ้างอิงใน ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2549, หน้า 11) กล่าวว่าทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานเป็นการปรับประยุกต์แนวคิดจากหลากหลายศาสตร์ ได้แก่ จิตวิทยา ภาษาศาสตร์ มานุษยวิทยา ปรัชญา และคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อพิจารณาและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษาที่เชื่อมโยงกับมโนทัศน์ของมนุษย์ ดังที่อีวานส์ และกรีน (Evans & Green, 2006: p. 5 อ้างอิงใน ปิ่นอนงค์ อำปะละ, 2559, หน้า 8) ได้กล่าวว่าภาษาสะท้อนระบบความคิดและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของมนุษย์ นั่นคือมนุษย์สั่งสมประสบการณ์ รับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะสื่อสารความคิดนั้นออกมาผ่านการใช้ภาษานั่นเอง

อุงเกอเรอร์ และชมิด (Ungerer & Schmid, 1996 อ้างอิงใน ปิ่นอนงค์ อำปะละ, 2559, หน้า 8-9) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ปริชานไว้ 3 แนวคิด คือ

1. แนวคิดด้านประสบการณ์ (experiential view) ที่ศึกษาเรื่องการจำแนกประเภท (categorization) ซึ่งเป็นการจำแนกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มโดยเปรียบเทียบกับต้นแบบ (prototype) ของกลุ่ม โดยแนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ว่ามนุษย์ให้ความหมายของสรรพสิ่งแตกต่างกันเพราะว่ามนุษย์มีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นต่างกันนั่นเอง

2. แนวคิดด้านความเด่นในการรับรู้ (prominence view) เป็นการช่วยอธิบายการจัดลำดับของข้อมูลว่าขึ้นอยู่กับผู้พูดที่จะเลือกอธิบายสิ่งที่มีความโดดเด่นก่อนเป็นลำดับแรก

3. แนวคิดด้านความใส่ใจ (attentional view) ใช้อธิบายปรากฏการณ์การใช้ภาษาในการเลือกรับสรรพสิ่งจากประสาทสัมผัส นั่นคือมนุษย์เลือกใช้คำและความหมายที่แสดงว่าตนใส่ใจต่อเหตุการณ์นั้นนั่นเอง

ปิ่นอนงค์ อำปะละ (2559, หน้า 8-9) กล่าวถึงเลคอฟ (Lakoff) ว่าเป็นผู้ริเริ่มนำแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ภาษาและความหมาย โดยใช้หลักการที่ว่าการศึกษา

ความหมายจากตัวภาษานั้นจำเป็นต้องนำประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์มาวิเคราะห์ร่วมกับการใช้ภาษาด้วย

อีวานส์ (Evans, 2007 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 11) กล่าวถึงการอธิบาย "ความหมาย" (meaning) ของนักภาษาศาสตร์แนวดั้งเดิมกับนักภาษาศาสตร์ปริชานว่ามีความแตกต่างกัน นั่นคือความหมายตามแนวคิดเดิมจะหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่มีอยู่จริง หากไม่มีความสัมพันธ์กันจะถือว่าไม่มีความหมาย ส่วนมโนทัศน์ตามแนวความคิดของนักภาษาศาสตร์ปริชานนั้นเป็นการแสดงถึงความคิดในจิต (mind) มโนทัศน์ไม่ใช่ภาพแต่เป็นลักษณะของความเข้าใจ เช่น มโนทัศน์ของ *"เก้าอี้"* จะมีลักษณะทั่วไปคือสิ่งที่นั่งได้ ซึ่งอาจหมายถึงเก้าอี้ในชุดหลุยส์ที่มีพนักพิงหรูหรา ก้อนหินที่ใช้นั่ง หรือสิ่งที่ปกติเราเรียกมันว่าอย่างอื่น หากนำมาใช้นั่งก็อาจถูกเรียกว่าเก้าอี้ได้เช่นกัน เพราะประสบการณ์ทางกายที่เรารับรู้ต่อโลกภายนอกคือสิ่งที่เราใช้สำหรับนั่งคือ *"เก้าอี้"*

ศรีวรา ผาสุขดี (2561, หน้า 11) ได้กล่าวว่า "ความหมาย" ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ติดตรึงอยู่กับคำในภาษา แต่ความหมายเป็นกระบวนการทางปริชานที่สร้างรูป (embodied) ขึ้นในระบบความคิดของมนุษย์โดยใช้คำในภาษาเป็นสิ่งกระตุ้นให้มนุษย์สร้างภาพขึ้นในสมอง ซึ่งภาษานั้นสามารถสะท้อนถึงความคิดของผู้ใช้ภาษาได้มากกว่าอธิบายความเป็นจริงของโลก โดยปกติการเรียกชื่อสิ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (naming) ที่เป็นรูปธรรมในแต่ละภาษา มักจะใช้คำที่เป็นความหมายในภาพกว้างหรือภาพรวม เช่น *"เก้าอี้"* เป็นคำกลาง ๆ ที่หมายถึงสิ่งที่ใช้นั่ง แต่ในแต่ละภาษาจะมีคำเพื่อบอกประเภทของเก้าอี้แตกต่างกันไป เนื่องจากความหมายนั้นเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกรอบตัว จึงทำให้การนิยามความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในโลกแตกต่างกันไปในแต่ละภาษาและแต่ละวัฒนธรรม

การสร้างรูปทางความคิด (embodied cognition) มาจากข้อสมมติฐานที่ว่ามนุษย์ใช้ร่างกายในการรับรู้และสร้างความคิด โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของมนุษย์ (experience) เพราะเชื่อว่าภาษาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางกายจากโลกที่อยู่รอบตัวเรา เมื่อมนุษย์มีการสร้างรูปขึ้นในใจจึงก่อให้เกิดภาษา ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสะท้อนระบบความคิด (cognitive system) ของมนุษย์ และเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้สามารถรับรู้กระบวนการทางปริชานและโครงสร้างความคิดของมนุษย์ได้ (Johnson, 1987 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 11)

อรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) เป็นสาขาหนึ่งของภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) ซึ่งนันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 6) ได้กล่าวว่าในมุมมองของอรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่าการอธิบายความหมายต้องอาศัยความเข้าใจ ประสบการณ์ และบริบทต่าง ๆ มาประกอบ ดังนั้น สิ่งที่ภาษาสะท้อนออกมาก็คือผลจากความคิดของมนุษย์นั่นเอง อรรถศาสตร์ปริชานจึงไม่แยกความหมายทางอรรถศาสตร์ และความหมายทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ออกจากกัน

อีวานส์ และกรีน (Evans & Green, 2006, pp. 157-163 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 7-15) กล่าวถึงหลักการสำคัญของอรรถศาสตร์ปริชานไว้ 4 ประการ คือ

1. โครงสร้างมโนทัศน์เกี่ยวข้องกับร่างกาย (conceptual structure is embodied) หมายความว่าโครงสร้างมโนทัศน์นั้นเกิดขึ้นจากการสร้างภาพขึ้นจากประสบการณ์ของมนุษย์ ทำให้สร้างภาพจากสิ่งที่เป็นนามธรรมในความคิดให้กลายเป็นรูปธรรมด้วยการใช้ผังภาพ (image schema)

2. โครงสร้างความหมายคือโครงสร้างมโนทัศน์ (semantic structure is conceptual structure) หมายถึงมนุษย์ใช้ภาษาเพื่ออ้างถึงมโนทัศน์ของตนเองมากกว่าจะเป็นการอ้างถึงสิ่งต่าง ๆ ในโลกโดยตรง โดยการใช้ภาษาเพื่ออ้างถึงมโนทัศน์นั้นเป็นการแสดงความหมายเพียงบางส่วนของมโนทัศน์ของผู้พูดตามบริบทที่ภาษากำลังแสดงออก เนื่องจากในความจริงแล้วความคิดความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีมากเกินกว่าที่จะใส่รหัส (encode) หรือประดิษฐ์ภาษาขึ้นใช้ได้ทั้งหมด ทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของการสื่อสารด้วย

3. รูปแทนทางความหมายเป็นความรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว (meaning representation is encyclopedic) หมายถึงว่า “ความหมาย” หรือ “มโนทัศน์” ของคำ (lexical concept) นั้นไม่สามารถอธิบายได้อย่างแจ่มแจ้งและแน่ชัด ความหมายของคำในพจนานุกรมทำหน้าที่เพียงเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายและสามารถเชื่อมโยงคำและเนื้อความอื่น ๆ มาประกอบมโนทัศน์ให้เหมาะสมกับคำตามบริบทที่ปรากฏใช้

4. การสร้างความหมายคือการสร้างมโนทัศน์ (meaning construction is conceptualization) หมายความว่าเมื่อคำเป็นเพียงสิ่งกระตุ้นให้เกิดการสร้างความหมาย ดังนั้นความหมายจึงถูกสร้างขึ้นในระดับปริชาน เป็นข้อสรุปว่าความหมายนั้นไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในคำ แต่เป็นกระบวนการที่อยู่ในมโนทัศน์ การสร้างความหมายจึงสัมพันธ์กับการสร้างมโนทัศน์

อุงเกอเรอร์ และชมิด (Ungerer and Schmid, 2006, pp. 49-51) กล่าวว่า การที่มนุษย์เก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่พบเจอ แล้วเก็บสะสมเป็นบริบททางความคิดเอาไว้ในระบบสมองนั้นมีจำนวนมหาศาลและถูกจัดไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ ซึ่งสามารถทำความเข้าใจได้จากแบบจำลองปริชาน (cognitive model) โดยแต่ละแบบจำลองปริชานนั้นไม่ได้แยกอยู่อย่างเป็นเอกเทศ แต่เป็นการยึดโยงกับแบบจำลองปริชานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นเครือข่าย (network) พวกเขาได้ยกตัวอย่างแบบจำลองปริชาน ON THE BEACH *“บนชายหาด”* เพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องและยึดโยงเข้ากับประสบการณ์บริเวณชายหาด ได้แก่ การเล่นน้ำ การอาบแดด การก่อปราสาททราย การปิกนิก การเดินเล่นตามชายหาด และบริบทของประสบการณ์อื่น ๆ ซึ่งในแต่ละประสบการณ์ดังกล่าวก็มีลักษณะเป็นแบบจำลองปริชานอีกทอดหนึ่ง เช่น *“การอาบแดด”* ก็จะยึดโยงอยู่กับบริบทที่เกี่ยวข้องคือ คน ดวงอาทิตย์ ทราย ผ้าเช็ดตัว เก้าอี้ชายหาด แว่นกันแดด การนอนอาบแดด *“การเล่นน้ำ” “การก่อปราสาททราย”* และอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ที่แม้จะมีรายละเอียดปลีกย่อยของ

มโนทัศน์ที่ต่างกัน แต่ก็เกี่ยวโยงกันอย่างเป็นเครือข่าย ทำให้มนุษย์แต่ละคนสามารถมีมโนทัศน์เกี่ยวกับ *“บนชายหาด”* แม้แต่ผู้ที่ไม่เคยไปที่ชายหาดมาก่อน ก็จะมีมโนทัศน์อื่นในประสบการณ์เดิมของตนที่คล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้อง สามารถนำมาใช้เชื่อมโยงให้เกิดเป็นความเข้าใจได้

จะเห็นได้ว่าอรรถศาสตร์ปริชานให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายของคำเป็นอย่างมาก ด้วยแนวคิดที่ว่าประสบการณ์ทางกายของมนุษย์จะถูกเก็บไว้ในรูปแทนในความคิดหรือมโนทัศน์ ความหมายของคำจึงอยู่ในรูปของมโนทัศน์ที่ประกอบด้วยโครงสร้างที่มีรายละเอียดต่าง ๆ มากมาย ซึ่งจากแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ข้างต้นทำให้เข้าใจแนวคิดของอรรถศาสตร์ปริชานว่าเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ กระบวนการทางภาษา การสั่งสมความรู้ และโครงสร้างทางความหมายที่มีความสัมพันธ์กับระบบความคิดหรือมโนทัศน์ ดังนั้น การศึกษาภาษาด้วยแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานจึงจำเป็นต้องเข้าใจหลักการดังที่กล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานมาใช้กับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ มโนทัศน์ (concept) การจัดหมวดหมู่(categorization) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) และนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy)

2. มโนทัศน์ (concept)

ศรีวรา ผาสุกดี (2561, หน้า 13-14) ได้กล่าวเกี่ยวกับกระบวนการสร้างมโนทัศน์ (conceptualization) ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความคิดหรือเป็นการสร้างความหมาย (meaning construction) แล้วถ่ายทอดความคิดออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ (form) ประกอบกับความหมาย (meaning) เพื่อใช้เป็นตัวแทนความคิดในใจ (mental representation) หรือที่เรียกว่า มโนทัศน์ (concept) ซึ่งเป็นตัวแทนของความจริงตามการรับรู้ในความนึกคิดของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามภาษาก็ไม่ใช่ทั้งหมดของความคิด เพราะในแต่ละภาษานั้นมีจำนวนคำที่จำกัด แต่สรรพสิ่งและภาพในใจมนุษย์นั้นมีไม่จำกัด ภาษาจึงเป็นชุดรหัสที่ใช้ดึงเอามโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด (concepts) ให้ปรากฏออกมา เมื่อใดที่มนุษย์มีคำใช้ในภาษาก็แสดงว่ามนุษย์ย่อมมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นอยู่ด้วย และความคิดนั้นคือความหมายที่แท้จริงของคำนั่นเอง

แลงเอกเกอร์ (Langacker, 1999 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 14) กล่าวว่าโครงสร้างมโนทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาใช้อธิบายเงื่อนไขความจริงว่าความหมายของประโยคต่าง ๆ เป็นจริงหรือเป็นเท็จในโลกแห่งความจริง แต่โครงสร้างมโนทัศน์เป็นรูปแทนความรู้ที่มนุษย์ได้จากการสร้างกระบวนความคิด (conceptualize) จากประสบการณ์ต่าง ๆ ผ่านทางระบบปริชาน

ในแนวคิดของออกเดน และริชาร์ด (Ogden & Richards, 1936, p.11 อ้างอิงในชัชวดี ศรลัมพ์, 2538, หน้า 25-27) ได้อธิบายว่ามโนทัศน์คือความหมายของคำที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษา ความคิด และสิ่งที่อ้างถึง ซึ่งในความจริงแล้วความหมายของคำไม่ใช่สิ่งที่อ้างถึง

โดยตรง แต่ความหมายของคำเกิดขึ้นจากมโนทัศน์อันเป็นความคิด ความรู้ ความเข้าใจของเจ้าของภาษา แล้วนำรูปภาษาตามมโนทัศน์มาใช้กล่าวอ้างถึงภาพของสิ่งที่ปรากฏบนโลก โดยอธิบายว่ามโนทัศน์เปรียบได้กับการประกอบกันเป็นรูปร่างสามเหลี่ยมสามมุม ได้แก่ มุมแรกเป็นส่วนที่เป็นความคิดของมนุษย์ (THOUGHT) มุมที่สองเป็นคำในภาษาซึ่งก็คือสัญลักษณ์ (SYMBOL) และมุมที่สามเป็นภาพจริงที่ปรากฏบนโลกคือสิ่งที่อ้างถึง (REFERENT)

แนวคิดดังกล่าวให้คำอธิบายเกี่ยวกับมโนทัศน์ได้ชัดเจน แต่จะเป็นปัญหาหากต้องอ้างถึงสิ่งที่ไม่ได้ปรากฏเป็นภาพจริงในโลกหรือสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ผีเจ้าที่ การเข้า ความรัก ซึ่งต่อมาโซวา (Sowa, 1984, p.39 อ้างอิงใน ชัชวดี ศรลัมพ์, 2538, หน้า 25-27) ผู้สนใจวิเคราะห์ความหมายของประโยคได้กล่าวถึงมโนทัศน์ว่ามีความเป็นนามธรรม เป็นหน่วยพื้นฐานในการแสดงความคิด และมีลักษณะเป็นอิสระจากกัน โดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่คนเห็นแมวนั่งอยู่บนเสื่อแล้วแสดงออกมาเป็นรูปภาพแล้วอธิบายว่าภาพแมวนั่งอยู่บนเสื่อเกิดจากการรับรู้ภาพของมนุษย์กับมโนทัศน์ โดยมโนทัศน์จะเป็นส่วนย่อย ๆ ได้แก่ แมว สถานะ การนั่ง สถานที่ และเสื่อ โดยทั้งหมดจะประกอบขึ้นเป็นมโนทัศน์ของประโยค ต่างจากแนวคิดรูปสามเหลี่ยมของออกเดน และริชาร์ดที่แสดงเพียงรูปแมวซึ่งเป็นตัวแทนมโนทัศน์ของคำเพียงคำเดียว

แจ็กเกนดอฟ และโซวา (Jackendoff, 1992, Sowa, 1984 อ้างอิงใน ปิ่นอนงค์ อำปะละ, 2559, หน้า 11-12) กล่าวว่ามโนทัศน์มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่สามารถรับรู้ได้จากการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาเอง จึงอาจกล่าวได้ว่ามโนทัศน์เป็นความคิดและความเข้าใจของมนุษย์ที่สะท้อนผ่านการใช้ภาษาเพื่อแสดงประสบการณ์ที่มีต่อโลก และมีความสัมพันธ์กับการขยายความหมายในลักษณะการเปรียบเทียบและการแสดงความคิดด้วย

ทั้งนี้ ในกลวิธีการขยายความหมายของคำจะมีกลวิธีนามนัยและอุปลักษณ์เป็นกลวิธีสำคัญที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการจัดหมวดหมู่ ทำหน้าที่เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความหมายที่แตกต่างกันแล้วหลอมรวมเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมายพื้นฐานเป็นความหมายต้นทาง แล้วเชื่อมโยงไปยังความหมายปลายทางอื่น ๆ ซึ่งแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่ามนุษย์มีระบบมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเหล่านี้โดยธรรมชาติ และการศึกษาระบบภาษาจะสามารถทำให้เข้าใจกระบวนการเหล่านี้ได้ดังที่จะกล่าวต่อไป

3. การจัดหมวดหมู่ (categorization)

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่กระทำมาตั้งแต่ในสมัยที่มีการศึกษาแบบอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549, หน้า 74-76 อ้างอิงใน โกสินทร์ ปัญญาอธิสิน, 2552, หน้า 6) กล่าวถึงการศึกษาภาษาในแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) ว่ามีจุดประสงค์เพื่อจะเข้าถึงระบบความคิดของกลุ่มชนตามแนวความคิดที่ว่า “คำ” สัมพันธ์กับ

"ความคิด" โดยคำเป็นตัวแทนของสรรพสิ่งและมโนทัศน์ของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์นั้นได้มีการจัดสรรพสิ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมออกเป็นหมวดหมู่แล้วสร้างองค์ความรู้จากมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เรียกว่าระบบปริชาน (cognitive system) จึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาภาษาชาติพันธุ์จะนำไปสู่ความเข้าใจระบบปริชานของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2555, หน้า 16-19 อ้างอิงใน ภัทรลดา ทองเถาว์, 2562, หน้า 17) กล่าวถึงหลักการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) ว่าใช้การเปรียบต่าง (contrast) เป็นสำคัญ โดยคำที่มีคุณสมบัติต่างกันจะอยู่ในระดับเดียวกัน และคำระดับบนจะครอบคลุมคำที่อยู่ระดับต่ำกว่าด้วยหลักการรวมพวก (inclusion) คือถือว่าคำระดับต่ำกว่านั้นเป็นสมาชิกของคำที่อยู่ระดับเหนือกว่านั่นเอง

เฟรค (Frake, 1961 อ้างอิงใน อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557, หน้า 10-11) มีมุมมองว่าคำในภาษาจะเป็นสิ่งสะท้อนว่าคนในแต่ละวัฒนธรรมคิดและเข้าใจสิ่งรอบตัวอย่างไร การที่คนในสังคมมีการแจกแจงสรรพสิ่งแตกต่างกันแสดงว่าคนเหล่านั้นมีมุมมองต่อการจัดหมวดหมู่ของสรรพสิ่งแตกต่างกันไปด้วย การศึกษาระบบคำจึงสามารถสะท้อนความคิด ความเข้าใจโลก และประสบการณ์ในการจัดกลุ่มคุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ ตามหมวดหมู่แล้วแสดงออกมาผ่านทางภาษา ดังนั้น คุณสมบัติของคำย่อมถูกจัดหมวดหมู่อย่างมีโครงสร้าง แบ่งเป็นหมวดหมู่ (category) ที่แสดงความสัมพันธ์ตามแนวนอน และหมวดหมู่ย่อย (subcategory) ที่แสดงความสัมพันธ์ตามแนวตั้งตามโครงสร้างการจัดลำดับชั้นแบบอนุกรมวิธาน (taxonomy) ตามบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ สอดคล้องกับลำดับขั้นของประเภทที่นันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 55-56) ได้กล่าวไว้คือ ประเภท (category) ในระบบปริชานสามารถแบ่งได้เป็น 1) ประเภทระดับพื้นฐาน (basic-level categories) และ 2) ประเภทที่ไม่ใช่ระดับพื้นฐาน (non- basic level categories) ซึ่งแบ่งย่อยได้เป็นประเภทที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับพื้นฐาน เรียกว่า "ประเภทจ่ากลุ่ม" (superordinate categories) และประเภทที่แยกย่อยออกไปจากระดับพื้นฐาน เรียกว่า "ประเภทลูกกลุ่ม" (subordinate categories)

การจัดหมวดหมู่ (categorization) เป็นเรื่องสำคัญในระบบปริชานของมนุษย์เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างมโนทัศน์ขึ้นในสมองโดยมนุษย์ได้นำเอาความรู้ ความจำ ความเข้าใจต่อประสบการณ์ในชีวิตมาจัดระเบียบให้อยู่ในหมวดหมู่ที่เหมาะสมและสามารถเข้าใจได้ ซึ่งอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557, หน้า 14-15) กล่าวว่าการทำความเข้าใจทุกสิ่งในโลกต้องมีการทำความเข้าใจทั้งหมวดหมู่ มิใช่ทำความเข้าใจแต่เพียงสิ่งนั้นลำพัง เช่นเดียวกับการศึกษาคำต่าง ๆ ในภาษาด้วย

ศรีวรา ผาสุขดี (2561, หน้า 19) กล่าวถึงการจัดหมวดหมู่ว่าเกิดขึ้นจากต้นแบบ (prototype) โดยเป็นการจัดสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นสมาชิกในหมวดหมู่เดียวกันจากคุณสมบัติที่มีร่วมกัน สมาชิกที่ดีที่สุดถือว่าเป็นสมาชิกต้นแบบ (prototypical members) ซึ่งเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของ

หมวดหมู่ ส่วนสมาชิกที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากต้นแบบถือเป็นสมาชิกขอบนอก (peripheral members)

อรรถศาสตร์ปริชานมีการนำแนวคิดทฤษฎีต้นแบบ (prototype theory) มาใช้ศึกษาในด้านความหมาย แนวคิดต้นแบบนี้ริเริ่มโดยนักจิตวิทยาชื่อเอลินอร์ รอช (Rosch, 1975 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2552, หน้า 12-14) ที่ได้เสนอผลการศึกษาว่ามนุษย์มีการจัดสรรพสิ่งไว้ในหมวดหมู่หรือประเภท (category) เดียวกันตามคุณสมบัติที่สรรพสิ่งนั้นมีร่วมกันกับต้นแบบ (prototype) โดยได้ทดลองและสร้างแบบสอบถามเรื่องของการจัดหมวดหมู่ของสรรพสิ่ง ซึ่งในส่วนของรายการคำศัพท์ประเภทของนก จะมีรายการคำศัพท์ของนกชนิดต่าง ๆ เช่น นกแก้ว นกกระจอก นกพิราบ รวมถึงคำที่แทบจะไม่อยู่ในประเภทของนกปรากฏอยู่ เช่น นกกระจอกเทศ นกเพนกวิน ผู้ตอบแบบสอบถามจะให้คะแนนว่าคำศัพท์ที่อยู่ในแบบสอบถามมีความเป็นตัวแทนของกลุ่มได้ดีมากน้อยเพียงใด ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่จะเลือกให้นกรอบบิ้น (robin) เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของกลุ่มนก ส่วนลำดับที่ถูกเลือกว่าเป็นตัวแทนที่ดีน้อยที่สุดหรือไม่ควรจัดไว้ในกลุ่มของนกเนื่องจากมีคุณสมบัติร่วมกับต้นแบบน้อยมากคือนกกระจอกเทศ

จากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดหมวดหมู่เป็นวิธีการที่มนุษย์เลือกตัวแทน (exemplar) ที่ดีที่สุดของกลุ่มเพื่อเป็นต้นแบบ และในขณะเดียวกันก็มีการจัดลำดับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มที่มีความเป็นต้นแบบมากน้อยแตกต่างกันไปในลักษณะเครือข่ายเชื่อมโยงกัน (family resemblance)

แนวคิดของรอช (Rosch, 1975, 1978 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 21) นั้นค้านกับแนวคิดของนักคิดสมัยกรีกโบราณที่กล่าวว่าสมาชิกทุกตัวของหมวดหมู่ต้องมีสถานภาพเท่าเทียมกันอย่างชัดเจน โดยรอชได้กล่าวถึงอิทธิพลของต้นแบบ (prototype effect) กับหมวดหมู่ระดับพื้นฐาน (basic level category) เป็นคนแรก โดยพิสูจน์ว่าต้นแบบมีความสำคัญในกระบวนการสร้างมโนทัศน์ เนื่องจากมนุษย์รับรู้สิ่งต่าง ๆ โดยองค์รวม (gestalt perception) และเสนอว่าโครงสร้างภายในของหมวดหมู่มีทั้งโครงสร้างแนวนอนกับโครงสร้างแนวดิ่ง

อุงเกอเรอร์ และชมิด (Ungerer & Schmid, 1999 อ้างอิงใน ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2549, หน้า 16) ได้อธิบายเกี่ยวกับการศึกษาของรอชว่าเป็นวิธีการหรือแนวทางการจัดหมวดหมู่ของสรรพสิ่งแบบง่าย (naive way) ไม่ได้อ้างอิงหลักการทางวิทยาศาสตร์ใด ๆ ใช้เพียงความสามารถในการจินตนาการหรือการสร้างภาพในใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบขึ้น แม้ในบางครั้งการจัดหมวดหมู่จะไม่สามารถระบุขอบเขตของคุณสมบัติของสรรพสิ่งได้อย่างชัดเจน แต่มนุษย์ก็อาศัยประสบการณ์มาช่วยตัดสินได้

วิตเกนสไตน์ (Wittgenstein, 1958 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 20) ได้เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับสถานภาพของสมาชิกกลุ่มที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยอธิบายว่าสมาชิกของกลุ่มไม่

อาจมีคุณสมบัติครบถ้วนทุกประการ แต่มีความคล้ายคลึงกันแบบครอบครัว (family resemblance) เช่น สมาชิก A, B, C และ D ในกลุ่ม ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเหมือนกันทุกประการ แต่เป็นแบบ A(a,b,c), B(b,c,d), C(c,d,e) และ D(d,e,f) ซึ่งเห็นได้ว่าเมื่อเทียบ A กับ D แล้วไม่มีคุณสมบัติใด ๆ ที่เหมือนกันแต่ก็ถือว่าเป็นครอบครัวเดียวกันได้ เช่นเดียวกับความหมายที่บางครั้งอาจจะมีการขยายวงกว้างออกจนแทบจะเชื่อมโยงไปยังความหมายศูนย์กลางไม่ได้ แต่ก็ถือว่ามาจากคำเดียวกัน จากคำอธิบายนี้ นันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 53-54) ได้แสดงตัวอย่างการเปรียบความเหมือนในครอบครัวที่เป็นไปได้ว่า เมื่อ ก. ข. และ ค. เป็นพี่น้องกัน ก. มีดวงตาเหมือน ข. ส่วน ข. มีจมูกเหมือน ค. ซึ่งหมายความว่าในบรรดาพี่น้องทั้ง 3 คน ก. และ ค. ไม่มีความเหมือนกันเลย

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557, หน้า 16-18) ได้สรุปพัฒนาการของแนวคิดทฤษฎีต้นแบบว่า หลังจากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ของรอช (Rosch) ในเวลาต่อมาเลคอฟ (Lakoff) ก็ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปขยายความเพื่อใช้ศึกษาทางด้านอรรถศาสตร์ ส่วนในการศึกษาด้านไวยากรณ์ภาษา กีวอน (Givón) ได้อธิบายว่าแนวคิดทฤษฎีต้นแบบนั้นได้พัฒนามาจากแนวคิดเรื่องการจัดหมวดหมู่ ซึ่งมีการศึกษามาตั้งแต่สมัยเพลโตและอริสโตเติลที่มีลักษณะแบบแยกขาดจากกันอย่างเบ็ดเสร็จ (absolute categorical space) เรียกว่าการจัดหมวดหมู่แบบดั้งเดิมหรือแบบเพลโต (platonic point of view) มีลักษณะจำลองเหมือนวงกลมใหญ่ (A) ที่มีวงกลมเล็ก (B) ซ้อนอยู่ภายใน ซึ่งแสดงว่าการเป็นสมาชิกของหมวดหมู่นั้นจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันอย่างสมบูรณ์ สิ่งที่อยู่คนละหมวดหมู่กันก็ถือว่าเป็นเสมือนอีกวงกลม (C) ที่แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด อธิบายได้ว่า A เป็นหมวดหมู่หนึ่งที่มี B เป็นสมาชิก แต่ C นั้นไม่ถูกนับว่าเป็นสมาชิกของหมวดหมู่ A เนื่องจากมีคุณสมบัติที่แตกต่างจาก A และ B แบบแยกขาดออกจากกัน และไม่มีส่วนที่อยู่ชิดหรือทับซ้อนกับ A และ/หรือ B เลย แนวคิดนี้จะทำให้มองสรรพสิ่งอย่างมีหมวดหมู่ที่ชัดเจนตายตัว แต่ไม่สามารถยืดหยุ่นได้

ต่อมาวิตเกนสไตน์ (Wittgenstein) ได้พัฒนาเป็นแนวคิดเรื่องหมวดหมู่ของสรรพสิ่งที่เกี่ยวโยงต่อเนื่องกันในแนวนอนโดยไม่มีช่องว่างระหว่างหมวดหมู่ (no categorical space) ซึ่งมีลักษณะเหมือนวงกลมหลาย ๆ วง (A B C D) เรียงเป็นแถวต่อเนื่องกันไปเป็นแนวยาว โดยในแต่ละวงกลมจะมีบางส่วนที่ทับซ้อนกันอยู่ต่อเนื่องกันไปจากวงที่ 1 ไปวงที่ 2 จากวงที่ 2 ไปวงที่ 3 และจากวงที่ 3 ไปยังวงที่ 4 อธิบายได้ว่า A B C และ D เป็นสมาชิกของแต่ละหมวดหมู่ที่ไม่แยกขาดจากกันและต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ส่วนที่ทับซ้อนกันถือว่าเป็นบริเวณที่ยังสับสนไม่ชัดเจน (fuzzy-edged) ระหว่างหมวดหมู่ ทำให้ A และ D อาจไม่มีคุณสมบัติใดเหมือนกันเลย แต่สมาชิกของหมวดหมู่ก็มีความเป็นสมาชิกเท่าเทียมกันทั้งหมด ไม่เด่นหรือด้อยกว่ากัน

จากทั้งสองแนวคิดดังกล่าว สามารถพัฒนาไปสู่แนวคิดที่เป็นกลางซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของทฤษฎีต้นแบบ มีช่องว่างที่มีความยืดหยุ่นระหว่างหมวดหมู่ (flexible categorical space)

เปรียบเสมือนภาพวงกลม 4 วง (A B C D) ที่ทุกวงมีบางส่วนที่ทับซ้อนกันอยู่ในลักษณะบนล่างซ้ายขวา แต่ละวงกลมมีบางส่วนที่เป็นอิสระไม่ทับซ้อนกับวงกลมอื่น มีบางส่วนที่ทับซ้อนกับวงกลมอื่นเพียง 1 วง มีบางส่วนที่ทับซ้อนกับวงกลมอื่น 2 วง และมีบางส่วนที่ทับซ้อนกับวงกลมอื่นอีก 3 วง อธิบายได้ว่าหมวดหมู่ A B C และ D สามารถเกิดซ้อนทับกันได้ สมาชิกในแต่ละหมวดหมู่จะมีคุณสมบัติของหมวดหมู่ไม่เท่าเทียมกัน สมาชิกที่อยู่ในส่วนที่ไม่ทับซ้อนสามารถเป็นสมาชิกต้นแบบ (prototypical members) เพราะสามารถแสดงคุณสมบัติสำคัญของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ดีที่สุด ส่วนสมาชิกที่อยู่ในส่วนที่มีการทับซ้อนกันจะแสดงคุณสมบัติของหมวดหมู่ได้น้อยลง และหากยิ่งทับซ้อนหลายหมวดหมู่ก็จะยิ่งลดความเป็นต้นแบบลงไปอีก ลักษณะการทับซ้อนกันนี้จะต่อเนื่องอย่างเป็นระดับไม่ขาดตอน (non-discrete continuum) จนกระทั่งขาดจากคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกของหมวดหมู่หนึ่งแล้วไปปรากฏเป็นสมาชิกของหมวดหมู่อื่นแทน

4. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor)

การศึกษาด้านอุปลักษณ์เป็นการศึกษากระบวนการเปรียบเทียบโดยใช้ภาษาเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งอุปลักษณ์ตามวิธีคิดแนวเดิมนั้นมุ่งเน้นการใช้ภาษาในงานวรรณกรรมเพื่อสร้างจินตนาการและจินตภาพให้เกิดขึ้นในใจผู้เสพวรรณกรรมตามที่ผู้แต่งต้องการ เป็นการประดิษฐ์ภาษาที่ผิดไปจากการใช้ปกติธรรมดาทั่วไป แต่อุปลักษณ์ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดดังกล่าวเมื่อเลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980 อ้างอิงใน ปิ่นอนงค์ อำปะละ, 2559, หน้า 26) ได้ร่วมกันเขียนหนังสือชื่อ Metaphors we live by เพื่อเสนอมุมมองเกี่ยวกับ “ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” (conceptual metaphor theory) ว่าอุปลักษณ์มีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน การใช้อุปลักษณ์เป็นเรื่องธรรมดาของการใช้ภาษา การคิด และการกระทำของมนุษย์ ซึ่งภาษาจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาด้วย โดยเราจะเข้าใจภาษาที่เป็นอุปลักษณ์ได้ก็เมื่อมีการนำไปใช้เปรียบเทียบกับการกล่าวถึงสิ่งอื่น ๆ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการแสดงให้ผู้ใช้ภาษาเข้าใจถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมด้วยการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม

เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, p. 36 อ้างอิงใน ปิ่นอนงค์ อำปะละ, 2559, หน้า 13) กล่าวถึงอุปลักษณ์ว่าเป็นเรื่องภาษากับผู้ใช้ภาษาในสังคม โดยอธิบายว่ามนุษย์ใช้คำพูดที่เป็นอุปลักษณ์ในการสื่อความจึงสามารถเข้าใจตรงกันได้ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนกระบวนการคิดของคนในสังคมว่าคิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร และเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาอย่างไร อุปลักษณ์จึงเป็นตัวแทนของระบบปริชานที่แสดงออกมาผ่านทางภาษา เช่นประโยคว่า *“This relationship is a dead-end street.”* คำว่า *“dead-end street”* ที่หมายถึง *“ทางตัน”* ในความหมายทั่วไปเมื่ออธิบายตามมุมมองของอุปลักษณ์ จะหมายถึงความรักที่ไม่สามารถพัฒนาต่อไป

ได้ เปรียบได้กับทางตันที่ไม่มีใครสามารถผ่านไปได้ ซึ่งในตัวอย่างดังกล่าวเป็นลักษณะรูปภาษาที่เกิดจากการเปรียบเทียบจึงจัดเป็นอุปลักษณ์ด้วยเช่นกัน

นันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 120-132) สรุปลักษณะสำคัญของทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ 8 ข้อจากงานของอีวานส์ และกรีน (Evans & Green, 2006, pp.296-304 อ้างอิงแล้ว) ไว้ดังนี้

1. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์มีการเชื่อมโยงในทิศทางเดียว (unidirectionality) เป็นการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ (conceptual domain) ที่มีความเป็นนามธรรมมากกว่าโดยเชื่อมโยง (mapping) องค์ประกอบมโนทัศน์ (conceptual elements) ผ่านมโนทัศน์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า โดยจะเป็นการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวเสมอจากมโนทัศน์ต้นทางไปยังมโนทัศน์ปลายทาง เพื่อทำให้เกิดเป็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ขึ้น

2. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ประกอบด้วยวงมโนทัศน์ต้นทางและวงมโนทัศน์ปลายทาง ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง (target domain) ที่มักมีความเป็นนามธรรม ไม่มีรูปร่าง จับต้องไม่ได้ ทำให้เข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ยาก จึงมีการเปรียบกับวงมโนทัศน์ต้นทาง (source domain) ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น ใช้ร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืช ความร้อน ความเย็น ความมืด ความสว่าง การเคลื่อนไหวและทิศทาง มาเป็นมโนทัศน์ต้นทางเชื่อมโยงไปสู่อารมณ์ ความคิด ศีลธรรม เวลา ความตาย ซึ่งเป็นมโนทัศน์ปลายทาง

3. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์มีการขยายความ เป็นการกล่าวถึงบางแง่มุมที่ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในการเชื่อมโยงมโนทัศน์ แต่อาจเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับวงมโนทัศน์ต้นทางจึงสามารถเกิดได้ในวงมโนทัศน์ปลายทางเช่นกัน

4. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์มีความเป็นระบบ เมื่อต้องทำความเข้าใจมโนทัศน์ของสิ่งที่มีความซับซ้อนมาก ๆ อาจมีการเชื่อมโยงอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากหลาย ๆ วงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อสร้างความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง ซึ่งการเชื่อมโยงดังกล่าวนั้นจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

5. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์มีความสัมพันธ์กับผังภาพ เนื่องจากผังภาพเป็นโครงสร้างการรับรู้ที่เกิดโดยตรงจากประสบการณ์ทางกาย จึงเป็นวงมโนทัศน์ต้นทางที่สามารถเข้าใจได้โดยตรงและชัดเจน เช่น อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ *“คนไข้อยู่ในภาวะวิกฤต”* เป็นการใช้ผังภาพสถานที่ที่มีขอบเขตทำให้เข้าใจความหมายจากภาพความวิกฤตที่โอบล้อมคนไข้อยู่

6. ความคงที่ (invariance) เป็นระบบการจำกัดคุณสมบัติของวงมโนทัศน์ต้นทางและปลายทางที่สามารถเชื่อมโยงกันได้และสอดคล้องกัน โดยการเปรียบเทียบจะเกิดขึ้นเฉพาะวงมโนทัศน์ที่สามารถเข้ากันได้ และจะไม่เชื่อมโยงกับวงมโนทัศน์ที่เข้ากันไม่ได้

7. ความคิดเชิงอุปลักษณ์เป็นพื้นฐานของระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ ที่กำหนดให้คิดมอง หรือกระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้ปรากฏเพียงลักษณะของการใช้ภาษาเท่านั้น แต่ในเรื่องอื่น ๆ

มนุษย์ก็คิดแบบอุปลักษณ์เช่นกัน เช่น แผนผังโครงสร้างองค์กรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการเรียงลำดับตำแหน่งจากสูงลงมาต่ำในแนวตั้ง ซึ่งสะท้อนการคิดเกี่ยวกับโครงสร้างหรือชนชั้นทางสังคมของมนุษย์ได้ หรือตัวอย่างของการสื่อสารด้วยภาพเห็นได้จากเมื่อมนุษย์มีมโนทัศน์ว่าความรู้หรือความคิดคือความสว่าง จึงปรากฏการใช้ภาพหลอดไฟที่สว่างอยู่เหนือศีรษะของคนเป็นตัวแทนของความคิดดี ๆ หรือความรู้แจ้ง เป็นต้น

8. การซ่อนและการทำให้เด่น เป็นมุมมอง (perspective) ที่สอดคล้องกับแนวคิดไวยากรณ์ปริชาน (cognitive grammar) ที่แสดงให้เห็นว่าวงมโนทัศน์ต้นทางที่มนุษย์เลือกใช้จะเป็นการทำให้บางมุมมองที่มีต่อวงมโนทัศน์ปลายทางนั้นเด่นชัด (highlight) ขึ้น และมีการซ่อน (hide) บางมุมมองไว้ เช่น ในอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า *การโต้แย้งคือสงคราม* จะเป็นการขับมุมมองของการต่อสู้ให้เด่นชัดขึ้นและซ่อนมุมมองของการเรียงลำดับขั้นตอนให้อ่อนลง แต่การใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ *การโต้แย้งคือการเดินทาง* จะขับมุมมองของการดำเนินไปให้เด่นขึ้น แต่ซ่อนมุมมองของการแพ้ชนะเอาไว้

เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 27-28) กล่าวว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ไม่ได้เป็นเพียงการใช้ภาษาเพื่อเปรียบเทียบ แต่เป็นภาษาที่สะท้อนความคิดที่เกิดจากประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ แล้วใช้ระบบความคิดหรือปริชานถ่ายโยง (mapping) ความหมายเพื่อขยายความหมายจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรมมากกว่าเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นมโนทัศน์

โคเวกเซส (Kövecses, 2002 อ้างอิงใน ปิ่นอนงค์ อำปะละ, 2559, หน้า 14) กล่าวถึงการถ่ายโยงความหมาย (mapping) ในลักษณะของอุปลักษณ์ว่ามี 2 รูปแบบ คือ 1) อุปลักษณ์พื้นฐาน (primary metaphors) เป็นการจับคู่มโนทัศน์หนึ่งกับอีกมโนทัศน์หนึ่งหรือเป็นการเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงตามธรรมชาติ (ontology) เป็นการจับคู่แบบ ไม่ซับซ้อน หรือเรียกว่ามีลักษณะแบบ 1:1 และ 2) อุปลักษณ์เชิงซ้อน (complex metaphors) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่มากกว่า 2 สิ่งขึ้นไปกับสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียว หรือมีลักษณะแบบ 2:1 ซึ่งจะเป็นการถ่ายโยงความหมายจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่งที่มีความซับซ้อน โดยการศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวคิดนี้จะต้องมีการถ่ายโยงความหมาย (mapping) จากคุณสมบัติ (attribute) ที่สามารถจับคู่กันได้

ศรีวรา ผาสุขดี (2561, หน้า 27-28) ได้สรุปเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายโยงความหมายว่าสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การถ่ายโยงความหมายเชิงเดี่ยว (ontological correspondence) และการถ่ายโยงความหมายเชิงซ้อน (epistemic correspondence) ดังนี้

1. การถ่ายโยงความหมายเชิงเดี่ยว (ontological correspondence) เป็นการถ่ายโยงความหมายของคุณสมบัติต่าง ๆ ที่อยู่ในวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทางใน

ลักษณะ 1 : 1 ดังตัวอย่าง อุปลักษณ์ *“ความโกรธ”* แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีระบบมโนทัศน์ว่า ANGER IS HEAT OF FLUID IN CONTAINER ดังนี้

HEAT OF FLUID.....ANGER

Container.....Body

Heat of fluid.....Anger

Heat scale.....Anger scale

Pressure in container.....Experienced pressure

Agitation of boiling fluid.....Experienced agitation

Explosion.....Loss of control

จากการเชื่อมโยงภาษาดังกล่าวอธิบายได้ว่าวงความหมายต้นทางคือ *“ความร้อน”* และมีวงความหมายปลายทางคือ *“ความโกรธ”* ซึ่งมีการแสดงความสัมพันธ์เชิงเดี่ยวโดยถ่ายโยงความหมายเป็นคู่ เช่น ภาชนะ (container) ถ่ายโยงความหมายไปยังร่างกาย (body) เป็นต้น (Cruse, 2004, p. 201 อ้างอิงใน ศรีวรา ผาสุขดี, 2561, หน้า 27-28)

2. การถ่ายโยงความหมายเชิงซ้อน (epistemic correspondence) เป็นการถ่ายโยงความหมายที่อยู่ในวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง แต่เป็นในลักษณะที่มองความสัมพันธ์ของคุณสมบัติต่าง ๆ ก่อนการถ่ายโยงความหมายระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทาง เช่น อุปลักษณ์ *“ความโกรธ”* เป็นการถ่ายโยงแบบแสดงกระบวนการของความโกรธ คือ เมื่อความร้อนในภาชนะได้รับความร้อนเกินขีดจำกัดความดันจะเพิ่มขึ้นจนทำให้เกิดการระเบิด ความกดดันหรือความเครียดก็เช่นกัน เมื่อมีมากขึ้นจนถึงจุดหนึ่งก็จะทำให้มนุษย์ควบคุมสติไม่ได้ เป็นต้น

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์สามารถทำให้เข้าใจสิ่งหนึ่งได้จากการทำความเข้าใจมโนทัศน์ของอีกสิ่งหนึ่ง แม้ทั้งสองสิ่งอาจจะดูเหมือนเป็นคนละเรื่องที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันก็ตาม จึงสามารถสรุปได้ว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์นั้นเกี่ยวข้องกับระบบความคิดของมนุษย์ไม่ใช่เป็นการใช้ภาษาแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อภาษามีการใช้อุปลักษณ์ย่อมแสดงให้เห็นว่าระบบความคิดของมนุษย์ก็เป็นอุปลักษณ์เช่นเดียวกัน

โคเวกเซส (Kövecses, 2010 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 111-112) กล่าวว่า ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานนั้น อุปลักษณ์จะเป็นการเปรียบเทียบเชื่อมโยงเพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ (conceptual domain) หนึ่ง ด้วยอีกวงมโนทัศน์หนึ่ง กล่าวคือใช้วงมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมกว่ามากล่าวถึงวงมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมที่เราต้องการทำความเข้าใจ ซึ่งอยู่ในสูตร “วงมโนทัศน์ ก. คือ วงมโนทัศน์ ข.” หรือ “A IS B” โดยวงมโนทัศน์ที่เราต้องการทำความเข้าใจจะ

เรียกว่า “วงมโนทัศน์ปลายทาง” (target domain) ส่วนวงมโนทัศน์ตั้งต้นที่นำมาเป็นสิ่งเปรียบนั้น เรียกว่า “วงมโนทัศน์ต้นทาง” (source domain) และเรียกกลวิธีการขยายความหมายนี้ว่า “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์” (conceptual metaphor) ซึ่งอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์นี้ปรากฏอยู่ในระดับความคิดในสมอง สามารถรับรู้ได้โดยสะท้อนผ่านภาษาที่เรียกว่า “ถ้อยคำ อุปลักษณ์” (metaphorical linguistic expressions)

โดยโคเวกเซส (Kövecses, 2002, p.252 อ้างอิงใน ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2549, หน้า 39) กล่าวว่าลักษณะทั่วไปของวงความหมายปลายทางมักจะมีรูปภาษาที่มีลักษณะเป็นนามธรรมซึ่งเข้าใจยาก แต่วงความหมายต้นทางจะมีรูปภาษามีลักษณะเป็นรูปธรรม ดังนั้น วงความหมายต้นทางจึงสามารถลดความซับซ้อนและเชื่อมโยงความเข้าใจในวงความหมายปลายทางได้ง่ายขึ้น

เลคอฟ (Lakoff, 1987, p.276 อ้างอิงใน ภัทรา พิเชษฐศิลป์, 2556, หน้า 8-9) ก็เรียกวงความหมายพื้นฐานที่ใช้เป็นต้นแบบเปรียบเทียบว่า “วงมโนทัศน์ต้นทาง” (source domain) และเรียกวงความหมายที่ถูกเปรียบเทียบเพื่อทำความเข้าใจว่า “วงมโนทัศน์ปลายทาง” (target domain) เช่นกัน โดยเลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, pp.4 อ้างอิงใน ภัทรา พิเชษฐศิลป์, 2556, หน้า 9) ได้ยกตัวอย่างอุปลักษณ์ *“การโต้แย้งคือสงคราม”* ดังต่อไปนี้

ARGUMENT IS WAR

(การโต้แย้งคือสงคราม)

Your claims are <u>indefensible</u>.

(คำเรียกร้องของคุณไม่สามารถ<u>ปกป้อง</u>ได้)

He <u>attacked</u> every <u>weak point</u> in my argument.

(เขา<u>โจมตี</u>ทุก<u>จุดอ่อน</u>ในคำโต้แย้งของฉัน)

His criticisms were <u>right on target</u>.

(การวิจารณ์ของเขา<u>ตรงเป้าหมาย</u>)

I <u>demolished</u> his argument.

(ฉัน<u>ทำลาย</u>คำโต้แย้งของเขา)

ลักษณะดังกล่าวเป็นการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“การโต้แย้ง”* โดยอาศัยความเข้าใจที่มีในวงมโนทัศน์ต้นทางซึ่งก็คือ “สงคราม” ซึ่งจะเห็นว่ามีการเลือกใช้คำที่ใช้ในวงความหมายของสงครามมาเพื่อพูดถึงการโต้แย้ง เช่น ปกป้องไม่ได้ (indefensible) โจมตี (attack) จุดอ่อน (weak point) ตรงเป้าหมาย (right on target) ทำลาย (demolish)

นันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 112-115) ได้กล่าวถึง ประเภทของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ตามแนวคิดของเลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson) ว่าสามารถจำแนกได้เป็น

3 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (structural metaphors) อุปลักษณ์เชิงทิศทาง (orientational metaphors) และอุปลักษณ์เชิงสรรพสิ่ง (ontological metaphors) ดังนี้

1. อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (structural metaphors) เป็นการสร้างมโนทัศน์อย่างหนึ่งแล้วเชื่อมโยงเชิงเปรียบเทียบไปยังโครงสร้างของอีกมโนทัศน์หนึ่งอย่างเป็นระบบ ดังตัวอย่างอุปลักษณ์ว่า *"การโต้แย้งคือการเดินทาง"* เป็นการเชื่อมโยงเพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์ของ *"การโต้แย้ง"* ด้วยการนำไปเปรียบเทียบกับมโนทัศน์ *"การเดินทาง"* ว่ามีส่วนประกอบคือจุดเริ่มต้น เส้นทาง และจุดหมายปลายทาง เป็นต้น

2. อุปลักษณ์เชิงทิศทาง (orientational metaphors) เป็นการทำความเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์เกี่ยวกับความเข้าใจทิศทางและพื้นที่มีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมาจากประสบการณ์ทางร่างกายของมนุษย์ เช่น ขึ้น-ลง ใน-นอก หน้า-หลัง กลาง-ขอบ ลึก-ตื้น ซึ่งปรากฏในการใช้ภาษาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่างอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ *"มากคือทิศทางขึ้น" "น้อยคือทิศทางลง"* ในการใช้ข้อความว่า เงินเดือน**<u>ขึ้น</u>** น้ำหนัก**<u>ขึ้น</u>** ร้อน**<u>ขึ้น</u>** ราคา**<u>ตก</u>** เศรษฐกิจ**<u>ตกต่ำ</u>** เย็น**<u>ลง</u>** เป็นต้น

3. อุปลักษณ์เชิงสรรพสิ่ง (ontological metaphors) เป็นการทำความเข้าใจมโนทัศน์ของสิ่งที่มีความเป็นนามธรรม เช่น เหตุการณ์ การกระทำ อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ด้วยการเปรียบเทียบให้เป็นวัตถุหรือสิ่งของ ซึ่งจะทำให้สามารถระบุปริมาณ จัดกลุ่ม จัดประเภท อ้างถึง และแสดงความคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ ตัวอย่างการใช้รูปภาษาว่า *"ฉันกำลัง**<u>เผชิญหน้า</u>**กับความหวาดกลัว" "เธอต้อง**<u>เอาชนะ</u>**ความจนให้ได้"* เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้พูดมีมโนทัศน์เกี่ยวกับความหวาดกลัวและความจนว่าเป็นสิ่งที่มีตัวตน

ศรีวรา ผาสุขดี (2561, หน้า 30-31) ได้อธิบายเกี่ยวกับประสบการณ์ทางกายที่มนุษย์ได้รับจากปฏิสัมพันธ์กับโลกว่าเมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้นซ้ำ ๆ จนกลายเป็นรูปแบบ จะมีการสร้างผังภาพ (image schema) ขึ้นในระบบความคิดของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการถ่ายโยงเชิงอุปลักษณ์เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถเปรียบเทียบข้อมูลเก่า-ใหม่ และเข้าใจความหมายเชิงนามธรรม โดยใช้ผังภาพเป็นพื้นฐานการขยายความหมายเพื่อถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทางตามประสบการณ์ ความเชื่อ และวัฒนธรรมต่าง ๆ จนกลายเป็นอุปลักษณ์ในระบบปริชาน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เป็นการใช้ภาษาที่เกิดจากกระบวนการถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง ซึ่งเป็นกลวิธีการขยายความหมายทางอรรถศาสตร์ปริชานกลวิธีหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาใช้ศึกษาระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวน ซึ่งจะนำมาพิจารณาประกอบกับกลวิธีอื่นดังจะได้กล่าวต่อไป

5. นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy)

นามนัย (metonymy) เป็นกลวิธีการขยายความหมายอีกวิธีหนึ่งในระบบปริชานของมนุษย์ โดยเป็นการใช้สิ่งหนึ่งไปอ้างถึงอีกสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน ซึ่งจอห์น อาร์ เทย์เลอร์ (Taylor, 1995, p.122 อ้างอิงใน รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร, 2549, หน้า 23-24) กล่าวว่านามนัยมีความสำคัญในการเชื่อมโยงความหมายของคำในกระบวนการปริชานของมนุษย์เช่นเดียวกับอุปลักษณ์

โคเวกเซส (Kövecses, 2010, p.173 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 156-157) เรียกรูปภาษาที่เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางว่า “ถ้อยคำนามนัย” (metonymic linguistic expressions) เนื่องจากถ้อยคำเหล่านี้ไม่ได้มีความหมายตรงตามรูปคำ แต่อ้างถึงอีกสิ่งที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับถ้อยคำดังกล่าว ซึ่งการใช้ภาษาในลักษณะนี้สามารถสะท้อนระบบปริชานของผู้ใช้ภาษาได้ เรียกว่า “นามนัยเชิงมโนทัศน์” (conceptual metonymy)

รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร (2549, หน้า 23-25) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับนามนัยของนักอรรถศาสตร์ปริชานหลายคนไว้โดยสังเขปคือ เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson) กล่าวว่านามนัยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาในรูปแบบที่สะท้อนระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา โดยการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งเพื่ออ้างอิงไปยังอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและอยู่ภายในวงมโนทัศน์เดียวกัน ต่อมาเลคอฟ (Lakoff) ได้กล่าวถึงบทบาทของนามนัยว่าเป็นการดึงเอาต้นแบบ (prototype) ที่เด่นที่สุดของประเภทมาใช้เป็นตัวแทนเพื่ออ้างอิงไปยังสมาชิกภายในประเภทนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แลงเอกเกอร์ (Langacker) กุนเธอร์ แรดเด็น และโซลแธน โคเวกเซส (Radden and Kövecses) เคลาส์-อูเว แพนเธอร์ และกุนเธอร์ แรดเดน (Panther and Radden) อันโตนิโอ บาร์เซโลนา (Bacelona) รูอิซ เดอ เมนโดซา อิบาเนซ และโอตาล แคมโป (Ruiz de Mendnoza Ibáñez and Otal Campo) ที่กล่าวว่านามนัยคือปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับระบบคิดของมนุษย์ เป็นการนำสิ่งที่โดดเด่น และเข้าใจได้ง่ายกว่าของสิ่งหนึ่งมาใช้เป็นจุดอ้างอิง (referent point) เพื่อเข้าถึงสิ่งนั้นหรือสมาชิกในกลุ่มนั้น ๆ ได้โดยอัตโนมัติ ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ใช้คำน้อยลงและการสื่อสารจะกระชับและสะดวกรวดเร็วขึ้น

ครอฟท์ และครูส (Croft & Cruse, 2004, p.216 อ้างอิงใน ภัทรา พิเชษฐศิลป์, 2556, หน้า 9) กล่าวว่านามนัยเป็นการใช้ภาษาในการกระตุ้นระบบปริชานให้เกิดการตีความเชื่อมโยงไปยังความหมายอื่น โดยผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจความหมายจากรูปภาษานั้นได้อย่างอัตโนมัติ ซึ่งนามนัยเป็นกระบวนการสำคัญในการขยายความหมายของคำ เป็นการเชื่อมโยงในวงความหมายเดียวกันหรือหมวดหมู่เดียวกันโดยใช้ส่วนหนึ่งหรือแง่มุมหนึ่งของสิ่งนั้นเพื่ออ้างถึงความหมายของสิ่งนั้นเอง แตกต่างจากอุปลักษณ์ที่เป็นการเชื่อมโยงต่างวงความหมายหรือต่างหมวดหมู่กัน

อุงเกอเรอร์ และชมิด (Ungerer and Schmid, 1996, pp.128-129 อ้างอิงใน รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร, 2549, หน้า 31) สรุปการเปรียบเทียบระหว่างอุปลักษณ์และนามนัยไว้ว่า ทั้งสองเป็นกระบวนการทางปริชานที่ช่วยขยายความหมายของคำทำให้มีทรัพยากรทางภาษามากขึ้น แต่อุปลักษณ์จะเป็นการขยายความหมายโดยการเชื่อมโยงข้ามวงมโนทัศน์ ในขณะที่นามนัยจะเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงภายในวงมโนทัศน์เดียวกัน

โคเวกเซส (Kövecses, 2002, p.152 อ้างอิงใน รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร, 2549, หน้า 26) กล่าวว่าการขยายความหมายแบบนามนัยนั้น นอกจากจะอ้างอิงประสบการณ์ทางกายแล้ว นามนัยยังสามารถเกิดจากการใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมเชื่อมโยงไปยังสิ่งที่เป็นนามธรรม หากทั้งสองสิ่งเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอยู่อย่างแยกไม่ออกในระบบปริชานของผู้ใช้ภาษา เช่น การใช้คำว่า the crown *“มงกุฎ”* เพื่ออ้างอิงไปยัง the monarchy *“ระบอบการปกครองแบบกษัตริย์”* หรือการใช้คำว่า the bullet *“ลูกปืน”* เพื่ออ้างถึงการใช้กำลังบังคับ นอกจากนี้ยังสามารถใช้สิ่งที่เป็นนามธรรมอ้างอิงไปยังสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ด้วย เช่น ใช้คำว่า *“แรงงาน”* เพื่ออ้างถึงคนงาน เป็นต้น

ในส่วนของรูปแบบของนามนัย มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางและปลายทางไว้หลายรูปแบบ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

โอลกา อิซาเบล ดิเอซ เวลาสโก (Diez Velasco, n.d. อ้างอิงใน รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร, 2549, หน้า 27-29) ได้จำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ของการขยายความหมายแบบนามนัยเป็น 11 รูปแบบ ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับสิ่งที่กระทำ (agentive relation) เช่น The **buses** are on strike today. (คนขับรถบัส)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างกับผลงานที่สร้างขึ้น (facitive relation) เช่น He always enjoys reading **Shakespeare**. (ผลงานของเชคสเปียร์)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับเครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้กระทำ (purposive relation) เช่น You give me a **hand** to clear my room. (ความช่วยเหลือ)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เป็นสาเหตุและสิ่งที่เป็นผลที่ตามมา (causative relation) เช่น What is that **noise**? (ขโมยเข้าบ้าน)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับสิ่งของดังกล่าว (processual relation) เช่น This plant **flowers** between June and August. (ปลูกและเติบโต)

6. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของ 2 สิ่ง โดยที่สิ่งหนึ่งอยู่ภายใต้ความควบคุมของอีกสิ่งหนึ่ง (positioner relation) เช่น Mrs. Kennedy married **power**. (อำนาจของเคนเนดี)

7. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับวัสดุที่ใช้ทำสิ่งของดังกล่าว (material relation) เช่น At the cocktail party, there were women in **furs** and men in overcoats. (เสื้อคลุมขนสัตว์)

8. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับแหล่งผลิตหรือที่อยู่ของสิ่งดังกล่าว (locative relation) เช่น He love fine **china**. (ของที่ผลิตจากประเทศจีน)

9. ความสัมพันธ์ระหว่างของ 2 สิ่งที่เป็นส่วนประกอบของกันและกัน (partitive relation) เช่น Suspicions quickly find ready **ears**. (คนที่ชอบฟังคำนินทาคนอื่น)

10. ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของและลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการของสิ่งของดังกล่าว (attributive relation) เช่น They all kissed the **Star and Stripes** before leaving. (ประเทศสหรัฐอเมริกา)

11. ความสัมพันธ์ระหว่างจ่ากลุ่มกับสมาชิกลูกกลุ่ม (classifying relation) เช่น If you’ve got a headache, take some **aspirin**. (ยาแก้ปวด)

เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, pp.38-39 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 153-156) กล่าวถึงนามนัยแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. THE PART FOR THE WHOLE (ส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด) เช่น Get **your butt** over here! (ตัวคนทั้งหมด)

2. THE PRODUCER FOR THE PRODUCT (ผู้ผลิตอ้างถึงผลผลิต) เช่น He bought a **Ford**. (รถยนต์ยี่ห้อฟอร์ด)

3. THE OBJECT USED FOR THE USER (สิ่งของอ้างถึงผู้ใช้) เช่น The **gun** he hired wanted fifty grand. (มือปืน)

4. THE CONTROLLER FOR THE CONTROLLED (ผู้ควบคุมอ้างถึงผู้ถูกควบคุม) เช่น **Napoleon** lost at Waterloo. (กองทัพในบัญชาการของนโปเลียน)

5. THE INSTITUTION FOR PEOPLE RESPONSIBLE (สถาบันอ้างถึงผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ) เช่น You’ll never get the **university** to agree that. (ผู้บริหารมหาวิทยาลัย)

6. THE PLACE FOR THE INSTITUTION (สถานที่อ้างถึงสถาบัน) เช่น **Wall Street** is in a panic. (ตลาดหลักทรัพย์)

7. THE PLACE FOR THE EVENT (สถานที่อ้างถึงเหตุการณ์) เช่น **Pearl Harbor** still has an effect on our foreign policy. (เหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นทิ้งระเบิดที่ Pearl Harbor ทำให้สหรัฐอเมริกาแพ้สงคราม)

ครอฟท์ และครูส (Croft & Cruse, 2004, p.217 อ้างอิงใน รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร, 2549, หน้า 30) จำแนกความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่นำมาเชื่อมโยงความหมายแบบนามนัยออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันและกันเป็นเนื้อเดียวกัน (intrinsic association) เช่น ความสัมพันธ์ในลักษณะส่วนย่อย-ส่วนใหญ่ (part-whole association) ความสัมพันธ์ในลักษณะส่วนใหญ่-ส่วนย่อย (whole-part association) ความสัมพันธ์ในลักษณะลูกกลุ่ม-จ่ากลุ่ม (individual-class association) ความสัมพันธ์ในลักษณะสิ่งของ-ลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งของ (entity-attribute association) 2) ความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันอยู่ภายนอก (extrinsic association) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประพันธ์-ผลงาน สถานที่-ผู้อยู่อาศัย ลูกค้า-อาหารที่สั่ง รถ-คนขับ

โคเวกเซส (Kövecses, 2010 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 160-167) อธิบายว่าแบบจำลองทางปริชานสามารถทำให้มองเห็นลักษณะการเกิดนามนัยได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ทั้งหมดอ้างถึงส่วนย่อยหรือส่วนย่อยอ้างถึงทั้งหมด ซึ่งทำให้เกิดนามนัยอื่น ๆ อีก ได้แก่

1.1 THE WHOLE FOR THE PART (ทั้งหมดอ้างถึงส่วนย่อย)

1.2 THE PART FOR THE WHOLE (ส่วนย่อยอ้างถึงทั้งหมด)

1.3 OBJECT FOR MATERIAL CONSTITUING THAT OBJECT (สรรพสิ่งอ้างถึงสิ่งที่ประกอบกันเข้าเป็นสรรพสิ่งนั้น)

1.4 THE MATERIAL CONRTITUING AN OBJECT FOR THE OBJECT (สิ่งที่ประกอบกันเข้าเป็นสรรพสิ่งหนึ่งอ้างถึงสรรพสิ่งนั้น)

1.5 SUCCESSIVE SUBEVENTS FOR COMPLEX EVENT (เหตุการณ์ย่อยอ้างถึงเหตุการณ์โดยรวมทั้งหมด)

1.6 CO-PRESENT SUBEVENTS FOR COMPLEX EVENT (เหตุการณ์ย่อยที่เกิดขึ้นพร้อมกันอ้างถึงเหตุการณ์โดยรวมทั้งหมด)

1.7 CATEGORY FOR A MEMBER OF THE CATEGORY (ประเภทอ้างถึงสมาชิกของประเภท)

1.8 MEMBER OF A CATEGORY FOR THE CATEGORY (สมาชิกของประเภทอ้างถึงประเภท)

1.9 CATEGORY FOR DEFINING PROPERTY (ประเภทอ้างถึงคุณสมบัติของประเภท)

1.10 DEFINING PROPERTY FOR CATEGORY (คุณสมบัติของประเภทอ้างถึงประเภท)

2. นามนัยแบบส่วนย่อยหนึ่งอ้างถึงอีกส่วนย่อยหนึ่ง ได้แก่

2.1 PRODUCER FOR PRODUCT (ผู้ผลิตอ้างถึงผลผลิต)

2.2 PLACE FOR PRODUCT MADE THERE (สถานที่อ้างถึงผลผลิตที่ทำขึ้น ณ สถานที่นั้น)

2.3 CONTROLER FOR CONTRALLED (ผู้ควบคุมอ้างถึงผู้ถูกควบคุม)

2.4 CONTROLLED FOR CONTROLER (ผู้ถูกควบคุมอ้างถึงผู้ควบคุม)

2.5 CAUSE FOR EFFECT (เหตุอ้างถึงผล)

2.6 EFFECT FOR CAUSE (ผลอ้างถึงเหตุ)

2.7 DESTINATION FOR MOTION (จุดหมายอ้างถึงการเคลื่อนที่)

2.9 POSSESSOR FOR POSSESSED (ผู้ครอบครองอ้างถึงสิ่งที่ครอบครอง)

2.10 POSSESSED FOR POSSESSOR (สิ่งที่ครอบครองอ้างถึงผู้ครอบครอง)

2.11 CONTAINER FOR CONTAINED (ภาชนะแทนสิ่งที่บรรจุอยู่) และ CONTAINED FOR CONTAINER (สิ่งที่บรรจุอยู่แทนภาชนะ)

จากที่กล่าวมานั้นเป็นการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะและประเภทของนามนัย แต่ในการศึกษาตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานพบว่ากลวิธีการขยายความหมายแบบนามนัยเชิงมโนทัศน์นั้นมีความสัมพันธ์กับอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์อย่างเป็นระบบ หรืออาจกล่าวได้ว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากนามนัยเชิงมโนทัศน์นั่นเอง ดังคำกล่าวของโคเวกเซส (Kövecses, 2002, p.244 อ้างอิงใน รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร, 2549, หน้า 30-31) ที่ว่านามนัยทำหน้าที่เหมือนสะพานเชื่อมประสบการณ์ 2 ประสบการณ์ไว้ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทั้งสองนั้นเอื้อให้เกิดการใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์อีกทอดหนึ่ง

นันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 168-171) ได้อ้างถึงผลงานของนักอรรถศาสตร์ปริชานหลายคนที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณ์กับนามนัยเอาไว้ ได้แก่ โคเวกเซส (Kövecses) ได้ศึกษาและพบนามนัยที่มีความสัมพันธ์กับอุปลักษณ์ใน 2 รูปแบบ คือ นามนัยแบบเหตุกับผล (CAUSE AND EFFECT) และนามนัยแบบทั้งหมด กับส่วนย่อย (WHOLE AND PART) กูสเซนต์ (Goossens) ได้สร้างคำว่า “metaphtonymy” ขึ้นเพื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ของสองสิ่งดังกล่าว ซึ่งหมายความว่าต้องใช้ความเข้าใจทั้งอุปลักษณ์และนามนัยจึงจะสามารถเข้าใจมโนทัศน์ของคำหรือประโยคได้ดังตัวอย่างประโยค *“My lips are sealed”* ซึ่ง รูอิซ เดอ เมนโดซา และเปเรซ (Ruiz de Mendoza & Pérez, 2003 อ้างอิงแล้ว) ได้แสดงแผนภาพความสัมพันธ์ของอุปลักษณ์กับนามนัยที่เกิดขึ้นในประโยคดังกล่าวโดยอธิบายได้ว่า “วงมโนทัศน์ต้นทาง = คนที่ปิดริมฝีปาก” ได้ขยายความหมายแบบอุปลักษณ์ไปยัง “วงมโนทัศน์ปลายทาง = สถานการณ์ที่คนคนหนึ่งตั้งใจจะไม่พูด

เรื่องใดเรื่องหนึ่ง” โดยในกระบวนการถ่ายโยงความหมายก่อนที่จะไปถึงเป้าหมายได้ผ่านกลวิธีนามนัยว่า “คนที่ปิดปากแน่น = ไม่มีคำพูดใดเกิดขึ้น” ดังนั้น คนที่ปิดริมฝีปากจะนำไปสู่การที่ไม่มีคำพูดใดเกิดขึ้น และถ่ายโยงไปยังสถานการณ์ที่คนคนหนึ่งตั้งใจ จะไม่พูดเรื่องใดเรื่องหนึ่งอีกขั้นหนึ่ง

แต่การใช้ภาษาในบางครั้งจะพบว่าการเชื่อมโยงระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางกับวงมโนทัศน์ปลายทางไม่สามารถเชื่อมโยงความหมายได้โดยตรง จึงเกิดแนวคิดการศึกษาความหมายที่เกิดจากการเชื่อมโยงวงมโนทัศน์มากกว่า 1 ครั้ง ซึ่งนันทนา วงษ์ไทย (2562, หน้า 171-172) ได้อธิบายว่า เรดดี (Reddy) เป็นผู้กล่าวถึงนามนัยห่วงโซ่ (chained metonymies) เป็นคนแรก และฮิลเพิร์ด (Martin Hilpert) ได้กล่าวว่าบางครั้งการเชื่อมโยง (mapping) วงมโนทัศน์เพียง 1 ครั้ง ก็ไม่เพียงพอที่จะเข้าใจความหมาย ในภาษา นามนัยห่วงโซ่จึงเป็นการแบ่งการเชื่อมโยงที่ซับซ้อนออกเป็นขั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายและเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ดังตัวอย่างประโยค Bob gave an interesting paper. ในคำว่า *“paper”* ที่มีวงความหมายต้นทางคือ *“กระดาษ”* แต่หากเชื่อมโยง *“กระดาษ”* ไปยัง *“ความคิด”* เพียงทอดเดียว จะไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้อย่างชัดเจน จึงควรแทรกตัวเชื่อมระหว่างกลาง (intermediate links) โดยใช้นามนัยห่วงโซ่คือ “วงมโนทัศน์ต้นทาง = กระดาษ (เครื่องมือในการเขียน)” เชื่อมโยงไปยัง “การเขียน (ที่ต้องใช้ความคิดก่อนที่จะเขียน)” นำไปสู่ “วงมโนทัศน์ปลายทาง = ความคิด” นั่นเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการศึกษานามนัยเชิงมโนทัศน์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานนั้น แม้จะมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเดิมที่เป็นการศึกษาในเชิงภาพพจน์เฉพาะรูปภาษาที่มีกระบวนการแทนที่คำเรียกสิ่งหนึ่งด้วยคำเรียกอีกสิ่งหนึ่ง แต่ก็มีการพัฒนาแนวคิดที่แตกต่างออกไปว่านามนัยเป็นเรื่องของระบบคิดที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ของมนุษย์ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของภาษาเท่านั้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยกระบวนการทางปริชาน ทั้งนี้นามนัยยังเกี่ยวข้องกับการจัดหมวดหมู่เพื่อหาความเป็นตัวแทนที่ดีของสมาชิกในหมวดหมู่เดียวกันอีกด้วย

นอกจากรายละเอียดของกรอบแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในประเทศไทยนั้นได้มีผู้นำกรอบแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาภาษาโดยมีตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้แนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชาน เช่น การศึกษาความหมายของชื่อกระเจี๊ยบจากผู้พูดในจังหวัดสระบุรีและกลุ่มชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม คือ ลาวเวียง ลาวตี้ ไทพวน ลาวแง้ว คำเมือง ญ้อ ลาวอีสาน และมอญ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน และการจัดหมวดหมู่โดยใช้ทฤษฎีต้นแบบของอุมาภรณ์ สังขมาน (2554) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการจัดหมวดหมู่ของกระเจี๊ยบมี 2 แบบ ได้แก่ การจัดหมวดหมู่แบบตรง ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มปอและกลุ่มผัก และการจัดหมวดหมู่แบบเปรียบเทียบซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มกระเจี๊ยบ กลุ่มถั่ว และกลุ่มมะเขือ อย่างไรก็ตาม การจัดหมวดหมู่ของกระเจี๊ยบในแต่ละชุมชนนั้นแตกต่างกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งแสดงถึงโลกทัศน์

ของคนในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากการระบุชนิดของผักพื้นบ้านของผู้พูดแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะสะท้อนให้เห็นระบบความคิดที่ต่างกัน

การศึกษาโดยใช้แนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์และนามนัยที่น่าสนใจได้แก่ รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร (2549) ศึกษาการขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่าคำกริยา *“มอง” “ดู”* และ *“เห็น”* เป็นคำหลายความหมาย คำกริยา *“มอง”* มี 6 ความหมาย ได้แก่ ส่งสายตาไปยังเป้าหมาย เหม่อลอย สนใจ ติดตามสถานการณ์ คิดพิจารณา และประเมิน คำกริยา *“ดู”* มี 10 ความหมาย ได้แก่ ใช้ตารับรู้เป้าหมาย อ่าน ชมการแสดง เอาใจใส่ ติดตามสถานการณ์ คิดพิจารณา ประเมิน ทำให้รู้ แสดงการคาดคะเน และดึงความสนใจ คำกริยา *“เห็น”* มี 7 ความหมาย ได้แก่ รับรู้เป้าหมายด้วยตา รับรู้ภาพในความคิด คุ้นเคย พบปะ รู้ เชื่อ และแสดงการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล ความหมายที่แสดงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางตาเป็นความหมายพื้นฐานของคำกริยาทั้ง 3 คำ ปริชานหรือกระบวนการทางความคิดคือความหมายที่ขยายจากความหมายพื้นฐาน ความหมายแต่ละความหมายของคำกริยา *“มอง” “ดู”* และ *“เห็น”* มีความสัมพันธ์ต่อกันใน 2 ลักษณะคือการมีความหมายคล้ายคลึงกัน และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายด้วยกระบวนการทางปริชานแบบนามนัยและอุปลักษณ์ เช่น คำกริยา *“เห็น”* ขยายความไปยัง *“พบปะ”* ด้วยนามนัยเนื่องจากการรับรู้ด้วยตาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการพบปะสังสรรค์ของคนในสังคม ส่วนคำกริยา *“มอง”* ขยายความหมายไปยัง *“ติดตามสถานการณ์”* ด้วยอุปลักษณ์โดยที่การเฝ้ามองสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คลาดสายตาถูกเทียบโยงไปยังการสนใจติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามพบว่านามนัยเป็นฐานที่เอื้อให้เกิดการขยายความหมายด้วยอุปลักษณ์ในหลาย ๆ กรณี เช่น ความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกันด้วยนามนัยระหว่างการมองสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คลาดสายตากับกิริยาการเฝ้าติดตามคือที่มาที่ทำให้คำกริยา *“มอง”* ถูกนำไปใช้ในเชิงอุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงการสนใจติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

นันทนา วงษ์ไทย (2555) ใช้แนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานมาศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏนั้นสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตาย 8 ประเภท ได้แก่ ความตายคือการเดินทาง ความตายคือการสิ้นสุดของสิ่งที่ดำเนินอยู่ ความตายคือการพักผ่อน ความตายคือการดับของไฟ/แสงสว่าง ความตายคือการหลุดพ้น ความตายคือการปิดฉากการแสดง ความตายคือการพ่ายแพ้ และความตายคือความสุข นอกจากนี้ยังสะท้อนแนวคิดความเชื่อของคนไทยว่าแม้จะมีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา แต่คนไทยยังมีความเชื่อลัทธิวิญญาณนิยมหรือนับถือผีซึ่งเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ การศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่คนไทยใช้ในการกล่าวถึงความตายนี้สามารถสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์ความหมายของคำว่า *“หลัง”* ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานของศุภชัย ต๊ะวิชัย (2556) ที่พบว่าคำว่า *“หลัง”* ในภาษาไทยมีหลากหลายความหมาย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความหมายพื้นฐาน และความหมายที่เกิดจากการขยายความ โดยมีกลวิธีการขยายความหมาย 3 กลวิธี ได้แก่ นามนัย อุปลักษณ์ และการกลายเป็นคำไวยากรณ์ นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขยายความหมายของคำว่า *“หลัง”* ก็คือบริบทของการใช้ภาษานั่นเอง

การศึกษาของปิ่นอนงค์ อำปะละ (2559) เกี่ยวกับระบบมโนทัศน์ *“เวลา”* ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ พบว่าอุปลักษณ์เวลาในภาษาไทยถิ่นเหนือมี 6 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์ธรรมชาติ อุปลักษณ์ทรัพย์สิน อุปลักษณ์การเดินทาง อุปลักษณ์วัตถุ อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต อุปลักษณ์พื้นที่ และยังพบว่าในภาษาไทยถิ่นเหนือมีระบบมโนทัศน์เวลา 2 ระบบ ได้แก่ มโนทัศน์เวลาเป็นทรัพย์สินที่สามารถเพิ่ม ลด หรือหายไปได้ และระบบมโนทัศน์เวลาเป็นการเคลื่อนที่ ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ ที่หมาย เส้นทาง และทิศทาง ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างมโนทัศน์ของคนไทยถิ่นเหนือ และความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์พื้นฐานที่เป็นรูปธรรม

จากแนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานมาใช้ศึกษาคำลักษณนามในภาษาไทพวน เพื่อที่จะทำให้สามารถรับรู้ความหมายของคำลักษณนามในภาษาไทพวนได้อย่างลึกซึ้งและจะทำให้เข้าใจระบบมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนได้เป็นอย่างดี โดยจะนำแนวความคิดเรื่องการจัดหมวดหมู่และทฤษฎีต้นแบบมาประยุกต์ใช้เพื่อหาคุณสมบัติทางความหมายของคำตามหลักการที่ว่า ความหมายของคำเกิดจากการจำแนกประเภท โดยมีโครงสร้างที่เป็นระบบตามบริบททางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษา จากนั้นจะใช้กระบวนการทางปริชานคืออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ประเภทอุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (structural metaphors) และนามนัยเชิงมโนทัศน์ อันมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ของมนุษย์มาใช้ขยายความหมายให้กว้างขวางออกไปตามมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นเรื่องแรกของการศึกษาคำหน้าที่ (functional words) ในภาษาไทพวนตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูล

งานวิจัยนี้แบ่งแหล่งข้อมูลเป็น 2 แหล่ง คือ ทุติยภูมิ และปฐมภูมิ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลคำลักษณนามที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้ว มีดังนี้

1.1 ข้อมูลจากงานวิจัยโครงการภูมิปัญญาทางภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง: กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น (อัญชลี วงศ์วัฒนา และคณะ, 2560) ใช้วิธีการรวบรวมคำศัพท์ที่ระบุไว้ว่าเป็นหมวดคำลักษณนามและนามบ่งชนิดจำนวน 33 คำ เช่น

เดาะ เป็นคำลักษณนามกล่าวถึง ดอก (ดอกไม้)

มาน เป็นคำลักษณนามกล่าวถึง ฝัก (ข้าวโพด)

ต่อน เป็นคำลักษณนามกล่าวถึง ชิ้นเล็ก ๆ

1.2 พจนานุกรมภาษาไทยพวน (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2558)

1.3 พจนานุกรมภาษาไทยพวน (มูลนิธิไทยพวน, 2532)

โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรมในข้อ 1.2 และ 1.3 จะคัดเลือกเฉพาะคำที่ระบุไว้ว่าเป็นคำลักษณนาม เช่น *“โต น. ตัว ลักษณนามของสัตว์ เช่น หมู 7 โต” “เฝื่อง น.2 ลักษณนาม ชิ้น สิ่งของชนิดเดียวกันเมื่อถูกแบ่งออกเป็นชิ้น ๆ สามารถนำมาประกอบกันได้ดังเดิม” “สุม น. ลักษณนามของต้นไม้ที่ขึ้นเป็นกลุ่ม เช่น ไม้ไผ่ ไม้รวก ไม้ไร่ ไม้บง”* (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2558, หน้า 92) *“ก๊อม น. เป็นลักษณนามเรียกไต้จุดไฟว่า ส่องก๊อม สามก๊อม” “ดาง น. ผืน เป็นลักษณนามเรียกแห ยอ และรวงผึ้งว่า ดาง เช่น เผิ้งสองดาง” “เปิ๊น น. ปื้น เป็นลักษณนามเรียกของแบน ๆ เช่น เลื่อยหรือตอก ตัวอย่างเช่น ‘เลื่อยสองเปิ๊น’ ว่า เลื่อยสองปื้น”* (มูลนิธิไทยพวน, 2532, หน้า 77)

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลที่ชุมชนไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามโดยการซักข้อมูล (elicitation) จากผู้บอกภาษาจำนวน 3 คน เป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 2 คน โดยใช้คุณสมบัติของผู้บอกภาษาตามการควบคุมตัวแปรทางสังคมของอะรุณี รัตนกุล (2529, หน้า 19) เป็นแนวทางดังต่อไปนี้

2.1 ระดับอายุ พิจารณาระดับอายุในกลุ่มระดับอายุมาก คือ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ยังปรากฏการใช้ภาษาไทพวนอยู่ในชีวิตประจำวัน เคยชินและพอใจกับการใช้ภาษาของตน ทำให้สามารถรักษาภาษาเดิมได้ดีกว่าผู้บอกภาษาที่อายุน้อย

2.2 เชื้อชาติและการตั้งถิ่นฐาน ผู้บอกภาษาทุกคนมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เก็บข้อมูลตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน มีบรรพบุรุษเป็นชาวไทพวนโดยกำเนิด และบุคคลในครอบครัวใช้ภาษาไทพวนสื่อสารในชีวิตประจำวัน

2.3 ความสามารถในการใช้ภาษา ผู้บอกภาษามีอวัยวะในการออกเสียงปกติ สามารถฟัง-พูดได้ดี สื่อสารได้เข้าใจ และเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทพวนติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน

2.4 คุณสมบัติอื่น ๆ ผู้บอกภาษาประกอบอาชีพที่ไม่ต้องออกจากชุมชนเป็นประจำหรือไม่เคยออกจากชุมชนเป็นระยะเวลายาวนาน มีการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา สามารถตอบข้อซักถามได้อย่างคล่องแคล่ว รวมทั้งสนใจให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

รายชื่อผู้บอกภาษา มีดังนี้

นายยง กระบาย อายุ 84 ปี เชื้อชาติไทพวน อาชีพเกษตรกร

นางสวาท แก้วเกตุ อายุ 74 ปี เชื้อชาติไทพวน อาชีพแม่บ้าน

นางจร แก้วตา อายุ 70 ปี เชื้อชาติไทพวน อาชีพแม่บ้าน

เครื่องมือวิจัย

วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คำศัพท์ทดสอบ ชุดคำถามทดสอบ อุปกรณ์ช่วยบอกคำศัพท์ อุปกรณ์บันทึกข้อมูล และอุปกรณ์ประมวลผล ดังนี้

1. คำศัพท์ทดสอบ นำมาจากพจนานุกรมภาษาไทยพวนของ ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ (2558) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 คัดเลือกคำศัพท์ที่ระบุว่าเป็นคำนาม และคำศัพท์ที่ระบุว่าเป็นคำกริยามาใช้เป็นคำสัมภาษณ์ ซึ่งจะยกเว้นคำศัพท์ที่เป็นนามธรรม เช่น ความดี ความรวย การคิด คำบ่งสถานที่ เช่น ตำบล ประเทศ และคำบ่งเวลา เช่น ชั่วโมง วัน ส่วนคำที่เป็นคำจ่ากลุ่มที่มีคำลูกกลุ่ม เช่น ลูก-ลูกหิน/ลูกแก้ว ต้น-ต้นมะม่วง/ต้นมะพร้าว จะเลือกเพียงบางคำมาใช้ในการเก็บข้อมูล โดยคำนามและคำกริยานั้นต้องสามารถปรากฏในโครงสร้างวลีต้นแบบของการปรากฏคำลักษณนามต่อไปนี้

<u>คำนาม/คำกริยา</u> + คำบอกจำนวน + คำลักษณนาม				
<u>หมา</u>	+	สาม	+	ตัว

2.2 จัดกลุ่มคำศัพท์ที่ได้เป็นประเภทต่าง ๆ โดยปรับปรุงจากการจัดกลุ่มประเภทคำนามในงานวิจัยของนฤมล จันทรศุภวงศ์ (2528, หน้า 5-6) และรายการคำกริยาที่ปรากฏคำลักษณนามร่วมได้จากงานวิจัยของณัฐวรา สุขต่าย (2547) มาปรับเป็น 11 หมวดหมู่ ได้แก่

1) คำนามข้าวของเครื่องใช้
2) คำนามของเล่นและเครื่องดนตรี
3) คำนามพาหนะ
4) คำนามสถานที่และสิ่งปลูกสร้าง
5) คำนามเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ
6) คำนามสรรพสิ่งตามธรรมชาติ
7) คำนามมนุษย์และอวัยวะ
8) คำนามสัตว์และอวัยวะ
9) คำนามพืช
10) คำนามอื่น ๆ
11) คำกริยา

2. ชุดคำถามทดสอบ ประกอบด้วยคำถามนำทาง ดังนี้

ชุดคำถามทดสอบ

- คุณรู้จัก (คำนาม, คำกริยาที่ใช้ทดสอบ) ไหม
- (ดูภาพ) นี่คืออะไร
- (คำนาม, คำกริยาที่ใช้ทดสอบ) มีเท่าไหร่
- (คำนาม, คำกริยาที่ใช้ทดสอบ) 3 ..... (หยุดพูดคำในตำแหน่งคำลักษณนาม)

หากผู้บอกภาษาตอบคำลักษณนามในโครงสร้างที่ไม่ใช่โครงสร้างต้นแบบ จะมีการถามย้ำให้ผู้บอกภาษายืนยันว่าสามารถคำดังกล่าวปรากฏในโครงสร้างต้นแบบของการปรากฏคำลักษณนามได้ เช่น

ผู้บอกภาษา : หมาตัวหนึ่ง

ผู้วิจัย : หมาหนึ่งตัวใช่ไหม

3. อุปกรณ์ช่วยบอกคำศัพท์ ได้แก่ แผ่นภาพ ไฟล์ภาพ ของจริง ของจำลอง รูปแบบสถานการณ์จำลอง เพื่อใช้แสดงคำนามและคำกริยาที่ใช้ทดสอบ

4. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล ได้แก่ กระดาษบันทึก ปากกา ดินสอ ยางลบ ใบบันทึกข้อมูลรายการคำ เครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล อุปกรณ์บันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว แบตเตอรี่สำรอง

5. อุปกรณ์ประมวลผล ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมโปรแกรมประมวลผล Microsoft Office

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของอัญชลี วงศ์วัฒนา และคณะ (2560, หน้า 31-32) เป็นแนวทางดำเนินการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในพื้นที่เป้าหมายจากเอกสารและอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับชุมชน

2. ติดต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับจังหวัดเพื่อขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ และขอความช่วยเหลือในการประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับชุมชนเพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการแนะนำสถานที่และบุคคลที่เหมาะสมที่จะให้ข้อมูลทางภาษา

3. ดำเนินการขอใบรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP ซึ่งได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

4. คัดเลือกผู้บอกภาษาจากการเข้าไปสนทนาโดยตรงอีกครั้งหนึ่ง

5. ลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ประเพณี วิถีชีวิต และการใช้ภาษา สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเอกสารวรรณกรรมของชุมชนที่บันทึกไว้เป็นภาษาไทพวนและปรากฏในรูปแบบการถ่ายเป็นอักษรภาษาไทย เพื่อคัดคำศัพท์หมวดคำลักษณนามมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

6. ดำเนินการซักถามข้อมูลคำลักษณนามจากผู้บอกภาษาและจดบันทึกลงกระดาษพร้อมทั้งบันทึกเสียงและบันทึกภาพด้วยอุปกรณ์ดิจิทัล ซึ่งในขณะที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการเก็บข้อมูลนั้นเป็นช่วงเวลาที่เกิดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการประชุมทางไกลด้วยวีดิทัศน์ (video conference) โดยมีผู้ช่วยวิจัยที่เป็นคนในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการจัดเตรียมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการประชุม เมื่อสถานการณ์การระบาดดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามโดยเดินทางไปพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูลซ้ำอีกครั้ง

ภาพ 1 แสดงการเก็บข้อมูลโดยวิธีการประชุมทางไกลด้วยวีดิทัศน์ (video conference)

ภาพ 2 แสดงการเก็บข้อมูลภาคสนาม

เนื่องจากผู้วิจัยพอจะมีความรู้ภาษาไทพวน จึงใช้ภาษาไทพวนในการสื่อสารเพื่อลดความเป็นทางการให้ผู้บอกภาษามีความผ่อนคลาย และให้ข้อมูลอย่างเป็นธรรมชาติ โดยนำรายการคำศัพท์ทดสอบไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาให้อธิบายถึงสิ่งนั้นตามความเข้าใจของตน แล้วผู้วิจัยจะถามจำนวนของสิ่งนั้นเพื่อให้ผู้บอกภาษาบอกคำลักษณนามของคำศัพท์ทดสอบดังกล่าวโดยใช้ชุดคำถามทดสอบเป็นแนวทาง

ทั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจนครบ 3 คน หากผู้บอกภาษาทั้งหมดไม่รู้จักคำศัพท์ทดสอบคำใดจะถือว่าคำศัพท์ทดสอบนั้นไม่พบในภาษาไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

7. ถอดความจากอุปกรณ์บันทึกข้อมูล พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลแวดล้อมอื่น ๆ รวมทั้งข้อสังเกตต่าง ๆ ลงตารางบันทึกข้อมูลในโปรแกรม Microsoft Excel ดังตารางตัวอย่าง

ตาราง 1 ตัวอย่างตารางบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ลำดับ	คำศัพท์ที่ถูกขยาย	ความหมาย	ลักษณนาม (ผู้บอกภาษาคนที่..)	ข้อมูลอื่น ๆ
1	เคียงไฟ	เตาไฟ	1. x 2. อัน, บ่อน 3. อัน, เตา	1. ไม่ใช้ “เคียงไฟ” 2. บริเวณหุงอาหารทำเป็นกระบะดินวางเตาไฟ 3. บ้างเรียก “แม่คิงไฟ” ทำเป็นกระบะดิน
2	เงี้ยง	กระโถน	1. หน่วย, อัน 2. หน่วย 3. อัน. หน่วย	
3	แง	โอ่งปากแคบ	1. หน่วย 2. หน่วย 3. หน่วย	1. = ไห 2. = ไห
4	จอง	ทัพพีตักแกง	1. อัน 2. คัน, อัน, ก้าน 3. อัน	
5	ซวง	โอ่งขนาดเล็ก ใช้ดองอาหาร	1. หน่วย 2. หน่วย 3. หน่วย	

ที่มา: อุษณา อารี, 2564

8. นำข้อมูลคำลักษณนามที่คัดได้จากเอกสารต่าง ๆ มารวมกับข้อมูลภาคสนาม

9. จัดเรียงข้อมูลใหม่โดยการนำคำลักษณนามเป็นคำตั้งตามลำดับตัวอักษร ระบุคำนามและคำกริยาที่ถูกขยายที่ปรากฏร่วม และบันทึกข้อมูลของคำลักษณนามโดยเขียนเป็นคำอ่านเทียบเคียงภาษาไทยกำกับด้วยสัทอักษรสากล (International Phonetic Alphabet: IPA) ซึ่งดัดแปลงมาจากระบบเสียงภาษาไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ของอัญชลี

วงศ์วัฒนา และคณะ (2560, หน้า 286-289) โดยเปลี่ยนการใช้เครื่องหมายกำกับเสียงวรรณยุกต์เป็นระบบตัวเลข แล้วพิมพ์เป็นตารางบันทึกข้อมูลตามรูปแบบต่อไปนี้

ตาราง 2 ตัวอย่างตารางบันทึกข้อมูลคำลักษณนาม

ลำดับ	คำลักษณนาม	IPA	คำศัพท์ที่ถูกขยาย
1	ปีก	/pɨk^{6}/	น้ำอ้อย (น้ำตาล) กระดาด
2	ปุ่น	/pun^{3}/	ปลา เนื้อ
3	ปุ๊ม	/pum^{6}/	ญองฝ้าย ฝ้ายมุงคุน / ฟอย / ยา (เส้น) / เข้าลุ้ม
4	เปิ้น	/pən^{6}/	เลื่อย / ดอย / ไม้ตอก
5	เปี่ยง	/pianŋ^{3}/	เข้าเขียบ เข้าข่องแข่ง เข้าตัง เข้าโถเถ เข้าเตาะตัด เข้าปาด / ปาเปี่ยง

ที่มา: อุษณา อารี, 2564

การถ่ายถอดเสียง

การถ่ายถอดเสียงในการบันทึกข้อมูลคำลักษณนามภาษาไทพวนจะใช้ระบบ ดังนี้

ตาราง 3 รูปพยัญชนะและสระที่ใช้แทนเสียงในภาษาไทพวน

เสียง	รูปพยัญชนะหรือสระที่ใช้แทน
/p/	ป
/ph/	ผ พ
/b/	บ
/t/	ต
/th/	ถ ท
/d/	ด
/k/	ก
/kh/	ข ค
/ʔ/	อ
/f/	ฝ ฟ
/s/	ส ซ
/h/	ห ฮ
/c/	จ
/m/	ม
/n/	น
/ɲ/	ญ
/ŋ/	ง
/l/	ล
/w/	ว
/j/	ย
/i/	อิ
/i:/	อี
/e/	เอะ
/e:/	เอ

ตาราง 3 (ต่อ)

เสียง	รูปพยัญชนะหรือสระที่ใช้แทน
/ɛ/	แอะ
/ɛ:/	แอ
/ɨ/	อึ
/ɨ:/	อือ
/ə/	เออะ
/ə:/	เออ
/a/	อะ
/a:/	อา
/u/	อุ
/u:/	อู
/o/	โอะ
/o:/	โอ
/ɔ/	เอาะ
/ɔ:/	ออ
/ɨa/	เอีย
/ɨa/	เอือ
/ua/	อัว

ที่มา: อุษณา อารี, 2564

การเขียนรูปวรรณยุกต์ จะใช้แนวเทียบเสียง ดังนี้

1. เสียงวรรณยุกต์ที่ 1 วรรณยุกต์ต่ำ-ตก-ขึ้น (low-falling-rising) ใช้รูปไม้จัตวา หรือใช้อักษรสูงคำเป็นในการนำเสนอ เช่น *“หา”* /ha:^{1}/

2. เสียงวรรณยุกต์ที่ 2 วรรณยุกต์กลาง-ระดับ (mid-level) ใกล้เคียงกับเสียงสามัญในภาษาไทยมาตรฐาน ใช้อักษรกลางและอักษรต่ำคำเป็นไม่แสดงรูปสัญลักษณ์วรรณยุกต์ในการนำเสนอ เช่น *“กำ”* /kam^{2}/

3. เสียงวรรณยุกต์ที่ 3 วรรณยุกต์ต่ำ-ระดับ (low-level) ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์เอกในภาษาไทยมาตรฐาน ใช้รูปไม้เอกประกอบอักษรสูงและอักษรต่ำ หรือใช้อักษรสูงและอักษรกลาง

คำตายสระเสียงยาวในการนำเสนอ เช่น *“โต่ง”* /to:ŋ^{3}/ *“บาด”* /ba:t^{3}/ และยังรวมถึงอักษรกลางคำตายที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงหยุด /-ʔ/ เช่น *“เดาะ”*/dɔʔ^{3}/

4. เสียงวรรณยุกต์ที่ 4 วรรณยุกต์กลาง-ขึ้น-ตก (mid-rising-falling) ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์โทในภาษาไทยมาตรฐาน ใช้รูปไม้โทประกอบอักษรต่ำคำเป็น หรือใช้อักษรต่ำคำตายสระเสียงยาวในการนำเสนอ เช่น *“คู่”* /khu:^{4}/ *“ซาบ”* /sa:p^{4}/

5. เสียงวรรณยุกต์ที่ 5 วรรณยุกต์สูง-ตก บีบเส้นเสียง (high-falling with glottalization) ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์โทในภาษาไทยมาตรฐาน แต่มีท้ายเสียงเป็นเสียงหยุด ใช้รูปไม้โทประกอบอักษรสูง หรือใช้อักษรต่ำคำตายสระเสียงสั้นในการนำเสนอ เช่น *“ขั้น”* /khan^{5}/ *“มะ”* /maʔ^{5}/

6. เสียงวรรณยุกต์ที่ 6 วรรณยุกต์สูง-ระดับ (high-level) ใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์ตรีในภาษาไทย ใช้รูปไม้ตรีประกอบอักษรกลางคำเป็น หรือใช้รูปไม้โทประกอบอักษรต่ำคำเป็น หรือใช้อักษรสูงและอักษรกลางคำตายสระเสียงสั้นในการนำเสนอ เช่น *“โป๊”* /po:^{6}/ *“นิ้ว”* /niw^{6}/ *“กับ”* /kap^{6}/

ยกเว้นอักษรกลางคำตายที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงหยุด /-ʔ/ จะเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่ 3 วรรณยุกต์ต่ำระดับ เช่น *“เดาะ”* /dɔʔ^{3}/

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากคำลักษณนามภาษาไทพวน แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ประเภทและหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน และโลกทัศน์และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำลักษณนามในภาษาไทพวน

1. วิเคราะห์ประเภทและหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

การวิเคราะห์ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนตามเกณฑ์ความหมาย เป็นการพิจารณาประกอบกันระหว่างความหมายของคำลักษณนามกับรูปและความหมายของคำศัพท์ที่ปรากฏร่วม แบ่งเป็นคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามและคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา โดยใช้แนวทางการศึกษาของพลาเชค (Placzek, 1978, pp.102-114) และอัญชลี สิงห์น้อย (Singnoi, 2008, pp. 76-90) มาจัดแบ่งประเภทความหมาย ได้แก่

1. ความหมายเชิงชนิด (generic) เป็นความหมายตรงที่อ้างถึงคำนามที่ถูกขยายได้ หรือเป็นการใช้คำลักษณนามซ้ำความหมายของคำนามที่ถูกขยาย เช่น ผู้ชาย 5 คน แขน 2 แขน

2. ความหมายเป็นการรวมกลุ่ม เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อแสดงจำนวนว่ามากกว่าหนึ่ง เช่น ตะเกียบ 1 คู่ นก 1 ฝูง กระดาษ 1 ปึก

3. ความหมายเป็นหน่วยวัด เป็นการใช้หน่วยวัดมาเป็นคำลักษณนาม เช่น ข้าว 3 กิโล ผ้า 3 เมตร น้ำมัน 3 ลิตร

4. ความหมายเป็นอาการ เป็นการใช้คำแสดงกิริยาอาการมาเป็นคำลักษณนาม เช่น ผัก 2 กำ ขนมจีน 2 จับ ขนม 2 ห่อ

5. ความหมายเชิงการรับรู้ (perceptual) เป็นความหมายที่เชื่อมโยงมโนทัศน์ของสิ่งต่าง ๆ เช่น รูปร่าง สัณฐาน ขนาด การรวมกลุ่ม การกระทำ แล้วสื่อไปยังอีกหลายสิ่งที่มีลักษณะร่วมกัน เช่น ถนน 3 เส้น ก๋วยเตี๋ยว 3 เส้น ลวด 3 เส้น

6. คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา

ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์และบันทึกข้อมูลลงตารางด้วยคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรม Microsoft Excel ดังภาพ

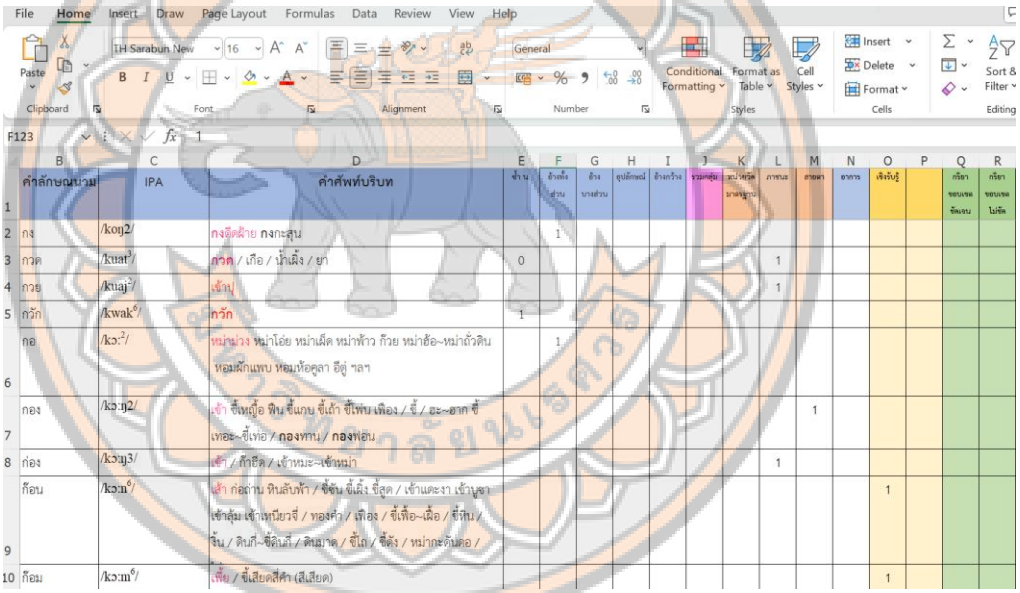

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
1	คำลักษณนาม	IPA	คำศัพท์บริบท	จำนวน	อ้างถึงส่วน	อ้างบางส่วน	อุปลักษณ์	อ้างกว้าง	รวมคลุม	เชนเหตุผลมาตรฐาน	ภาชนะ	สายตา	อาการ	เชิงรับรู้		กริยาชอบเชอ อัตเจน	กริยาชอบเชอไม่ชัด
2	กง	/koŋ2/	กงอีดฝ้าย กงกะสุน		1												
3	กวด	/kuat³/	กวด / เกือ / น้ำเผิ้ง / ยา	0							1						
4	กวย	/kuaj²/	เข้าปุ								1						
5	กวัก	/kwak⁶/	กวัก	1													
6	กอ	/kɔ:²/	หม่าม่วง หม่าโอ่ย หม่าเม็ด หม่าห้าว ก๊วย หม่าอ้อ~หม่าถั่วดิน หอมฝักแพบ หอมห้อคูลา อีอู่ ฯลฯ		1												
7	กอง	/kɔ:ŋ2/	เข้า ขี้เหญื้อ ฟืน ขี้แกบ ขี้เถ้า ขี้โพบ เทือง / ขี้ / อะ~อาก ขี้เทอะ~ขี้เท่อ / กองทน / กองหอน									1					
8	ก่อง	/kɔ:ŋ3/	เข้า / ถ้าอีด / เข้าหมะ~เข้าหม่า								1						
9	ก๊อน	/kɔ:n⁶/	เข้า ก่อถ่าน หินลับฟ้า / ขี้ข้น ขี้เผิ้ง ขี้สุด / เข้าแตะงา เข้าบูชา เข้าลุ่ม เข้าเหนียวจี่ / ทองคำ / เทือง / ขี้เฟือ~เฝือ / ขี้หิน / จิ้น / ดินก๊~ขี้ดินก๊ / ดินมาด / ขี้เถ / ขี้ดัง / หม่าทะดันคอ /											1			
10	ก๊อม	/kɔ:m⁶/	เพี้ย / ขี้เสียดสีคำ (สีเสียด)											1			

ภาพ 3 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน

การวิเคราะห์หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน เป็นการพิจารณาความหมายของคำลักษณนามเป็นหลัก โดยใช้แนวทางการศึกษาของเรณู ไชยขันธ์ (2541) และวิราพร หงษ์เวียงจันทร์ (2562) มาจัดแบ่งประเภทความหมาย ได้แก่

1. สิ่งของ
2. รูปร่างลักษณะ
3. มนุษย์

4. สถานที่

5. พืช

6. นามธรรม

7. สัตว์

8. ยานพาหนะ

ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์และบันทึกข้อมูลลงตารางด้วยคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรม Microsoft Excel ดังภาพ

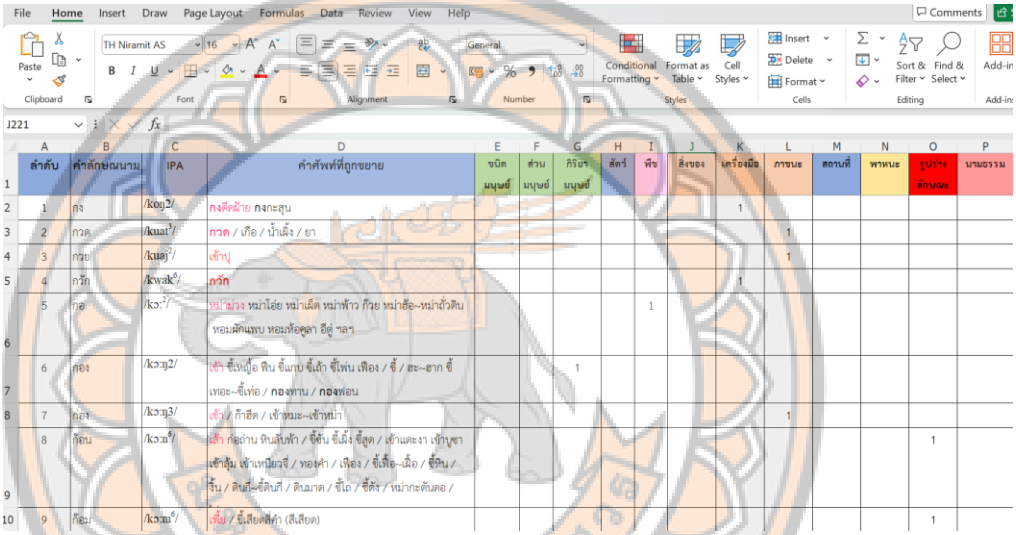

ลำดับ	คำลักษณนาม	IPA	คำศัพท์ที่ถูกขยาย	ชนิดมนุษย์	ส่วนมนุษย์	กิริยามนุษย์	สัตว์	พืช	สิ่งของ	เครื่องมือ	ภาชนะ	สถานที่	พาหนะ	รูปร่างลักษณะ	นามธรรม
1	กง	/koŋ2/	กงตีดฝ้าย กงกะสุน							1					
2	กวด	/kuat7/	กวด / เลือ / น้ำเผึ้ง / ยา								1				
3	กวย	/kuaj3/	เข้าบุ								1				
4	กวัก	/kwak6/	กวัก							1					
5	กอ	/kɔ:3/	หม่าม่วง หม่าโอ่ย หม่าเด็ด หม่าฟ้าว ก๊วย หม่าฮ้อ–หม่าถั่วดิน หอะผักแพบ หอะก๊อคูลา อีตู่ ฯลฯ					1							
6	กอง	/kɔ:ŋ2/	เข้า ขี้เหล็ก ฟืน ขี้แกบ ขี้เถ้า ขี้เพ่น เฟือง / ขี้ / ฮะ–ฮาก ขี้เทอะ–ขี้เท่อ / กองทาน / กองท่อน			1									
7	กอง	/kɔ:ŋ3/	เข้า / ก๊าฮีด / เข้าหมะ–เข้าหม่า								1				
8	ก้อน	/kɔ:n6/	เข้า ก้อถ่าน หินลับฟ้า / ขี้ดิน ขี้เผึ้ง ขี้สุด / เข้าแตะงา เข้าบูชา เข้าส้ม เข้าเหนียวจี่ / ทองคำ / เฟือง / ขี้เฟือ–เฝือ / ขี้หิน / ริ้น / ดินสี–ขี้สินสี / ดินมาด / ขี้โล / ขี้ดิง / หม่ากะดันดอ /											1	
9	ก้อม	/kɔ:m6/	เขี้ย / ขี้เสียดสีคำ (สีเสียด)											1	

ภาพ 4 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

การวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน เป็นการพิจารณาแบ่งหมวดหมู่ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ (categorization) โดยวิธีการเปรียบต่างจากคุณสมบัติของคำเพื่อพิจารณาจำนวนหมวดหมู่ของคำนามและจำนวนคำกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำลักษณนาม แล้วจัดคำศัพท์หลายคำที่ปรากฏได้กับคำลักษณนามคำเดียวกันไว้ด้วยกัน จากนั้นจึงวิเคราะห์หาต้นแบบของคำลักษณนาม ซึ่งข้อมูลจะถูกวิเคราะห์และบันทึกลงตารางด้วยคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรม Microsoft Excel ดังภาพ

File Home Insert Draw Page Layout Formulas Data Review View Help

H3

	A	B	C	D	E
1	ลำดับ	คำลักษณนาม	IPA	หมวดหมู่ของคำศัพท์บริบท	จำนวนหมวดหมู่
2	1	กวด	/kuat^{3}/	1. ภาชนะ กวด 2. อาหาร เกือ น้ำเผิ้ง ยา	2
3	2	กอง	/kɔ:ŋ2/	1. เมล็ดพืช กองเข้า 2. ของใช้ กองพืน กองทาน 3. ของเหลือทิ้ง กองขี้เหญื้อ~ขี้เหญื้อ ขี้แกบ ขี้เถ้า ขี้โฟน เฟือง กองฟอน 4. สิ่งปฏิกูล ขี้ ฮะ~ฮาก ขี้เทอะ~ขี้เท่อ	4
4	3	ก่อง	/kɔ:ŋ3/	1. อาหาร เข้า เข้าหมะ~เข้าหม่า 2. ของใช้ ก๊าฮีด	2
5	4	ก๊อน	/kɔ:n^{6}/	1. ของใช้ เส้า ก่อถ่าน หินลับพ้า ขี้ชัน ขี้เผิ้ง ขี้สูด ดินกี่~ขี้ดินกี่ ดินมาด 2. อาหาร เข้าแดะงา เข้าบูชา เข้าล้ม เข้าเหนียวจี่ 3. ของมีค่า ทองคำ 4. พืช เฟือง งิ้น 5. สรรรพสิ่งธรรมชาติ ขี้เฟือ~เฝือ ขี้หิน ขี้โถ 6. สิ่งปฏิกูล ขี้ดัง 7. ความเจ็บป่วย หม่ากะดันคอ 8. สัตว์ ไข่หาง	8
6	5	ก๊อม	/kɔ:m^{6}/	1. สัตว์ เพี้ย 2. พืช ขี้เสียดสี่คำ (สีเสียด)	2

ภาพ 5 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน

2. วิเคราะห์ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน

การวิเคราะห์ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวนใช้กรอบแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานมาวิเคราะห์กลวิธีการขยายความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน เพื่ออธิบายมโนทัศน์ ได้แก่ แนวคิดนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) และแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ดังนี้

1. จำแนกเป็นคำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ ความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์และความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ แล้วบันทึกข้อมูลลงตารางด้วยคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรม Microsoft Excel ดังภาพ

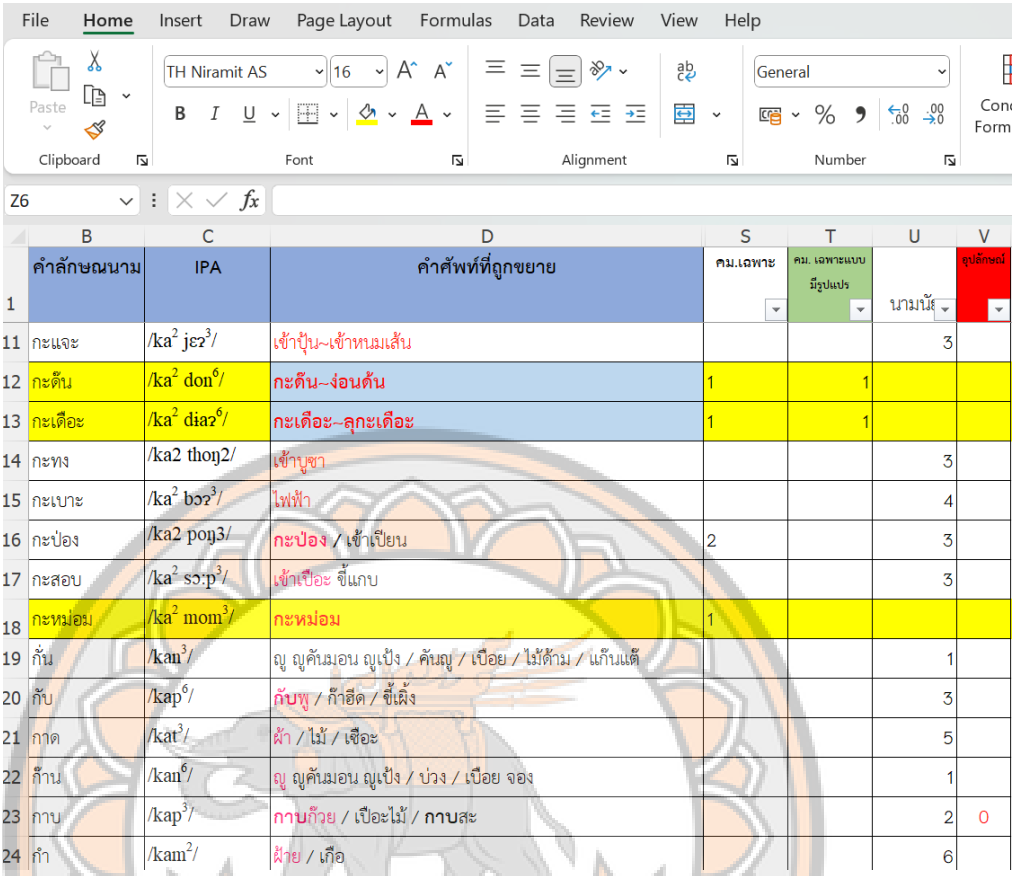

	B	C	D	S	T	U	V
1	คำลักษณนาม	IPA	คำศัพท์ที่ถูกขยาย	คม.เฉพาะ	คม. เฉพาะแบบมีรูปแปร	นามนัย	อุปลักษณ์
11	กะแจะ	/ka^{2} jɛɔ^{3}/	เข้าปุ้น~เข้าหนมเส้น			3	
12	กะด๊น	/ka^{2} don^{6}/	กะด๊น~ง่อนด๊น	1	1		
13	กะเดือะ	/ka^{2} diaɔ^{6}/	กะเดือะ~ลุกะเดือะ	1	1		
14	กะทง	/ka2 thoŋ2/	เข้าบูชา			3	
15	กะเบาะ	/ka^{2} bɔɔ^{3}/	ไฟฟ้า			4	
16	กะป๋อง	/ka2 poŋ3/	กะป๋อง / เข้าเปียน	2		3	
17	กะสอบ	/ka^{2} sɔ:p^{3}/	เข้าเปือะ ขี้แกบ			3	
18	กะหม่อม	/ka^{2} mom^{3}/	กะหม่อม	1			
19	กั๋น	/kan^{3}/	ญ ญคันมอน ญเป้ง / คันญ / เบือย / ไม้ด้าม / แก๊นแต๊			1	
20	กับ	/kap^{6}/	กับพู / ก๊าฮีด / ขี้เผิ้ง			3	
21	กาด	/kat^{3}/	ผ้า / ไม้ / เขือะ			5	
22	ก๊าน	/kan^{6}/	ญ ญคันมอน ญเป้ง / บ่วง / เบือย จอง			1	
23	กาบ	/kap^{3}/	กาบก๊วย / เปือะไม้ / กาบสะ			2	0
24	กำ	/kam^{2}/	ฝ้าย / เกือ			6	

ภาพ 6 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน

2. นำคำลักษณนามที่ได้มาเขียนอธิบายผลการวิเคราะห์กลวิธีการขยายความหมายแบบนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) เช่น คำลักษณนามคำว่า *“โต”* (ตัว) ที่ใช้สำหรับประกอบคำนับจำนวนของสัตว์และสิ่งของบางชนิด เป็นกระบวนการสร้างความหมายแบบนามนัยเชิงมโนทัศน์โดยการใช้ส่วนย่อยเพื่อกล่าวถึงส่วนใหญ่ นั่นคือการใช้คำเรียกเพียงส่วนหนึ่งของร่างกายคือลำตัวเพื่อสื่อความหมายถึงรูปร่างทั้งหมดที่ประกอบเป็นสัตว์ชนิดนั้น

3. นำคำลักษณนามที่ได้มาเขียนอธิบายผลวิเคราะห์กลวิธีการขยายความหมายแบบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) เช่น คำลักษณนามคำว่า *“หลัง”* ที่มีความหมายถึงซีกของลำตัวที่ตรงข้ามกับหน้าอกของมนุษย์ในลักษณะตั้งฉากกับพื้น ถูกขยายความหมายในชั้นแรกไปยังหลังของสัตว์ที่มีลำตัวขนานกับพื้นซึ่งอยู่ในวงความหมายสิ่งมีชีวิต แล้วถูกถ่ายโยงความหมายไปใช้กับ *“บ้าน” “กี่ทอผ้า” “มุ้ง”* ที่อยู่ในวงความหมายสิ่งของที่ไม่มีชีวิต แต่ด้วยมีคุณสมบัติบางประการ เช่น มีรูปร่างหรือแนวจัดวางรูปร่างแบบขนานกับพื้นเช่นเดียวกับสัตว์ 4 เท้า

จึงใช้คำลักษณนาม *“หลัง”* กับ *“บ้าน” “กี่ทอผ้า” “มุ้ง”* ได้ด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการขยายความหมายแบบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

4. วิธีการนำเสนอคำลักษณนามเพื่อประกอบคำอธิบายจะแบ่งเป็น 3 บรรทัด บรรทัดที่ 1 เป็นภาษาไทพวนที่เขียนเทียบเสียงด้วยอักษรไทย บรรทัดที่ 2 เป็นการให้ความหมายทีละหน่วยคำ และบรรทัดที่ 3 เป็นการแปลเป็นภาษาไทยมาตรฐาน โดยอ้างอิงคำศัพท์และคำลักษณนามจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และหนังสือลักษณนามฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ 6 เป็นหลัก ดังตัวอย่าง

<u>น้องแอ</u>	2	**คน**
เด็ก-เสียงร้องแอ	2	คน
‘เด็กอ่อน	2	คน’

3. วิเคราะห์โลกทัศน์และวัฒนธรรมของชาวไทพวนที่สะท้อนจากคำลักษณนาม

การวิเคราะห์โลกทัศน์และวัฒนธรรมของชาวไทพวนผ่านการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวน จะวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อมที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนตามแนวทางการศึกษาของ อัญชลี วงศ์วัฒนา และคณะ (2560) โดยจะใช้วิธีการเขียนวิเคราะห์โลกทัศน์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวไทพวนแทรกในบทวิเคราะห์และอธิบายคำลักษณนามในทุก ๆ ประเด็นที่ยกตัวอย่าง

บทที่ 4

ประเภทและหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ในบทนี้จะนำเสนอผลการวิจัยในประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน และความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ผลจากการศึกษาพบคำลักษณนามในภาษาไทพวนทั้งสิ้น 275 คำ ซึ่งในงานวิจัยนี้จัดแบ่งประเภทของคำลักษณนามออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่งคือคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามเป็นจำนวน 265 คำ คิดเป็นร้อยละ 96.36 ประเภทที่สองคือคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาเป็นจำนวน 10 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.64 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

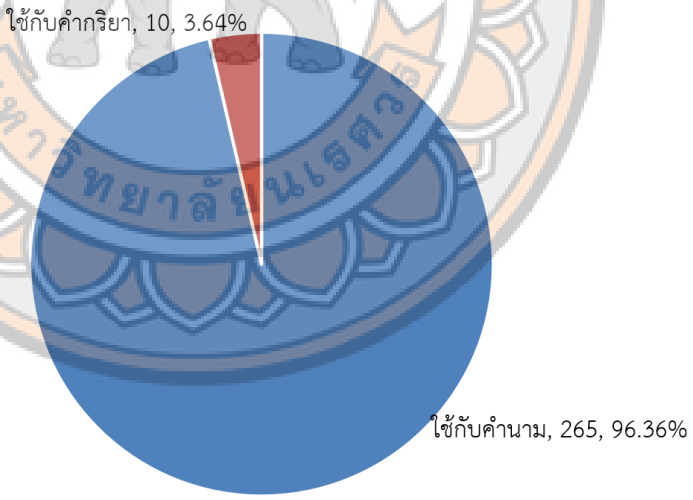

การแสดงข้อมูล: ประเภท, จำนวนคำ, ค่าร้อยละ

ภาพ 7 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน

1. คำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม

คำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม เป็นการใช้คำลักษณนามประกอบหลังคำบอกจำนวนของคำนามที่ถูกขยาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม จำนวน 265 คำ จำแนกเป็น 5 ประเภท เรียงตามลำดับความถี่ ได้แก่ 1) คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงชนิด (generic meaning) เป็นจำนวน 154 คำ คิดเป็นร้อยละ 58.11 2) คำลักษณนามที่มีความหมายเป็นหน่วยวัด เป็นจำนวน 51 คำ คิดเป็นร้อยละ 19.25 3) คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงการรับรู้ (perceptual meaning) เป็นจำนวน 42 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.85 4) คำลักษณนามที่มีความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึง เป็นจำนวน 12 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.53 5) คำลักษณนามที่มีความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม เป็นจำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 2.26 และ โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

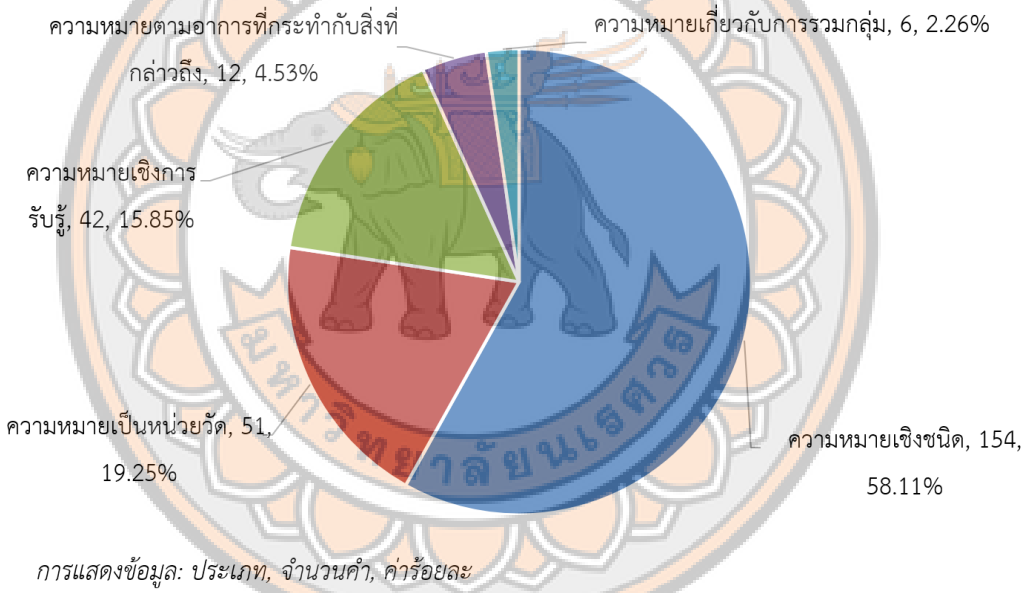

ภาพ 8 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่ใช้กับคำนาม

1.1 คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงชนิด

คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงชนิด เป็นคำลักษณนามที่ถูกใช้ในความหมายพื้นฐานเพื่อกล่าวถึงคำนามที่ถูกขยาย สามารถใช้ได้อย่างอิสระในนามวลีโดยไม่ต้องมีบริบท หรืออยู่ในโครงสร้างประโยคที่ละคำนามที่ถูกขยายแต่มีความหมายที่เข้าใจได้ว่าสื่อไปยังคำนามที่ถูกขยายโดยตรง โดยคำลักษณนามเชิงชนิดอาจจะปรากฏในลักษณะที่รูปคำซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย หรือรูปคำไม่ซ้ำกับคำนามที่ถูกขยายแต่มีความหมายอ้างถึงก็ได้

จากการศึกษาพบคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเชิงชนิด จำนวน 154 คำ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ตามเกณฑ์ทางความหมายของคำ ได้แก่ คำลักษณนามที่ความหมายซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย มีจำนวน 82 คำ คิดเป็นร้อยละ 53.25 และคำลักษณนามที่มีความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย มีจำนวน 72 คำ คิดเป็นร้อยละ 46.75 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

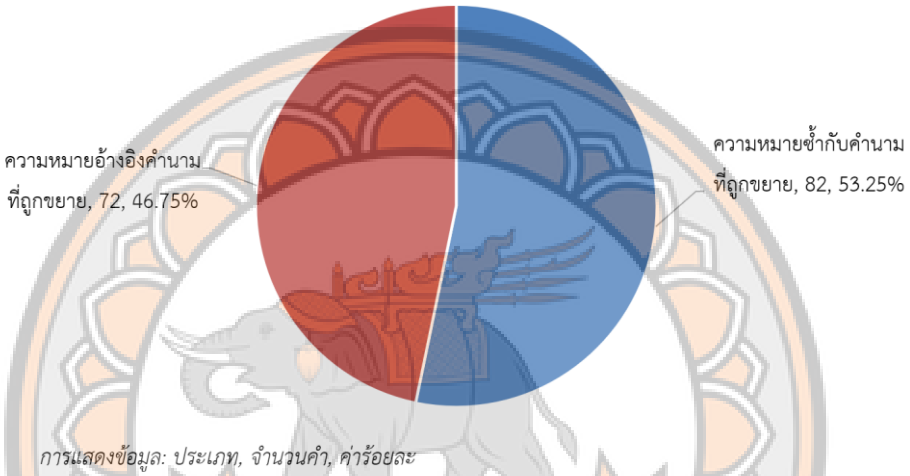

ภาพ 9 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเชิงชนิด

1.1.1 ความหมายซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่ซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย หมายถึง คำลักษณนามที่มีรูปคำเหมือนกับคำนามที่ถูกขยาย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำคำนามที่ถูกขยายคำเดิมมาใช้ซ้ำในตำแหน่งคำลักษณนาม ซึ่งจากข้อมูลมีจำนวน 82 คำ ดังตัวอย่าง

(1)	ก.	<u>ขุม</u>	5	**ขุม**
		หลุม	5	หลุม
		‘หลุม	5	หลุม’
	ข.	<u>คะลุก</u>	2	**คะลุก**
		ล้อเกวียน	2	ล้อเกวียน
		‘ล้อเกวียน	2	วง’

ค.	<u>ซวย</u>	3	**ซวย**
	กรวย	3	กรวย
	‘กรวย	3	อัน’

จากตัวอย่าง (1ก) (1ข) (1ค) จะพบว่าคำลักษณนามที่ใช้เป็นคำเดียวกับคำนามที่ถูกขยาย แสดงมโนทัศน์ในการใช้คำลักษณนามของชาวไทพวนว่ามองเห็นคำลักษณนามมีความหมายเทียบเท่าคำนามคำนั้น ๆ โดยสมบูรณ์

1.1.2 ความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่มีความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย เป็นการใช้คำลักษณนามที่สามารถอ้างอิงคำศัพท์อื่นที่มีความหมายสื่อไปยังสิ่งที่อ้างถึง โดยไม่ได้ใช้คำศัพท์นั้นโดยตรง ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะของการใช้คำศัพท์ของภาษาอื่นที่มีความหมายเดียวกับภาษาไทพวน หรือเป็นการกล่าวถึงสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคำนามที่ถูกขยายก็ได้ ซึ่งจากข้อมูลพบคำลักษณนามที่มีความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย จำนวนทั้งสิ้น 72 คำ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้อีก 4 ประเภท เรียงตามลำดับความถี่ ได้แก่ การอ้างอิงทั้งส่วน มีจำนวน 47 คำ คิดเป็นร้อยละ 65.28 การอ้างอิงบางส่วน มีจำนวน 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.28 การอ้างอิงเชิงอุปลักษณ์ มีจำนวน 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.28 และการอ้างอิงแบบกว้าง มีจำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.17 ดังแผนภูมิ

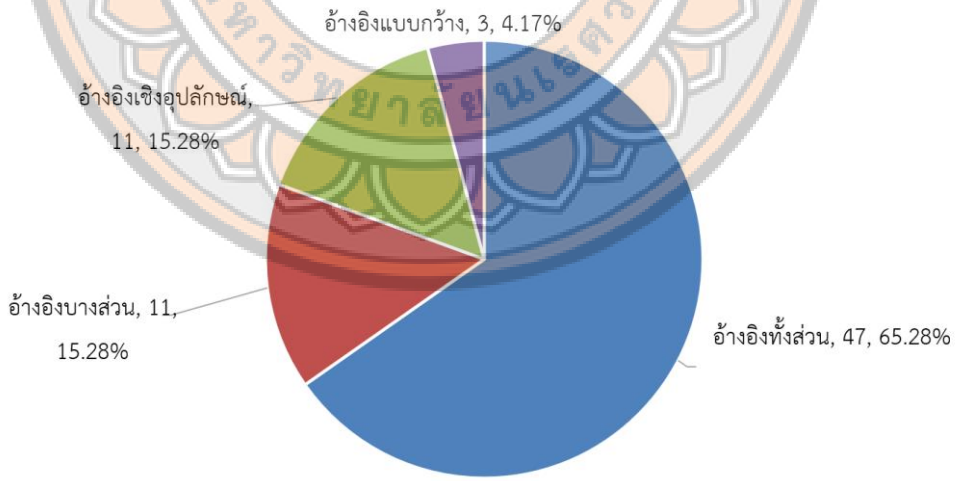

การแสดงข้อมูล: ประเภท, จำนวนคำ, ค่าร้อยละ

ภาพ 10 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย

1) การอ้างอิงทั้งส่วน

คำลักษณนามที่อ้างอิงความหมายของคำนามที่ถูกขยายทั้งส่วน เป็นการใช้คำลักษณนามที่ไม่ซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย แต่มีความหมายที่สามารถอ้างอิงหรือบ่งชี้ไปยังคำนามที่ถูกขยายได้โดยตรง จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่อ้างอิงความหมายของคำนามที่ถูกขยายโดยตรง จำนวน 49 คำ ดังตัวอย่าง

(2) ก.	<u>น้องแอ</u>	2	**คน**
	เด็ก-เสียงร้องแอ	2	คน
	‘เด็กอ่อน	2	คน’
ข.	เต๊าปูน	3	**เต๊า**
	เต้า-ปูน	3	เต้า
	‘เต้าปูน	3	เต้า’
ค.	<u>ซั้งเดาะไม้</u>	2	**พาน**
	พาน-ดอกไม้	2	พาน
	‘พานดอกไม้	2	พาน’

จากตัวอย่าง (2ก) คำลักษณนาม *“คน”* เป็นคำที่แสดงความหมายอ้างอิงถึงความเป็นมนุษย์ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เด็กอ่อน”* แสดงมโนทัศน์ว่าผู้ใช้ภาษามองว่าเด็กอ่อนมีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับผู้ใหญ่นั่นเอง

จากตัวอย่าง (2ข) คำลักษณนาม *“เต๊า”* หมายถึง *“เต้า”* เป็นคำที่แสดงความหมายอ้างอิงถึงทั้งหมดของภาชนะบรรจุของข้นหรือของเหลวที่มีลักษณะป่องกลางคล้ายกับลูกน้ำเต้า ซึ่งคำว่า *“เต๊า”* นั้น สามารถใช้เรียกสิ่งอื่นที่บรรจุในภาชนะเช่นนั้นได้อีก เช่น *“เต๊าน้ำ”* แสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนเกี่ยวกับการจัดประเภทของวัสดุข้นหรือเหลวว่าต้องบรรจุอยู่ในภาชนะที่มีพื้นที่จัดเก็บมากพอสมควรเสมอ

จากตัวอย่าง (2ค) คำลักษณนาม *“พาน”* เป็นคำที่ใช้เรียก *“ซั้งดอกไม้”* ซึ่งเป็นภาชนะที่มีรูปร่างลักษณะและการใช้งานที่สามารถเทียบเคียงความหมายได้เท่ากับคำว่า *“พาน”* ในภาษาไทยมาตรฐาน แสดงว่าชาวไทพวนมีมโนทัศน์ที่จะเทียบเคียงลักษณะและการใช้งานของสิ่งของในวัฒนธรรมของตนเองกับสิ่งที่มีชื่อเรียกในภาษาไทยมาตรฐานด้วย

2) การอ้างอิงบางส่วน

คำลักษณนามที่อ้างอิงคำนามที่ถูกขยายบางส่วน เป็นการใช้คำลักษณนามที่กล่าวถึงหรือบ่งชี้ไปยังส่วนประกอบเพียงบางส่วนของคำนามที่ถูกขยาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่อ้างอิงส่วนประกอบบางส่วนของคำนามที่ถูกขยาย จำนวน 10 คำ ดังตัวอย่าง

(3) ก.	<u>ญ</u>	2	**กั่น**
	ไม้กวาด	2	ด้าม
	‘ไม้กวาด	2	ด้าม’
ข.	<u>แห</u>	3	**ดาง**
	แห	3	ตาข่าย
	‘แห	3	ปาก’
ค.	<u>ซ้า</u>	1	**หอน**
	ตะกร้าแบบมีหูสำหรับร้อยเชือก	1	ข้าง
	‘ตะกร้า	1	ใบ’

จากตัวอย่าง (3ก) คำลักษณนาม *“กั่น”* หมายถึง *“ด้าม”* มีความหมายอ้างอิงถึงเฉพาะส่วนด้ามที่เป็นส่วนประกอบของไม้กวาด ซึ่งไม้กวาดโดยปกติจะประกอบด้วยส่วนที่ใช้กวาดทำความสะอาด และส่วนที่ใช้จับถือที่เรียกว่าด้าม แสดงถึงมโนทัศน์ของชาวไทพวนในการที่เลือกจะใช้คำเรียกส่วนที่มีความสำคัญของสิ่งของและเป็นส่วนที่จะต้องสัมผัสจับถือบ่อย ๆ มาใช้เป็นคำลักษณนาม

จากตัวอย่าง (3ข) คำลักษณนาม *“ดาง”* หมายถึง *“ตาข่าย”* มีความหมายอ้างอิงถึงเฉพาะส่วนที่เป็นตาข่ายที่เป็นส่วนประกอบของแห ซึ่งโดยปกติแหจะมีส่วนประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนจอมแหที่อยู่ปลายบนสุด ส่วนตาข่ายที่มีขนาดใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นส่วนที่จะทำให้ดักปลาได้ และส่วนของลูกแหหรือตีนแหด้านล่าง แสดงว่าชาวไทพวนมีมโนทัศน์ที่จะใช้ส่วนสำคัญที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของสิ่งของมาใช้เป็นคำลักษณนาม

จากตัวอย่าง (3ค) คำลักษณนาม *“หอน”* มีความหมายอ้างอิงเพียงบางส่วน นั่นคือกล่าวถึงเฉพาะเพียงส่วนข้างเดียวหรือใบเดียวของตะกร้าที่โดยปกติจะใช้เป็นคู่ ซึ่งโดยปกติชาวไทพวนจะใช้ตะกร้า 2 ใบในการใส่ข้าวของ ห้อยไว้สองด้านของไม้คานแล้วหาบเพื่อนำพาสิ่งของเดินทางไปที่ต่าง ๆ เช่น การหาบอาหารไปถวายพระที่วัด ชาวไทพวนจะบรรจุข้าวสุกไว้ในตะกร้าด้านหนึ่ง อีกด้านใส่กับข้าวและของประกอบการทำบุญ ซึ่งการหาบตะกร้าสองใบสองด้านเช่นนี้ จะเป็นการสร้างสมดุลให้กับการแบกหามด้วยไม้คาน

3) การอ้างอิงเชิงอุปลักษณ์

คำลักษณนามที่อ้างอิงเชิงอุปลักษณ์ เป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบที่สัมพันธ์กับระบบความคิดหรือมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา (ชัชวดี ศรลัมพ์, 2548, หน้า 1-16) โดยพิจารณาเทียบเคียงคำนามที่ถูกขยายว่ามีลักษณะเปรียบได้กับสิ่งใดอีกสิ่ง มีการถ่ายโยงระหว่างวงความหมายต้นทาง-ปลายทาง แล้วนำถ้อยคำอุปลักษณ์มาใช้เป็นคำลักษณนามของคำนามที่ถูกขยาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่มีความหมายอ้างอิงเชิงอุปลักษณ์ จำนวน 10 คำ ดังตัวอย่าง

(4) ก.	<u>ขี้ไคเทา</u>	3	**เฝื้อ**
	ตะไคร่น้ำ	3	ก้อนเมฆ
	‘ตะไคร่น้ำ	3	แพ’
ข.	<u>แก๊นแต๊</u>	3	**แหน**
	ก้านกล้วย	3	แขน
	‘ก้านกล้วย	3	ก้าน’
ค.	<u>เข้าปาด</u>	2	**เฮือ**
	ข้าว-กิริยาใช้เครื่องมือบาง ๆ	2	เรือ
	กวาดที่ขอบภาชนะ		
	‘ขนมกวนที่ทำจากแป้งข้าวเจ้า	2	กระทง’
	ตัดเป็นชิ้นสี่เหลี่ยม		

จากตัวอย่าง (4ก) คำลักษณนาม *“เฝื้อ”* เป็นคำลักษณนามที่มีความหมายว่า *“ก้อนเมฆ”* ซึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบตะไคร่น้ำที่ลอยอยู่บนผิวน้ำว่ามีลักษณะลอยติดกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนและแผ่ขยายออก จึงมีลักษณะเดียวกับรูปร่างของก้อนเมฆที่ลอยอยู่บนท้องฟ้า เป็นการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ว่ามีลักษณะเดียวกัน แม้จะเป็นคนละสิ่งก็ตาม แสดงว่าชาวไทพวนมีมโนทัศน์ในการมองก้อนเมฆว่าเป็นสิ่งที่มักอยู่รวมตัวกัน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการทำนายสภาพอากาศได้ด้วย

จากตัวอย่าง (4ข) คำลักษณนาม *“แหน”* เป็นคำลักษณนามที่มีความหมายว่า *“แขน”* ซึ่งเกิดจากเปรียบเทียบรูปร่างของก้านกล้วยว่ามีลักษณะเหมือนกับแขนของมนุษย์ที่เป็นรยางค์ยื่นออกไปจากส่วนลำตัว แสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนที่ใช้คำลักษณนามเพื่อเปรียบเทียบสิ่งไม่มีชีวิตให้มีลักษณะประหนึ่งว่าเป็นมนุษย์

จากตัวอย่าง (4ค) คำลักษณนาม *“เฮือ”* เป็นคำลักษณนามที่มีความหมายว่า *“เรือ”* ซึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบภาชนะบรรจุขนมข้าวปาดที่ทำจากกาบกล้วยตัดเป็นทรงยาวรีว่ามีลักษณะเดียวกับเรือ แสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนที่เลือกใช้คำลักษณนามจากการมองรูปร่างลักษณะโดยไม่ได้คำนึงถึงขนาดของวัตถุที่มีอยู่จริง นั่นคือเรือที่ความจริงแล้วมีขนาดใหญ่กว่าภาชนะใส่ขนมนั่นเอง

4) การอ้างอิงแบบกว้าง

คำลักษณนามที่อ้างอิงแบบกว้าง เป็นการใช้คำลักษณนามที่ไม่ได้ระบุลักษณะที่ชัดเจนของคำนามที่ถูกขยาย แต่แสดงความหมายว่ากำลังบ่งชี้ไปยังคำนามที่ถูกขยายสามารถใช้กับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายลักษณะ จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่มีความหมายอ้างอิงแบบกว้าง จำนวน 3 คำ ได้แก่ คำว่า *“หน่วย” “อย่าง” “อัน”* ดังตัวอย่าง

(5) ก.	<u>ไข่</u>	5	**หน่วย**
	ไข่	5	หน่วยนับ
	‘ไข่	5	ฟอง’
ข.	<u>ก่าง</u>	2	**หน่วย**
	หีบเหล็ก	2	หน่วยนับ
	‘หีบเหล็ก	2	ใบ’
ค.	<u>ทั่ง</u>	3	**หน่วย**
	ทั่งตีเหล็ก	3	หน่วยนับ
	‘ทั่งตีเหล็ก	3	อัน’
ง.	<u>ตู้</u>	2	**หน่วย**
	เต้านม	2	หน่วยนับ
	‘เต้านม	2	ข้าง’

จากตัวอย่าง (5ก) (5ข) (5ค) (5ง) คำลักษณนาม *“หน่วย”* เป็นคำลักษณนามที่ไม่ได้ระบุลักษณะที่ชัดเจน แต่แสดงความหมายเป็นหน่วยนับของคำนามที่ถูกขยาย สามารถใช้ได้กับหลายสิ่ง ซึ่งในที่นี้สามารถใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ไข่” “หีบเหล็ก” “ทั่งตีเหล็ก”* และ *“เต้านม”* ซึ่งแต่ละสิ่งมีความหมายและมีลักษณะที่แตกต่างกัน แสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนในการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ไม่จำกัดเพียงรูปร่างลักษณะหรือความหมายเฉพาะสิ่ง

(6) ก.	<u>หองกิน</u>	5	**อย่าง**
	สิ่งของ-กิน	5	หน่วยนับ
	‘อาหาร	5	ชนิด’
ข.	<u>เคื่อง</u>	2	**อย่าง**
	สิ่งของ	2	หน่วยนับ
	‘สิ่งของ	2	อย่าง’
ค.	<u>เวียะ</u>	3	**อย่าง**
	งาน	3	หน่วยนับ
	‘งาน	3	อย่าง’
ง.	ฮีต	2	**อย่าง**
	ข้อปฏิบัติ	2	หน่วยนับ
	‘จารีต	2	ข้อ’

จากตัวอย่าง (6ก) (6ข) (6ค) (6ง) คำลักษณนาม *“อย่าง”* เป็นคำลักษณนามที่ไม่ได้ระบุลักษณะที่ชัดเจน แต่แสดงความหมายเป็นหน่วยนับของคำนามที่ถูกขยาย สามารถใช้ได้กับหลายสิ่ง ซึ่งในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“อาหาร” “สิ่งของ” “งาน”* และ *“ข้อปฏิบัติ”* ซึ่งแต่ละสิ่งมีความหมายและลักษณะที่แตกต่างกัน แสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนในการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ไม่จำกัดเพียงรูปร่างลักษณะหรือความหมายเฉพาะสิ่ง

(7) ก.	<u>ตะกุ๋ด</u>	5	**อัน**
	ตะกรุด	5	หน่วยนับ
	‘ตะกรุด	5	ชิ้น’
ข.	<u>อีโลย</u>	2	**อัน**
	คำนำหน้านามเพศหญิง-ค่อย ๆ โปรย	2	หน่วยนับ
	‘เครื่องหยอดแป้งขนมจีน	2	เครื่อง’
ค.	<u>ก๊อหลอด</u>	3	**อัน**
	หลอด-หลอด	3	หน่วยนับ
	‘แกนม้วนด้าย	3	หลอด’

ง.	<u>โอ่นโหล่นซ้า</u>	2	**อัน**
	ห้อย-ตะกร้าไม้ไผ่สาน	3	หน่วยนับ
	‘ชิงช้า	3	อัน’

จากตัวอย่าง (7ก) (7ข) (7ค) (7ง) คำลักษณนาม *“อัน”* เป็นคำลักษณนามที่ไม่ได้ระบุความหมายหรือลักษณะที่ชัดเจน แต่แสดงความหมายเป็นหน่วยนับของคำนามที่ถูกขยาย สามารถใช้ได้กับหลายสิ่ง ซึ่งในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ตะกรุด” “เครื่องหยอดแป้งขนมจีน” “แกนม้วนด้าย”* และ *“ชิงช้า”* ซึ่งแต่ละสิ่งมีความหมายและลักษณะที่แตกต่างกัน แสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนในการมองสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ไม่จำกัดเพียงรูปร่างลักษณะหรือความหมายเฉพาะสิ่ง

1.2 ความหมายเป็นหน่วยวัด

คำลักษณนามที่มีความหมายเป็นหน่วยวัด เป็นการใช้คำลักษณนามที่แสดงความหมายในการบอกขนาดหรือปริมาณของคำนามที่ถูกขยายโดยมีหน่วยชั่งตวงวัดเป็นตัวกำหนด จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทนี้ จำนวนทั้งสิ้น 51 คำ สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้อีก 2 ประเภท คือ หน่วยวัดมาตรฐาน มีจำนวน 5 คำ คิดเป็นร้อยละ 9.80 และหน่วยวัดประมาณ มีจำนวน 46 คำ คิดเป็นร้อยละ 90.20 ดังแผนภูมิ

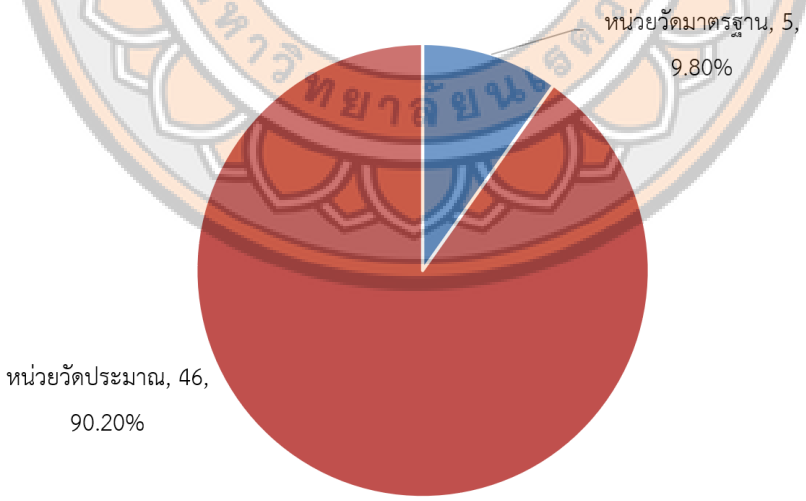

การแสดงข้อมูล: ประเภท, จำนวนคำ, ค่าร้อยละ

ภาพ 11 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเป็นหน่วยวัด

1.2.1 หน่วยวัดมาตรฐาน

คำลักษณนามที่มีความหมายเป็นหน่วยวัดมาตรฐาน เป็นการใช้คำลักษณนาม เพื่อที่จะกล่าวถึงขนาดหรือปริมาณของคำนามที่ถูกขยายซึ่งทราบได้จากการใช้เครื่องมือที่ให้ผลการวัดสม่ำเสมอ โดยหน่วยวัดมาตรฐานนั้นเป็นหน่วยวัดที่สามารถเทียบได้กับระบบการวัดเมตริกหรือระบบการวัดแบบอังกฤษที่แน่นอน จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่มีความหมายเป็นหน่วยวัดมาตรฐาน จำนวน 5 คำ จำแนกได้เป็น หน่วยวัดปริมาณ หน่วยวัดความยาว และหน่วยวัดน้ำหนัก ซึ่งแสดงมโนทัศน์ของชาวไทพวนเกี่ยวกับการชั่งตวงวัดว่าหากจำเป็นต้องมีการซื้อขายกันจะต้องใช้หน่วยวัดที่มีมาตรฐานมากำหนด ดังตัวอย่าง

1) หน่วยวัดปริมาณ พบ 3 คำ ได้แก่

(8) ก.	<u>เข้าเปือะ</u>	20	**เกียน**
	ข้าว-เปลือก	20	เกวียน
	‘ข้าวเปลือก	20	เกวียน’
ข.	<u>เข้าเปือะ</u>	2	**บั๊น**
	ข้าว-เปลือก	2	หน่วยวัด หน่วยละ 50 ถัง
	‘ข้าวเปลือก	2	บั๊น’
ค.	<u>ถั่วไก่</u>	3	**สัด**
	ถั่ว-ไก่	3	หน่วยวัด หน่วยละ 20 ลิตร
	‘ถั่วเขียว	3	ถัง’

จากตัวอย่าง (8ก) คำลักษณนาม *“เกียน”* หมายถึง *“เกวียน”* เป็นคำลักษณนามบอกจำนวนหรือปริมาณของข้าวเปลือก โดยเป็นหน่วยวัดที่ชาวไทพวนสามารถระบุได้ว่ามีปริมาณเท่ากับหน่วยวัดมาตรฐานคือ *“เกวียน”* ซึ่งมีปริมาณเท่ากับ 100 ถัง หรือ 2,000 ลิตร

จากตัวอย่าง (8ข) คำลักษณนาม *“บั๊น”* เป็นคำลักษณนามบอกจำนวนหรือปริมาณของข้าวเปลือกที่ชาวไทพวนสามารถระบุได้ว่ามีปริมาณเท่ากับหน่วยวัดมาตรฐานคือ 50 ถัง หรือ 1,000 ลิตร

จากตัวอย่าง (8ค) คำลักษณนาม *“สัด”* เป็นคำลักษณนามบอกจำนวนหรือปริมาณของถั่วเขียวที่ที่ชาวไทพวนสามารถระบุได้ว่ามีปริมาณเท่ากับหน่วยวัดมาตรฐานคือ 1 ถัง หรือ 20 ลิตร

2) หน่วยวัดความยาว พบ 1 คำ ได้แก่

(9)	<u>ผ้า</u>	10	**กาด**
	ผ้า (ยาว)	10	คืบ
	‘ผ้า (ยาว)	10	คืบ’

จากตัวอย่าง (9) คำลักษณนาม *“กาด”* เป็นคำลักษณนามบอกจำนวนหรือปริมาณความยาวของผ้า โดยเป็นหน่วยวัดที่ชาวไทพวนสามารถเทียบเคียงกับหน่วยวัดมาตรฐานได้ว่า 1 กาด = 1 คืบ หรือ 9 นิ้ว

2) หน่วยวัดน้ำหนัก พบ 1 คำ ได้แก่

(10)	<u>ดินมาด</u>	2	**กิโล**
	ดิน-ดินประสิว	2	กิโล
	‘ดินประสิว	2	กิโลกรัม’

จากตัวอย่าง (10) คำลักษณนาม *“กิโล”* หมายถึง *“กิโลกรัม”* เป็นคำลักษณนามบอกจำนวนหรือปริมาณน้ำหนักของดินประสิว โดยเป็นหน่วยวัดที่ชาวไทพวนใช้คำเช่นเดียวกับหน่วยวัดมาตรฐานซึ่งมีน้ำหนัก 1 กิโลกรัม = 1,000 กรัม

1.2.2 หน่วยวัดประมาณ

คำลักษณนามที่มีความหมายเป็นหน่วยวัดประมาณ เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อที่จะกล่าวถึงขนาดหรือปริมาณของคำนามที่ถูกขยายโดยประมาณ คือเป็นการใช้หน่วยวัดที่บอกขนาดหรือปริมาณได้ไม่แน่นอน หรือเป็นการประมาณการด้วยความรู้สึก ซึ่งจากข้อมูลพบคำลักษณนามที่เป็นหน่วยวัดประมาณ จำนวน 46 คำ สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การประมาณจากภาชนะบรรจุหรืออุปกรณ์ตักตวง จำนวน 37 คำ คิดเป็นร้อยละ 80.43 และการประมาณจากสายตา จำนวน 9 คำ คิดเป็นร้อยละ 19.57 ดังแผนภูมิ

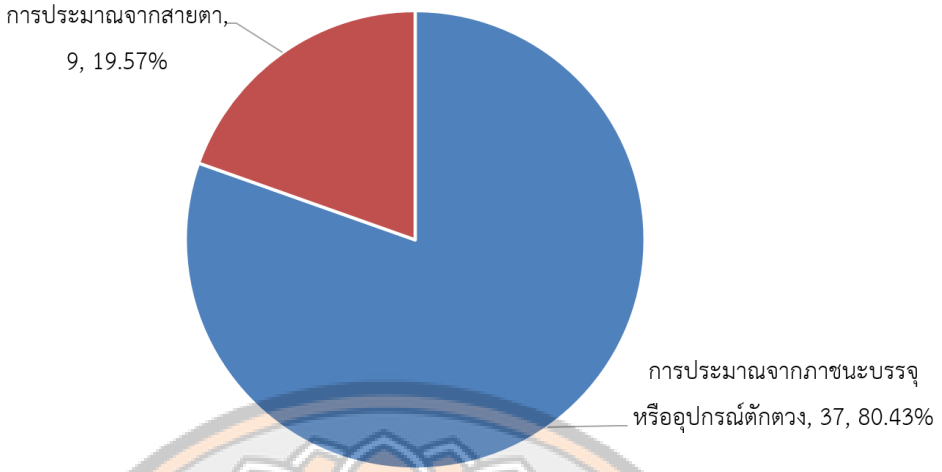

การแสดงข้อมูล: ประเภท, จำนวนคำ, ค่าร้อยละ

ภาพ 12 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเป็นหน่วยวัดประมาณ

1) ประมาณจากภาชนะบรรจุหรืออุปกรณ์ตักตวง

จากข้อมูล พบหน่วยวัดที่ประมาณการจากภาชนะบรรจุหรืออุปกรณ์ตักตวงที่มีขนาดและปริมาณที่ไม่แน่นอน จำนวน 37 คำ ดังตัวอย่าง

(11) ก.	<u>เข้าบูชา</u>	3	**กะทง**
	ข้าว-บูชา	3	กระทง
	‘อาหารเซ่นไหว้	3	กระทง’
ข.	<u>แจ่ว</u>	2	**ซอย**
	น้ำพริก	2	ครก
	‘น้ำพริก	2	ครก’
ค.	<u>ปาแดะ</u>	5	**สาละพี**
	ปลา-กิน	5	ทัพพี
	‘ปลาร้า	5	ทัพพี’

จากตัวอย่าง (11ก) คำลักษณนาม *“กะทง”* หมายถึง *“กระทง”* เป็นภาชนะที่ใช้บรรจุอาหารสำหรับเซ่นไหว้ผีในงานพิธีกรรมของชาวไทพวน ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดขนาดของภาชนะไว้อย่างชัดเจน และไม่ได้กำหนดปริมาณของสิ่งที่บรรจุลงไปด้วย เนื่องจากในวัฒนธรรมของชาวไทพวนนั้น อาหารที่นำไปใช้เซ่นไหว้ผีจะไม่นำไปรับประทานต่อ จึงใช้ปริมาณพอเป็นพิธี

จากตัวอย่าง (11ข) คำลักษณนาม *“ซอย”* หมายถึง *“ครก”* เป็นภาชนะที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาหารประเภทเครื่องแกงหรือน้ำพริกซึ่งถือเป็นอาหารหลักอย่างหนึ่งของชาวไทพวน ซึ่งไม่ได้กำหนดขนาดและปริมาณไว้อย่างชัดเจน แต่เป็นมโนทัศน์ที่แปรเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมหรือปริมาณที่ต้องการในแต่ละครั้ง

จากตัวอย่าง (11ค) คำลักษณนาม *“สาละพี”* หมายถึง *“ทัพพี”* เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ตักตวงหรือผสมอาหาร ซึ่งเป็นการประมาณการด้วยการตักตวงว่าให้มีปริมาณเท่ากับอุปกรณ์หรือภาชนะนั้น โดยในความเป็นจริงอาจใช้อุปกรณ์หรือภาชนะชนิดอื่นในการตักหรือตวงวัดก็ได้ แสดงว่าวัฒนธรรมการปรุงอาหารของชาวไทพวนนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการชั่งตวงวัดวัตถุดิบในปริมาณที่แน่นอน แต่อาศัยความชำนาญของผู้ประกอบอาหารเป็นหลัก

2) ประมาณจากสายตา

จากข้อมูล พบหน่วยวัดที่ประมาณการจากสายตาที่มีขนาดและปริมาณที่ไม่แน่นอน จำนวน 9 คำ ดังตัวอย่าง

(12) ก.	<u>หญ้าแฝะ</u>	3	**จ่าม**
	หญ้าแฝก	3	ตับ
	‘หญ้าแฝก	3	ตับ’
ข.	<u>ฝ้าย</u>	2	**ไจ**
	เส้นด้าย	2	ไจ
	‘เส้นด้าย	2	ไจ’
ค.	<u>เฟือง</u>	5	**ฟ่อน**
	ฟาง	5	มัดใหญ่
	‘ฟาง	5	ฟ่อน’

จากตัวอย่าง (12ก) คำลักษณนาม *“จ่าม”* หมายถึง แฝกจำนวนหนึ่งที่ถูกนำมาเรียงซ้อนกันเป็นแผงแล้วเย็บให้ติดกันเพื่อใช้มุงหลังคา ประมาณด้วยสายตาว่าพอเหมาะกับขนาดที่จะใช้ ซึ่งโดยปกติหญ้าแฝกจะใช้คำลักษณนามเป็น *“ต้น”* หรือ *“ใบ”* แสดงให้เห็นว่าชาวไทพวนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับแฝกในลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อนำมาใช้ประโยชน์มากกว่าการมองอย่างแยกส่วน เนื่องจากโดยมากแล้วไม่มีการใช้ประโยชน์จากแฝกเพียงต้นเดียว

จากตัวอย่าง (12ข) คำลักษณนาม *“ไจ”* หมายถึง ด้ายหรือไหมจำนวนหนึ่งที่นำมาม้วนรวมกันแล้วผูกไว้ไม่ให้ยุ่งหรือแยกออกจากกัน เป็นการประมาณด้วยสายตาให้

ด้ายนั้นมีปริมาณตามต้องการ ซึ่งปกติด้ายจะใช้คำลักษณนามเป็น *“เส้น”* แสดงว่าชาวไทพวนมีมุมมองเกี่ยวกับเส้นด้ายว่านำมาใช้จำนวนมากเพื่อประโยชน์ในการถักทอเป็นผืนผ้ามากกว่าใช้ในการตัดเย็บ มโนทัศน์การรวมกลุ่มจึงถูกขับให้เด่นขึ้นมา

จากตัวอย่าง (12ค) คำลักษณนาม *“ฟ่อน”* หมายถึง ฟางจำนวนหนึ่งถูกนำมามัดรวมกันให้เป็นมัดใหญ่ ๆ โดยประมาณด้วยสายตาให้มีขนาดและปริมาณตามต้องการ ซึ่งโดยปกติฟางจะใช้คำลักษณนามเป็น *“เส้น”* แสดงให้เห็นว่าชาวไทพวนมีมโนทัศน์เกี่ยวกับฟางลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อนำมาใช้ประโยชน์มากกว่าการมองอย่างแยกส่วน

1.3 คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงการรับรู้

คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงการรับรู้ เป็นคำลักษณนามที่มีความหมายแสดงให้ทราบถึงลักษณะของคำนามที่ถูกขยาย อันเป็นลักษณะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทางตาและการจับต้อง เช่น การรับรู้รูปร่างรูปทรงของคำนามที่ถูกขยายว่ามีสัณฐานกว้าง ยาว สูง หนา ลึกอย่างไร และลักษณะหรือสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งนั้นซึ่งอาจเป็นคุณสมบัติประจำหรือลักษณะเด่นของคำนามที่ถูกขยายก็ได้ จากการศึกษาพบคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเชิงการรับรู้ทั้งสิ้น 42 คำ ดังตัวอย่าง

(13)	ก.	<u>เส้า</u>	3	**ก๊อน**
		ก้อนเส้า	3	ก้อน
		‘ก้อนเส้า	3	ก้อน’
	ข.	<u>เพี้ย</u>	2	**ก๊อม**
		ขี้เพี้ย	2	กระเปาะ
		‘ขี้เพี้ย	2	กระเปาะ’
	ค.	<u>ไฟฟ้า</u>	5	**กะเบาะ**
		ไฟ-ฟ้า	5	กระบอก
		‘ไฟฉาย	5	กระบอก’

จากตัวอย่าง (13ก) คำลักษณนาม *“ก๊อน”* หมายถึง *“ก้อน”* เป็นการรับรู้จากประสาทสัมผัสว่าคำนามที่ถูกขยายนั้นเป็นสิ่งของที่ติดรวมกันแน่น มีสัณฐานค่อนข้างกลมหรืออาจเป็นรูปร่างอื่น ๆ ในที่นี้หมายถึงก้อนเส้าที่มีลักษณะเป็นดินเหนียวที่ถูกปั้นเป็นทรงมน ใช้วางเป็น 3 มุมเพื่อตั้งภาชนะหุงต้มและก่อไฟไว้ด้านล่าง โดยครัวของชาวไทพวนในสมัยก่อนมักจะใช้ *“เส้า”* เป็นเตาประกอบอาหาร เนื่องจากสามารถปรับเปลี่ยนตำแหน่งของการวางเส้าให้พอดีกับการวางภาชนะหุงต้มที่ใช้ในแต่ละครั้งได้

จากตัวอย่าง (13ข) คำลักษณนาม *“ก๊อม”* เป็นการรับรู้จากประสาทสัมผัสว่าคำนามที่ถูกขยายนั้นมีสัณฐานนูนกลม ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของขี้เพี้ยหรือกากอาหารที่อยู่ในลำไส้วัว ซึ่งสามารถนำมาประกอบอาหารได้ โดยขี้เพี้ยจะอยู่ในลำไส้วัว เมื่อตัดออกมาจากช่องท้องวัวแล้วจะถูกเก็บในรูปแบบของการผูกหัวท้ายให้เป็นถุงรูปทรงกลมนูน ชาวไทพวนสามารถหยิบจับแบ่งปัน และเคลื่อนย้ายไปได้โดยไม่ต้องลำบากหาภาชนะอื่นมาบรรจุ

จากตัวอย่าง (13ค) คำลักษณนาม *“กะเบาะ”* หมายถึง *“กระบอก”* เป็นการรับรู้จากประสาทสัมผัสว่าคำนามที่ถูกขยายนั้นมีลักษณะกลม ยาว มีช่องกลวงตรงกลาง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของไฟฉายที่มักมีลักษณะเป็นทรงกระบอก ซึ่งในสมัยก่อนในกระบอกไฟฉายจะต้องมีช่องกลวงตรงกลางเพื่อใช้ใส่ถ่านไฟฉาย และไฟฉายที่ให้ความสว่างมากก็จะต้องออกแบบให้มีกระบอกที่ยาว สามารถบรรจุถ่านไฟฉายได้หลายก้อนด้วย ปัจจุบันแม้จะมีการพัฒนาให้ไฟฉายมีขนาดเล็กลง แต่ชาวไทพวนก็ยังคงมีมโนทัศน์ต่อไฟฉายเช่นเดิม

(14) ก.	<u>ยา</u>	2	**ปุ๊ม**
	ยาเส้น	2	ปุ่ม
	‘ยาเส้น	2	ขมวด, กระจุก’
ข.	<u>ไม้</u>	5	**โขบ**
	(ชิ้น) ไม้	5	ชิ้นค่อนข้างใหญ่
	‘ไม้	5	ชิ้น’
ค.	<u>พ้า</u>	3	**มะ**
	มีด	3	เล่ม
	‘มีด	3	เล่ม’

จากตัวอย่าง (14ก) คำลักษณนาม *“ปุ๊ม”* หมายถึง *“ปุ่ม”* เป็นการแสดงลักษณะของสิ่งของที่เป็นเส้นแล้วถูกม้วนให้กลม หรือถูกบิดขอดให้เป็นปม ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของยาเส้นว่ามีลักษณะขดรวมกันอยู่เป็นกระจุก เนื่องจากเวลาชาวไทพวนจะใช้ยาเส้นเพื่อมวนเป็นยาสูบหรือใช้สำหรับถูฟันเวลาเคี้ยวหมาก จะมีการใช้นิ้วดึงออกมาจากภาชนะบรรจุตามปริมาณที่ต้องการแล้วบีบให้เป็นกระจุกเพื่อใช้งาน

จากตัวอย่าง (14ข) คำลักษณนาม *“โขบ”* เป็นการแสดงลักษณะของสิ่งที่ถูกผ่าแยกออกมาจากชิ้นใหญ่ ซึ่งขนาดของ *“โขบ”* นั้นจะมีขนาดใหญ่พอที่จะจับถือได้ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของชิ้นไม้ที่ผ่าออกมาจากท่อนใหญ่อีกทีเพื่อทำเป็นฟืน เนื่องจากในสมัยก่อนชาวไทพวนมักก่อไฟโดยใช้ฟืนเพื่อหุงหาอาหาร ซึ่งการใช้ฟืนท่อนเล็กจนเกินไป จะทำให้ไฟไหม้เร็ว

และให้ความร้อนได้ไม่เต็มที่ แต่หากเป็นการผ่าออกมาเป็นชิ้นเล็ก ๆ เช่นการผ่าผลไม้ออกเป็นชิ้นขนาดพอดีคำเพื่อรับประทานจะใช้คำลักษณนามว่า *“ลิ้ม”*

จากตัวอย่าง (14ค) คำลักษณนาม *“มะ”* หมายถึงส่วนที่เป็นโลหะที่มีลักษณะเรียวยาวและแหลมคม ใช้สำหรับแทงหรือตัด อาจเป็นโลหะทั้งชิ้นหรือมีด้ามจับก็ได้ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของมีด ซึ่งปกติทำมาจากโลหะที่มีความแหลมและคม โดยคำลักษณนาม *“มะ”* อาจเทียบได้กับคำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐานว่า *“เล่ม”* ที่ความหมายเลือนรางไปจนไม่สามารถบอกลักษณะดั้งเดิมได้ แต่ในวัฒนธรรมของชาวไทพวนยังมีมโนทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะของคำลักษณนามคำนี้อยู่

1.4 ความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึง

คำลักษณนามที่มีความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึงเป็นความหมายอันเกิดจากกิริยาท่าทางของมนุษย์ที่กระทำต่อคำนามที่ถูกขยายเมื่อจำเป็นจะต้องหยิบจับ ขึ้นรูป เคลื่อนย้าย จัดเก็บ หรือใช้สอย จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่มีความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึง จำนวน 12 คำ ดังตัวอย่าง

(15) ก.	<u>ก๊า</u>	5	**จีบ**
	ต้นกล้าข้าว	5	ต้น
	‘ต้นกล้าข้าว	5	ต้น’
ข.	<u>เสื่อ</u>	3	**พับ**
	ที่นอน	3	ผืน
	‘ที่นอน	3	ผืน’
ค.	<u>เกือ</u>	2	**หญิบ**
	เกลือ	2	หยิบ
	‘เกลือ	2	หยิบมือ’

จากตัวอย่าง (15ก) คำลักษณนาม *“จีบ”* เป็นคำลักษณนามที่เกิดจากอาการจรดหัวแม่มือเข้ากับนิ้วชี้หรืออื่น ๆ แล้วบีบเข้าหากัน ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของต้นกล้าข้าวก่อนที่จะนำไปปักดำในแปลงนาที่เตรียมตมไว้เรียบร้อยแล้ว โดยชาวนาจะหยิบต้นกล้าด้วยนิ้ว 3 นิ้วในลักษณะของการจีบมือแล้วออกแรงปักลงไปในดินตม

จากตัวอย่าง (15ข) คำลักษณนาม *“พับ”* เป็นคำลักษณนามของ *“เสื่อ”* ที่หมายถึง *“ที่นอน”* คำลักษณนามนี้เกิดจากอาการทบสิ่งของเข้าหากันให้มีขนาดเล็กลง ในที่นี้ใช้เป็น

คำลักษณนามของที่นอนที่สมัยก่อนมักจะใช้แบบยัดไส้ด้วยนุ่นแบ่งเป็นสามตอนเย็บติดกัน เมื่อต้องขนย้ายหรือต้องจัดเก็บก็จะใช้วิธีพับให้มีขนาดเล็กลงเพื่อความสะดวก

จากตัวอย่าง (15ค) คำลักษณนาม *“หญิบ”* หมายถึง *“หยิบ”* เป็นคำลักษณนามที่เกิดจากอาการใช้นิ้วมือจับสิ่งของขึ้นมา ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของเกลือปรุงอาหารเนื่องจากผู้ปรุงอาหารมักจะใช้มือหยิบจับเพื่อประมาณปริมาณเครื่องปรุงที่จะใส่ลงไปในอาหาร จึงอาจกล่าวได้ว่านอกจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการตักตวงที่ใช้ในกระบวนการปรุงอาหารโดยประมาณแล้ว ชาวไทพวนยังมีวัฒนธรรมในการใช้มือหยิบจับเครื่องปรุงเพื่อประกอบอาหารด้วยความชำนาญอีกด้วย

1.5 ความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม

คำลักษณนามที่มีความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม เป็นการใช้คำลักษณนามที่บ่งชี้ว่าคำนามที่ถูกขยายอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากกว่าหนึ่ง จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่มีความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม จำนวน 6 คำ ดังตัวอย่าง

(16) ก.	<u>ควาย</u>	1	**ฝูง**
	<u>ควาย</u>	1	ฝูง
	‘<u>ควาย</u>	1	ฝูง’
ข.	<u>หม่าแฮ้ง</u>	2	**พั้ว**
	ลูก-มะเขือพวง	2	พวง
	‘มะเขือพวง	2	พวง’
ค.	<u>ขี้เฝื้อ</u>	2	**หมู่**
	ขี้-เมฆ	2	กลุ่มก้อน
	‘เมฆ	2	กลุ่ม’

จากตัวอย่าง (16ก) คำลักษณนาม *“ฝูง”* เป็นคำลักษณนามของควายที่มาอยู่รวมกันมากกว่าหนึ่งตัว แม้ควายจะเป็นสัตว์เลี้ยงที่สามารถเลี้ยงตามลำพังได้ แต่โดยปกติของชาวไทพวนที่มีอาชีพทำไร่ทำนาเป็นหลัก จึงต้องเลี้ยงควายหลายตัวไว้ทำงานและเพื่อขยายพันธุ์ต่อไป

จากตัวอย่าง (16ข) คำลักษณนาม *“พั้ว”* เป็นคำลักษณนามของลูกมะเขือพวงที่จะออกผลอยู่ในพวงเดียวกัน มีความหมายถึงสิ่งที่อยู่รวมกันมากกว่าหนึ่งผล มีลักษณะเป็นช่อเป็นพวง ซึ่งในมโนทัศน์ของชาวไทพวนในการนำมะเขือพวงมาประกอบอาหารนั้น จะไม่มองแยกส่วนเป็นผลหรือเป็นเมล็ด แต่ใช้การมองในภาพรวมเพื่อให้เพียงพอกับการนำมาบริโภคในแต่ละคราว

จากตัวอย่าง (16ค) คำลักษณนาม *“หมู่”* เป็นคำลักษณนามของก้อนเมฆที่ลอยอยู่บนท้องฟ้า มีความหมายแสดงการรวมกลุ่มของก้อนเมฆที่มีลักษณะเรียงหรือกระจายตัวแล้ว

มองเห็นมากกว่าหนึ่งก้อน เป็นการมองเพื่อคาดการณ์ว่าขณะนั้นสภาพอากาศจะเป็นอย่างไร เนื่องจากชาวไทพวนนั้นใช้ชีวิตอยู่แบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นส่วนมาก

2. คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา

คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา เป็นการใช้คำลักษณนามในการนับจำนวนที่สิ่งมีชีวิตกระทำกิริยาอาการในแต่ละคราว มีความหมายกลางหมายถึง *“ครั้ง”* แต่มีรายละเอียดที่สื่อความหมายไปยังการกระทำอาการด้วยว่าสามารถมองเห็นขอบเขตของการแสดงอาการนั้นได้อย่างชัดเจนหรือไม่ ซึ่งจากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา จำนวนทั้งสิ้น 10 คำ จำแนกเป็น 2 ประเภท เรียงตามลำดับความถี่ ได้แก่ คำลักษณนามที่ใช้กับอาการที่ไม่มีขอบเขตชัดเจน เป็นจำนวน 6 คำ คิดเป็นร้อยละ 60 และคำลักษณนามที่ใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน เป็นจำนวน 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 40 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

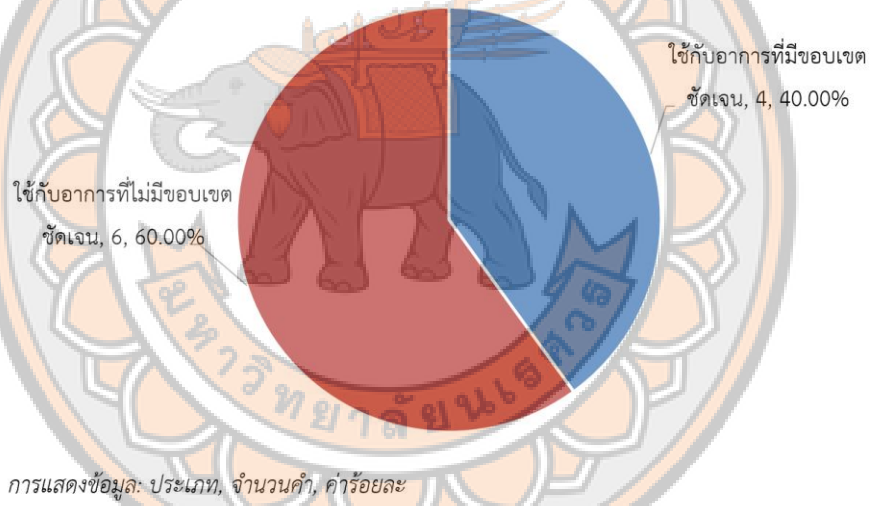

ภาพ 13 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนที่ใช้กับคำกริยา

2.1 ใช้กับอาการที่ไม่มีขอบเขตชัดเจน

คำลักษณนามที่ใช้กับอาการที่ไม่มีขอบเขตชัดเจน หมายถึง คำลักษณนามที่สื่อความหมายไปยังอาการที่ไม่สามารถมองเห็นขอบเขตของการแสดงอาการนั้นได้อย่างชัดเจน จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน จำนวน 6 คำ ดังตัวอย่าง

(17) ก.	<u>กินเข้า</u>	3	**คาบ**
	กิน-ข้าว	3	มื้อ
	‘กินข้าว	3	มื้อ’

ข.	<u>นอน</u>	2	**งีบ**
	นอนพัก	2	งีบ
	‘นอนพัก	2	งีบ’
ค.	<u>อาบน้ำ</u>	3	**เวลา**
	อาบ-น้ำ	3	เวลา
	‘อาบน้ำ	3	เวลา’

จากตัวอย่าง (17ก) คำลักษณนาม *“คาบ”* หมายถึง “มื้อ” หรือ *“ครั้ง”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อบอกจำนวนครั้งของช่วงเวลาในการรับประทานอาหาร แต่ไม่สามารถมองเห็นกิริยาอาการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว เพราะการรับประทานอาหารนั้นมีจังหวะเวลา ช่วงเวลา และกิริยาอาการที่ไม่แน่นอน

จากตัวอย่าง (17ข) คำลักษณนาม “งีบ” หมายถึง หมายถึง *“ครั้ง”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อบอกจำนวนครั้งของช่วงเวลาในการนอนหลับพักผ่อนช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ไม่สามารถมองเห็นกิริยาอาการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว เพราะการนอนหลับพักนั้นมีระยะเวลาและรายละเอียดของอาการที่ไม่แน่นอน

จากตัวอย่าง (17ค) คำลักษณนาม *“เวลา”* หมายถึง *“ครั้ง”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อบอกจำนวนครั้งของช่วงเวลาในการอาบน้ำ แต่ไม่สามารถมองเห็นกิริยาอาการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว เพราะการอาบน้ำนั้นมีระยะเวลาและขั้นตอนที่ไม่แน่นอน

2.2 ใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน

คำลักษณนามที่ใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน หมายถึง คำลักษณนามที่สื่อความหมายไปยังอาการที่สามารถมองเห็นขอบเขตของการแสดงอาการนั้นได้อย่างชัดเจน จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน จำนวน 4 คำ ดังตัวอย่าง

(18) ก.	<u>ญ่าง</u>	5	**ก๊าว**
	เดิน	5	ก้าว
	‘เดิน	5	ก้าว’
ข.	<u>ตี</u>	3	**เที่อ**
	ตี	3	ครั้ง
	‘ตี	3	ครั้ง’

ค.	<u>ตี</u>	5	**บาด**
	ตี	5	ครั้ง
	‘ตี	5	ครั้ง’
ง.	<u>กินน้ำ</u>	2	**เอื๊อก**
	ดื่มน้ำ	2	อึก
	‘ดื่มน้ำ	2	อึก’

จากตัวอย่าง (18ก) คำลักษณนาม *“ก๊าว”* หมายถึง *“ก้าว”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อนับจำนวนครั้งของการก้าวเดิน สามารถมองเห็นกิริยาอาการตั้งแต่ต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว คือการยกเท้าเคลื่อนไปวางข้างหน้าหรือข้างหลังแล้วยกอีกเท้าหนึ่งตาม นับเป็น 1 ก๊าว

จากตัวอย่าง (18ข) คำลักษณนาม *“เที่อ”* หมายถึง *“ครั้ง”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อนับจำนวนครั้งของการตี สามารถมองเห็นกิริยาอาการตั้งแต่ต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว คือการเอามือหรืออุปกรณ์อื่นใดฟาดลงไป นับเป็น 1 เที่อ

จากตัวอย่าง (18ค) คำลักษณนาม *“บาด”* หมายถึง *“ครั้ง”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อนับจำนวนครั้งของการตี สามารถมองเห็นกิริยาอาการตั้งแต่ต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว คือการเอามือหรือใช้มือถือสิ่งของฟาดลงไป นับเป็น 1 บาด แต่คำว่า *“บาด”* มีความหมายแฝงว่าเมื่อตีแล้วทำให้เกิดร่องรอยขึ้นด้วย จึงอาจเป็นข้อมูลเพิ่มเติมได้ว่ามีการขยายความหมายไปสู่การถูกของมีคมเฉือนเนื้อ เช่น มีดบาด ได้

จากตัวอย่าง (18ง) คำลักษณนาม *“เอื๊อก”* หมายถึง *“อึก”* เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อนับจำนวนครั้งของการกลืนน้ำแต่ละครั้ง สามารถมองเห็นกิริยาอาการหรือได้ยินเสียงตั้งแต่ต้นจนจบได้ภายในคราวเดียว คือการกลืนน้ำหรือของเหลวลงไปในคอ นับเป็น 1 เอื๊อก

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของคำลักษณนาม สามารถสรุปจำนวนคำลักษณนามประเภทต่าง ๆ ที่ปรากฏได้ดังตารางที่ 4

ตาราง 4 ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ประเภทของคำลักษณนาม	จำนวน (คำ)			
	ลำดับย่อยที่ 1	ลำดับย่อยที่ 2	ลำดับย่อยที่ 3	ลำดับย่อยที่ 4
<u>คำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม</u>	265			
1. ความหมายเชิงชนิด		154		
ความหมายซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย			82	
ความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย			72	
อ้างอิงทั้งส่วน				47
อ้างอิงบางส่วน				11
อ้างอิงเชิงอุปลักษณ์				11
อ้างอิงแบบกว้าง				3
2. ความหมายเป็นหน่วยวัด		51		
หน่วยวัดมาตรฐาน			5	
ความยาว				1
น้ำหนัก				1
ปริมาณ				3
หน่วยวัดประมาณ			46	
ประมาณจากภาชนะบรรจุ				37
ประมาณจากสายตา				9
3. ความหมายเชิงการรับรู้		42		
4. ความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึง		12		

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเภทของคำลักษณนาม	จำนวน (คำ)			
	ลำดับย่อยที่ 1	ลำดับย่อยที่ 2	ลำดับย่อยที่ 3	ลำดับย่อยที่ 4
5. ความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม		6		
<u>คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา</u>	10			
อาการที่ไม่มีขอบเขตชัดเจน		6		
อาการมีขอบเขตชัดเจน		4		
รวม	**275**			

หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน เป็นการจัดหมวดหมู่คำลักษณนามโดยใช้เกณฑ์ความหมายที่ปรากฏ ซึ่งความหมายดังกล่าวจะเป็นความหมายพื้นฐานของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ก่อนที่จะขยายความหมายออกไปตามบริบทที่แตกต่าง โดยในที่นี้จะแสดงผลการวิเคราะห์ในลักษณะการจัดหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามว่าหมายถึงสิ่งใด ซึ่งความหมายของคำลักษณนามนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของชาวไทพวนได้อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ต้นแบบและกลวิธีการขยายความหมายของคำลักษณนามต่อไป

จากข้อมูลคำลักษณนามภาษาไทพวนจำนวน 275 คำ สามารถจัดหมวดหมู่ความหมายได้ 8 หมวดหมู่ เรียงตามลำดับความถี่ ได้แก่ 1) สิ่งของ มีจำนวน 87 คำ คิดเป็นร้อยละ 31.64 2) รูปร่างลักษณะ มีจำนวน 56 คำ คิดเป็นร้อยละ 20.36 3) มนุษย์ มีจำนวน 50 คำ คิดเป็นร้อยละ 18.18 4) สถานที่ มีจำนวน 28 คำ คิดเป็นร้อยละ 10.18 5) พืช มีจำนวน 21 คำ คิดเป็นร้อยละ 7.64 6) นามธรรม มีจำนวน 17 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.18 7) สัตว์ มีจำนวน 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 4 และ 8) พาหนะ มีจำนวน 5 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.82 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

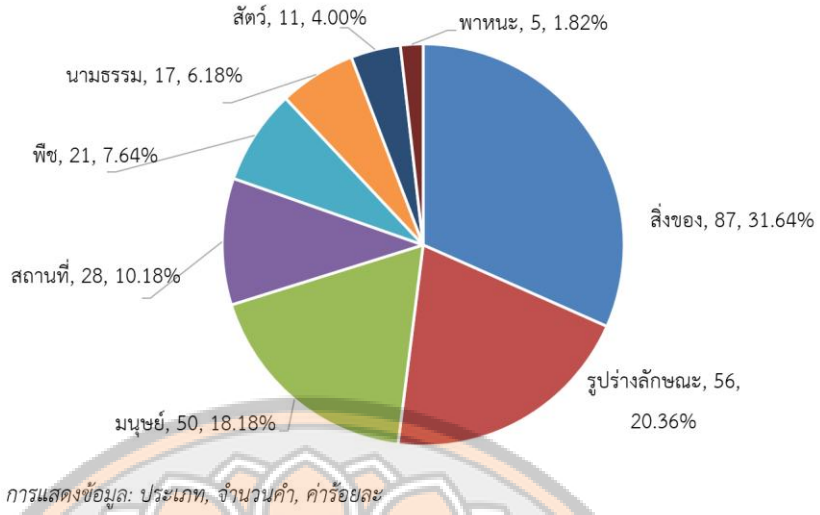

ภาพ 14 สัดส่วนหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

1. สิ่งของ

คำลักษณนามที่มีความหมายเป็นสิ่งของ มีจำนวนทั้งสิ้น 87 คำ แบ่งเป็นหมวดหมู่ย่อยได้ 3 หมวดหมู่ เรียงตามลำดับความถี่ ได้แก่ ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ สิ่งของทั่วไป และเครื่องมือเครื่องใช้ ดังต่อไปนี้

1.1 ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ จำนวน 44 คำ ได้แก่คำว่า *“กวด กวย ก่อง กะแจะ กะทง กะเบาะ กะป๋อง กะสอบ กับ แก๊ว ขัน คุแง จาน โจ๊ ซวง ซวย ซอง ซอย ซ้า ดั๊ง ตะลุ้ม เต๊า ถง ถ้วย ถัง ไถ้ บั๊ง~ป๊อง บั๊น บาด บุง ป๊อ ปิ่นโต ปึ๊บ พา พาน สัด หม้อ หีบ ไห อ่าง แอบ โอ่ง แฮ”* ดังตัวอย่าง

(19) ก.	<u>เข้าปุ</u>	5	**กวย**
	ข้าว-ปลูก	5	ตะกร้า
	‘เมล็ดข้าวปลูก	5	ตะกร้า’
ข.	<u>เข้าบูชา</u>	2	**กะทง**
	ข้าว-บูชา	2	กระทง
	‘เครื่องเซ่นไหว้	2	กระทง’

ค.	<u>ถั่วแม่ตาย</u>	5	**สัด**
	ถั่วเหลือง	5	ภาชนะทรงกระบอก มาตรา ตวงเท่ากับ 20 ลิตร
	‘ถั่วเหลือง	5	ถัง’

จากตัวอย่าง (19ก) คำลักษณนาม *“กวย”* มีความหมายแสดงถึงภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ หมายถึง *“ตะกร้า”* ซึ่งเป็นเครื่องสานประเภทหนึ่งมีลักษณะอย่างตะกร้า ใช้สำหรับบรรจุพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีหลายชนิด ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เมล็ดข้าวปลูก”*

จากตัวอย่าง (19ข) คำลักษณนาม *“กะทง”* มีความหมายแสดงถึงภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ หมายถึง *“กระทง”* ซึ่งเป็นภาชนะบรรจุอาหารสำหรับคนรับประทานหรือใช้เซ่นไหว้ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เครื่องเซ่นไหว้”*

จากตัวอย่าง (19ค) คำลักษณนาม *“สัด”* มีความหมายแสดงถึงภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ มีลักษณะเป็นภาชนะทรงกระบอก มาตราตวงเท่ากับ 20 ลิตร ใช้สำหรับบรรจุหรือตวงวัดพืชพันธุ์ธัญญาหาร ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ถั่วเหลือง”*

1.2 สิ่งของทั่วไป

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นสิ่งของทั่วไปหรือส่วนประกอบ จำนวน 30 คำ ได้แก่คำว่า *“ขาง แขบ โข คอน~กอน คั้ง คัน จั่ว ดาง แถง ทาด ทุง แป แป๊น แป๊นเลียบ ผาม แผง เฝือะ ฟอย โมง โลง สะหละ หลัก หอน หิ้ง อย่าง อัน ฮ้าน ฮาว เฮาะ โฮ้”* ดังตัวอย่าง

(20) ก.	<u>แขบสาด</u>	4	**แขบ**
	แถบ-เสื่อ	4	แถบ
	‘แถบขอบเสื่อ	4	แถบ’
ข.	<u>โมงผี</u>	3	**โมง**
	โลง-ผี	3	โลง
	‘โลงศพ	3	โลง’
ค.	<u>บุง</u>	2	**หอน**
	กระบุง	2	ของที่มีข้างเดียว ไม่ครบหาบ
	‘กระบุง	2	ใบ’

จากตัวอย่าง (20ก) คำลักษณนาม *“แขบ”* หมายถึง *“แถบ”* ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสิ่งของต่าง ๆ มีลักษณะเป็นแถบยาว ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“แถบข้างของเสื่อ”* ซึ่งทำจากผ้าเย็บติดขอบเสื่อกกทั้ง 4 ด้าน ป้องกันไม่ให้เส้นกกหลุดออกจากกัน

จากตัวอย่าง (20ข) คำลักษณนาม *“โมง”* หมายถึง *“โลง”* ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับบรรจุศพ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“โลงศพ”*

จากตัวอย่าง (20ค) คำลักษณนาม *“หอน”* มีความหมายแสดงถึงส่วนประกอบของสิ่งของที่มีข้างเดียว ไม่ครบหาบ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“กระบุง”*

1.3 เครื่องมือเครื่องใช้

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นเครื่องมือเครื่องใช้หรือส่วนประกอบ จำนวน 13 คำ ได้แก่คำว่า *“กง กวัก กั่น จอง ด๊าม เตา โต่ง ทั่ง บ่วง ผวน ผาน เผือ สาละพี”* ดังตัวอย่าง

(21) ก.	<u>ไม้ซัวะคาม</u>	5	**ด๊าม**
	ไม้-ล้างอย่างหยาบ ๆ-ใบคราม	5	ด้าม
	‘อุปกรณ์กระแทกใบคราม	5	ด้าม’
ข.	<u>ผวนเข้าปุ๊น</u>	2	**ผวน**
	เครื่องโรยแป้ง-ขนมจีน	2	เครื่องโรยแป้ง
	‘เครื่องโรยแป้งขนมจีน	2	อัน’
ค.	<u>ปาแดะ</u>	3	**สาละพี**
	ปลาร้า	3	ทัพพี
	‘(น้ำ) ปลาร้า	3	ทัพพี’

จากตัวอย่าง (21ก) คำลักษณนาม *“ด๊าม”* หมายถึง *“ด้าม”* ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสิ่งของหรือเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเตรียมใบครามเพื่อย้อมผ้า ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ไม้ซัวะคาม”* ซึ่งเป็นตะกร้าทรงสูงที่เป็นอุปกรณ์กระแทกใบครามให้ออกสี

จากตัวอย่าง (21ข) คำลักษณนาม *“ผวน”* หมายถึงเครื่องมือทำจากโลหะเจาะรูเล็ก ๆ จนทั่ว เย็บขอบด้วยผ้าให้มีลักษณะเป็นถุง ใส่แป้งขนมจีนลงไปแล้วบีบเพื่อโรยแป้งขนมจีนลงในน้ำเดือด ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เครื่องโรยแป้งขนมจีน”*

จากตัวอย่าง (21ค) คำลักษณนาม *“สาละพี”* หมายถึง *“ทัพพี”* ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับตักหรือตวงอาหาร ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ปลาร้า”* ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงน้ำปลาร้าไม่ใช่เนื้อปลาร้า

2. รูปร่างลักษณะ

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายสื่อถึงรูปร่างลักษณะ จำนวน 56 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊อน ก๊อม ขั้น ขุม โขบ~โกบ คอง คู่ โค้ง โง่น จอม จ่าม ไจ ซี่ ซุด ดวง ด๊วน ต่อน ตุ่ม ท่อน แท่ง บิ๊ง เบ๊า ป่อง ปอม ปั๊น ปึก ปุ่น ปุ๊ม เปิ๊น เปี่ยง ผืน แผ่น ฝูง เฝื้อ เฝื่อง พวง พั้ว ฟ่อน มอน มะ มาน เม็ด ล่อง~ฮ่อง ลำ ลิ้ม ลุ~ลูก เล่ม วง สาย สุม เส้น หมู่ หวี ฮอย ฮาง ฮู”* ดังตัวอย่าง

(22) ก.	<u>ซิ้นงัว</u>	5	**ต่อน**
	เนื้อ-วัว	5	ชิ้น
	‘เนื้อวัว	5	ชิ้น’
ข.	<u>เลื่อย</u>	2	**เปิ๊น**
	เลื่อย	2	ปิ้น
	‘เลื่อย	2	ปิ้น’
ค.	<u>เห็ม</u>	3	**มะ**
	เข็ม	3	เล่ม
	‘เข็ม	3	เล่ม’

จากตัวอย่าง (22ก) คำลักษณนาม *“ต่อน”* หมายถึง *“ชิ้น”* ซึ่งมีความหมายสื่อถึงรูปร่างลักษณะของก้อนหรือแผ่นเล็ก ๆ ที่ถูกตัดแยกออกมาจากส่วนใหญ่ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เนื้อวัว”*

จากตัวอย่าง (22ข) คำลักษณนาม *“เปิ๊น”* เทียบได้กับคำว่า *“ปิ้น”* ในภาษาไทยมาตรฐาน มีความหมายสื่อถึงรูปร่างลักษณะของรอยหยักสม่ำเสมอของสิ่งที่มีสัณฐานยาว ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เลื่อย”*

จากตัวอย่าง (22ค) คำลักษณนาม *“มะ”* เทียบได้กับคำว่า *“เล่ม”* ในภาษาไทยมาตรฐาน มีความหมายสื่อถึงลักษณะของสิ่งที่ทำจากโลหะที่มีความแหลมและคม ใช้ในการตัดหรือแทง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ “เข็ม”

3. มนุษย์

คำลักษณนามที่มีความหมายเป็นมนุษย์ มีจำนวนทั้งสิ้น 50 คำ แบ่งเป็นหมวดหมู่ย่อยได้ 3 หมวดหมู่ เรียงตามลำดับความถี่ ได้แก่ ส่วนประกอบของมนุษย์ กิริยาอาการของมนุษย์ และประเภทของมนุษย์ ดังต่อไปนี้

3.1 ส่วนประกอบของมนุษย์

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ จำนวน 29 คำ ได้แก่คำว่า *“กะด๊น กะเดือะ กะหม่อม ขวัน ข้าง แข้ง คาง คิง คิ้ว เจอ ซ้วง ดัง ตัก ตา เต่น นิ้ว บ่า ปูม ฝา ไฝ มือ เสาะ หลัง หัว หา~ขา แหน อาง เอ็น แอว”* ดังตัวอย่าง

(23) ก.	<u>เต่นหู</u>	2	**เต่น**
	ติ่ง-หู	2	ติ่ง
	‘ติ่งหู	2	ติ่ง’
ข.	<u>หา</u>	2	**หา**
	ขา	2	ขา
	‘ขา	2	ข้าง’
ค.	<u>แหนพ้าว</u>	5	**แหน**
	แขน-มะพร้าง	5	แขน
	‘ทางมะพร้าว	5	ทาง’

จากตัวอย่าง (23ก) คำลักษณนาม *“เต่น”* หมายถึง *“ติ่ง”* ซึ่งเป็นเนื้อส่วนที่งอกออกมาจากร่างกายมนุษย์ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ติ่งหู”*

จากตัวอย่าง (23ข) คำลักษณนาม *“หา”* หมายถึง *“ขา”* ซึ่งเป็นอวัยวะของมนุษย์ส่วนหนึ่ง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ขา”*

จากตัวอย่าง (23ค) คำลักษณนาม *“แหน”* หมายถึง *“แขน”* ซึ่งเป็นอวัยวะของมนุษย์ส่วนหนึ่ง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ทางมะพร้าว”* โดยเป็นการใช้ความหมายเปรียบเทียบส่วนที่ยื่นยาวออกจากลำต้นของพืชว่ามีลักษณะเหมือนแขนของมนุษย์

3.2 กิริยาอาการของมนุษย์

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นกิริยาอาการของมนุษย์ จำนวน 15 คำ ได้แก่คำว่า *“กอง กำ โคม จีบ ผุ พับ มวน ม้วน มัด หญิบ หยด ห่อ หาบ ก๊าว ตื่น”* ดังตัวอย่าง

(24) ก.	<u>เข้าต๊มมัด</u>	2	**โคม**
	ข้าว-ต้ม-มัด	2	วางของคร่อมหรือทับลงไป
	‘ข้าวต้มมัด	2	กลีบ’
ข.	<u>ต้านอน</u>	5	**พับ**
	ที่-นอน	5	ทบเข้าหากัน
	‘ที่นอน	5	ผืน’
ค.	<u>เกือ</u>	2	**หญิบ**
	เกลือ	2	เอานิ้วมือจับขึ้น
	‘เกลือ	2	หยิบมือ’

จากตัวอย่าง (24ก) คำลักษณนาม *“โคม”* เป็นกิริยาอาการของมนุษย์ในการนำวัตถุวางคร่อมหรือทับลงไป ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ข้าวต้มมัด”* 1 กลีบ เนื่องจากการทำข้าวต้มมัดจะมีการห่อข้าวเป็น 2 ชิ้นแล้ววางคร่อมลงไปเป็นคู่ก่อนจะมัดด้วยตอกไม้ไผ่

จากตัวอย่าง (24ข) คำลักษณนาม *“พับ”* เป็นกิริยาอาการของมนุษย์ในการที่จับสิ่งของที่เป็นแผ่นเป็นผืนทบเข้าหากัน ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ที่นอน”* เนื่องจากในสมัยก่อนที่นอนมักจะทำจากผ้ายัดด้วยนุ่น แบ่งเป็น 3 ส่วน ใช้พับเพื่อความสะดวกในการเก็บหรือเคลื่อนย้าย

จากตัวอย่าง (24ค) คำลักษณนาม *“หญิบ”* เป็นกิริยาอาการของมนุษย์ในการที่เอานิ้วมือจับสิ่งของขึ้นมา ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามเพื่อใช้บอกปริมาณของ *“เกลือ”* ในการตวงวัดเพื่อประกอบอาหาร

3.3 ประเภทของมนุษย์

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นประเภทของมนุษย์จำนวน 6 คำ ได้แก่คำว่า *“คน นาง แม่ สบ(ศพ) หมอ อง”* ดังตัวอย่าง

(25) ก.	<u>พ่อเซ้อ</u>	2	**คน**
	พ่อ-ใช้	2	คน
	‘พิธีกรชายในงานแต่งงาน	2	คน’
ข.	<u>หมอเญา</u>	3	**หมอ**
	ผู้เชี่ยวชาญ-พิธีไสยศาสตร์ รักษาผู้ป่วย	3	ผู้เชี่ยวชาญ
	‘หมอไสยศาสตร์	3	คน’

ค.	<u>เจ้าหัว</u>	5	**อง**
	เจ้า-หัว	5	องค์
	‘พระสงฆ์	5	รูป’

จากตัวอย่าง (25ก) คำลักษณนาม *“คน”* มีความหมายสื่อถึงประเภทของมนุษย์ทั่วไป หรือหมายถึงผู้ที่เคยมีความเป็นมนุษย์มาก่อน ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“พิธีกรชายในงานแต่งงาน”*

จากตัวอย่าง (25ข) คำลักษณนาม *“หมอ”* หมายถึง *“หมอ”* มีความหมายสื่อถึงการประกอบอาชีพของมนุษย์ หรือหมายถึงมนุษย์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“หมอไสยศาสตร์”*

จากตัวอย่าง (25ค) คำลักษณนาม *“อง”* หมายถึง *“รูป”* มีความหมายสื่อถึงมนุษย์ที่อยู่ในสถานภาพทางศาสนาที่เป็นที่เคารพบูชา หรืออยู่ในสถานะผู้วิเศษ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“พระสงฆ์”*

4. สถานที่

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นสถานที่ จำนวน 28 คำ ได้แก่ คำว่า *“แก่ง ข่วง คุก เคาะ~คอก แจ แจ่ง ดอน เดิ่น ถาน ท่ง ทาง ท้าง บ่อ บ่อน บัวะ ปะบ๊อง ป่า ฝาย ฟะ แม่น้ำ โม่ง โลก วัง วัด สะ ห้วย ห้อง เฮ่อ”* ดังตัวอย่าง

(26) ก.	<u>ข่วง</u>	2	**ข่วง**
	ลานบ้าน	2	ลานบ้าน
	‘ลานบ้าน	2	แห่ง’
ข.	<u>วัด</u>	3	**บ่อน**
	วัด	2	สถานที่
	‘วัด	3	แห่ง’
ค.	<u>นา</u>	5	**เฮ่อ**
	นา	5	แปลง
	‘ที่นา	5	แปลง’

จากตัวอย่าง (26ก) คำลักษณนาม *“ข่วง”* หมายถึง *“ลานบ้าน”* มีความหมายที่แสดงว่าเป็นสถานที่ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ลานบ้าน”*

จากตัวอย่าง (26ข) คำลักษณนาม *“บ่อน”* หมายถึง *“สถานที่”* มีความหมายที่แสดงว่าเป็นสถานที่ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“วัด”*

จากตัวอย่าง (26ค) คำลักษณนาม *“เฮ่อ”* หมายถึง *“ไร่”* หรือ *“แปลง”* มีความหมายที่แสดงว่าเป็นสถานที่ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ที่นา”*

5. พืช

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นพืชหรือส่วนประกอบของพืช จำนวน 21 คำ ได้แก่คำว่า *“กอ ก๊าน กาบ กิ่ง แก่น เค้า~เก๊า เคือ แง่ จาว เดาะ ต๊น ตอ ทะลาย เบอ เบี๊ย เปือะ โป๊ ฝัก ไม้ หน่วย ฮะ”* ดังตัวอย่าง

(27) ก.	<u>หม่าเผ็ด</u>	2	**กอ**
	ลูก-เผ็ด	2	ต้น
	‘ต้นพริก	2	ต้น’
ข.	<u>เค้าไม้</u>	5	**เค้า**
	โคน-ต้นไม้	5	โคน
	‘ตอไม้	5	ตอ’
ค.	<u>หอมห้อ</u>	3	**เบอ**
	สะระแหน่	3	ใบ
	‘ใบสะระแหน่	3	ใบ’

จากตัวอย่าง (27ก) คำลักษณนาม *“กอ”* หมายถึง *“ต้น”* ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของพืชคือส่วนที่เป็นลำของต้น ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของพืชคือ *“ต้นพริก”*

จากตัวอย่าง (27ข) คำลักษณนาม *“เค้า”* หมายถึง *“โคน”* ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของพืชคือส่วนที่อยู่ด้านล่างสุดของต้นก่อนจมลงไปในดิน ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของส่วนประกอบของพืช คือ *“ตอไม้”*

จากตัวอย่าง (27ค) คำลักษณนาม *“เบอ”* หมายถึง *“ใบ”* ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของพืชคือส่วนที่ติดอยู่กับกิ่งหรือลำต้น โดยมากมีลักษณะเป็นแผ่นแบน บาง รูปร่างต่าง ๆ กัน ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของส่วนประกอบของพืช คือ *“ใบสะระแหน่”*

6. นามธรรม

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเชิงนามธรรม จำนวน 17 คำ ได้แก่ คำว่า *“กาด กิโล~โล ควม คอบคัว คาถา คำ เวียะ ฮ่ม ฮีด คาบ งีบ เทื่อ บาด ลอบ~ฮอบ ลา เวลา เอื๊อก”* ดังตัวอย่าง

(28) ก.	<u>คอบคัว</u>	3	**คอบคัว**
	ครอบครัว	2	ครอบครัว
	‘ครอบครัว	2	ครอบครัว’
ข.	<u>เวียะ</u>	2	**เวียะ**
	งาน	2	งาน
	‘งาน	2	อย่าง’
ค.	<u>ฮีด</u>	5	**ฮีด**
	จารีต	5	จารีต
	‘จารีต	5	ประการ’

จากตัวอย่าง (28ก) คำลักษณนาม *“คอบคัว”* หมายถึง *“ครอบครัว”* มีความหมายเชิงนามธรรม ซึ่งจะรับรู้และเข้าใจได้จากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันหลายคน ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก และญาติ ๆ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ครอบครัว”*

จากตัวอย่าง (28ข) คำลักษณนาม *“เวียะ”* หมายถึง *“งาน”* มีความหมายเชิงนามธรรม ซึ่งจะรับรู้และเข้าใจได้จากการปฏิบัติภารกิจหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มักเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือเป็นการหาเลี้ยงชีพ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“งาน”*

จากตัวอย่าง (28ค) คำลักษณนาม *“ฮีด”* หมายถึง *“จารีต”* มีความหมายเชิงนามธรรม ซึ่งจะรับรู้และเข้าใจได้จากประเพณี คำสอน ข้อห้าม หรือข้อควรปฏิบัติที่สั่งสอนกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“จารีต”*

7. สัตว์

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์หรือส่วนประกอบของสัตว์ จำนวน 11 คำ ได้แก่คำว่า *“เขียบ ไขว งวง งา แงม ซาบ โต ปี ลัง~ฮัง หาง เหา”* ดังตัวอย่าง

(29)	ก.	<u>งาซ้าง</u>	2	**งา**
		งา-ช้าง	2	งา
		‘งาช้าง	2	กิ่ง’
	ข.	<u>มดเนน</u>	5	**โต**
		มด-เณร	5	ตัว
		‘มดแดง	5	ตัว’
	ค.	<u>ทุง</u>	3	**หาง**
		ธง	3	หาง
		‘ธง	3	ผืน’

จากตัวอย่าง (29ก) คำลักษณนาม *“งา”* เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของสัตว์ หมายถึง ฟันแถวบนของช้างที่งอกยาวออกมานอกปาก ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“งาช้าง”*

จากตัวอย่าง (29ข) คำลักษณนาม *“โต”* หมายถึง *“ตัว”* ซึ่งมีความหมายสื่อไปยังร่างกายของสัตว์ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“มดแดง”*

จากตัวอย่าง (29ค) คำลักษณนาม *“หาง”* เป็นอวัยวะของสัตว์ส่วนที่ยื่นออกจากท้ายของลำตัว ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ธง”* ที่เป็นธงอย่างทางภาคเหนือ มีลักษณะปล่อยชายยาวลงมาในแนวตั้ง ลักษณะของธงชนิดนี้คล้ายกับหางของสัตว์ที่สะบัดไปมาได้

8. ยานพาหนะ

จากข้อมูลพบคำลักษณนามประเภทที่มีความหมายเป็นยานพาหนะ จำนวน 5 คำ ได้แก่คำว่า *“เกียน คะลุก แพ ล้อ เฮือ”* ดังตัวอย่าง

(30)	ก.	<u>เข้าเปือะ</u>	5	**เกียน**
		ข้าว-เปลือก	5	เกวียน
		‘ข้าวเปลือก	5	เกวียน’
	ข.	<u>คะลุกล้อ</u>	2	**คะลุก**
		ล้อ-เกวียน	2	ล้อ
		‘ล้อเกวียน	2	วง’

ค.	<u>เข้าหนมเฮือ</u>	3	**เฮือ**
	ข้าว-ขนม-เรือ	3	เรือ
	‘ขนมเรือ	3	กระทง’

จากตัวอย่าง (30ก) คำลักษณนาม *“เกียน”* หมายถึง *“เกวียน”* ซึ่งเป็นยานพาหนะ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามเพื่อบอกจำนวนหน่วยตวงวัดของ *“ข้าวเปลือก”*

จากตัวอย่าง (30ข) คำลักษณนาม *“คะลุก”* มีความหมายแสดงถึงส่วนประกอบของยานพาหนะซึ่งเป็นวงกลมสำหรับหมุนเคลื่อนพาให้เคลื่อนที่ไป ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ล้อเกวียน”*

จากตัวอย่าง (30ค) คำลักษณนาม *“เฮือ”* หมายถึง *“เรือ”* เป็นยานพาหนะทางน้ำ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ขนมเรือ”* ซึ่งเป็นขนมทำจากแป้งกวน แล้วใช้กาบกล้วยยาวประมาณ 1 ฟุต แทนภาชนะ

จากข้อมูลทั้งหมด สามารถสรุปจำนวนคำตามหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน ได้ดังตาราง

ตาราง 5 หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน	จำนวน (คำ)	
	ลำดับย่อยที่ 1	ลำดับย่อยที่ 2
1. สิ่งของ	87	
ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์		44
สิ่งของทั่วไป		30
เครื่องมือเครื่องใช้		13
2. รูปร่างลักษณะ	56	
3. มนุษย์	50	
ส่วนประกอบของมนุษย์		29
กิริยาอาการของมนุษย์		15
ประเภทของมนุษย์		6
4. สถานที่	28	
5. พืช	21	
6. นามธรรม	17	
7. สัตว์	11	
8. พาหนะ	5	
รวม	**275**	

ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน เป็นการวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบตามแนวคิดที่ว่าคำลักษณนามที่เป็นต้นแบบนั้นจะต้องมีคุณสมบัติของการเป็นคำลักษณนามอย่างแท้จริง กล่าวคือ มีการปรากฏใช้บ่อย มีรายละเอียดทางความหมายกว้าง และสามารถประกอบคำนามหรือคำกริยาที่ถูกขยายได้อย่างหลากหลายตามโครงสร้างต้นแบบของคำลักษณนาม โดยจากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่ถูกขยายเพียงหมวดหมู่เดียว จำนวน 185 คำ คิดเป็นร้อยละ 67.27 และพบคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่ถูกขยายมากกว่า 1 หมวดหมู่ จำนวน 90 คำ คิดเป็นร้อยละ 32.73 ซึ่งในงานวิจัยนี้ไม่ได้นำคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามหรือคำกริยาที่ถูกขยายเพียงคำเดียวมาวิเคราะห์หมวดหมู่ เนื่องจากขาดคุณสมบัติความเป็นต้นแบบของคำลักษณนาม แต่จะเป็นการพิจารณาความเป็นต้นแบบจากคำลักษณนามที่สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยาย

หลายคำ ซึ่งยิ่งคำลักษณนามใดสามารถใช้กับคำนามที่ถูกขยายได้หลายหมวดหมู่ ก็ย่อมจะมีคุณสมบัติที่จะเป็นต้นแบบของคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามมากขึ้นไปด้วย

ในส่วนของการวิเคราะห์ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย เป็นการพิจารณาจำนวนคำกริยาที่สามารถปรากฏร่วมกับคำลักษณนาม หากคำลักษณนามคำใดมีคำกริยาที่ถูกขยายปรากฏร่วมได้มาก ก็ย่อมมีคุณสมบัติที่จะเป็นต้นแบบของคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยามากขึ้นเช่นกัน

ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามที่ถูกขยาย

ตามที่กล่าวไปถึงคุณสมบัติของคำลักษณนามต้นแบบว่าต้องมีการปรากฏใช้บ่อย มีรายละเอียดทางความหมายกว้าง และสามารถประกอบคำนามที่ถูกขยายได้อย่างหลากหลายตามโครงสร้างต้นแบบของคำลักษณนามนั้น นำมาสู่การวิเคราะห์ต้นแบบของคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามได้ ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยายมากกว่า 1 หมวดหมู่ จำนวน 90 คำ จำแนกเป็น 9 กลุ่ม เรียงลำดับจากจำนวนหมวดหมู่ของคำนามที่ถูกขยายที่ปรากฏร่วมมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ 1) ปรากฏร่วม 16 หมวดหมู่ มีจำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.11 2) ปรากฏร่วม 12 หมวดหมู่ มีจำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.11 3) ปรากฏร่วม 8 หมวดหมู่ มีจำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.11 4) ปรากฏร่วม 7 หมวดหมู่ มีจำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.33 5) ปรากฏร่วม 6 หมวดหมู่ มีจำนวน 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 4.44 6) ปรากฏร่วม 5 หมวดหมู่ มีจำนวน 7 คำ คิดเป็นร้อยละ 7.78 7) ปรากฏร่วม 4 หมวดหมู่ มีจำนวน 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.22 8) ปรากฏร่วม 3 หมวดหมู่ มีจำนวน 15 คำ คิดเป็นร้อยละ 16.67 และ 9) ปรากฏร่วม 2 หมวดหมู่ มีจำนวน 47 คำ คิดเป็นร้อยละ 52.22 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

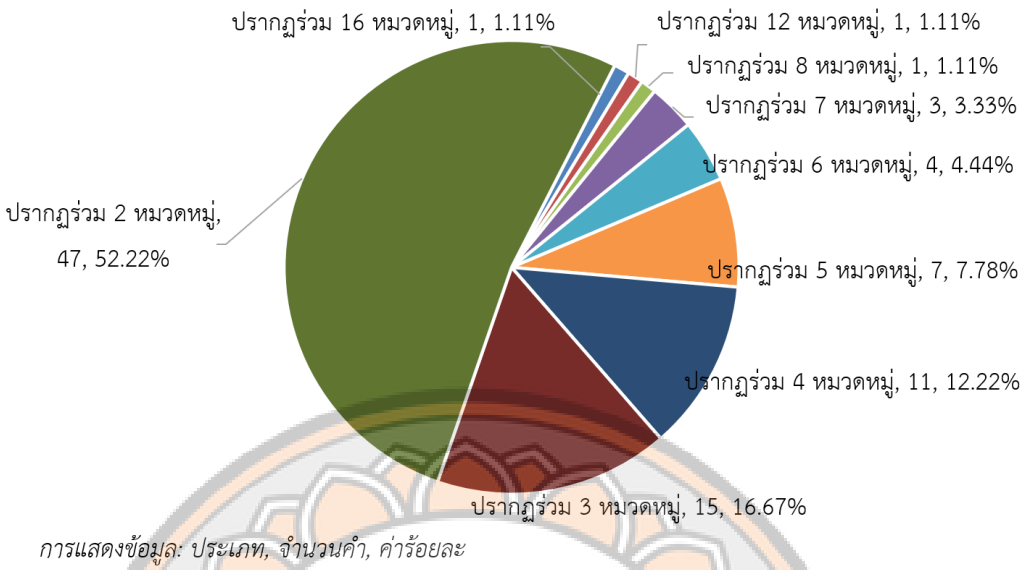

การแสดงข้อมูล: ประเภท, จำนวนคำ, ค่าร้อยละ

ภาพ 15 สัดส่วนคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับหมวดหมู่ของคำนามที่ถูกขยาย

ตาราง 6 คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับหมวดหมู่ของคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับหมวดหมู่ของคำนามที่ถูกขยาย	จำนวน (คำ)	คิดเป็นร้อยละ
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 16 หมวดหมู่	1	1.11
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 12 หมวดหมู่	1	1.11
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 8 หมวดหมู่	1	1.11
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 7 หมวดหมู่	3	3.33
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 6 หมวดหมู่	4	4.44
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 5 หมวดหมู่	7	7.78
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 4 หมวดหมู่	11	12.22
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 3 หมวดหมู่	15	16.67
ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 2 หมวดหมู่	47	52.22

1. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 16 หมวดหมู่ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“อัน”* /ʔan^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) เครื่องแต่งกาย 3) เครื่องมือ 4) เอกสาร 5) ส่วนประกอบของบ้าน 6) สิ่งปลูกสร้าง 7) เครื่องเรือน 8) สรรพสิ่งธรรมชาติ 9) อาวุธ 10) เครื่องดนตรี 11) ของเล่นเด็ก 12) พืช 13) ภาชนะ 14) เครื่องรางของขลัง 15) อาหาร 16) อวัยวะมนุษย์ ดังตัวอย่าง

(31)	ก.	<u>จอง</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่ของใช้)
		ทัพพี	2	อัน
		‘ทัพพี	2	คัน’
	ข.	<u>กองแหน</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่เครื่องแต่งกาย)
		กำไล-แขน	2	อัน
		‘กำไลข้อมือ	2	วง’
	ค.	<u>เห็ม</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
		เข็ม	2	อัน
		‘เข็ม	2	เล่ม’
	ง.	<u>สะหละ</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่เอกสาร)
		สลาก	2	อัน
		‘สลาก	2	ใบ’
	จ.	<u>คันได</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่บ้าน)
		บันได	2	อัน
		‘บันได	2	อัน’
	ฉ.	<u>โข</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่สิ่งปลูกสร้าง)
		สะพาน	2	อัน
		‘สะพาน	2	แห่ง’

ช.	<u>ตั่งโกะ</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่เครื่องเรือน)
	เก้าอี้เตี้ย	2	อัน
	‘เก้าอี้เตี้ย	2	ตัว’
ซ.	<u>โพงพาง</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่สรรพสิ่งธรรมชาติ)
	รุ้งกินน้ำ	2	อัน
	‘รุ้งกินน้ำ	2	สาย’
ฌ.	<u>เหาะ</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่อาวุธ)
	หอก	2	อัน
	‘หอก	2	ด้าม’
ญ.	โหวด	2	**อัน** (หมวดหมู่เครื่องดนตรี)
	โหวด	2	อัน
	‘โหวด	2	อัน’
ฎ.	กิ๊งกบ	2	**อัน** (หมวดหมู่ของเล่นเด็ก)
	ของเล่นเดินกะลา	2	อัน
	‘ของเล่นเดินกะลา	2	ชิ้น’
ฏ.	<u>แก๊นแต๊</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่พืช)
	ก้านกล้วย	2	อัน
	‘ก้านกล้วย	2	ใบ’
ฐ.	<u>พา</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่ภาชนะ)
	ถาด	2	อัน
	‘ถาด	2	ใบ’

ฑ.	<u>ตะกุด</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่เครื่องรางของขลัง)
	ตะกรุด	2	อัน
	‘ตะกรุด	2	อัน’
ฒ.	<u>เขียบหมู</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่อาหาร)
	กาก-หมู	2	อัน
	‘กากหมู	2	ชิ้น’
ณ.	<u>ปอมเผือะ</u>	2	**อัน** (หมวดหมู่อวัยวะมนุษย์)
	หัว-ตาตุ่ม	2	อัน
	‘ตาตุ่ม	2	ปุ่ม’

2. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 12 หมวดหมู่ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“หน่วย”* /nuaj^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ผลไม้ 2) อวัยวะมนุษย์ 3) ภาชนะ 4) เครื่องมือ 5) ของใช้ 6) อาหาร 7) สัตว์ 8) อาวุธ 9) พืช 10) เครื่องดนตรี 11) สรรพสิ่งธรรมชาติ 12) รอยตำหนิ 13) ความเจ็บป่วย ดังตัวอย่าง

(32) ก.	<u>หม่าผีลา</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่ผลไม้)
	ลูก-ทับทิม	2	หน่วย
	‘ทับทิม	2	ลูก’
ข.	<u>หม่าเกาะ</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่อวัยวะมนุษย์)
	ลูก-กอก	2	หน่วย
	‘มะเหงก	2	ลูก’
ค.	<u>หม้อขาง</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่ภาชนะ)
	หม้อ-เหล็ก	2	หน่วย
	‘กระทะ	2	ใบ’
ง.	<u>เสิง</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
	ตะแกรง	2	หน่วย
	‘ตะแกรง	2	ใบ’

จ.	<u>ถงหม่าลังไม</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่ของใช้)
	ถุง-ลูก-ลังไม	2	หน่วย
	‘ถุงย่าม	2	ใบ’
ฉ.	<u>เข้าหนมคน</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่อาหาร)
	ข้าว-ขนม-คน	2	หน่วย
	‘ขนมคน	2	ชิ้น’
ช.	<u>ไข่</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่สัตว์)
	ไข่	2	หน่วย
	‘ไข่	2	ฟอง’
ซ.	<u>กะสุน</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่อาวุธ)
	ลูกกระสุน	2	หน่วย
	‘ลูกกระสุน	2	ลูก’
ฌ.	<u>โป๊</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่พืช)
	กะลา	2	หน่วย
	‘กะลา	2	ซีก’
ญ.	<u>กอง</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่เครื่องดนตรี)
	กลอง	2	หน่วย
	‘กลอง	2	ใบ’
ฎ.	<u>ตาเง็น</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่สรรพสิ่งธรรมชาติ)
	ตา-วัน	2	หน่วย
	‘ดวงอาทิตย์	2	ดวง’

ฏ.	<u>กะตูด</u>	2	**หน่วย** (หมวดหมู่ความเจ็บป่วย)
	หูด	2	หน่วย
	‘หูด	2	เม็ด’

3. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 8 หมวดหมู่ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊อน”* /kɔ:n^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) อาหาร 3) ของมีค่า 4) พืช 5) สรรรพสิ่งธรรมชาติ 6) สิ่งปฏิกูล 7) ความเจ็บป่วย 8) สัตว์ ดังตัวอย่าง

(33)	ก.	<u>ขี้เผิ้ง</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่ของใช้)
		ขี้-ผึ้ง	2	ก้อน
		‘สีผึ้ง	2	ก้อน’
	ข.	<u>เข้าแดะงา</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่อาหาร)
		ข้าว-กิน-งา	2	ก้อน
		‘ขนมข้าวแดกงา	2	ลูก’
	ค.	<u>ทองคำ</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่ของมีค่า)
		ทอง-ทอง	2	ก้อน
		‘ทองคำ	2	แท่ง’
	ง.	<u>งิ้น</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่พืช)
		ขมิ้น	2	ก้อน
		‘ขมิ้น	2	แง่ง’
	จ.	<u>ขี้เฟื้อ</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่สรรพสิ่งธรรมชาติ)
		ขี้-เมฆ	2	ก้อน
		‘เมฆ	2	ก้อน’
	ฉ.	<u>ขี้ด้ง</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่สิ่งปฏิกูล)
		ขี้-จมูก	2	ก้อน
		‘ขี้มูก	2	ก้อน’

ช.	<u>หม่ากะดันดอ</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่ความเจ็บป่วย)
	ลูก-ตุ่มใต้ผิวหนัง	2	ก้อน
	‘ตุ่มใต้ผิวหนัง	2	เม็ด’
ซ.	<u>ไข่หาง</u>	2	**ก๊อน** (หมวดหมู่สัตว์)
	ไข่-หาง	2	ก้อน
	‘ไข่แมลงวัน	2	เม็ด’

4. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 7 หมวดหมู่ พบ 3 คำ ได้แก่คำว่า *“โต” “วง” “เส้น”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“โต” /to:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สัตว์ 2) อมนุษย์ 3) อวัยวะมนุษย์ 4) เครื่องเรือน 5) ของใช้ 6) เครื่องมือ 7) การพนัน

“วง” /woŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พาหนะ 2) เครื่องแต่งกาย 3) อาหาร 4) สรรพสิ่งธรรมชาติ 5) เครื่องดนตรี 6) สถานที่ 7) ความเจ็บป่วย

“เส้น” /sen^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) เครื่องแต่งกาย 3) เครื่องรางของขลัง 4) ของมีค่า 5) พืช 6) อวัยวะมนุษย์ 7) สถานที่

(34) ก.	<u>มดเนน</u>	2	**โต** (หมวดหมู่สัตว์)
	มด-เณร	2	ตัว
	‘มดแดง	2	ตัว’
ข.	<u>ผีเงื่อะ</u>	2	**โต** (หมวดหมู่อมนุษย์)
	ผี-เงือก	2	ตัว
	‘นางเงือก	2	ตัว’
ค.	<u>คิง</u>	2	**โต** (หมวดหมู่อวัยวะมนุษย์)
	ร่างกาย	2	ตัว
	‘ร่างกาย	2	ร่าง’
ง.	<u>ตั่งโกะ</u>	2	**โต** (หมวดหมู่เครื่องเรือน)
	เก้าอี้เตี้ย-ค่อม	2	ตัว
	‘เก้าอี้เตี้ย	2	ตัว’

จ.	<u>ตาปู</u>	2	**โต** (หมวดหมู่ของใช้)
	ตา-ปู	2	ตัว
	‘ตะปู	2	ตัว’
ฉ.	<u>ม้าซอยยา</u>	2	**โต** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
	ม้า-ซอย-ยาสูบ	2	ตัว
	‘เครื่องหั่นใบยาสูบ	2	ตัว’
ช.	<u>โหย</u>	2	**โต** (หมวดหมู่การพนัน)
	หวย	2	ตัว
	‘หวย	2	เบอร์’

5. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 6 หมวดหมู่ พบ 4 คำ ได้แก่คำว่า *“แก่น” “ข้าง” “เม็ด” “ลำ”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“แก่น” /kɛn^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ผลไม้ 2) เมล็ดพืช 3) พืช 4) อาวุธ 5) อวัยวะมนุษย์ 6) อาหาร

“ข้าง” /kha:ŋ^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะมนุษย์ 2) อวัยวะสัตว์ 3) เครื่องแต่งกาย 4) ส่วนประกอบของบ้าน 5) ของใช้ 6) สรรพสิ่งธรรมชาติ

“เม็ด” /met^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เมล็ดพืช 2) ผลพืช 3) อาหาร 4) เวชภัณฑ์ 5) สิ่งปฏิกูล 6) รอยตำหนิ

“ลำ” /lam^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) ของใช้ 3) อาวุธ 4) พาหนะ 5) ส่วนประกอบของบ้าน 6) เครื่องดนตรี

(35)	ก.	<u>ไม้ไผ่</u>	2	**ลำ** (หมวดหมู่พืช)
		ไม้-ไผ่	2	ลำ
		‘ต้นไผ่	2	ลำ’
	ข.	<u>ไม้ส้าว</u>	2	**ลำ** (หมวดหมู่ของใช้)
		ไม้-ดึง	2	ลำ
		‘ไม้สอยผลไม้	2	อัน’

ค.	<u>หลาว</u>	2	**ลำ** (หมวดหมู่อาวุธ)
	หลาว	2	ลำ
	‘หลาว	2	เล่ม’
ง.	<u>ล้อ</u>	2	**ลำ** (หมวดหมู่พาหนะ)
	เกวียน	2	ลำ
	‘เกวียน	2	เล่ม’
จ.	<u>ฮางล้างตีน</u>	2	**ลำ** (หมวดหมู่บ้าน)
	ราง-ล้าง-เท้า	2	ลำ
	‘อ่างล้างเท้า	2	ใบ’
ฉ.	<u>แคน</u>	2	**ลำ** (หมวดหมู่เครื่องดนตรี)
	แคน	2	ลำ
	‘แคน	2	เต้า’

6. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 5 หมวดหมู่ พบ 7 คำ ได้แก่คำว่า *“ถ้วย” “ท่อน” “บ่อน” “เบอ” “แผ่น” “เล่ม” “หลัง”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้วย” /thuaj^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) เครื่องบูชา 3) สิ่งเหลือใช้ 4) ของใช้ 5) ภาชนะ

“ท่อน” /thɔn^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) ส่วนประกอบของบ้าน 3) ของใช้ 4) เครื่องมือ 5) อวัยวะมนุษย์

“บ่อน” /bɔn^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สถานที่ 2) ส่วนประกอบของบ้าน 3) สิ่งปฏิกูล 4) พืช 5) ความเจ็บป่วย

“เบอ” /bəː^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) ของใช้ 3) ภาชนะ 4) เอกสาร 5) อวัยวะมนุษย์

“แผ่น” /phɛn^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ส่วนประกอบของบ้าน 2) เครื่องมือ 3) อาหาร 4) ของใช้ 5) เอกสาร

“เล่ม” /lem^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) เอกสาร 3) อวัยวะ 4) เครื่องมือ 5) อาวุธ

“หลัง” /laŋ^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ส่วนประกอบของบ้าน 2) สิ่งปลูกสร้าง 3) ของใช้ 4) เครื่องเรือน 5) เครื่องมือ

(36) ก.	<u>เทียน</u>	2	**เล่ม** (หมวดหมู่ของใช้)
	เทียน	2	เล่ม
	‘เทียน	2	เล่ม’
ข.	<u>คำพี</u>	2	**เล่ม** (หมวดหมู่เอกสาร)
	คำภีร์	2	เล่ม
	‘คำภีร์	2	เล่ม’
ค.	<u>แห้ว</u>	2	**เล่ม** (หมวดหมู่อวัยวะ)
	เขี้ยว	2	เล่ม
	‘ฟัน	2	ซี่’
ง.	<u>มุย</u>	2	**เล่ม** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
	ขวานเล็ก	2	เล่ม
	‘ขวานเล็ก	2	เล่ม’
จ.	<u>เหาะ</u>	2	**เล่ม** (หมวดหมู่อาวุธ)
	หอก	2	เล่ม
	‘หอก	2	เล่ม’

7. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 4 หมวดหมู่ พบ 11 คำ ได้แก่คำว่า *“กอง” “คัน” “เคือ” “ซุด” “เดาะ” “ไถ้” “ปอม” “ผืน” “ลุ~ลูก” “หัว” “อย่าง”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“กอง” /kɔ:ŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เมล็ดพืช 2) ของใช้ 3) ของเหลือทิ้ง 4) สิ่งปฏิกูล

“คัน” /khan^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) อาวุธ 3) ส่วนประกอบของบ้าน 4) พาหนะ

“เคือ” /khɨa^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) ของใช้ 3) พืชผล 4) พืชใบ

“ชุด” /sut^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องแต่งกาย 2) ของใช้ 3) เวชภัณฑ์ 4) ของมีค่า

“เดาะ” /dɔʔ^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) เครื่องรางของขลัง 3) ของใช้ 4) เครื่องมือ

“ไถ้” /thaj^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เมล็ดพืช 2) อาหาร 3) เวชภัณฑ์ 4) ของมีค่า

“ปอม” /pɔm^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สิ่งปฏิกูล 2) อวัยวะ 3) พืช 4) สรรพสิ่งธรรมชาติ

“ผืน” /phɨ:n^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องแต่งกาย 2) ของใช้ 3) เครื่องมือ 4) เอกสาร

“ลุ~ลูก” /luʔ^{5}/~/lu:k^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาวุธ 2) อวัยวะมนุษย์ 3) ของใช้ 4) สรรพสิ่งธรรมชาติ

“หัว” /hua^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะมนุษย์-สัตว์ 2) พืช 3) อาหาร 4) เครื่องมือ

“อย่าง” /ja:ŋ^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ของใช้ 3) กิจกรรม 4) ถ้อยคำ

(37) ก.	<u>เดาะไม้</u>	2	**เดาะ** (หมวดหมู่พืช)
	ดอก-ไม้	2	ดอก
	‘ดอกไม้	2	ดอก’
ข.	<u>ตะกุด</u>	2	**เดาะ** (หมวดหมู่เครื่องรางของขลัง)
	ตะกรุด	2	ดอก
	‘ตะกรุด	2	อัน’
ค.	<u>ฟอย</u>	2	**เดาะ** (หมวดหมู่ของใช้)
	พู่	2	ดอก
	‘พู่	2	พู่’
ง.	<u>มือไข</u>	2	**เดาะ** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
	มือ-ไข	2	ดอก
	‘ลูกกุญแจ	2	ดอก’

8. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 3 หมวดหมู่ พบ 15 คำ ได้แก่คำว่า *“คน” “คุ” “คู่” “ซี่” “ต๊น” “ถง” “บั๊ง~บ๊อง” “ปึ๊บ” “เปิ๊น” “พา” “แพ” “หม้อ” “ห้อง” “หาง” “อง”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“คน” /khon^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) มนุษย์ 2) อวัยวะมนุษย์ 3) อมนุษย์

“คุ” /khuʔ^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) สิ่งเหลือใช้ 3) เมล็ดพืช

“คู่” /khu:^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องแต่งกาย 2) ของเล่น 3) เครื่องมือ

“ซี่” /si:^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะมนุษย์ 2) เครื่องมือ 3) ของใช้

“ต๊น” /ton^{6}/ สามารถปรากฏกับหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) เครื่องมือ 3) บ้านและส่วนประกอบ

“ถง” /thoŋ^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) เมล็ดพืช 3) อาหาร

“บั๊ง~บ๊อง” /baŋ^{6}/~/bɔŋ^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) อาหาร 3) เครื่องเล่น

“ปึ๊บ” /pi:p^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) เมล็ดพืช 3) ของใช้

“เปิ๊น” /pən^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) ของใช้ 3) สรรพสิ่งธรรมชาติ

“พา” /pha:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) เครื่องบูชา 3) ของใช้

“แพ” /phɛ:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พาหนะ 2) พืช 3) สัตว์

“หม้อ” /mɔ:^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) สถานที่ 3) ของเหลือทิ้ง

“ห้อง” /hɔŋ^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ส่วนประกอบของบ้าน 2) สิ่งปลูกสร้าง 3) สถานที่

“หาง” /haːŋ^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะสัตว์ 2) รูปทรง 3) ของใช้

“อง” /ʔoŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) รูปเคารพ 2) เทพเจ้า 3) มนุษย์

(38)	ก.	<u>เข้า</u>	2	**ต๊น** (หมวดหมู่พืช)
		ข้าว	2	ต้น
		‘ต้นข้าว	2	ต้น’
	ข.	<u>คอน</u>	2	**ต๊น** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
		คอน	2	ต้น
		‘ไม้คอน	2	คอน’
	ค.	<u>ตะม้อ</u>	2	**ต๊น** (หมวดหมู่บ้าน)
		ตอม่อ	2	ต้น
		‘เสาตอม่อ	2	ต้น’

9. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 2 หมวดหมู่ พบ 47 คำ ได้แก่คำว่า *“กวด” “ก่อง” “ก๊อม” “กะป๋อง” “กั่น” “กับ” “กาบ” “กำ” “ขัน” “ขุม” “ควม” “คอง” “เค้า~เก๊า” “งวง” “แง” “ซวง” “ซวย” “ซอง” “ดาง” “ด๊าม” “ตา” “ตุ่ม” “ถัง” “แท่ง” “บุง” “ป๊อ” “ปึก” “ปุ๊ม” “แป๊น” “ฝัก” “ฝา” “พวง” “มะ” “มัด” “โม่ง” “ไม้” “ล่อง~ฮ่อง” “โลง” “วัง” “สาย” “หมู่” “ห่อ” “หอน” “ไห” “ฮาง” “ฮู” “เฮือ”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“กวด” /kuat^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) อาหาร

“ก่อง” /kɔːŋ^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ของใช้

“ก๊อม” /kɔːm^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สัตว์ 2) พืช

“กะป๋อง” /ka^{2} poŋ^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) อาหาร

“กั่น” /kan^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) พืช

“กับ” /kap^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) ของใช้

“กาบ” /ka:p^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) เครื่องมือ

“กำ” /kam^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) อาหาร

“ขัน” /khan^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) ของใช้

“ขุม” /khum^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พื้นผิว 2) สถานที่

“ควม” /khuam^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ถ้อยคำ 2) เหตุการณ์

“คอง” /khɔ:ŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สรรพสิ่งธรรมชาติ 2) พื้นผิว

“เค้า~เก๊า” /khaw^{6}/~/kaw^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) เหตุการณ์

“งวง” /ŋuaŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะสัตว์ 2) พืช

“แง” /ŋɛ:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ภาชนะ

“ซวง” /suaŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ภาขนะ

“ซวย” /suaj^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) ของใช้

“ซอง” /sɔ:ŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เวชภัณฑ์ 2) สิ่งเสพติด

“ดาง” /da:ŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) ที่อยู่ของสัตว์

“ด๊าม” /da:m^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) อาวุธ

“ตา” /ta:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะมนุษย์ 2) พืช

“ตุ่ม” /tum^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ความเจ็บป่วย 2) รอยตำหนิ

“ถัง” /thaŋ^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เมล็ดพืช 2) สิ่งเหลือใช้

“แท่ง” /thɛŋ^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) ของมีค่า

“บุง” /buŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เมล็ดพืช 2) อาหาร

“ป๊อ” /pɔ:^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สัตว์ 2) เมล็ดพืช

“ปีก” /pɨk^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ของใช้

“ปุ๊ม” /pum^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) อาหาร

“แป๊น” /pɛn^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ส่วนประกอบของบ้าน 2) เครื่องมือ

“ฝัก” /fak^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) เครื่องมือ

“ฝา” /fa:^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อวัยวะมนุษย์ 2) ของใช้

“พวง” /phuaŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) อวัยวะมนุษย์

“มะ” /maʔ^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) เครื่องมือ 2) อาวุธ

“มัด” /mat^{5}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พืช 2) ของใช้

“โม่ง” /mo:ŋ^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สรรพสิ่งธรรมชาติ 2) สิ่งปฏิกูล

“ไม้” /maj^{6}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) สัตว์

“ล่อง~ฮ่อง” /lɔŋ^{4}/~/hɔŋ^{4}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ส่วนประกอบของบ้าน 2) สิ่งปฏิกูล

“โลง” /lo:ŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ของใช้ 2) สิ่งปลูกสร้าง

“วัง” /waŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สรรพสิ่งธรรมชาติ 2) สิ่งปลูกสร้าง

“สาย” /sa:j^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สรรพสิ่งธรรมชาติที่จับต้องได้ 2) สรรพสิ่งธรรมชาติที่เป็นปรากฏการณ์

“หมู่” /mu:^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) สัตว์ 2) สรรพสิ่งธรรมชาติ

“ห่อ” /hɔ:^{3}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ของใช้

“หอน” /hɔ:n^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) ซากสิ่งมีชีวิต

“ไห” /haj^{1}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) อาหาร 2) ภาชนะ

“ฮาง” /ha:ŋ^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ภาชนะ 2) บ้านและส่วนประกอบ

“ฮู” /hu:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) พื้นผิว 2) อวัยวะมนุษย์

“เฮือ” /hɨa^{2}/ สามารถปรากฏกับคำนามที่ถูกขยายในหมวดหมู่ คือ 1) ผลไม้ 2) อาหาร

(39) ก.	<u>พ้า</u>	2	**มะ** (หมวดหมู่เครื่องมือ)
	มีด	2	เล่ม
	‘มีด	2	เล่ม’
ข.	<u>เหาะ</u>	2	**มะ** (หมวดหมู่อาวุธ)
	หอก	2	เล่ม
	‘หอก	2	เล่ม’

จากข้อมูลเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่คำลักษณนามภาษาไทพวนที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย สามารถสรุปได้ว่าคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามที่มีความเป็นต้นแบบมากที่สุด 2 ลำดับแรก ได้แก่คำว่า *"อัน"* และ *"หน่วย"* เนื่องจากสามารถใช้เป็นคำลักษณนามของคำนามที่ถูกขยายได้หลากหลายหมวดหมู่มากที่สุด

คำลักษณนาม *"หน่วย"* ใช้กับ *"ทับทิม"* ในวงความหมาย ผลไม้ *"มะเหงก"* ในวงความหมาย อวัยวะมนุษย์ *"กระทะ"* ในวงความหมาย ภาชนะ *"ตะแกรง"* ในวงความหมาย เครื่องมือ *"ถุงย่าม"* ในวงความหมาย ของใช้ *"ขนมคน"* ในวงความหมาย อาหาร *"ไข่"* ในวงความหมาย สัตว์ *"ลูกกระสุน"* ในวงความหมาย อาวุธ *"กะลา"* ในวงความหมาย พืช *"กลอง"* ในวงความหมาย เครื่องดนตรี *"ดวงอาทิตย์"* ในวงความหมาย สรรพสิ่งธรรมชาติ และ *"หูด"* ในวงความหมาย ความเจ็บป่วย รวมทั้งสิ้น 12 หมวดหมู่ความหมาย จึงถือว่าคำลักษณนาม *"หน่วย"* มีความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามอยู่มาก

คำลักษณนาม *"อัน"* ใช้กับ *"ทัพพี"* ในวงความหมาย ของใช้ *"กำไลข้อมือ"* ในวงความหมาย เครื่องแต่งกาย *"เข็ม"* ในวงความหมาย เครื่องมือ *"สลาก"* ในวงความหมาย เอกสาร *"บันได"* ในวงความหมาย ส่วนประกอบของบ้าน *"สะพาน"* ในวงความหมาย สิ่งปลูกสร้าง *"เก้าอี้เตี้ย"* ในวงความหมาย เครื่องเรือน *"รุ้งกินน้ำ"* ในวงความหมาย สรรพสิ่งธรรมชาติ *"หอก"* ในวงความหมาย อาวุธ *"โหวด"* ในวงความหมาย เครื่องดนตรี *"ของเล่นเดินกะลา"* ในวงความหมาย ของเล่นเด็ก *"ก้านกล้วย"* ในวงความหมาย พืช *"ถาด"* ในวงความหมาย ภาชนะ *"ตะกรุด"* ในวงความหมาย เครื่องรางของขลัง *"กากหมู"* ในวงความหมาย อาหาร และ *"ตาตุ่ม"* ในวงความหมาย อวัยวะมนุษย์ ซึ่งคำนามที่ถูกขยายดังกล่าวไม่ได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันเลย แต่คำลักษณนาม *"อัน"* ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายในการบ่งชี้ไปยังสิ่งที่กำลังกล่าวถึง ถือว่าเป็นการให้ความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ปรากฏกับคำนามได้รวม 16 หมวดหมู่ คำลักษณนาม *"อัน"* จึงมีความเป็นต้นแบบมากที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าต้นแบบของคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามในภาษาไทพวน คือคำว่า *"อัน"* นั่นเอง

ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย

จากผลการวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามตามคุณสมบัติที่ว่า เป็นคำที่มีการปรากฏใช้บ่อย มีรายละเอียดทางความหมายกว้าง และสามารถประกอบคำศัพท์ที่ถูกขยายได้อย่างหลากหลายตามโครงสร้างต้นแบบของคำลักษณนาม ซึ่งผลการศึกษานอกจากจะพบต้นแบบของคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามที่ถูกขยายดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังปรากฏต้นแบบของคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาที่ถูกขยายด้วย ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย จำนวน 10 คำ สามารถจำแนกเป็น 4 กลุ่ม เรียงลำดับจากจำนวนคำกริยาที่ถูกขยายที่ปรากฏร่วมมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ 1) ปรากฏร่วม 15 คำ มีจำนวน 1 คำ ได้แก่คำว่า *“เทื่อ”* คิดเป็นร้อยละ 10 2) ปรากฏร่วม 3 คำ มีจำนวน 3 คำ ได้แก่คำว่า *“บาด” “ลอบ~ฮอบ” “เวลา”* คิดเป็นร้อยละ 30 3) ปรากฏร่วม 2 คำ มีจำนวน 1 คำ ได้แก่คำว่า *“คาบ”* คิดเป็นร้อยละ 10 และ 4) ปรากฏร่วม 1 คำ มีจำนวน 5 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊าว” “งีบ” “ตื่น” “ลา” “เอื๊อก”* คิดเป็นร้อยละ 50 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

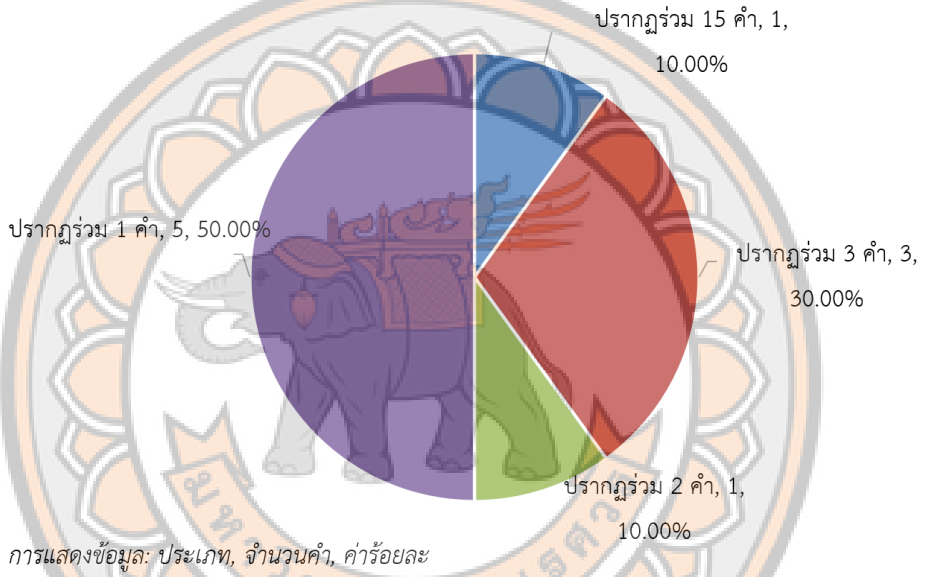

ภาพ 16 สัดส่วนคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย

ตาราง 7 คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย	จำนวน (คำ)	คิดเป็นร้อยละ
ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 15 คำ	1	10
ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 3 คำ	3	30
ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 2 คำ	1	10
ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 1 คำ	5	50

1. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 15 คำ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“เที่อ”* /thɨ:^{4}/ หมายถึง *“ครั้ง”* สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยายได้ในคำว่า *“ตี” “เคาะ” “โห่” “ปะ~ลม” “กิน” “นอน” “นอนพัก” “เดินทาง” “ฟ้าแมบ” “เซาะ” “กินน้ำ” “โห” “กาบ” “ฮ้อง~เอิ้น” “ไห้”* ดังตัวอย่าง

(40) ก.	<u>ฟ้าแมบ</u>	2	**เที่อ**
	ฟ้า-แลบ	2	ครั้ง
	‘ฟ้าแลบ	2	ครั้ง’
ข.	<u>ฮ้อง</u>	2	**เที่อ**
	ร้องเรียก	2	ครั้ง
	‘ร้องเรียก	2	ครั้ง’
ค.	<u>ไห้</u>	2	**เที่อ**
	ร้องไห้	2	ครั้ง
	‘ร้องไห้	2	ครั้ง’

2. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 3 คำ พบ 3 คำ ได้แก่คำว่า *“บาด” “ลอบ~ฮอบ” “เวลา”* ดังตัวอย่าง *“บาด”* /ba:t^{3}/ หมายถึง *“ครั้ง”* สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยายได้ในคำว่า *“ตี” “ฟาด” “ปูหนีบ”* ดังตัวอย่าง

(41) ก.	<u>ตี</u>	2	**บาด**
	ตี	2	ครั้ง
	‘ตี	2	ครั้ง’
ข.	<u>ฟาด</u>	2	**บาด**
	ฟาด	2	ครั้ง
	‘ฟาด	2	ครั้ง’
ค.	<u>ปูหนีบ</u>	2	**บาด**
	ปู-หนีบ	2	ครั้ง
	‘ปูหนีบ	2	ครั้ง’

3. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 2 คำ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“คาบ”* /kha:p^{4}/ หมายถึง *“ช่วงเวลา”* สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยายได้ในคำว่า *“กิน”* *“ป้อนเข้า”* ดังตัวอย่าง

(42)	ก.	<u>กิน</u>	2	**คาบ**
		กิน	2	ช่วงเวลา
		‘กิน	2	ช่วง’
	ข.	<u>ป้อนเข้า</u>	2	**คาบ**
		ป้อน-ข้าว	2	ช่วงเวลา
		‘ป้อนข้าว	2	ช่วง’

4. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 1 คำ พบ 5 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊าว”* *“งีบ”* *“ตื่น”* *“ลา”* *“เอื๊อก”* ดังคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้

“ก๊าว” /ka:w^{6}/ สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย คือ “ญ่าง” หมายถึง *“เดิน”*

“งีบ” /ŋi:p^{4}/ สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย คือ *“นอนพัก”*

“ตื่น” /thɨ:n^{3}/ สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย คือ *“นอนหลับ”*

“ลา” /la:^{2}/ สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย คือ *“โห่”*

“เอื๊อก” /ʔɨak^{6}/ สามารถปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย คือ *“กินน้ำ”* หมายถึง *“ดื่มน้ำ”*

(43)	ก.	<u>ญ่าง</u>	2	**ก๊าว**
		เดิน	2	ก้าว
		‘เดิน	2	ก้าว’
	ข.	<u>นอนพัก</u>	2	**งีบ**
		นอนพัก	2	หลับชั่วขณะหนึ่ง
		‘นอนพัก	2	งีบ’
	ค.	<u>กินน้ำ</u>	2	**เอื๊อก**
		กิน-น้ำ	2	เสียงกลืนของเหลว
		‘ดื่มน้ำ	2	อึก’

จากข้อมูลเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่คำลักษณนามภาษาไทพวนที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย สามารถสรุปได้ว่าคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาที่มีความเป็นต้นแบบมากที่สุด ได้แก่คำว่า *“เทื่อ”* เนื่องจากสามารถใช้เป็นคำลักษณนามของคำกริยาที่ถูกขยายได้หลายคำที่สุด

โดยสรุปแล้ว ในบทนี้ได้มุ่งวิเคราะห์คำลักษณนามภาษาไทพวนตามกรอบแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชาน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นสามประเด็น ได้แก่ การจัดประเภทของคำลักษณนาม การจัดหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนาม และการวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบ (prototype) ของคำลักษณนาม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าระบบการใช้คำลักษณนามในภาษาไทพวนมีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดประเภท (categorization) ที่สะท้อนกระบวนการทางปริชานของมนุษย์ในการสร้างแบบจำลองมโนทัศน์เพื่อเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยกระบวนการดังกล่าวมีรากฐานจากประสบการณ์ชีวิตและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ทำให้การเลือกใช้คำลักษณนามไม่ใช่เพียงแค่ระบบไวยากรณ์เชิงโครงสร้างของภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกทางปริชานที่แสดงถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับระบบปริมาณ การจำแนกสิ่งของ ปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในโลกด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้คำลักษณนามในภาษาไทพวนมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับบริบททางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนชาติพันธุ์ไทพวน โดยคำลักษณนามสามารถสะท้อนค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ และการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมของชาวไทพวนที่สั่งสมและประกอบกันเป็นระบบมโนทัศน์เฉพาะตัว ดังนั้น คำลักษณนามจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงระหว่างภาษา ปริชาน และวัฒนธรรมของชาวไทพวนด้วย

บทที่ 5

ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน จำนวน 275 คำ สามารถอธิบายได้จากกลวิธีทางอรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งการศึกษาความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวนสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 3 กลุ่ม ตามแนวทางการศึกษาของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557, หน้า 69-89) โดยเรียงตามลำดับตามลักษณะการขยายความหมายจากแคบไปกว้าง ได้แก่ คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ (proper meaning) เป็นจำนวน 87 คำ คิดเป็นร้อยละ 31.64 คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) เป็นจำนวน 169 คำ คิดเป็นร้อยละ 61.45 และคำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) เป็นจำนวน 19 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.91 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

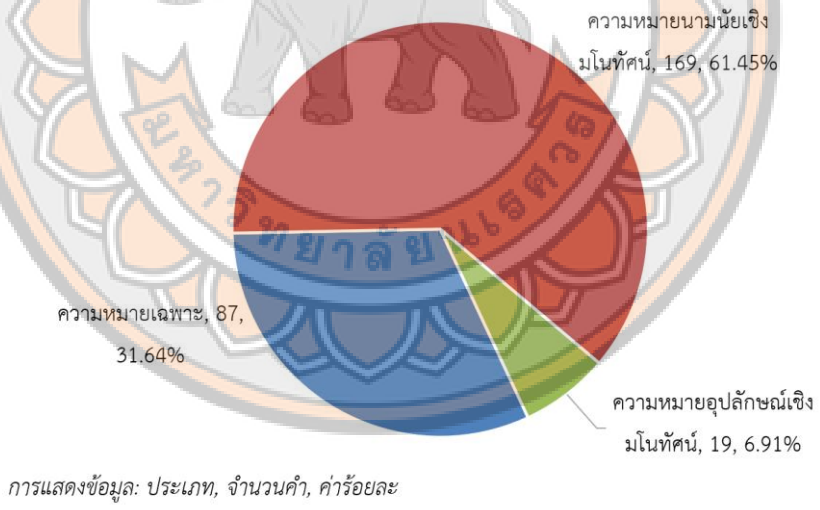

ภาพ 17 สัดส่วนความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน

คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ

คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ หมายถึง คำลักษณนามที่แสดงเพียงความหมายพื้นฐานของคำศัพท์นั้น ๆ ไม่ได้แสดงภาพพจน์หรือมโนทัศน์ในลักษณะของการขยายความหมาย โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มคำลักษณนามที่เป็นคำศัพท์คำเดียวกันกับคำนามที่ถูกขยาย และปรากฏร่วมกับคำนาม

เพียงคำเดียว มีความหมายเทียบเท่ากับคำนามที่ถูกขยาย ซึ่งจากข้อมูลปรากฏคำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ จำนวน 87 คำ สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ปรากฏซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย เป็นจำนวน 60 คำ คิดเป็นร้อยละ 68.97 และกลุ่มที่ปรากฏกับรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย เป็นจำนวน 27 คำ คิดเป็นร้อยละ 31.03 สามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้

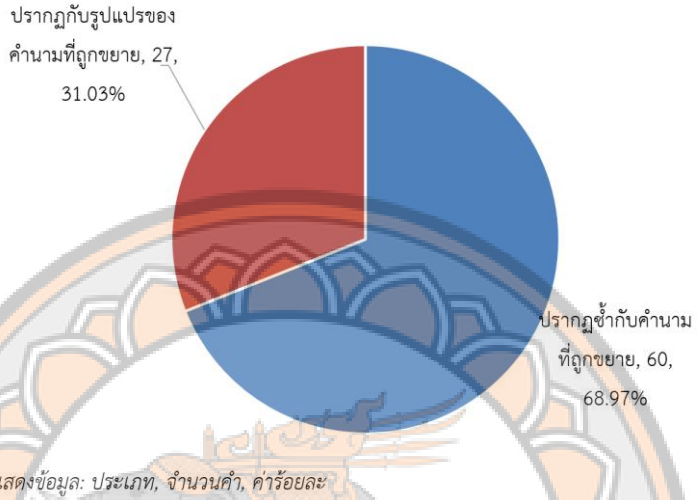

ภาพ 18 สัดส่วนประเภทของคำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ

1. คำลักษณนามที่ปรากฏซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่ปรากฏซ้ำกับคำนามที่ถูกขยายเพียงคำเดียว เป็นการใช้คำลักษณนามซ้ำโดยไม่มีการตัดเติมหรือเปลี่ยนแปลงคำนามที่ถูกขยาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ปรากฏซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย จำนวน 60 คำ ดังตัวอย่าง

(44)	ก.	<u>ข่วง</u>	2	**ข่วง**
		ลานบ้าน	2	ลานบ้าน
		‘ลานบ้าน	2	ลาน’
	ข.	<u>โป๊</u>	2	**โป๊**
		กะลา	2	กะลา
		‘กะลา	2	ใบ’
	ค.	<u>เวียะ</u>	3	**เวียะ**
		งาน	3	งาน
		‘งาน	3	อย่าง’

จากตัวอย่าง (44ก) (44ข) (44ค) จะพบว่าคำลักษณนามที่ใช้เป็นคำเดียวกับคำนามที่ถูกขยาย จึงมีความหมายเทียบเท่ากับคำนามที่ถูกขยาย หมายถึง *“ลานบ้าน” “กะลา”* และ *“งาน”*

2. คำลักษณนามที่ปรากฏกับรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่ปรากฏกับรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย เป็นการใช้คำลักษณนามที่อ้างอิงไปยังความหมายคำนามที่ถูกขยายโดยตรง แต่เป็นการปรากฏกับรูปแปรหรือส่วนของคำที่ถูกตัดทอนให้สั้นลงโดยไม่มีการเปลี่ยนความหมาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามที่ปรากฏกับรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย จำนวน 27 คำ ดังตัวอย่าง

(45)	ก.	<u>กะด๊น~ง่อนด้น</u>	2	**กะด๊น**
		ท้ายทอย	2	ท้ายทอย
		‘ท้ายทอย	2	ท้ายทอย’
	ข.	<u>ซาบงู</u>	2	**ซาบ**
		คราบ-งู	2	คราบ
		‘คราบงู	2	คราบ’
	ค.	<u>หอนผี</u>	3	**สบ**
		ท่อนไม้-ผี	3	ศพ
		‘ศพ	3	ศพ’

จากตัวอย่าง (45ก) จะพบว่าคำลักษณนาม *“กะด๊น”* สามารถใช้กับรูปตรงและรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย คือคำว่า *“กะด๊น”* และ *“ง่อนด๊น”* ซึ่งมีความหมายเฉพาะเทียบเท่ากับคำนามที่ถูกขยาย

จากตัวอย่าง (45ข) จะพบว่าคำลักษณนาม *“ซาบ”* เป็นส่วนหนึ่งของคำนามที่ถูกขยาย คือ *“ซาบงู”* ซึ่งชาวไทพวนจะใช้คำว่า *“ซาบ”* ในความหมายว่าหนังที่งูลอกเอาไว้ หรือที่เรียกว่างูลอกคราบเท่านั้น ไม่ได้ใช้กับคราบชนิดอื่น จึงมีความหมายเทียบเท่ากับคำนามที่ถูกขยายแม้ไม่ได้ใช้ซ้ำคำนามที่ถูกขยายทั้งคำ

จากตัวอย่าง (45ค) จะพบว่าคำลักษณนาม *“สบ”* ใช้กับคำนามที่ถูกขยายว่า *“หอนผี”* ซึ่งหมายถึง *“ศพ”* เป็นการเทียบเคียงความหมายกับคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานแล้วนำมาใช้เป็นคำลักษณนาม เพราะในความเป็นจริงชาวไทพวนนั้นใช้คำว่า *“สบ”* ในความหมายว่าริมฝีปาก ไม่ได้ใช้ในความหมายว่า *“ศพ”* หรือ *“ร่างคนตาย”* ดังนั้น คำลักษณนาม *“สบ”* จึงจัดว่าเป็นการใช้คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะเทียบเท่ากับคำนามที่ถูกขยายด้วย

คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์

นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) เป็นกลวิธีการขยายความหมายในระบบปริชานของมนุษย์โดยการใช้สิ่งหนึ่งไปอ้างถึงอีกสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน เป็นการเชื่อมโยงความหมายโดยนำสิ่งที่โดดเด่นและเข้าใจได้ง่ายกว่าของอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในวงความหมายเดียวกันมาใช้เป็นจุดอ้างอิง

คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์ ปรากฏจำนวน 169 คำ สามารถจำแนกเป็น 6 รูปแบบตามลักษณะของการขยายความหมาย โดยเรียงลำดับตามความถี่ ได้แก่ 1) นามนัยแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง เป็นจำนวน 49 คำ คิดเป็นร้อยละ 28.99 2) นามนัยแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน เป็นจำนวน 41 คำ คิดเป็นร้อยละ 24.26 3) นามนัยแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน เป็นจำนวน 26 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.38 4) นามนัยแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด เป็นจำนวน 23 คำ คิดเป็นร้อยละ 13.61 5) นามนัยแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง เป็นจำนวน 19 คำ คิดเป็นร้อยละ 11.24 และ 6) นามนัยแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง เป็นจำนวน 11 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.51 โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

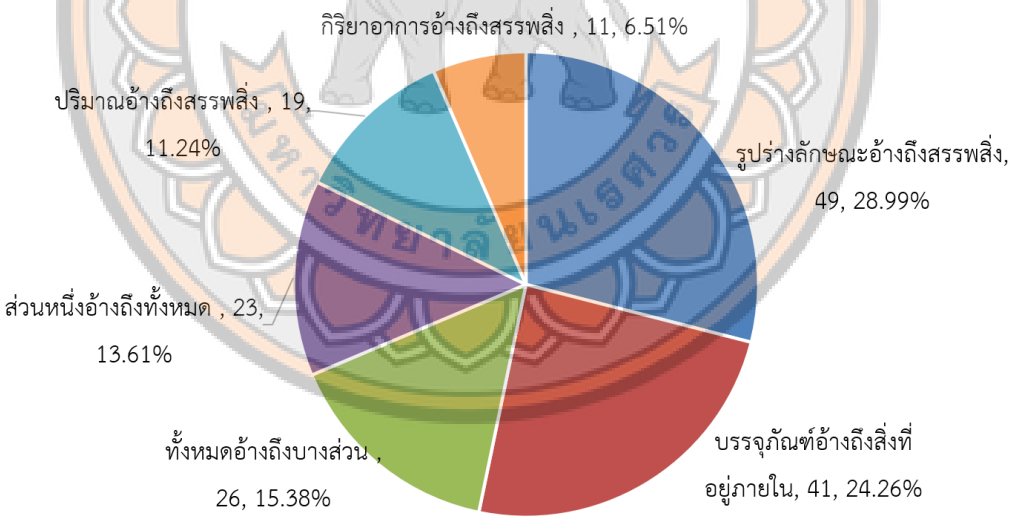

การแสดงข้อมูล: ประเภท, จำนวนคำ, ค่าร้อยละ

ภาพ 19 สัดส่วนคำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์

1. นามนัยแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง

นามนัยแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง เป็นการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเป็นรูปร่างลักษณะ เพื่ออ้างอิงไปถึงสรรพสิ่ง จากข้อมูลพบคำลักษณนามแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง จำนวน 49 คำ ดังตัวอย่าง

(46)	ก.	<u>ไม้ไต้</u>	3	**ด๊วน**
		ไม้-ไต้จุดไฟ	3	ท่อน
		‘ไต้ส่องไฟ	3	ท่อน’
	ข.	<u>เข้าเขียบ</u>	2	**เปี่ยง**
		ข้าว-กรอบ	2	ชิ้นแบน
		‘ข้าวเกรียบ	2	ชิ้น’
	ค.	<u>หม่าฟัก</u>	3	**ลิ้ม**
		ลูก-ฟักทอง	3	ชิ้น
		‘ฟักทอง	3	ชิ้น’

จากตัวอย่าง (46ก) คำลักษณนาม *“ด๊วน”* หมายถึง *“ดุ้น”* มีความหมายสื่อถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่เป็นท่อน ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ไต้ส่องไฟ”* ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ในสมัยก่อนชาวไทพวนใช้เป็นอุปกรณ์ส่องสว่างลักษณะเดียวกับคบเพลิง ซึ่ง *“ด๊วน”* สามารถปรากฏกับคำนามคำอื่นด้วย ได้แก่ *“ฟืน”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่เป็นท่อนทรงยาว เพื่ออ้างอิงไปถึงไต้ส่องไฟที่เป็นท่อนยาวให้สามารถจับถือหรือวางบนขาตั้งได้โดยสะดวก

จากตัวอย่าง (46ข) คำลักษณนาม *“เปี่ยง”* มีความหมายเป็นรูปร่างลักษณะเป็นชิ้นแบน สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย เช่น *“ขนมข้าวตัง ขนมข้าวโถเถ ปลาทอดมัน”* ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ข้าวเกรียบ”* ซึ่งเป็นขนมชนิดหนึ่งของชาวไทพวน มีลักษณะเป็นแผ่นแบนบาง เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่เป็นชิ้นแบน เพื่ออ้างอิงไปถึงข้าวเกรียบที่มีลักษณะเป็นชิ้นแบนบาง

จากตัวอย่าง (46ค) คำลักษณนาม *“ลิ้ม”* มีความหมายสื่อถึงสิ่งที่ถูกตัดออกมาจากส่วนใหญ่ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย ได้แก่ *“แตงกวา มะละกอ กล้วย”* ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ฟักทอง”* ที่เมื่อจะมีการนำมาประกอบอาหารก็จะต้องนำมาตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ก่อน

เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงรูปร่างลักษณะที่เป็นชิ้นเล็กที่ถูกตัดแบ่งออกมาจากชิ้นใหญ่ เพื่ออ้างอิงไปถึงฟักทองที่จะนำมาประกอบอาหาร

2. นามนัยแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน

นามนัยแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน เป็นการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเป็นบรรจุภัณฑ์ ในที่นี้จะหมายรวมถึงอุปกรณ์ตักตวง หรือช่องว่างที่สามารถบรรจุสรรพสิ่งแล้วอ้างอิงไปยังสิ่งที่บรรจุอยู่ภายใน จากข้อมูลพบคำลักษณนามแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน จำนวน 41 คำ ดังตัวอย่าง

(47) ก.	<u>ปาแดะ</u>	3	ซวง
	ปลา-กิน	3	ภาชนะคล้ายโอ่งขนาดเล็กปากแคบ
	‘ปลาร้า	3	ไห’
ข.	<u>แจ่วแกง</u>	2	บ่วง
	น้ำพริก-แกง	2	ช้อน
	‘พริกแกง	2	ช้อน’
ค.	<u>เข้าสาน</u>	3	ป๊อ
	ข้าวสาร	3	เครื่องตวงข้าวสารทำจากกะลามะพร้าว
	‘ข้าวสาร	3	ทะนาน’

จากตัวอย่าง (47ก) คำลักษณนาม *“ซวง”* มีความหมายสื่อถึงภาชนะคล้ายโอ่งขนาดเล็กปากแคบ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ปลาร้า”* ซึ่งเป็นการถนอมอาหารประจำครัวเรือนของชาวไทพวน และสามารถปรากฏกับคำนามคำอื่นด้วย ได้แก่ *“มะม่วงดอง”* หรือ *“น้ำปลา”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน คือการกล่าวถึงภาชนะที่ใช้ในการถนอมอาหาร เพื่ออ้างอิงไปถึงปลาร้าซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกบรรจุอยู่ภายใน

จากตัวอย่าง (47ข) คำลักษณนาม *“บ่วง”* หมายถึง *“ช้อน”* มีความหมายเป็นอุปกรณ์มีด้ามจับใช้สำหรับตักอาหาร สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย ได้แก่ *“ข้าวเปือ”* ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“พริกแกง”* ซึ่งหมายถึงพริกแกงที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการปรุงอาหาร เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน คือการกล่าวถึงช้อนที่ใช้ตักตวงโดยการประมาณ เพื่ออ้างอิงไปถึงปริมาณพริกแกงที่เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร

จากตัวอย่าง (47ค) คำลักษณนาม *“ป๊อ”* หมายถึง *“ทะนาน”* มีความหมายสื่อถึงภาชนะ สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย ได้แก่ *“เมล็ดถั่ว”* ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ

“ข้าวสาร” ซึ่งเป็นพืชพันธุ์ธัญญาหารหลักของชาวไทพวน ซึ่งจะมีการตักตวงเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือเพื่อนำไปบริโภค เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน คือการกล่าวถึงป๊อหรือทะนานที่ใช้ตักตวง เพื่ออ้างอิงไปถึงข้าวสารที่บรรจุอยู่ภายใน

3. นามนัยแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน

นามนัยแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน เป็นการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายที่กว้างกว่าคำนามที่ถูกขยายและครอบคลุมสรรพสิ่งที่อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน แล้วอ้างอิงไปยังประเภทย่อยของคำนามที่ถูกขยาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน จำนวน 26 คำ ดังตัวอย่าง

(48) ก.	<u>กงดีดฝ้าย</u>	3	**กง**
	กง-ดีด-ฝ้าย	3	สิ่งของที่มีลักษณะโค้ง
	‘กงดีดฝ้าย	3	วง’
ข.	<u>นางฟ้า</u>	2	**นาง**
	นาง-ฟ้า	2	คำนำหน้าเพื่อแสดงว่าเป็นเพศหญิง
	‘นางฟ้า	2	องค์’
ค.	<u>มอนไข่</u>	3	**มอน**
	ใจกลาง-ไข่	3	ใจกลาง
	‘ไข่แดง	3	ฟอง’

จากตัวอย่าง (48ก) คำลักษณนาม *“กง”* มีความหมายสื่อถึงลักษณะที่เป็นวงกลมหรือลักษณะโค้ง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“กงดีดฝ้าย”* ซึ่งเป็นไม้รูปโค้งเหมือนคันธนูใช้สำหรับดีดปุยฝ้ายให้ฟู และสามารถปรากฏกับคำนามคำอื่นด้วย ได้แก่ *“กงกระสุน”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน คือการกล่าวถึงลักษณะในภาพรวมที่สามารถปรากฏได้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ เพื่ออ้างอิงถึงเครื่องมือที่ใช้สำหรับดีดฝ้ายเท่านั้น

จากตัวอย่าง (48ข) คำลักษณนาม *“นาง”* มีความหมายเป็นคำนำหน้าเพื่อแสดงว่าเป็นเพศหญิง ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“นางฟ้า”* ซึ่งหมายถึงผู้หญิงผู้วิเศษที่อยู่บนสวรรค์ตามความเชื่อของชาวไทพวน เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน คือการกล่าวถึงคำทั่วไปที่แสดงความเป็นเพศหญิงเพื่ออ้างอิงถึงผู้หญิง แม้จะอยู่ในสถานะผู้วิเศษที่เป็นเพียงความเชื่อก็ตาม

จากตัวอย่าง (48ค) คำลักษณนาม *“มอน”* มีความหมายสื่อถึงส่วนที่เป็นใจกลางหรือส่วนที่มีความสำคัญ สามารถใช้กับคำนามอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย เช่น *“มอนตา”* หมายถึง *“ลูกตาดำ”* ซึ่งในตัวอย่างใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ไข่แดง”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน คือการกล่าวถึงคำทั่วไปที่ใช้ได้กับคำอื่นที่มีความหมายว่าส่วนใจกลางหรือส่วนที่มีความสำคัญ แต่ในที่นี้นำมาใช้เพื่ออ้างอิงถึงไข่แดงเพียงเท่านั้น

4. นามนัยแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด

นามนัยแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด เป็นการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายอ้างอิงถึงส่วนประกอบหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของคำนามที่ถูกขยาย จากข้อมูลพบคำลักษณนามแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด จำนวน 24 คำ ดังตัวอย่าง

(49)	ก.	<u>หม่าโอ่ย</u>	2	**กอ**
		ฝรั่ง	2	ลำต้น
		‘ต้นฝรั่ง	2	ต้น’
	ข.	<u>แห</u>	3	**ดาง**
		แห	3	ตาข่าย
		‘แห	3	ปาก’
	ค.	<u>เลียม</u>	3	**มะ**
		เคียว	3	โลหะ, แหลม, คม
		แหลมและคม	3	เล่ม

จากตัวอย่าง (49ก) คำลักษณนาม *“กอ”* หมายถึง *“ต้น”* หรือ *“ลำต้น”* มีความหมายสื่อถึงส่วนลำต้นของพืช ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ต้นฝรั่ง”* ซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่งและสามารถปรากฏร่วมกับคำนามในหมวดพืชอื่น ๆ ได้อีก เช่น *“พริก มะพร้าว ถั่ว”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด คือการกล่าวเพียงส่วนลำต้นเพื่ออ้างอิงถึงต้นฝรั่งทั้งหมดที่ประกอบด้วยต้น กิ่ง ก้าน ใบ ผล ซึ่งคำลักษณนาม *“กอ”* ยังแสดงถึงโลกทัศน์ของชาวไทพวนที่ไม่ได้แยกขนาดของต้นพืชออกจากกัน หากเป็นพืชที่มีลักษณะลำต้นเดี่ยวและตรง ไม่ว่าจะต้นใหญ่หรือต้นเล็กก็จะใช้คำลักษณนามคำเดียวกันหมด ต่างจากความหมายของ *“กอ”* ในภาษาไทยมาตรฐานที่หมายถึงพืชที่รวมกลุ่มกัน

จากตัวอย่าง (49ข) คำลักษณนาม *“ดาง”* มีความหมายสื่อถึงลักษณะที่เป็นตาข่ายถักเป็นตา ๆ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“แห”* ซึ่งเป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดหนึ่งมีลักษณะเป็น

ตาข่ายผืนใหญ่ เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด คือ การกล่าวเพียงส่วนประกอบที่เป็นตาข่ายเพียงส่วนเดียวเพื่ออ้างอิงถึงแหทั้งหมด ทั้งที่จริง ๆ แล้วแหนั้นมีหลายส่วนที่มาประกอบเข้าด้วยกัน แสดงถึงโลกทัศน์ของชาวไทพวนที่เลือกนำส่วนประกอบที่เป็นส่วนใหญ่และมีความสำคัญของเครื่องมือเครื่องใช้มาเป็นตัวแทนของสิ่งนั้น

จากตัวอย่าง (49ค) คำลักษณนาม *“มะ”* มีความหมายสื่อถึงส่วนที่ทำด้วยโลหะที่มีความแหลมคมของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“เคียว”* เครื่องมือทำด้วยเหล็ก รูปโค้ง มีคม ใช้ตัดเกี่ยวต้นพืชเช่นข้าวหรือหญ้า และสามารถปรากฏร่วมกับคำนามอื่น ๆ ได้อีก เช่น *“มีด เข็ม ขวาน เสียม จอบ”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด คือการกล่าวเพียงส่วนประกอบเพียงส่วนมีคมของเคียวเพื่ออ้างอิงถึงเคียวทั้งหมด แสดงถึงโลกทัศน์ชองชาวไทพวนที่ให้ความสำคัญกับส่วนมีคมที่เป็นส่วนประกอบที่เป็นหลักในการใช้งานของเครื่องมือประกอบอาชีพนั้น ๆ

5. นามนัยแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง

นามนัยแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง เป็นการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเชิงการบอกปริมาณทั้งที่เป็นการบอกปริมาณแน่นอน และปริมาณประมาณเพื่ออ้างอิงไปถึงสรรพสิ่ง จากข้อมูลพบคำลักษณนามแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง จำนวน 19 คำ ดังตัวอย่าง

(50) ก.	<u>เกิบ</u>	3	**คู่**
	รองเท้า	3	คู่
	‘รองเท้า	3	คู่’
ข.	<u>ญูองฝ้าย</u>	2	**ปุ๊ม**
	ปุยฝ้าย	2	กระจุกรวมกัน
	‘ปุยฝ้าย	2	กระจุก’
ค.	<u>ไม้ไผ่</u>	3	**สุม**
	ต้นไผ่	3	ต้นพืชที่ขึ้นรวมกันเป็นกลุ่ม
	‘ต้นไผ่	3	กอ’

จากตัวอย่าง (50ก) คำลักษณนาม *“คู่”* มีความหมายสื่อถึงจำนวน 2 ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“รองเท้า”* ซึ่งเป็นเครื่องใช้ที่ต้องใช้ร่วมกันเป็นคู่ และสามารถปรากฏกับคำนามคำอื่นด้วย เช่น *“ของเล่นเดินกะลา กระบุง พัดข้าวเปลือก”* เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงปริมาณของสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ร่วมกัน เพื่ออ้างอิงไปถึงรองเท้าที่ไม่สามารถใช้เพียงข้างเดียวได้

จากตัวอย่าง (50ข) คำลักษณนาม *“ปุ๊ม”* มีความหมายเป็นการกระจุกรวมกัน สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย เช่น *“ด้ายสายสิญจน์ ฟอย ยาเส้น”* ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ปุยฝ้าย”* ซึ่งประกอบจากเส้นใยจำนวนมากพอสมควร นำมากระจุกอยู่รวมกัน เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงสิ่งของปริมาณหนึ่งที่กระจุกอยู่รวมกันเพื่ออ้างอิงไปถึงปุยฝ้ายที่มีจำนวนมาก

จากตัวอย่าง (50ค) คำลักษณนาม *“สุม”* มีความหมายสื่อถึงต้นพืชที่ขึ้นรวมกันเป็นกลุ่ม สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย ได้แก่ *“ตะไคร้ ข่า หญ้า”* ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ต้นไผ่”* ซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นรวมกันเป็นกลุ่มไม่อยู่เพียงต้นเดียวเดี่ยว ๆ เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงธรรมชาติของพืชบางชนิดที่เกิดรวมกันในปริมาณมาก เพื่ออ้างอิงไปถึงต้นไผ่ทั้งกอ

6. นามนัยแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง

นามนัยแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง เป็นการใช้คำลักษณนามภาษาไทพวนที่มีความหมายเกี่ยวกับกิริยาอาการของมนุษย์ เพื่ออ้างอิงไปถึงสรรพสิ่ง จากข้อมูลพบคำลักษณนามแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง จำนวน 11 คำ ดังตัวอย่าง

(51) ก.	<u>ก๊า</u>	3	**จีบ**
	ต้นกล้า	3	จีบ
	‘ต้นกล้า	3	ต้น’
ข.	<u>คำพี</u>	2	**ผุ**
	คำภีร์	2	ผูก
	‘คำภีร์	2	เล่ม’
ค.	<u>เข้าหมะ</u>	3	**ห่อ**
	ข้าว-หมัก	3	ห่อ
	‘ขนมข้าวหมาก	3	ห่อ’

จากตัวอย่าง (51ก) คำลักษณนาม *“จีบ”* มีความหมายสื่อถึงกิริยาอาการของมนุษย์ที่มีการจรดหัวแม่มือกับนิ้วชี้เข้าด้วยกัน เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงวิธีการจีบมือเพื่อปักดำต้นกล้าลงไปในดินตม เพื่ออ้างอิงไปถึงต้นกล้าที่จะนำไปปลูก

จากตัวอย่าง (51ข) คำลักษณนาม *“ผุ”* หมายถึง *“ผูก”* มีความหมายสื่อถึงการใช้เชือกพันเป็นเงื่อนเพื่อยึดสิ่งของไว้ให้แน่น ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“คำภีร์”* ซึ่งในสมัยก่อนจะมีการ

จารลงบนใบลานเป็นแผ่น ๆ แล้วพับหรือร้อยรวมกันจากนั้นใช้เชือกผูกรวบไว้ด้วยกันอีกที เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงกิริยาการผูกเชือกของมนุษย์เพื่ออ้างอิงไปถึงสิ่งที่ถูกผูกซึ่งก็คือคำภีร์ใบลานนั่นเอง

จากตัวอย่าง (51ค) คำลักษณนาม *“ห่อ”* มีความหมายสื่อถึงการพันหรือหุ้มสิ่งใดเอาไว้ด้วยวัสดุแบนบาง สามารถปรากฏกับคำนามอื่นด้วย ได้แก่ *“ข้าว ขนมข้าวลุ้ม พริก”* ในตัวอย่างใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ขนมข้าวหมาก”* ซึ่งเป็นขนมทำจากข้าวเหนียวหมักกับแป้งเชื้อให้เกิดความหวาน เมื่อทำเสร็จแล้วจะตักใส่ใบตองแล้วห่อ เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง คือการกล่าวถึงกิริยาการนำใบตองมาห่อขนม เพื่ออ้างอิงไปถึงขนมข้าวหมาก

คำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) เป็นกลวิธีการขยายความหมายอีกวิธีหนึ่งในระบบปริชานของมนุษย์ เป็นการใช้ภาษาที่สะท้อนความคิดอันเกิดจากประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ แล้วถ่ายโยงความหมายจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่งที่อยู่คนละวงความหมายทำให้สามารถทำความเข้าใจสิ่งหนึ่งได้จากการเข้าใจมโนทัศน์ของอีกสิ่งหนึ่ง

จากการศึกษาคำลักษณนามภาษาไทพวนที่ใช้ร่วมกับคำศัพท์ที่ถูกขยาย พบคำลักษณนามที่มีความหมายเชิงอุปลักษณ์ จำนวน 19 คำ ได้แก่คำว่า *“ขุม” “เค้า~เก๊า” “งวง” “เดาะ” “ตา” “บ่อน” “เบอ” “ป่า” “ฝา” “เฝื้อ” “แพ” “แม่” “วัง” “หลัง” “ห้วย” “หัว” “หาง” “แหน” “เฮือ”* ดังตัวอย่าง

1. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “นรก เป็น หลุม”

(52)	<u>นะฮก</u>	2	**ขุม**
	นรก	2	หลุม
	‘นรก	2	ขุม’

คำลักษณนาม *“ขุม”* หมายถึง *“หลุม”* มีความหมายถึงพื้นที่ที่ถูกขุดลงไปในพื้นดิน ซึ่งเป็นความหมายเฉพาะของคำว่า *“หลุม”* แต่ในตัวอย่าง (52) เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง *“หลุม”* เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“นะฮก”* หมายถึง *“นรก”* เนื่องจากนรกนั้นมีความเป็นนามธรรม เชื่อกันว่าผู้ทำบาปเมื่อเสียชีวิตแล้วจะต้องไปอยู่และถูกลงโทษ การใช้วงมโนทัศน์ต้นทาง *“หลุม”* ในวงความหมายสภาพภูมิประเทศ เพื่อที่จะสื่อความหมายถึงพื้นที่ที่ถูกขุดลึกลงไปในพื้นดิน ยิ่งลึกก็จะยิ่งมีความร้อน มืด อึดอัด ไม่มีอากาศ และไม่มีความสุขสบาย นำไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทางว่า *“นรก”* ในวงความหมายความเชื่อนามธรรมว่านรกนั้นเป็นอบายภูมิ

เป็นภพภูมิที่ต่ำกว่าการเกิดเป็นมนุษย์ เป็นดินแดนหรือสถานที่ที่มีแต่ความทุกข์ทรมานเพราะเป็นการลงโทษผู้ที่เคยสร้างบาปในสมัยที่เกิดเป็นมนุษย์ มีการลงโทษด้วยความร้อน ความมืด ความเหนื่อย ความหิว และความเจ็บปวด ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **“นรก เป็น หลุม”**

2. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ถ้วย เป็น ใบ” “กระเป๋า เป็น ใบ” “งอบ เป็น ใบ” “พัด เป็น ใบ” “หวย เป็น ใบ”

(53) ก.	<u>ถ้วย</u>	2	**เบอ**
	ถ้วย	2	ใบ
	‘ถ้วย	2	ใบ’
ข.	<u>กะเป๋า</u>	2	**เบอ**
	กระเป๋า	2	ใบ
	‘กระเป๋า	2	ใบ’
ค.	<u>งอบ</u>	2	**เบอ**
	งอบ	2	ใบ
	‘งอบ	2	ใบ’
ง.	<u>วีเข้าเปือะ</u>	2	**เบอ**
	พัด-ข้าว-เปลือก	2	ใบ
	‘พัดข้าวเปลือก	2	ใบ’
จ.	<u>โหย</u>	2	**เบอ**
	หวย	2	ใบ
	‘หวย	2	ใบ’

ในตัวอย่าง (53ก) เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง *“ใบ”* ในวงความหมายส่วนประกอบของพืชที่มีลักษณะแบนบาง เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“ถ้วย”* ในวงความหมายภาชนะใส่อาหาร โดยชาวไทพวนจะเรียกภาชนะใส่อาหารทุกประเภทว่า *“ถ้วย”* ไม่แยกเป็นจาน ชาม ถ้วย แต่เนื่องจากในสมัยก่อนที่จะมีภาชนะดินเผาใช้ ชาวบ้านจะใช้ใบไม้ เช่น ใบตอง ใบสัก มาพับและเย็บขึ้นรูปเป็นทรงก้นลึกเพื่อรองรับอาหาร เนื่องจากคุณสมบัติของใบไม้บางประเภทมีความแน่น เหนียว สามารถทนความชื้นหรือความเปียกแฉะได้ จึงมีการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับภาชนะใส่อาหารที่เคยทำจากใบไม้ในสมัยก่อน มาใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ถ้วย”* ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **“ถ้วย เป็น ใบ”**

ในตัวอย่าง (53ข) เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง *“ใบ”* ในวงความหมายส่วนประกอบของพืชที่มีลักษณะแบนบาง เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“กระเป๋า”* หมายถึง *“กระเป๋า”* ในวงความหมายอุปกรณ์ใส่ของ เนื่องจากสมัยก่อนชาวไทพวนใช้ถุงในการบรรจุของเพื่อเคลื่อนย้ายหรือพกพาไปที่ต่าง ๆ โดยถุงเหล่านั้นจะเป็นการใช้ผ้าที่มีลักษณะแบนบางมาตัดเย็บเป็นรูปทรงง่าย ๆ ซึ่งมโนทัศน์ที่ปรากฏคือมโนทัศน์เกี่ยวกับวัสดุที่มีลักษณะแบนบางแต่มีความเหนียว สามารถรับน้ำหนักสิ่งของได้ จึงมีการใช้ มโนทัศน์เกี่ยวกับอุปกรณ์ใส่ของว่าทำจากวัสดุที่มีลักษณะแบน บาง และเหนียวเหมือนใบไม้มาใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ถุง”* แม้ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนารูปทรงของอุปกรณ์ใส่ของไปสู่การใช้กระเป๋ารูปแบบต่าง ๆ แต่ชาวไทพวนก็ยังเลือกใช้คำลักษณนามที่ใช้กับ *“ถุง”* แบบเดิมอยู่ ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **“กระเป๋า เป็น ใบ”**

ในตัวอย่าง (53ค) เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง *“ใบ”* ในวงความหมายส่วนประกอบของพืชที่มีลักษณะแบนบาง เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“งอบ”* ในวงความหมายอุปกรณ์สวมศีรษะป้องกันแดดและฝน เนื่องจากงอบทำจากวัสดุธรรมชาติที่กรุด้านนอกด้วยใบลาน คุณสมบัติของใบลานนั้นมีเนื้อแน่น ละเอียด มีความมันวาว มีความทนทานต่อแดดและฝน จึงมีการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับคุณสมบัติของใบลานดังกล่าวมาใช้เป็นคำลักษณนามของ “งอบ” ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า “**งอบ เป็น ใบ**”

ในตัวอย่าง (53ง) เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง *“ใบ”* ในวงความหมายส่วนประกอบของพืชที่มีลักษณะแบนบาง เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“วีเข้าเปือก”* หมายถึง *“พัดข้าวเปลือก”* ในวงความหมายเครื่องมือคัดแยกคุณภาพข้าว เนื่องจากสมัยก่อนเมื่อชาวไทพวนเก็บเกี่ยวข้าวมาแล้ว จะมีการคัดแยกแกลบออกจากเมล็ดข้าวเปลือกโดยใช้ภูมิปัญญาที่เป็นหลักคิดว่าแกลบจะมีน้ำหนักเบากว่าข้าวเปลือก จึงใช้อุปกรณ์ที่มีลักษณะแบนบางขนาดใหญ่กระพือลมเป่าให้แกลบปลิวออกจากข้าวเปลือก ซึ่งมโนทัศน์ที่ปรากฏคือมโนทัศน์เกี่ยวกับลักษณะของพัดที่มีใบแบนบางและมีก้านแบบเดียวกับใบไม้ จึงมีการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะแบน บาง และมีก้านเหมือนใบไม้มาใช้เป็นคำลักษณนามของ *“พัด”* ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **“พัด เป็น ใบ”**

ในตัวอย่าง (53จ) เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง *“ใบ”* ในวงความหมายส่วนประกอบของพืชที่มีลักษณะแบนบาง เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“โหย”* หมายถึง *“หวย”* ในวงความหมายแผ่นกระดาษที่มีการบันทึกข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือการซื้อแบบชาวบ้านที่ไม่ถูกกฎหมาย หวยก็จะมีลักษณะเป็นสลากบันทึกหมายเลขที่ขายให้แก่ผู้เล่นเพื่อเสี่ยงโชค เนื่องจากการซื้อขายหวยจำเป็นต้องมีการแสดงหลักฐานในแผ่นกระดาษเสมอ

เพื่อเป็นการยืนยันสิทธิ์ของการเสี่ยงโชค จึงมีการใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับแผ่นกระดาษที่มีขนาดไม่ใหญ่ สำหรับบันทึกข้อมูลตัวเลข มีลักษณะแบน บาง ว่าเหมือนกับใบไม้ มาใช้เป็นคำลักษณนามของ *"หวย"* ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **"หวย เป็น ใบ"**

3. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ "ตะไคร่น้ำ เป็น เมฆ"

(54)	<u>ขี้ไคเทา</u>	3	**เฝื้อ**
	ตะไคร่น้ำ	3	เมฆ
	'ตะไคร่น้ำ	3	กลุ่ม'

จากตัวอย่าง (54) คำลักษณนาม *"เฝื้อ"* หมายถึง *"เมฆ"* มีความหมายถึงไอน้ำที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนลอยอยู่ในอากาศ ซึ่งเป็นความหมายเฉพาะของคำว่า *"เมฆ"* เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทางในวงความหมายสรรพสิ่งธรรมชาติมาสื่อความหมายถึงสิ่งที่มีลักษณะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *"ตะไคร่น้ำ"* ในวงความหมายพืช ที่หมายถึงพืชสีเขียวขนาดเล็กที่เกิดขึ้นเป็นกลุ่ม ๆ ติดอยู่ตามต้นไม้ ในน้ำ พื้นดิน หรือที่ชุ่มชื้น จึงมีการนำมโนทัศน์เกี่ยวกับการรวมกลุ่มของสิ่งขนาดเล็กจำนวนมากอย่างไม่จำกัดรูปทรงว่าเหมือนกับก้อนเมฆ มาใช้เป็นคำลักษณนามของ *"ตะไคร่น้ำ"* ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **"ตะไคร่น้ำ เป็น เมฆ"**

4. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ "ลางบอกเหตุ เป็น โคนต้นไม้"

(55)	<u>เค้า (ลาง)</u>	2	**เค้า~เก๊า**
	ลางบอกเหตุ	2	โคนต้นไม้
	'ลางบอกเหตุ	2	เหตุ'

จากตัวอย่าง (55) คำลักษณนาม *"เค้า~เก๊า"* หมายถึง *"โคนต้นไม้"* มีความหมายถึงส่วนของต้นไม้ที่โผล่พ้นดินถัดขึ้นมาจากราก ซึ่งถัดจากโคนจะเป็นลำต้นและกิ่งใบที่สูงใหญ่แตกกิ่งสาขาขยายออกไป เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทางในวงความหมายส่วนประกอบของพืชมาขยายความหมายไปถึงสาเหตุ ต้นเรื่อง หรือสัญญาณบอกให้ทราบในเบื้องต้นก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ตามมา เปรียบเสมือนโคนต้นไม้ที่เป็นส่วนฐานของต้นและกิ่งก้าน ซึ่งการใช้ความหมายจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ก็เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *"เค้าลาง"* ในวงความหมายที่เป็นนามธรรม ที่หมายถึงเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นนั้น มีสัญญาณบอกเหตุให้ทราบล่วงหน้ามาก่อนแล้ว ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **"ลางบอกเหตุ เป็น โคนต้นไม้"**

5. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ธง เป็น สัตว์”

(56)	<u>ทุง</u>	2	**หาง**
	ธง	2	หาง
	‘ธง	2	ผืน’

จากตัวอย่าง (56) คำลักษณนาม *“หาง”* มีความหมายถึงอวัยวะของสัตว์ส่วนที่ยื่นออกจากท้ายลำตัว ซึ่งโดยปกติหางของสัตว์นั้นจะมีลักษณะยาวจนมองเห็นได้ชัดเจน และโบกไปมาได้เพื่อสื่อสารหรือช่วยในการเคลื่อนไหวร่างกาย เป็นการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทางในวงความหมายอวัยวะของสัตว์ มาสื่อความหมายถึงสิ่งที่มีลักษณะยาว อ่อน โบกสะบัดไปมาได้ เพื่อทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ปลายทาง *“ธง”* ในวงความหมายสิ่งของ ที่หมายถึงผืนผ้ารูปสี่เหลี่ยมหรือสามเหลี่ยม ลักษณะบาง ๆ มักใช้แขวนหรือประดับไว้บนที่สูงเพื่อให้โบกสะบัดไปตามลม จึงเป็นการใช้มโนทัศน์ที่มองเห็นส่วนที่ยาวและโบกสะบัดได้เหมือนกับหางของสัตว์ มาใช้เป็นคำลักษณนามของ *“ธง”* ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ว่า **“ธง เป็น สัตว์”**

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้วิจัยจะมีการจัดแบ่งกลวิธีการขยายความหมายของคำเป็นนามนัยเชิงมโนทัศน์ และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แล้ว แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดพบว่ามีคำลักษณนามส่วนหนึ่งที่มีลักษณะการขยายความหมายทั้ง 2 กลวิธี คือเป็นทั้งนามนัยเชิงมโนทัศน์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ซึ่งจากข้อมูลพบจำนวน 31 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊อน” “กาบ” “กิ่ง” “แก่น” “ข้าง” “คน” “คอง” “คำ” “เคือ” “ซี่” “ดาง” “ต๊น” “เต๊า” “โต” “ปอม” “เปิ้น” “ผืน” “แผ่น” “ฝัก” “เม็ด” “ลำ” “ลุ~ลูก” “เล่ม” “วง” “สาย” “หน่วย” “หมู่” “หอน” “อย่าง” “อัน” “ฮู”* ดังตัวอย่าง

(57)	ก.	<u>หม่ากะทัน</u>	3	**แก่น**
		ลูก-พุทรา	3	ส่วนที่แข็งตรงกลางสุดของต้นไม้หรือผลไม้
		‘พุทรา	3	ผล’
	ข.	<u>กะสุน</u>	2	**แก่น**
		ลูกกระสุน	2	ส่วนที่แข็งตรงกลางสุดของต้นไม้หรือผลไม้
		‘ลูกกระสุน	2	ลูก’
	ค.	<u>แก่นตา</u>	2	**แก่น**
		แก่น-ดวงตา	2	ส่วนที่แข็งตรงกลางสุดของต้นไม้หรือผลไม้
		‘ลูกตาดำ	2	ตา’

ง.	<u>เข้าล้อมแล้ม</u>	2	**แก่น**
	ข้าว-ล้อมแล้ม	2	ส่วนที่แข็งตรงกลางสุดของต้นไม้หรือผลไม้
	‘ขนมบัวลอย	2	เม็ด’

จากตัวอย่าง (57ก) คำลักษณนาม *“แก่น”* อยู่ในวงความหมายพืช มีความหมายถึงส่วนแข็งตรงกลางสุดของต้นไม้หรือผลไม้ ในที่นี้ใช้เป็นคำลักษณนามของ *“พุทรา”* ผลไม้ชนิดหนึ่งเปลือกบาง เนื้ออ่อน มีเมล็ดตรงกลาง เป็นการใช้นามนัยเชิงมโนทัศน์ในรูปแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด คือการกล่าวเพียงส่วนเมล็ดของพุทราเพื่ออ้างอิงถึงพุทราทั้งผล ในขณะเดียวกันคำลักษณนาม *“แก่น”* ยังปรากฏร่วมกับคำว่า *“กระสุน ลูกตาดำ และขนมบัวลอย”* ในตัวอย่างที่ (57ข) (57ค) (57ง) ซึ่งเป็นคำที่อยู่ต่างวงมโนทัศน์กัน กล่าวคือ ลูกกระสุนอยู่ในวงความหมายอาวุธ ลูกตาดำอยู่ในวงความหมายอวัยวะของมนุษย์ และขนมบัวลอยอยู่ในวงความหมายของอาหาร ดังนั้นการใช้คำลักษณนาม *“แก่น”* เพื่อแสดงมโนทัศน์ที่ขยายจากเมล็ดพืชไปสู่สิ่งที่มีลักษณะกลม แข็ง และเกี่ยวข้องกับการเป็นจุดศูนย์กลาง จึงจัดว่าเป็นการขยายความหมายแบบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ด้วย ซึ่งจากผลการวิเคราะห์นี้ แสดงให้เห็นว่าความหมายเชิงมโนทัศน์นั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการใช้กลวิธีใดกลวิธีหนึ่งในการขยายความหมาย แต่เป็นการใช้องค์รวมของระบบปริชานเพื่อที่จะเลือกคำมาใช้สื่อสารให้เป็นที่เข้าใจกันของคนในสังคม

กล่าวโดยสรุปคือ การศึกษาความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวนนั้นสะท้อนให้เห็นถึงกลไกทางภาษาที่ลึกซึ้ง ซึ่งสัมพันธ์กับระบบปริชานและมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา ผลการวิเคราะห์จำแนกคำลักษณนามออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์ และคำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ โดยกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงสุดคือกลุ่มนามนัยเชิงมโนทัศน์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชาวไทพวนมีการใช้การอ้างอิงเชิงสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับสรรพสิ่งในวงความหมายเดียวกันได้อย่างแนบแน่น

คำลักษณนามกลุ่มที่มีความหมายเฉพาะเผยให้เห็นความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างคำลักษณนามและคำศัพท์ที่ถูกขยาย ปรากฏทั้งการอ้างอิงในลักษณะซ้ำคำและในลักษณะรูปแปร ซึ่งแสดงถึงความเด่นชัดทางความหมายที่เป็นร่องรอยสำคัญก่อนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความหมายจากคำหลัก ส่วนกลุ่มนามนัยเชิงมโนทัศน์นั้น สะท้อนกลไกการขยายความหมายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ผ่านการอ้างถึงลักษณะภายนอก บรรจุภัณฑ์ ปริมาณ หรือส่วนประกอบบางประการของสิ่งที่กล่าวถึง แล้วขยายความหมายออกไปสู่วงมโนทัศน์อื่นจนกลายเป็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ได้ เหล่านี้สะท้อนถึงความเข้าใจที่ฝังลึกในมโนทัศน์และวัฒนธรรมของชาวไทพวนทั้งสิ้น

บทที่ 6

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวนตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชานเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ (categorization) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์(conceptual metaphor) และนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) มาเป็นแนวทางหลักในการศึกษา เพื่อที่จะวิเคราะห์หมวดหมู่และจัดประเภทความหมายเชิงมโนทัศน์ที่แฝงอยู่ในระบบการใช้คำลักษณนามในภาษาไทพวน อันจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจระบบคิดและวัฒนธรรมผ่านภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน

ผลการวิจัยพบคำลักษณนามในภาษาไทพวนทั้งสิ้น 275 คำ สามารถอธิบายประเภทหมวดหมู่ความหมาย ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามในภาษาไทพวน และความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน เพื่อศึกษาโลกทัศน์และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำลักษณนามในภาษาไทพวนได้ ดังนี้

ประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน

งานวิจัยนี้จัดแบ่งประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวนออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

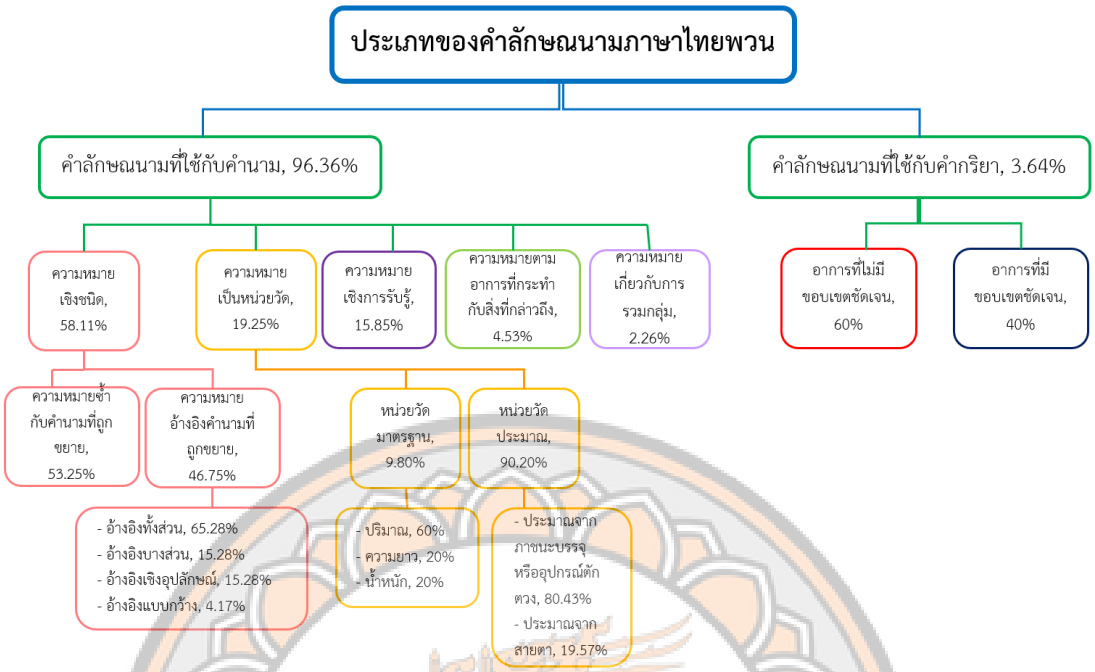

ภาพ 20 แผนภูมิแสดงประเภทของคำลักษณนามภาษาไทพวน

1. คำลักษณนามที่ใช้กับคำนาม เป็นการใช้คำลักษณนามประกอบหลังคำบอกจำนวนของคำนามที่ถูกขยาย จำแนกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1.1 คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงชนิด เป็นคำลักษณนามที่ถูกใช้ในความหมายพื้นฐานเพื่อกล่าวถึงคำนามที่ถูกขยาย สามารถใช้ได้อย่างอิสระในนามวลีโดยไม่ต้องมีบริบท หรืออยู่ในโครงสร้างประโยคที่ละคำนามที่ถูกขยายแต่มีความหมายที่เข้าใจได้ว่าสื่อไปยังคำนามที่ถูกขยายโดยตรง โดยคำลักษณนามเชิงชนิดอาจจะปรากฏในลักษณะที่รูปคำซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย หรือรูปคำไม่ซ้ำกับคำนามที่ถูกขยายแต่มีความหมายอ้างถึงก็ได้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1.1 ความหมายซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย หมายถึง คำลักษณนามที่มีรูปคำเหมือนกับคำนามที่ถูกขยาย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำคำนามที่ถูกขยายคำเดิมมาใช้ซ้ำในตำแหน่งคำลักษณนาม

1.1.2 ความหมายอ้างอิงคำนามที่ถูกขยาย เป็นการใช้คำลักษณนามที่สามารถอ้างอิงคำศัพท์อื่นที่มีความหมายสื่อไปยังสิ่งที่อ้างถึง โดยไม่ได้ใช้คำศัพท์นั้นโดยตรง ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะของการใช้คำศัพท์ของภาษาอื่นที่มีความหมายเดียวกับภาษาไทพวน หรือเป็นการกล่าวถึงสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคำนามที่ถูกขยายก็ได้ ซึ่งแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ 4 ประเภท ได้แก่

1) อ้างอิงทั้งส่วน เป็นการใช้คำลักษณนามที่ไม่ซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย แต่มีความหมายที่สามารถอ้างอิงหรือบ่งชี้ไปยังคำนามที่ถูกขยายได้โดยตรง

2) อ้างอิงบางส่วน เป็นการใช้คำลักษณนามที่กล่าวถึงหรือบ่งชี้ไปยังส่วนประกอบเพียงบางส่วนของคำนามที่ถูกขยาย

3) อ้างอิงเชิงอุปลักษณ์ เป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบที่สัมพันธ์กับระบบความคิดหรือมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา (ชัชวดี ศรลัมพ์, 2548) โดยพิจารณาเทียบเคียงคำนามที่ถูกขยายว่ามีลักษณะเปรียบได้กับสิ่งใดอีกสิ่ง มีการถ่ายโยงระหว่างวงความหมายต้นทาง-ปลายทาง แล้วนำถ้อยคำอุปลักษณ์มาใช้เป็นคำลักษณนาม

4) อ้างอิงแบบกว้าง เป็นการใช้คำลักษณนามที่ไม่ได้ระบุลักษณะที่ชัดเจนของคำนามที่ถูกขยาย แต่แสดงความหมายว่ากำลังบ่งชี้ไปยังคำนามที่ถูกขยาย สามารถใช้กับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายลักษณะ

1.2 ความหมายเป็นหน่วยวัด เป็นการใช้คำลักษณนามที่แสดงความหมายในการบอกขนาดหรือปริมาณของคำนามที่ถูกขยายโดยมีหน่วยชั่งตวงวัดเป็นตัวกำหนด สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้อีก 2 ประเภท ได้แก่

1.2.1 หน่วยวัดมาตรฐาน เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อที่จะกล่าวถึงขนาดหรือปริมาณของคำนามที่ถูกขยายซึ่งทราบได้จากการใช้เครื่องมือที่ให้ผลการวัดสม่ำเสมอ โดยหน่วยวัดมาตรฐานนั้นเป็นหน่วยวัดที่สามารถเทียบได้กับระบบการวัดเมตริกหรือระบบการวัดแบบอังกฤษที่แน่นอน จำแนกได้เป็น หน่วยวัดปริมาณ หน่วยวัดความยาว และหน่วยวัดน้ำหนัก

1.2.2 หน่วยวัดประมาณ เป็นการใช้คำลักษณนามเพื่อที่จะกล่าวถึงขนาดหรือปริมาณของคำนามที่ถูกขยายโดยประมาณ คือเป็นการใช้หน่วยวัดที่บอกขนาดหรือปริมาณได้ไม่แน่นอน หรือเป็นการประมาณการด้วยความรู้สึก สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การประมาณจากภาชนะบรรจุหรืออุปกรณ์ตักตวง และการประมาณจากสายตา

1.3 คำลักษณนามที่มีความหมายเชิงการรับรู้ เป็นคำลักษณนามที่มีความหมายแสดงให้ทราบถึงลักษณะของคำนามที่ถูกขยาย อันเป็นลักษณะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทางตาและการจับต้อง เช่น การรับรู้รูปร่างรูปทรงของคำนามที่ถูกขยายว่ามีสัณฐานกว้าง ยาว สูง หนา ลึกอย่างไร และลักษณะหรือสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งนั้นซึ่งอาจเป็นคุณสมบัติประจำหรือลักษณะเด่นของคำนามที่ถูกขยายก็ได้

1.4 ความหมายตามอาการที่กระทำกับสิ่งที่กล่าวถึง เป็นความหมายอันเกิดจากกิริยาท่าทางของมนุษย์ที่กระทำต่อคำนามที่ถูกขยายเมื่อจำเป็นจะต้องหยิบจับ ขึ้นรูป เคลื่อนย้าย จัดเก็บ หรือใช้สอย

1.5 ความหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม เป็นการใช้คำลักษณนามที่บ่งชี้ว่าคำนามที่ถูกขยายอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากกว่าหนึ่ง

2. คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา เป็นการใช้คำลักษณนามในการนับจำนวนที่สิ่งมีชีวิตกระทำกิริยาอาการในแต่ละคราว จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ใช้กับอาการที่ไม่มีขอบเขตชัดเจน หมายถึง คำลักษณนามที่สื่อความหมายไปยังอาการที่ไม่สามารถมองเห็นขอบเขตของการแสดงอาการนั้นได้อย่างชัดเจน

2.2 ใช้กับอาการที่มีขอบเขตชัดเจน หมายถึง คำลักษณนามที่สื่อความหมายไปยังอาการที่สามารถมองเห็นขอบเขตของการแสดงอาการนั้นได้อย่างชัดเจน

หมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวน

การจัดหมวดหมู่คำลักษณนามกระทำโดยใช้เกณฑ์ความหมายที่ปรากฏ ซึ่งความหมายดังกล่าวจะเป็นความหมายพื้นฐานของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ก่อนที่จะขยายความหมายออกไปตามบริบทที่แตกต่าง โดยในที่นี้จะแสดงผลการวิเคราะห์ในลักษณะการจัดหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามว่าหมายถึงสิ่งใด โดยสามารถจัดหมวดหมู่ความหมายได้ 8 หมวดหมู่ ได้ดังนี้

1. สิ่งของ
2. รูปร่างลักษณะ
3. มนุษย์
4. สถานที่
5. พืช
6. นามธรรม
7. สัตว์
8. ยานพาหนะ

ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน

ความเป็นต้นแบบของคำลักษณนามภาษาไทพวน เป็นการวิเคราะห์ความเป็นต้นแบบตามแนวคิดที่ว่าคำลักษณนามที่เป็นต้นแบบนั้นจะต้องมีคุณสมบัติของการเป็นคำลักษณนามอย่างแท้จริง กล่าวคือ มีการปรากฏใช้บ่อย สามารถประกอบคำศัพท์ที่ถูกขยายได้อย่างหลากหลายตามโครงสร้างต้นแบบของคำลักษณนามและมีรายละเอียดทางความหมายกว้าง

ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยายมากกว่า 1 หมวดหมู่ มีจำนวน 90 คำ จำแนกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่

1. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 16 หมวดหมู่ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“อัน”*

2. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 12 หมวดหมู่ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“หน่วย”*

3. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 8 หมวดหมู่ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊อน”*

4. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 7 หมวดหมู่ พบ 3 คำ ได้แก่คำว่า *“โต” “วง” “เส้น”*

5. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 6 หมวดหมู่ พบ 4 คำ ได้แก่คำว่า *“แก่น” “ข้าง” “เม็ด” “ลำ”*

6. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 5 หมวดหมู่ พบ 7 คำ ได้แก่คำว่า *“ถ้วย” “ท่อน” “บ่อน” “เบอ” “แผ่น” “เล่ม” “หลัง”*

7. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 4 หมวดหมู่ พบ 11 คำ ได้แก่คำว่า *“กอง” “คัน” “เคือ” “ซุด” “เดาะ” “ไถ้” “ปอม” “ผืน” “ลุ~ลูก” “หัว” “อย่าง”*

8. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 3 หมวดหมู่ พบ 15 คำ ได้แก่คำว่า *“คน” “คุ” “คู่” “ซี่” “ต๊น” “ถง” “บั๊ง~บ๊อง” “ปึ๊บ” “เปิ๊น” “พา” “แพ” “หม้อ” “ห้อง” “หาง” “อง”*

9. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกขยาย 2 หมวดหมู่ พบ 47 คำ ได้แก่คำว่า *“กวด” “ก่อง” “ก๊อม” “กะป๋อง” “กั่น” “กับ” “กาบ” “กำ” “ขัน” “ขุม” “ควม” “คอง” “เค้า~เก๊า” “งวง” “แง” “ซวง” “ซวย” “ซอง” “ดาง” “ด๊าม” “ตา” “ตุ่ม” “ถัง” “แท่ง” “บุง” “ป๊อ” “ปึก” “ปุ๊ม” “แป๊น” “ฝัก” “ฝา” “พวง” “มะ” “มัด” “โม่ง” “ไม้” “ล่อง~ฮ่อง” “โลง” “วัง” “สาย” “หมู่” “ห่อ” “หอน” “ไห” “ฮาง” “ฮู” “เฮือ”*

สรุปได้ว่าคำลักษณนามที่ใช้กับคำนามที่มีความเป็นต้นแบบมากที่สุด 2 ลำดับแรก ได้แก่คำว่า *“อัน”* และ *“หน่วย”* เนื่องจากสามารถใช้เป็นคำลักษณนามของคำนามที่ถูกขยายได้หลากหลายหมวดหมู่มากที่สุด

ต้นแบบของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำกริยาที่ถูกขยาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย จำนวน 10 คำ สามารถจำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 15 คำ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“เทื่อ”*

2. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 3 คำ พบ 3 คำ ได้แก่คำว่า *“บาด”*

3. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 2 คำ พบ 1 คำ ได้แก่คำว่า *“คาบ”*

4. คำลักษณนามที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่ถูกขยาย 1 คำ พบ 5 คำ ได้แก่คำว่า *“ก๊าว” “งีบ” “ตื่น” “ลา” “เอื๊อก”*

สรุปได้ว่าคำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาที่มีความเป็นต้นแบบมากที่สุด ได้แก่คำว่า *“เที่อ”* เนื่องจากสามารถใช้เป็นคำลักษณนามของคำกริยาที่ถูกขยายได้หลายคำที่สุด

ความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน

การศึกษาความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวนสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ (proper meaning) คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) และคำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ดังต่อไปนี้

คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ

คำลักษณนามที่มีความหมายเฉพาะ หมายถึง คำลักษณนามที่แสดงเพียงความหมายพื้นฐานของคำศัพท์นั้น ๆ ไม่ได้แสดงภาพพจน์หรือมโนทัศน์ในลักษณะของการขยายความหมาย โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มคำลักษณนามที่เป็นคำศัพท์คำเดียวกันกับคำนามที่ถูกขยาย และปรากฏร่วมกับคำนามเพียงคำเดียว มีความหมายเทียบเท่ากับคำนามที่ถูกขยาย สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ปรากฏซ้ำกับคำนามที่ถูกขยาย และกลุ่มที่ปรากฏกับรูปแปรของคำนามที่ถูกขยาย

คำลักษณนามที่มีความหมายนามนัยเชิงมโนทัศน์

นามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) เป็นกลวิธีการขยายความหมายในระบบปริชานของมนุษย์โดยการใช้สิ่งหนึ่งไปอ้างถึงอีกสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน เป็นการเชื่อมโยงความหมายโดยนำสิ่งที่โดดเด่นและเข้าใจได้ง่ายกว่าของอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในวงความหมายเดียวกันมาใช้เป็นจุดอ้างอิง จำแนกเป็น 6 รูปแบบ ตามลักษณะของการขยายความหมาย ได้แก่

1. นามนัยแบบรูปร่างลักษณะอ้างถึงสรรพสิ่ง
2. นามนัยแบบบรรจุภัณฑ์อ้างถึงสิ่งที่อยู่ภายใน
3. นามนัยแบบทั้งหมดอ้างถึงบางส่วน
4. นามนัยแบบส่วนหนึ่งอ้างถึงทั้งหมด
5. นามนัยแบบปริมาณอ้างถึงสรรพสิ่ง
6. นามนัยแบบกิริยาอาการอ้างถึงสรรพสิ่ง

สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

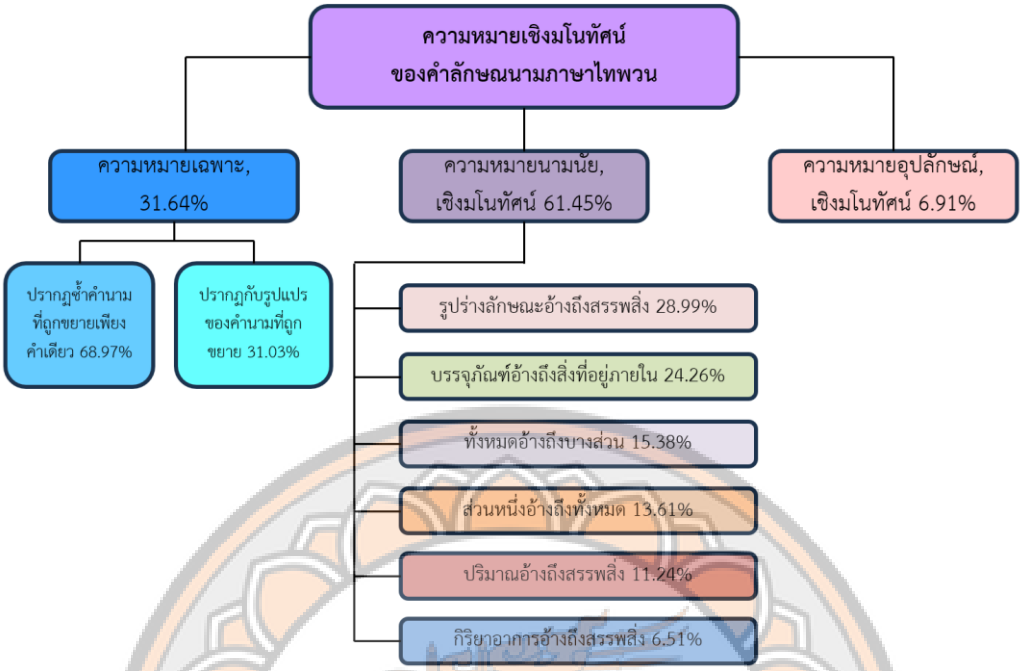

ภาพ 21 แผนภูมิแสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามภาษาไทพวน

คำลักษณนามที่มีความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) เป็นกลวิธีการขยายความหมายอีกวิธีหนึ่งในระบบปริชานของมนุษย์ เป็นการใช้ภาษาที่สะท้อนความคิดอันเกิดจากประสบการณ์ทางกายของมนุษย์ แล้วถ่ายโยงความหมายจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่งที่อยู่คนละวงความหมายทำให้สามารถทำความเข้าใจสิ่งหนึ่งได้จากการเข้าใจมโนทัศน์ของอีกสิ่งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

1. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “นรก เป็น หลุม”
2. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ถ้วย, กระเป๋า, งอบ, พัด, หวย เป็น ใบ”
3. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ตะไคร่น้ำ เป็น เมฆ”
4. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ลางบอกเหตุ เป็น โคนต้นไม้”
5. อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ธง เป็น สัตว์”

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดพบว่ามีคำลักษณนามส่วนหนึ่งที่มีลักษณะการขยายความหมายทั้ง 2 กลวิธี คือเป็นทั้งนามนัยเชิงมโนทัศน์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

อภิปรายผล

1. คำลักษณนามภาษาไทพวนมีความหมายมากกว่าหนึ่งมิติ คือสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ทั้งแบบแนวตั้งและแนวนอนเพื่อแสดงความสัมพันธ์ตามโครงสร้างการจัดลำดับชั้นแบบอนุกรมวิธาน (taxonomy) ตามบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน ซึ่งสอดคล้องกับลำดับขั้นของประเภทที่นันทนา วงษ์ไทย (2562) ได้กล่าวไว้คือ ประเภท (category) ในระบบปริชานสามารถแบ่งได้เป็นประเภทระดับพื้นฐานและประเภทที่ไม่ใช่ระดับพื้นฐาน ซึ่งผลการศึกษาสามารถยืนยันถึงประสิทธิภาพของแนวคิดการศึกษาความหมายเชิงปริชาน

2. การจัดหมวดหมู่ความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวนนั้นเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางกายที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวของชาวไทพวน แล้วจัดจำแนกสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมออกเป็นหมวดหมู่ มีการสร้างองค์ความรู้จากมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อสื่อสารกันภายในกลุ่ม สอดคล้องกับผลการศึกษาของยางวอน ฮยอน (2555) ที่กล่าวได้ว่ามโนทัศน์ของการเลือกใช้คำลักษณนามนั้นสามารถสะท้อนลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้พูดแต่ละภาษาได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าการเลือกใช้คำลักษณนามของชาวไทพวนนั้นก็สามารถแสดงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทพวนได้เช่นกัน

3. การใช้คำลักษณนามของชาวไทพวนนั้นสามารถแสดงความหมายตามมโนทัศน์ในการจัดหมวดหมู่สรรพสิ่งได้ ทั้งยังมีคำลักษณนามส่วนหนึ่งที่เป็นการใช้ซ้ำคำนาม ซึ่งถือว่ามีความหมายเทียบเท่ากับคำนามโดยสมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่าคำลักษณนามเป็นหมวดหมู่ไวยากรณ์ที่ยังคงความหมายไว้ แตกต่างจากคำไวยากรณ์อื่น ๆ เช่น คำบุพบท คำสันธาน ที่แทบจะไม่คงความหมายเดิม แต่การเลือกใช้คำลักษณนามของชาวไทพวนนั้นไม่ได้มีการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์หรือถูกผิด ผู้ใช้ภาษาแต่ละคนอาจเลือกใช้คำลักษณนามที่ต่างกันโดยไม่มีความรู้สึกว่าไม่ถูกต้อง เจตนาเพียงต้องการจะสื่อสารตามมโนทัศน์ของตนเท่านั้น เป็นไปดังคำอธิบายของกาญจนา นาคสกุล (2556, หน้า 19-35) ที่กล่าวถึงคำลักษณนามว่ามีหน้าที่บ่งบอกลักษณะของคำนามและกริยาตามมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา ผู้ใช้ภาษาจะเลือกใช้คำลักษณนามได้หลากหลายคำตามมโนทัศน์และความมุ่งหมายของตนเอง

4. ภาษาไทพวนมีคำลักษณนามต้นแบบที่ใช้กับคำนาม คือ *“อัน”* และมีคำลักษณนามต้นแบบที่ใช้กับคำกริยา คือ *“เหื่อ”* ซึ่งแม้จะปรากฏคำลักษณนามที่ไม่ใช่ต้นแบบอีกหลากหลายคำในวงความหมายเดียวกัน แต่ก็พบร่องรอยของการขยายความหมาย แสดงถึงความยืดหยุ่นในการใช้ภาษาตามจินตนาการของผู้ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557) ที่กล่าวถึงทฤษฎีต้นแบบที่พัฒนามาจากแนวคิดของรอช (Rosch) ว่ามีมุมมองต่อสรรพสิ่งอย่างไม่มีหมวดหมู่ชัดเจนตายตัวและสามารถยืดหยุ่นได้ โดยสมาชิกที่เป็นต้นแบบจะแสดงคุณสมบัติสำคัญของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ดีที่สุดนั่นเอง

อนึ่ง คำว่า *“อัน”* ใช้ในความหมายที่ค่อนข้างกว้างและใช้กับคำนามได้หลากหลายหมวดหมู่ ถือได้ว่าเป็นการเดินทางของคำศัพท์ตามข้อค้นพบของ วิยะดา มีศรี และอัญชลี วงศ์วัฒนา (2563) ที่ว่า *“อัน”* มีจุดกำเนิดจากคำนามที่มีความหมายที่กว้างเกี่ยวกับ *“สรรพสิ่ง”* ซึ่งไม่จำกัดว่ามีชีวิตหรือไม่มีชีวิต แต่เมื่อถูกใช้อย่างต่อเนื่องในบริบทที่เป็นคำบ่งกลุ่มนาม คำว่า *“อัน”* จึงเริ่มเปลี่ยนสถานะจากคำเนื้อหาไปสู่คำไวยากรณ์ในรูปแบบคำลักษณนาม พัฒนาการนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง grammaticalization ที่ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของคำในระบบภาษาตามการใช้งานจริง

5. กลวิธีการขยายความหมายของคำลักษณนามภาษาไทพวนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงวิธีใดวิธีเดียว แต่สำคัญที่องค์รวมของการทำความเข้าใจ ประกอบกับคำลักษณนามไม่ใช่คำประเภทคำหลัก ความหมายบางส่วนจึงถูกลดทอนลงไป ไม่เป็นความหมายที่ชัดเจนเท่าคำหลักที่เป็นคำนามหรือคำกริยา จึงปรากฏกลวิธีการขยายความหมายในรูปแบบย่อยที่แตกต่างจากที่เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980, pp.38-39 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 153-156) และโคเวกเซส (Kövecses, 2010 อ้างอิงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562, หน้า 160-167) นำเสนอ

6. ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความซ้อนทับ เชื่อมโยง และถ่ายโอนความหมายระหว่างกลวิธีนามนัยและอุปลักษณ์ด้วย ทำให้มองเห็นถึงความเลื่อนไหลของความหมายของคำลักษณนามที่เปรียบเสมือนการเดินทางจากความเข้าใจแบบหนึ่งไปสู่ความเข้าใจอีกแบบหนึ่ง การตัดสินถูกผิดหรือจัดหมวดหมู่ความหมายแบบไม่ยืดหยุ่นนั้น อาจไม่สามารถเข้าถึงธรรมชาติของภาษาและเข้าถึงระบบคิดของผู้ใช้ภาษาได้อย่างแท้จริง

7. ประเด็นของความแตกต่างหรือต่อยอดจากงานวิจัยที่ผ่านมา จะพบว่าการศึกษาคำลักษณนามส่วนใหญ่จะเป็นไปในรูปแบบการศึกษาโครงสร้าง หน้าที่ หรือความหมายของคำลักษณนามเพียงประเด็นใดประเด็นเดียว เช่น ศึกษาอรรถลักษณ์ของคำลักษณนาม ศึกษาหมวดหมู่ความหมายของคำนามที่ปรากฏร่วมกับคำลักษณนาม ส่วนการศึกษาคำลักษณนามในแนวปริชานนั้นพบการศึกษาคำลักษณนามเพียงบางคำ แต่งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นการศึกษาคำลักษณนามทั้งระบบของภาษาด้วยแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ นามนัยเชิงมโนทัศน์ และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

8. ปัจจุบันภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทพวนกำลังอยู่ในวงล้อมของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะสูญหาย งานวิจัยนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นการบันทึกโลกทัศน์ วัฒนธรรม และระบบคิดของชาวไทพวนที่สะท้อนออกมาจากการใช้ภาษา เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน หรืออาจจะเรียกได้ว่างานวิจัยนี้จะเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมด้านภาษาของชาวไทพวนที่สามารถใช้เป็นข้อมูลในการสร้าง รักษา หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางภาษาไทพวนให้คงอยู่ อีกทั้งยังสามารถเป็นแนวทางในการศึกษาภาษาอื่น ๆ โดยใช้กรอบแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานต่อไป

กล่าวโดยสรุป การศึกษาประเภท หมวดหมู่ความหมาย และความหมายเชิงมโนทัศน์ของคำลักษณนามในภาษาไทพวนตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน เป็นการศึกษากระบวนการสร้างมโนทัศน์เพื่อทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในโลก แล้วสื่อสารออกมาในรูปของภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน ซึ่งการใช้คำลักษณนามนั้นเป็นกลไกทางปริชานอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการคิดของชาวไทพวนเกี่ยวกับระบบปริมาณ การจัดหมวดหมู่ และการขยายความหมาย โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว และนำสิ่งที่คุ้นเคยเหล่านั้นมาใช้ในการเลือกใช้คำในภาษา

ดังนั้น ระบบปริชานที่สะท้อนจากภาษาก็คือการแสดงถึงสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน รวมถึงระบบความคิด วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมา ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และมโนทัศน์ของชาวไทพวนที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์แม้ผ่านเวลามาเนิ่นนาน ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้จึงมีนัยสำคัญในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างภาษา ความคิด และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน การวิจัยนี้จึงไม่เพียงแต่เพิ่มพูนองค์ความรู้ทางอรรถศาสตร์เท่านั้น หากแต่ยังช่วยให้เข้าใจรากฐานการสร้างมโนทัศน์ของชาวไทพวน และส่งเสริมแนวคิดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาของชาวไทพวนผ่านภาษาอย่างมีทิศทางต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถศึกษาเปรียบเทียบระบบคำลักษณนามในภาษาไทพวนกับภาษาชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างของระบบคิดของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

2. สามารถพัฒนาเป็นฐานข้อมูลคำลักษณนามภาษาไทพวนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต และเครื่องมือในการอนุรักษ์มรดกทางภาษาของชาวไทพวน

3. สามารถศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการเลือกใช้คำลักษณนามในภาษาไทพวน เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของคำลักษณนามในภาษาไทพวน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *ภาษา: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.

กอบกุล มาเวียง. (2533). *คำลักษณะนามในภาษากะเลิง บ้านดงมะไฟ จังหวัดสกลนคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาสารคาม.

กัญณฐา พงศ์พิริยะวนิช. (2559, 14-15 พฤศจิกายน). *การศึกษาคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยพวนภาคอีสาน: การเปลี่ยนแปลงภาษาและการใช้ภาษา*. ใน *The 12th International Conference on Humanities and Social Sciences (IC-HUSO 2019)* (หน้า 2139-2155). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กันทิมา วัฒนะประเสริฐ. (2526). *การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาเชียงใหม่กับภาษากรุงเทพฯ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

กาญจนา นาคสกุล. (2556). การใช้คำลักษณนามในภาษาไทย. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, *38*(1), 19-35.

โกสินทร์ ปัญญาอธิสิน. (2552). *คำเรียกการทำอาหารในภาษาไทยถิ่นเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ขนิษฐา ใจมโน. (2556, 6-7 ธันวาคม). *โครงสร้างนามวลีที่มีคำลักษณนามปรากฏร่วมของภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ใน การประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 10* (หน้า 482-494). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ขนิษฐา พุทธิเจริญรัตน์. (2546). *การละคำลักษณนามในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

คะซุโอะ นะงะมะสึ. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

จารุวรรณ สุขปิติ. (2532). *การศึกษาลักษณะของภาษาลาวพวน ที่ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

จิราภัสร ลิมปิชาติ. (2534). *โลกทัศน์ของชาวเขา 6 เผ่าในประเทศไทยที่สะท้อนจากลักษณนามของคำนามเรียกเครื่องใช้ในครัวเรือน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

เจ้าคำหลวง หน่อคำ. (2555). *ประวัติศาสตร์เมืองพวน* (พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร และสมชาย นิลอาธิ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์. (ต้นฉบับภาษาลาว พิมพ์ ค.ศ. 2006)

ชลลดา สังวาลทรัพย์. (2534). *การศึกษาลักษณะของภาษาลาวพวนที่ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ชัชวดี ศรลัมพ์. (2538). *การศึกษามโนทัศน์ของคำว่า เข้า* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ฐิติกาญจน์ ใจไมตรี, และอุมาภรณ์ สังขมาน. (2559). การศึกษาการแปรคำศัพท์ ในภาษาพวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, *24*(45), 245-262.

ณชากุญ สิงห์เสนา, และจารุวรรณ เบญจาทิกุล. (2558). คำบุรุษสรรพนามของชาวไทยพวนภาคอีสาน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, *4*(1), 67-88.

ณัฐวรา สุขต่าย. (2547). *คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยาในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ทัศไนย อารมณ์สุข. (2521). *การศึกษาเปรียบเทียบเสียงของคำในภาษาพวนกับภาษาไทยมาตรฐาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

เทศบาลตำบลหาดเสี้ยว. (2563, 27 ธันวาคม). *วิถีชีวิตชาวไทยพวนบ้านหาดเสี้ยว*. [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก https://www.hatsiao.go.th/news-detail?hd=2&doIP=1&checkIP=chkIP&id=58835&checkAdd=chkAddum%3D85989_ypk

นฤมล จันทรศุภวงศ์. (2528). *ลักษณนามในภาษาไทยโคราชบ้านบึงทับปรางค์ ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

นวพล กรรณมณีเลิศ. (2561, 22-23 พฤศจิกายน). *การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามภาษาอีสานกับภาษาไทยมาตรฐาน*. ใน *การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 14* (หน้า 639-653). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นววรรณ พันธุเมธา. (2556). เรื่องของคำลักษณนาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, *7*(1), 1-23.

นันทนา วงษ์ไทย. (2552). *อุปลักษณ์ประสาทสัมผัสในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

นันทนา วงษ์ไทย. (2555). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในภาษาไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, *31*(1), 43-64.

นันทนา วงษ์ไทย. (2562). *อรรถศาสตร์ปริชานเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: บริษัท เวิร์ค ออล พริ๊นท์ จำกัด.

นิรมล บุญซ้อน. (2540). *การศึกษาคำลงท้ายภาษาพวน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

บัวหลวง วงศ์ภักดี. (2528). *การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา กับสมัยปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

บุญเหลือ ใจมโน. (2560). การเปรียบเทียบคำลักษณนามในภาษาไทย 4 ถิ่น. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, *6*(2), 73-90.

ปิ่นอนงค์ อำปะละ. (2559). *ระบบมโนทัศน์ "เวลา" ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ปิยวลี ยิ่งสวัสดิ์. (2533). *โลกทัศน์ของชาวเขา 6 เผ่าในประเทศไทย ที่สะท้อนจากลักษณนามของคำนามเรียกสิ่งมีชีวิต* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พรสมสรวง สัจจาอัครมนตรี. (2560). การศึกษาเปรียบเทียบคำลักษณนามรวมหมู่ในภาษาจีนกลางกับคำลักษณะเดียวกันในภาษาไทย: กรณีศึกษาคำลักษณนามรวมหมู่ "把" bá (กำ). *วารสารจีนวิทยา*, *11*(-), 188-217.

พิจิตรา พาณิชย์กุล. (2547). *การศึกษาชื่อและระบบการทอซิ่นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2561). "พวน" ไม่ใช่ "ลาว": หลักฐานทางภาษาศาสตร์ด้านคำ ศัพท์และเสียงเพื่อยืนยันความแตกต่างระหว่างภาษา. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, *36*(1), 1-31.

เพ็ญประภา สิงห์สวัสดิ์. (2561). สถานภาพการศึกษาภาษาพวน. *วารสารช่อพะยอม*, *29*(1), 475-486.

ภัทรลดา ทองเถาว์. (2562). *คำเรียกประเภทผีในภาษาไทยถิ่นอุบลราชธานีตามแนวทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

ภัทรา พิเชษฐศิลป์. (2556). *มโนทัศน์ของ "XIN" ในภาษาจีนและ "ใจ" ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

มูลนิธิไทยพวน. (2532). *พจนานุกรมภาษาไทยพวน*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

ยางวอน, ฮยอน. (2555). *การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการจัดประเภทคำนามด้วยคำลักษณนามในภาษาไทยกับภาษาเกาหลีตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ยุพิน เข็มมุกด์, ประสิทธิ์ เลียวสิริพงศ์, ชนะ เข็มมุกด์, กมล เข็มมุกด์, อุบลพรรณ วรรณสัย, ณัฐวัฒน์ โสมดี, สุนทร คำยอด, และโสภิตา ถาวร. (2558). *พจนานุกรมภาษาไทยพวน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

รัชนี เสนีย์ศรีสันต์. (2524). *การศึกษาเปรียบเทียบเสียงและระบบเสียงในภาษาลาวพวนมาบปลาเค้าของผู้พูดที่มีอายุต่างกัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

รุ่งทิพย์ รัตนภานุศร. (2549). *การขยายความหมายของคำกริยาแสดงการรับรู้ด้วยตาในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

เรณู ไชยขันธ์. (2541). *คำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

วิเชียร วงศ์วิเศษ. (2525). *ไทยพวน* (อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางละมัย วงศ์วิเศษ). กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

วิยะดา มีศรี, และอัญชลี วงศ์วัฒนา. (2563). การศึกษาเชิงประวัติการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า "อัน". *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.* 17(2), 97-120.

วิราพร หงษ์เวียงจันทร์. (2562). คำลักษณนามในภาษาลาว. *วารสารวรรณวิทัศน์*, *19*(1), 209-248.

ศรวนีย์ สรรคบุรานุรักษ์. (2542). *การใช้คำลักษณนามในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันของผู้พูดต่างวัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ศรีวรา ผาสุขดี. (2561). *ปรากฏการณ์พหุนัยของชุดคำกริยาเคลื่อนที่ด้วยเท้าในภาษารัสเซีย: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศิริชัย หอมดวง, และศุภกิต บัวขาว. (2559). การแปรของเสียงพยัญชนะในภาษาไทยพวน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, *5*(1), 122-137.

ศิริวรรณ ประสพสุข, ทัศนาลัย บูรพาชีพ, และขนิษฐา ใจมโน. (2560). การศึกษาองค์ประกอบด้านความหมายของคำลักษณนาม “เครื่อง” ในภาษาเขมร. *วารสารรมยสาร*, *15*(3), 117-125.

ศิริวรรณ ประสพสุข, ทัศนาลัย บูรพาชีพ, และขนิษฐา ใจมโน. (2561). การศึกษาองค์ประกอบด้านความหมายของคำลักษณนามที่ใช้กับส่วนต่างๆ ของพืชในภาษาเขมร: ปัจจัยด้านการศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, *9*(1), 333-349.

ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2549). *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2556). การขยายความหมายของคำว่า “หลัง” ในภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, *(พิเศษ)*, 24-41.

สมทรง บุรุษพัฒน์. (2549). การเปรียบเทียบคำลักษณนามบอกสัณฐานของคำนามในภาษาตระกูลไท. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, *24*(2), 1-16.

สมทรง บุรุษพัฒน์. (2551). การศึกษาคำลักษณนามในภาษาตระกูลไท-กะได. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, *27*(2), 109-127.

สาธรพิพิธภัณฑ์ผ้าทองคำ. (2563, 27 ธันวาคม). *ประวัติชาวไทยพวนศรีสัชนาลัย*. [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก http://www.sathorngoldtextilemuseum.com/thai-phuan-history.html

สิริวงษ์ หงษ์สวรรค์. (2540). *คำลักษณะนามในภาษาไทยและภาษาเวียดนาม : การศึกษาเปรียบเทียบ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สิริอมร หวลหอม. (2556). *คำเรียกขานในภาษาไทพวนตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สุพัตรา จิรนันทนาภรณ์, อัญชลี สิงห์น้อย, และอรทัย ชินอัครพงศ์. (2551). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ทัศนคติทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีต่อภาษาของตนเองในเขตภาคเหนือตอนล่าง*. พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุพัตรา จิรนันทนาภรณ์. (2536). *รายงานการวิจัยเรื่องวงจรศัพท์ในวัฒนธรรมการทอผ้าของไทยพวน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุรางศรี ทะนงศักดิ์สกุล. (2533). *คำลักษณนามในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-8* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, เอกพงศ์ สุวรรณเกษร์, อภิญญา บัวสรวง, อิสระ ชูศรี, โสภนา ศรีจำปา, มยุรี ถาวรพัฒน์, อมร ทวีศักดิ์, และประภาณี ดำสอาด. (2547). *แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

หทัยรัตน์ จตุรภัทรวงศ์, ธนานันท์ ตรงดี, และดุจฉัตร จิตบรรจง. (2558). การจัดสำเนียงย่อยของกลุ่มภาษาพวนในจังหวัดบันทายมีชัยและจังหวัดพระตะบองประเทศกัมพูชา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, *7*(1), 135-152.

เหรียญทอง ชำนาญรบ. (2540). *คำลักษณนามภาษาอีสาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

อะรุณี รัตนกุล. (2529). *คำลักษณนามในภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น สระบุรี และสุราษฎร์ธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อัญชลี วงศ์วัฒนา, อรทัย ชินอัครพงศ์, และอัจฉรา อึ้งตระกูล. (2560). *โครงการภูมิปัญญาทางภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง: กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น* (รายงานผลการวิจัย). พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). *คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย: การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *คำนามประสม ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2551). คำนาม คำบ่งกลุ่มนาม และคำลักษณนาม : หมวดหมู่ที่แตกต่างทับซ้อนและไล่เหลื่อม. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, *26*(2), 21-38.

อุทัยวรรณ ตันหยง. (2526). *วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาพวน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

อุมาภรณ์ สังขมาน. (2554). การศึกษาความหมายของชื่อกระเจี๊ยบ. *วารสารมนุษยศาสตร์*, *18*(2), 127-140.

อุษณา อารี. (2546). *คำกริยาวิเศษณ์ในภาษาไทพวน อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

อุษณา อารี. (2564, 15-16 กรกฎาคม). *สถานภาพการศึกษาคำลักษณนามของภาษาที่ใช้ในประเทศไทย*. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายความร่วมมือวิชาการ-วิจัยสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 14* (หน้า 832-847). มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Burusphat, S., & Thongchalerm, S. (2008). A Comparison of Classifier Usage among Three Generations in Lao Ubon. *The Journal of Language and Culture*, *27*(1), 5-30.

Chawla, C. (2016). A Semantic Study of the Classifier 只zhǐ, 个gè and 条tiáo in Mandarin and Three Southern Chinese Dialects. *MANUSYA: Journal of Humanities Regular*, *19*(1), 1-27.

Placzek, J. A. (1978). *Classifiers in Standard Thai: A Study of Semantic Relations Between Headword and Classifiers* (Master's thesis). The University of British Columbia, Vancouver.

Singnoi, U. (2008). Noun Classifier Constructions in Thai: A Case Study of Construction Grammar. *MANUSYA: Journal of Humanities*, *11*(1), 76-90.

Singsawat, P. (2017). A comparative Study of phonology and lexical words of Phuan in Nong Khai and Udon Thani, Thailand. *CHOPHAYOM JOURNAL*, *28*(3), 80-87.

Ungerer, F., & Schmid, H.-J. (2006). *An introduction to cognitive linguistics* (2nd ed.). United Kingdom: Pearson Education Limited.

ภาคผนวก

ภาคผนวก รายการคำลักษณนามภาษาไทพวน

ลำดับ	คำลักษณนาม	IPA	คำศัพท์ที่ปรากฏร่วม
1	กง	/koŋ^{2}/	**กง**ดีดฝ้าย **กง**กะสุน
2	กวด	/kuat^{3}/	**กวด** / เกือ / น้ำเผิ้ง / ยา
3	กวย	/kuaj^{2}/	เข้าปุ
4	กวัก	/kwak^{6}/	**กวัก**
5	กอ	/kɔ:^{2}/	หม่าม่วง หม่าโอ่ย หม่าเผ็ด หม่าพ้าว ก๊วย หม่าฮ้อ~หม่าถั่วดิน หอมผักแพบ หอมห้อคูลา อีตู่ ฯลฯ
6	กอง	/kɔ:ŋ^{2}/	เข้า ขี้เหญื้อ ฟืน ขี้แกบ ขี้เถ้า ขี้โพ่น เฟือง / ขี้ / ฮะ~ฮาก ขี้เทอะ~ขี้เท่อ / **กอง**ทาน / **กอง**ฟอน
7	ก่อง	/kɔ:ŋ^{3}/	เข้า / ก๊าฮีด / เข้าหมะ~เข้าหม่า
8	ก๊อน	/kɔ:n^{6}/	เส้า ก่อถ่าน หินลับพ้า / ขี้ซัน ขี้เผิ้ง ขี้สูด / เข้าแดะงา เข้าบูชา เข้าลุ้ม เข้าเหนียวจี่ / ทองคำ / เฟือง / ขี้เฟื้อ~เฝื้อ / ขี้หิน / งิ้น / ดินกี่~ขี้ดินกี่ / ดินมาด / ขี้ไถ / ขี้ดัง / หม่ากะดันดอ / ไข่หาง
9	ก๊อม	/kɔ:m^{6}/	เพี้ย / ขี้เสียดสี่คำ (สีเสียด)
10	กะแจะ	/ka^{2} jɛɤ^{3}/	เข้าปุ้น~เข้าหนมเส้น
11	กะด๊น	/ka^{2} don^{6}/	**กะด๊น~ง่อนด้น**
12	กะเดือะ	/ka^{2} dɨaɤ^{6}/	**กะเดือะ~ลุกะเดือะ**
13	กะทง	/ka^{2} thoŋ^{2}/	เข้าบูชา
14	กะเบาะ	/ka^{2} bɔɤ^{3}/	ไฟฟ้า
15	กะป่อง	/ka^{2} poŋ^{3}/	**กะป่อง** / เข้าเปียน
16	กะสอบ	/ka^{2} sɔ:p^{3}/	เข้าเปือะ ขี้แกบ
17	กะหม่อม	/ka^{2} mom^{3}/	**กะหม่อม**
18	กั่น	/kan^{3}/	ญู ญูคันมอน ญูเป้ง / คันญู / เบือย / ไม้ด้าม / แก๊นแต๊
19	กับ	/kap^{6}/	**กับ**พู / ก๊าฮีด / ขี้เผิ้ง
20	กาด	/ka:t^{3}/	ผ้า / ไม้ / เซือะ
21	ก๊าน	/ka:n^{6}/	ญู ญูคันมอน ญูเป้ง / บ่วง / เบือย จอง
22	กาบ	/ka:p^{3}/	**กาบ**ก๊วย / เปือะไม้ / **กาบ**สะ
23	กำ	/kam^{2}/	ฝ้าย / เกือ
24	กิ่ง	/kiŋ^{3}/	เกิบ

25	กิโล~โล	/ki^{2} lo:^{2}/~ /lo:^{2}/	ขี้ซัน ดินมาด
26	เกียน	/kian^{2}/	เข้ากะ~เข้าเปือะ
27	แก่ง	/kɛŋ^{3}/	**แก่ง**
28	แก่น	/kɛn^{3}/	กะทัน~หม่ากะทัน กะทันขอ~หม่ากะทันขอ หม่ากะทันช้าง ปอง~หม่าปอง หม่าค้วง หม่านมงัว หม่าแฮ้ง / **แก่น**ไม้ / **แก่น**มะขาม ถั่วไก่ ถั่วแม่ตาย ถั่วอ๊ำ หม่าบ้า หม่าฮ้อหม่าถั่วดิน / กะสุน / **แก่น**ตา / เข้าล้อมแล้ม
29	แก๊ว	/kɛ:w^{6}/	เหล้า น้ำ ยาต้ม
30	ข่วง	/khuaŋ^{3}/	**ข่วง**
31	ขวัน	/khwan^{1}/	**ขวัน**~จอม**ขวัน**
32	ขัน	/khan^{1}/	**ขัน** / **ขัน**หมะ /น้ำดั่ง / **ขัน**ห้า
33	ขั้น	/khan^{5}/	ทอย
34	ขาง	/kha:ŋ^{1}/	**ขาง**
35	ข้าง	/kha:ŋ^{5}/	แหน~แขน หา~ขา กะน่อง ตา ตู้ เต่นหู บ่องเพียง ฝาตีน สบ~ฮิมสบ ซ้วง / งา แงม ปิ เหา / กองแหน เกิบ / จั่ว แปเฮือน ฝากะดี ฝาเฮือน หอเฮือน โฮ้ / ฟอย / ฟะ~ฝั่ง ตาหลิ่ง
36	ขุม	/khum^{1}/	**ขุม** / นะฮก~หม้อน้ำฮก / เบ้า
37	เขียบ	/khiap^{3}/	**เขียบ**หมู
38	แข้ง	/khɛŋ5/	ขา**แข้ง**
39	แขบ	/khɛ:p^{3}/	**แขบ**สาด **แขบ**เสื้อ
40	โข	/kho:^{1}/	**โข โข**ตักบาด
41	โขบ~โกบ	/kho:p^{3}/ ~ /ko:p^{3}/	ไม้ โป๊
42	ไขว	/khwaj^{1}/	**ไขว**
43	คน	/khon^{2}/	**คน** ผู้ซาย ผู้ญิง ผู้เฒ่า ผู้น้อย ผู้เหญ่อ ผู้เฮอะ ขี้ไฮ้ น้องแอ เสี่ยว / คู พยาน พ่อเซ้อ พะญา หนะ~เจ้าหน้ะ หมอเยา อุปัดถะ / คิง / ยัก / ผีญ่าผีเกียง
44	ควม	/khuam^{2}/	**ควม ควม**ทวย **ควม**ถ่อย / เค้า / คาถา / ผะหญา / ฮีด
45	คอง	/khɔ:ŋ^{2}/	**คอง** / **คอง**เลื่อย
46	คอน~กอน	/khɔ:n^{2}/ ~ /kɔ:n^{2}/	**คอน~กอน**
47	คอบคัว	/khɔ:p^{4} khua^{2}/	**คอบคัว**
48	คะลุก	/kha^{2} luk^{5}/	**คะลุก~คะลุก**ล้อ
49	คั้ง	/khaŋ^{6}/	**คั้ง**

50	คัน	/khan^{2}/	**คัน**บ่า **คัน**บ่าบู **คัน**บ่าหนาม / ญู ญูคันมอน ญูเป้ง ญูหนาม **คัน**ญู / บ่วง เบือย จอง / จ้อง / หลาว / **คัน**ได ตีนต๊อง**คัน**ได / ด้วง / ลดถีบ / ล้อ
51	คาง	/khaŋ^{2}/	**คาง คาง**กะไต **คาง**จอง
52	คาถา	/kha:^{2} tha:^{1}/	**คาถา**
53	คำ	/kham^{2}/	หมะพู (หมากพลู) เข้าบูซา คาถา
54	คิง	/khiŋ^{2}/	**คิง**
55	คิ้ว	/khiw^{6}/	**คิ้ว**
56	คุ	/khuɤ^{5}/	น้ำ น้ำดั่ง / ขี้ตะเก๋ด ขี้เถ้า / เข้ากะ~เข้าเปือะ เข้าตะ เข้าปุ เข้าเปียน เข้าเหนียวก่ำ
57	คุก	/khuk^{5}/	**คุก**
58	คู่	/khu:^{4}/	เกิบ / กิ้งก่บ / ซ้าขี้แลน / ไม้หย่ำตีน / วีเข้าเปือะ / สูบ
59	เค้า~เก๊า	/khaw^{6}/ ~ /kaw^{6}/	**เค้า**ไม้~เก๊าไม้ / **เค้า** (ลาง)
60	เคาะ~คอก	/khɔɤ^{5}/ ~ /khɔ:k^{4}/	**เคาะ~คอก**
61	เคือ	/khɨa^{2}/	หุ~เคือหุ / เคือเชือะ / ฝ้าย / ก๊วย ก๊วยแกน ก๊วยดอ ก๊วยดี อ่อง~ก๊วยอ่อง / เคือตดหมา แตงกิง~หม่าแตงกิง แตงลาย~หม่าแตงลาย ถั่วฝักญาว พู หม่าน้ำ หม่าบ้า หม่าผั๋กสาบ หม่าฟัก หม่าโม / หญ้า / ถั่วอ๊ำ หม่าค้วง หอมห้อ หูเสือ ตำแญ~หม่าตำแญ~หาน
62	โค้ง	/kho:ŋ^{6}/	เข้าโ**ค้ง**
63	โคม	/kho:m^{2}/	เข้าต้มมัด เข้าตองแขม
64	งวง	/ŋuaŋ^{2}/	**งวง**ช้าง / **งวง**เข้า / **งวง**ตาน
65	งา	/ŋa:^{2}/	**งา**
66	แง	/ŋɛ:^{2}/	ปาแดะ / ไหปาแดะ / เกือ / จาน
67	แง่	/ŋɛ:^{4}/	**แง่**ไม้
68	แงม	/ŋɛ:m^{2}/	**แงม**
69	โง่น	/ŋo:n^{4}/	ขี้หิน
70	จอง	/cɔ:ŋ^{2}/	ปาแดะ
71	จอม	/cɔ:m^{2}/	ขวัน~**จอม**ขวัน
72	จั่ว	/cua^{3}/	**จั่ว**
73	จาน	/ca:n^{2}/	ป่ามไข่
74	จ่าม	/ca:m^{3}/	หญ้าคา หญ้าแฝะ
75	จาว	/ca:w^{2}/	**จาว**

76	จีบ	/ciːp^{3}/	ก๊า
77	เจอ	/cəː^{2}/	**เจอ**~หัว**เจอ**
78	แจ	/cɛː^{2}/	**แจ**~แจ่ง
79	แจ่ง	/cɛŋ^{3}/	**แจ่ง**
80	โจ๊	/coː^{6}/	**โจ๊**
81	ไจ	/caj^{2}/	ฝ้าย~ด้าย
82	ซวง	/suaŋ^{2}/	ปาแดะ / หม่าม่วง / น้ำปา
83	ซ้วง	/suaŋ^{6}/	**ซ้วง**
84	ซวย	/suaj^{2}/	**ซวย** ขันห้า
85	ซอง	/sɔːŋ^{2}/	ยา / บุหลี่ (บุหรี่)
86	ซอย	/sɔːj^{2}/	แจ่ว แจ่วแกง
87	ซ้า	/saː^{6}/	ขี้ตะเก๋ด
88	ซาบ	/saːp^{4}/	**ซาบ**งู
89	ซี่	/siː^{4}/	แห้ว แห้วป้าน / เฟ็นฟืม / กะดุ ซ้วง / ก๊าฮีด
90	ซุด	/sut^{5}/	เสื้อผ้า / เคื่อง / ยา / เงินค่า
91	ด๊ง	/doŋ^{6}/	เข้าตะ
92	ดวง	/duaŋ^{2}/	บ้าเก้ง~กี้เก้ง~บ้ากี้เก้ง~เดือน / ตาเง็น / ดาวหมูซัง
93	ด๊วน	/duan^{6}/	ฟืน หลัว / ไม้ไต้
94	ดอน	/dɔːn^{2}/	**ดอน ดอน**สวน
95	ดัง	/daŋ^{2}/	**ดัง**~หู**ดัง**
96	ดาง	/daːŋ^{2}/	ฟืม / น่าง สา แห / ฮังเผิ้ง
97	ด๊าม	/daːm^{6}/	เสียม กะจา ขวานโญน ง้อง~พ้างง้อง ญูปอย~ญุมปอย พั่ว / วี เข้าเปือะ / เหาะ / กั่นเบือย เบือย สาละพี / ญู ญูคันมอน ญู เป้ง ญูหนาม / ไม้ซัวะคาม ไม้ด้าม ไม้ตีน้ำอ้อย
98	เดาะ	/dɔʔ^{3}/	**เดาะ**ไม้ / ตะกุ๋ด / ฟอย / มือไข / ทูบ (ธูป)
99	เดิ่น	/dən^{3}/	**เดิ่น**
100	ต๊น	/ton^{6}/	เต็ง กนทา~หม่ากนทา ขะญูอม เข้า คันมอน คูน งา ตะเคอ~ติ่งเคอ ตาว / คอน~กอน / ตะม้อ
101	ตอ	/tɔː^{2}/	**ตอ**ไม้ **ตอ**เฟือง / เค้าไม้
102	ต่อน	/tɔn^{3}/	ซึ้นงัว / เข้าเตาะตัด เข้าปาด เข้าเม้า เข้าล่องซ่อง / เขียบหมู
103	ตะลุ้ม	/ta^{2} lum^{6}/	**ตะลุ้ม**เงียเข้า
104	ตัก	/tak^{6}/	**ตัก**
105	ตา	/taː^{2}/	**ตา** / **ตา**ไม้
106	ตุ่ม	/tum^{3}/	ฝี กะตูด ขี้กะ ขี้โม้ ตานไฟ หม่ากะดันดอ / ขี้แมงฮุ้น ไฝ

107	เต่น	/ten^{3}/	**เต่น**หู
108	เตา	/taw^{2}/	**เตา**โล่ **เตา**ฮาง **เตา**ดิน~**เตา**สูบเหล็ก / เคียงไฟ~คิงไฟ
109	เต๊า	/taw^{6}/	**เต้า**น้ำ **เต้า**ปูน
110	โต	/to:^{2}/	ควาย จ้อน~บ้าจ้อน ช้าง ติ่งเบ้อ~บิ่งเบ้อ นกคุ้ม ปา ปาขัวะ ตะป้าด หอยโค่ง มดเนน ฯลฯ / หน้ะ (พญานาค) / เงื่อะ~ผีเงื่อะ / คิง / ผี ผีญ่าผีเกียง ผีตายหุง ผีปอบ ผีเผด ผีโพง / ยัก / ตั่ง~ตั่งโกะ / ตาปู / ม้าซอยยา / หม่าก๊าลก / โหย / ไก่ต้ม
111	โต่ง	/to:ŋ^{3}/	ฝ้าย~ด้าย
112	ถง	/thoŋ^{1}/	**ถง**เข้าปุ้น / **ถง**หม่าลังไม / เกือ / เข้าเปือะ / แป้ง
113	ถ้วย	/thuaj^{5}/	แกง เข้าเตาะแตะ เข้าเบือ เข้าเปียน เข้าเปียะ เข้าล่องซ่อง เข้าหมะ~เข้าหม่า เข้าเหนียวก่ำ เขียบหมู น้ำเข้าปุ้น / เข้าเข้าบูชา / เข้าพะพุด / ขี้ฮาด / ขี้เถ้า / ขี้เผิ้ง / น้ำดั่ง / เพี้ย
114	ถัง	/thaŋ^{1}/	เข้า เข้าเหนียวก่ำ / เข้าเปียน / เข้ากะ~เข้าเปือะ / เข้าปุ / ขี้ตะเก๋ด
115	ถาน	/tha:n^{1}/	**ถาน**
116	แถง	/thɛ:ŋ^{1}/	**แถง** / **แถง**ยา
117	ไถ้	/thaj^{5}/	เข้า (ข้าวสาร) / ขนม / ยา / สตัง
118	ท่ง	/thoŋ^{4}/	**ท่ง**
119	ท่อน	/thɔn^{4}/	แก่นไม้ / กะทอด / หยัวะ / ไม้ค้ำแพ / ไม้ไต้ /หลัว ฟืน/ กะดุ
120	ทะลาย	/tha^{2} la:j^{2}/	งวงตาน
121	ทั่ง	/thaŋ^{4}/	**ทั่ง**
122	ทาง	/tha:ŋ^{2}/	กัน**ทาง** / ตาหลิ่ง ปะบ๊อง / แม่น้ำ
123	ท้าง	/tha:ŋ^{6}/	**ท้าง~ท้าง**น้ำ~ฮ่องน้ำ
124	ทาด	/tha:t^{4}/	**ทาด** (ธาตุ)
125	ทุง	/thuŋ^{2}/	**ทุง**
126	แท่ง	/thɛŋ^{4}/	ดินสอ / ขี้เผิ้ง / ทองคำ / เทียน
127	นาง	/na:ŋ^{2}/	**นาง**ฟ้า
128	นิ้ว	/niw^{6}/	**นิ้ว**
129	บ่วง	/buaŋ^{3}/	เข้าเบือ แจ่วแกง
130	บ่อ	/bɔ:^{3}/	น้ำ**บ่อ**
131	บ่อน	/bɔn^{3}/	เดิ่น ท่ง นา /ฝาย /วัด /สะ /ปะบ๊อง ป่าแฮ่ว /ข่าแห้ง เคียงไฟ /แป๊นเลียบ /หอเฮือน /หิ้ง /ป่อง~ฮ่อง บัวะ /ฮ่มไม้ /คอง / **บ่อน**แจบ **บ่อน**เสาะหลิ /ขี้ซ่าน ตม~ขี้ตม น้ำตัง /ขี้เหมี้ยง /ขี้ไคเทา~ไคเทา /ผำ /ขี้กะ ขี้เกื้อน ตานไฟ ขี้โม้ /ปะบาด

132	บั๊ง~บ๊อง	/baŋ^{6}/ ~ /bɔŋ^{6}/	**บั้ง**น้ำ **บั้ง**เกือ **บั้ง**แจ่ว / เข้าหลาม / **บั้ง**ไฟ~**บ้อง**ไฟ
133	บั๊น	/ban^{6}/	เข้าเปือะ
134	บัวะ	/buaɤ^{3}/	**บัวะ** / ตม~ขี้ตม
135	บ่า	/ba:^{3}/	**บ่า**
136	บาด	/ba:t^{3}/	เข้า**บาด** (บาตร)
137	บิ๊ง	/biŋ^{6}/	นา
138	บุง	/buŋ^{2}/	เข้าเปือะ เข้าปุ / เข้าเปียน / เข้าเตาะแตะ
139	เบอ	/bə:^{2}/	**เบอ**ไม้ / หอมห้อ หอมห้อคูลา อีตู่ / กะเป่า / ด้ง / งอบ / วี เข้าเปือะ / แก้ว ถ้วย ถ้วยกะหล้าง ถ้วยแกง ถ้วยเข้า ถ้วยเข้าเพล ถ้วยแจ๊น ถ้วยแจ่ว / พาเข้า / สะหละ / โหย / **เบอ**หู
140	เบ๊า	/baw^{6}/	**เบ๊า**
141	เบี๊ย	/bia^{6}/	**เบี๊ย**
142	ป๊อ	/pɔ:^{6}/	**ป๊อ**ไข่ / เข้าสาน ถั่ว
143	ป่อง	/pɔŋ^{3}/	**ป่อง~ฮ่อง / ป่อง**เอี๊ยม
144	ปอม	/pɔm^{2}/	ขี้ / **ปอม**เผือะ / มันด๊าง มันเพา / **ปอม**ภู~ภู
145	ปะบ๊อง	/pa^{2} bɔŋ^{6}/	**ปะบ๊อง**
146	ปั๊น	/pan^{6}/	เข้าทู้ เข้าแดะงา เข้าเม้า เข้าเหนียวจี่
147	ป่า	/pa:^{3}/	**ป่า**แฮ่ว
148	ปิ	/piɤ^{3}/	**ปิ** (ปึก)
149	ปิ่นโต	/pin^{3} to:^{2}/	เข้าพะพุด
150	ปี๊บ	/pi:p^{6}/	น้ำอ้อย (น้ำตาล) เข้าปุ เข้าเปียน เข้าเปือะ เข้าเม้า จาน น้ำดั่ง
151	ปีก	/pɨk^{6}/	น้ำอ้อย (น้ำตาล) กระดาด
152	ปุ่น	/pun^{3}/	ปลา เนื้อ
153	ปุ๊ม	/pum^{6}/	ญองฝ้าย ฝ้ายมุงคุน / ฟอย / ยา (เส้น) / เข้าลุ้ม
154	ปูม	/pu:m^{2}/	**ปูม**
155	เปิ๊น	/pən^{6}/	เลื่อย / ดอย / ไม้ตอก
156	เปี่ยง	/piaŋ^{3}/	เข้าเขียบ เข้าข่องแข่ง เข้าตัง เข้าโถเถ เข้าเตาะตัด เข้าปาด / ปา**เปี่ยง**
157	เปือะ	/pɨaɤ^{3}/	**เปือะ**ไม้
158	แป	/pɛ:^{2}/	**แป**เฮือน
159	แป๊น	/pɛn^{6}/	**แป๊น / แป๊น**กี่ / **แป๊น**ล้อมฝ้าย
160	แป๊นเลียบ	/pɛn^{6} liap^{4}/	**แป๊นเลียบ**
161	โป๊	/po:^{6}/	**โป๊**
162	ผวน	/phuan^{1}/	**ผวน~ผวน**เข้าปุ้น

163	ผาน	/pha:n^{1}/	**ผาน**~**ผาน**ไถ
164	ผาม	/pha:m^{1}/	**ผาม**
165	ผืน	/phɨ:n^{1}/	ซิ่น โซ้ง ผ้าขาวหัว~ผ้าอีโป้ ผ้าขิ๊ด ผ้าเหน๋บหาง ผ้าแฮ้งตู้ ผ้าตาซะเงียบ / ผ้าห่มจ่อง~ผ้าอองน้อง ผ้าห่ม ผ้าหล๋บเสื่อ ผ้านวม / ต้านอน~เสื่อ สาด สาดเวียน / ผ้ากั้ง / ทุง / ผ้าเซ็ดมือ ผ้าเซ็ดส๋บ ผ้าแผ่นมน / ผ้าแผ่นตอง / น่าง สา แห / คำพี
166	ผุ	/phuɤ^{3}/	คำพี
167	เผือ	/phɨa^{1}/	**เผือ** (ทอผ้า)
168	แผง	/phɛ:ŋ^{1}/	แถง / แถงยา / เฝือะ
169	แผ่น	/phɛn^{3}/	แป๊น แป๊นเลียบ ฝากะดี ฝาเฮือน / แป๊นล้อมฝ้าย / เข้าเกียบ เข้าตัง เข้าเตาะตัด เข้าโถเถ ป่ามไข่ / ฟะ (ไม้ไผ่) / แถงยา / ขี้เผิ้ง / ผ้าเซ็ดส๋บ ผ้าแผ่นตอง ผ้าแผ่นมน / กะดาด / บันซี (บัญชีนรก)
170	ฝัก	/fak^{6}/	หม่าฮ้อ~หม่าถั่วดิน ถั่วไก่ ถั่ว**ฝัก**ญาว ถั่วแม่ตาย ถั่วอ๊ำ หม่าแปบ / หม่าขาม / หม่าอี่ฮูม หม่าอึ่งกา / หม่าสาลี / **ฝัก**พ้า
171	ฝา	/fa:^{1}/	**ฝา**มือ **ฝา**ตีน / ดอนกวด
172	ฝาย	/fa:j^{1}/	**ฝาย**
173	ฝูง	/fu:ŋ^{1}/	วัว ควาย ไก่ นก
174	เฝื้อ	/fɨa^{5}/	ขี้ไคเทา~ไคเทา
175	เฝื่อง	/fɨaŋ^{3}/	แตด
176	เฝือะ	/fɨaɤ^{3}/	**เฝือะ**
177	ไฝ	/faj^{1}/	**ไฝ**
178	พวง	/phuaŋ^{2}/	หม่าแฮ้ง หม่าหนามขอ ปอง~หม่าปอง หม่าเด่น หม่าต้อง หม่าตะกี๊ หม่าตำแญ~หม่าตำแญ~หาน หม่านมงัว หม่าแปบ หม่าไฟ / เดาะไม้ / ขะหลำ
179	พับ	/phap^{5}/	ต้านอน~เสื่อ
180	พั้ว	/phua^{6}/	หม่าแฮ้ง
181	พา	/pha:^{2}/	**พา พา**เข้า **พา**โตะ **พา**เวน / เข้าพะพุด / ขันหมะ
182	พาน	/pha:n^{2}/	**พาน** ซั้งเดาะไม้
183	แพ	/phɛ:^{2}/	**แพ** (ลอยน้ำ) / ขี้ไคเทา~ไคเทา ผำ / ไข่หาง
184	ฟ่อน	/fɔn^{4}/	เข้า เฟือง หญ้า
185	ฟอย	/fɔ:j^{2}/	**ฟอย**
186	ฟะ	/faɤ^{5}/	**ฟะ** (ฝั่ง)
187	มวน	/muan^{2}/	ยา (สูบ)

188	ม้วน	/muan^{6}/	ฟะ
189	มอน	/mɔ:n^{2}/	**มอน**ไข่
190	มะ	/maʔ^{5}/	พ้า ง้อง~พ้างง้อง พ้างอม พ้าซอยยา พ้าน้อย ฟ้าโผ่~พ้าล่าว มีดกะไต มีดเซือ มีดแถ / เห็ม เห็มยามนวม / มุย มุยหอน / ขวานโญน (ขวานหัวเหล็ก) / เลียม / กะจา ละแมะ / เสียม / เหาะ / ผานไถ เผือ
191	มัด	/mat^{5}/	ก๊า / เฟือง / เทียนน้อย เตาะ
192	มาน	/ma:n^{2}/	หม่าสาลี
193	มือ	/mɨ:^{2}/	**มือ**ไข
194	เม็ด	/met^{5}/	ถั่วไก่ ถั่วแม่ตาย ถั่วอ๊ำ หม่าฮ้อ~หม่าถั่วดิน / งา / เข้า เข้ากะ~เข้าเปือะ เข้าปุ เข้าเปียน / หม่าค้วง / เกือ / ยา (รักษา) / เหื่อ / ขี้แมงฮุ้น ไฝ
195	แม่	/mɛ:^{4}/	**แม่**น้ำ
196	แม่น้ำ	/mɛ:^{4} na:m^{6}/	**แม่น้ำ**
197	โมง	/mo:ŋ^{2}/	**โมง**ผี
198	โม่ง	/mo:ŋ^{4}/	ป่า / ขี้ซ่าน / น้ำตัง
199	ไม้	/maj^{6}/	**ไม้**ส้าว / ก๊าฮีด / **ไม้**ไต้ / **ไม้**แก้ง~**ไม้**แก้งก้น / **ไม้**ฮ้อย / คั่ง
200	ล้อ	/lɔ:^{6}/	คะลุก~คะลุก**ล้อ**
201	ล่อง~ฮ่อง	/lɔŋ^{4}/~/hɔŋ^{4}/	หอเฮือน / น้ำตัง
202	ลัง~ฮัง	/laŋ^{2}/~/haŋ^{2}/	**ลัง**ต่อ **ฮัง**เผิ้ง
203	ลำ	/lam^{2}/	ไม้ไผ่ / ไม้ค้ำแพ / ไม้ส้าว / หลาว / เฮือ เฮืออีโปง เฮือช่วง / ล้อ / ฮางล้างตีน / แคน
204	ลิ้ม	/lim^{6}/	หม่าฟัก หม่าแตง / หม่าหุ่ง / ก๊วย / มันด้าง (ผ่าออกมาแล้ว)
205	ลุ~ลูก	/luʔ^{5}/ ~ /lu:k^{4}/	กะสุน / กะเดือะ~**ลุ**กะเดือะ / กวด / ขี้เฟื้อ~เฝื้อ
206	เล่ม	/lem^{4}/	เทียน / คำพี / หนังสือ / แห้ว แห้วป้าน / ทอย / เฟ็นฟึม / เห็ม เห็มยามนวม / ขวานโญน ขวานหัวเหล็ก มุย มุยหอน / ละแมะ / เสียม / เหาะ / เลียม
207	โลก	/lo:k^{4}/	**โลก**ไก่
208	โลง	/lo:ŋ^{2}/	โมงผี / ทึม~**โลง**ทึม / **โลง**เลียน
209	วง	/woŋ^{2}/	คะลุกล้อ / กองแหน / เข้าโค้ง / โพงพาง / แก**วง** พะฆ้อง~พะฆ้อง**วง** / ข่วง / ขี้กะ
210	วัง	/waŋ^{2}/	**วัง**น้ำ / แก่ง / **วัง**
211	วัด	/wat^{5}/	**วัด**
212	เวียะ	/wiaʔ^{5}/	**เวียะ**

213	สบ (ศพ)	/sop^{6}/	หอนผี
214	สะ	/saɔ^{6}/	**สะ** (สระ)
215	สะหละ	/sa^{2} laɔ^{6}/	**สะหละ**
216	สัด	/sat^{6}/	เข้า / ถั่ว
217	สาย	/sa:j^{1}/	แม่น้ำ / โพงพาง
218	สาละพี	/sa^{1} la^{2} pi:^{2}/	ปาแดะ
219	สุม	/sum^{1}/	ไม้ไผ่ / ตะเคอ~ติ่งเคอ / ข่า ขิง งิ้น / หอมผั๋กแพบ หอมห้อคูลา ผั๋กบั่วได้เลิง / เข้า / แฝะ หญ้า / ตอเฟือง / เคือตดหมา
220	เส้น	/sen^{5}/	เซือะ เซือะควาย เซือะหุ พวน เคือเซือะ / ฝ้าย หมายญิบ~หมะหญิบ~ไหมหญิบ ฝ้ายมัดแหน ฝ้ายมุงคุน / เตี่ยว / เตาะ / สายซ้า / ตะกุ๋ด / ทองคำ หน้ะ / ถั่วฝักญาว / ผม หน หนตา / เอ็นต้อย / กันทาง
221	เสาะ	/sɔɔɔ^{6}/	**เสาะ**~แหน**เสาะ**
222	หญิบ	/ɲip^{6}/	เกือ
223	หน่วย	/nuaj^{3}/	**[ผลไม้ ลูกไม้]** แตงกิง~หม่าแตงกิง หม่าแฟง ก๊วย หม่าเกาะ (มะกอก) หม่าผีลา หม่าเผ๋ด หม่าไฟ หม่าหมี้ หม่าปี จาว / ปอมเผือะ / **[ภาชนะมีฝา]** หม้อแกงสาว หม้อขาง หม้อทอง หม้อนิล หม้อนึ่ง / กวด / กั๋บพู กา ก่าง หีบ / เต้าปูน / เต้าน้ำ / บั้งเกือ บั้งแจ่ว บั้งน้ำ / อูบ อูบยา / แอบเข้า แอบหมะ / **[ภาชนะไม่มีฝาหรืออาจมี]** ถ้วย / พาเข้า พาโตะ / ขันโอ / เงี้ยง / แง ซวง ไหปาแดะ / ซอย / ไหเข้า /โอ่ง / คุ / ซก / สั๋ด / กะป๋อง / ฮางเข้าหมู / **[ภาชนะสาน]** บุง กะโปง / แล่ง ส้อง สุ่ม เสิง / ไซ / ตุ๊ม / กะแจะ กะซอน กะบาย กุ่ม กะโซ้ / กวย / กวั๋ก / กะโจมน้ำอ้อย / ซ้า / ด้ง / ตะลุ้มเงียเข้า / ถะลอม / **[ถุงบรรจุ]** กะเป๋า ถงคะโล้ ถงญ๊อก ถงหม่าลังไม ถงเข้าปุ้น ไถ้ ลึก / ซาเต้าน้ำ / ห่อหม่าเผ๋ด / อีโลย / **[สิ่งมีสัณฐานกลมหรือเป็นก้อนนูน]** เข้าหนมคน / เข้าหนมไส้เค็ม เข้าหนมไส้หวาน / ไข่ / ป๊อไข่ / มอนไข่ / กะสุน / โป๊ / กอง (กลอง) / เหียง / กี้เก้ง~บ้ากี้เก้ง~บะเก้ง~เดือน ตาเง็น / ปอมภู~ภู / สะ (สระน้ำ) / ตา / เจอ~หัวเจอ / ดะ / ตู้ / ปูม / บี / ไฝ / กะตูด / หม่าเกาะ (มะเหงก) / **[สิ่งที่มีส่วนใดส่วนหนึ่งกลมมน]** เตาโล่ / ตั่ง~ตั่งโกะ / กะลอ / สูบ / หม่าหิ่งควาย / โปงควาย / ไม้ตีน้ำอ้อย / สะ (สาก) / บั้งโบะ / ขุ๋บ / ค้อนตีเหล็ก ค้อนเตาะสิ่ว / **[จำนวนของสิ่งที่นับเป็นหนึ่งได้]** กะแจ / โฮงไต้~โฮงไม้ไต้ / แอะ / ทั่ง

224	หมอ	/mɔ:^{1}/	**หมอ**เญา
225	หม้อ	/mɔ:^{5}/	แกง เข้า เข้าบาด เข้าเปียะ เข้าสวย น้ำเข้าปุ้น น้ำปาแดะ ยำลาบ หลู้ หองกิน / เข้าล้อมแล้ม เข้าโล้ง เข้าเหนียวมัน / เพี้ย / นะฮก~หม้อน้ำฮก / ขี้ฮาด
226	หมู่	/mu:^{3}/	นก / ขี้เฟื้อ~เฝื้อ / ดาวไก่น้อย / ไข่หาง
227	หยด	/jot^{6}/	เหื่อ
228	หลัก	/lak^{6}/	**หลัก**
229	หลัง	/laŋ^{1}/	เฮือน ซานเต้อ ซานท่อง พาไล ส้วม เฮือนคัว / โลงเลียน / โลกไก่ / วัง / กะดี / เงีย~เยียเข้า / ถาน / ทึม~โลงทึม / ตูบ / ผาม / ปะทุน / ทาด / กองฟอน / มุ้ง / ตู้ / ฮ้าน / แฮ / กี่เผือ (ทอผ้า) หลา หุ~เคือหุ อิ้ว / ซ้อน ไซ สา ด้วง ตุ๊ม น่าง แห แฮ้ว / ผานไถ เผือ (คราด) / สูบ
230	ห้วย	/huaj^{5}/	น้ำตัง
231	หวี	/wi:^{1}/	ก๊วย (ก๊วยแกน ก๊วยง้าว ก๊วยดอ ก๊วยดีอ่อง~ก๊วยอ่อง)
232	ห่อ	/hɔ:^{3}/	เข้า / เข้าลุ้ม / เข้าหมะ~เข้าหม่า / แป้ง / **ห่อ**หม่าเผ๋ด
233	ห้อง	/hɔŋ^{5}/	ส้วม / ซานเต้อ ซานท่อง พาไล / เงีย~เยียข้าว / ทึม~โลงทึม / คุก
234	หอน	/hɔ:n^{1}/	คุ / ซ้า ซ้าขี้แลน บุง บุงคุก บุงสักกะตะ / **หอน**ผี
235	หัว	/hua^{1}/	**หัว** / **หัว**หมู (จริง) / เจอ~**หัว**เจอ / ข่า ขิง งิ้น ผั๋กกาดปอม เผือะ มัน หม่าปี **หัว**ติ่งเคอ / เข้าปุ้น~เข้าหนมเส้น / **หัว**หมู (ไถ)
236	หา~ขา	/ha:^{1}/ ~ /kha:^{1}/	**หา~ขา** (ขาตุ่น)
237	หาง	/ha:ŋ^{1}/	**หาง** / **หาง**เต่า / ทุง
238	หาบ	/ha:p^{3}/	บุง บุงคุก บุงสักกะตะ / กวยตาแหลว / ซ้าขี้แลน / คุ
239	หิ้ง	/hiŋ^{5}/	**หิ้ง**
240	หีบ	/hi:p^{3}/	**หีบ**
241	เหา	/haw^{1}/	**เหา** (เขา)
242	แหน	/hɛ:n^{1}/	แก๊นแต๊ / เบอตอง / **แหน**ฟ้าว
243	ไห	/haj^{1}/	ปาแดะ **ไห**ปาแดะ / **ไห**เข้า / เข้าเหนียวก่ำ เข้าเหนียวจ้าว / จาน / แง
244	อง	/ʔoŋ^{2}/	พะเจ้า / เทวดา นางฟ้า / แถน / คูบา เจ้าหัว อุปัดซา / หน้ะ~เจ้าหน้ะ / พะเจ้าแผ่นดิน พะญา
245	อย่าง	/ja:ŋ^{3}/	หองกิน / เคื่อง / เวียะ / ฮีด

246	อัน	/ʔan^{2}/	ก๊อ~ก๊อหลอด / ญองฝ้าย / ตาปู / ป่อมเบ็ด / กองแหน / กะแจ / ดอนกวด / มีดกะไต / มีดเซือ / มีดแถ / มือไข / เห็ม / ขี้เผิ้ง / ฟอย / สะหละ / ไฟแป๊บ / [แบนยาว] แป๊นกี่ / แป๊นล้อมฝ้าย / ฝักพ้า / เหา (ทอผ้า) / กะทอด / ขาง / แป๊นเลียบ / โข / โขตักบาด / คันได / ตีนต๊องคันได / หิ้ง / ตั่ง~ตั่งโกะ / กะโจมน้ำอ้อย / โพงพาง / ค้อน / ค้อนคี~ไม้คันทา / ค้อนตีเหล็ก ค้อนเตาะสิ่ว / ค้อนถ่อ / ค้อนเท้า / คันบ่า / กาบสะ / ญูปอย~ญุมปอย / ญู / ญูหนาม / ไม้ค้ำแพ / ไม้ส้าว / พั่ว / เหล็กบุ่น / เหาะ / หลาว / ไม้แก้ง~ไม้แก้งก้น / ไม้จิ้มแห้ว / ไม้ซัวะคาม / ไม้ด้าม / ไม้ตีน้ำอ้อย / ไม้ฮ้อย / อ้อง / ไม้ป้องแป้ง / แอะ / ขุ๋บ / ไม้กี่พั้น / ไม้ขี้เผิ้ง / ไม้หย่ำตีน / กั่นเบือย / จอง / บ่วง / เบือย / สาละพี / สะ / ฮาวตะผ้า / แคน / โหวด / เทียน / ไฟฟ้า / วี / กะลอ / [ก้อนนูน] ก่อถ่าน / เส้า / หินลับพ้า / กิ้งก๋บ / คะลุกล้อ / ปะทุน / เผือะ / กองฟอน / คุ / กวย / โจ้ / ซวย / แล่ง / ส้อง / เสิง / กะแจะ / กะซอน / กะบาย / ซอย / ซั้งเดาะไม้ / ซาเต้าน้ำ / บายสี / ถงเข้าปุ้น / เงี้ยง / กั๋บพู / ก่าง / กุ่ม / ขันโอ / เต้าปูน / เต้าน้ำ / ผวน~ผวนเข้าปุ้น / พา / หม้อนึ่ง / ห่อหม่าเผ๋ด / ไหเข้า / อีโลย / อูบ อูบยา / แอบหมะ / กะป๋อง ขันห้า /โฮงไต้~โฮงไม้ไต้ / ไซ / บั้งเกือ บั้งแจ่ว บั้งน้ำ / สูบ / แฮ / ฮางเข้าหมู / ฮางล้างตีน / เตาโล่ / เตาฮาง / คีม / ทั่ง / หม่าก๊าลก / งาส้อง / ด้วง / ตะบ๊อง / วีเข้าเปือะ / หัวหมู (ไถ) / เผือ (คราด) / เผือ (ทอผ้า) / กงดีดฝ้าย กงกะสุน / เปียฝ้าย / สวย / หวีหนหมู / ไจด้าย~ไจฝ้าย / กะโจม / เชิด / กะเป่า / ข่าแห้ง / ข่าหม่าเผ็ด / เคียงไฟ / แว่น / เตี่ยว / บั้งโบะ / ผ้าเช็ดมือ / โอ่นโหล่นซ้า / แก / แก๊นแต๊ / ตะกุ๋ด / เขียบหมู / ป่ามไข่ / กับเกี๊ยง / ขี้ตะเก๋ด / ไม้กะล้อ / กะเดือะ / กะน่อง / กะหม่อม / ขะหลำ / คาง / คิ้ว / ดะ / ดัง~หูดัง / แตด / ปูม / บี / แบ้น / สบ~ฮิมสบ / สายดือ / เสาะ~แหนเสาะ / เหือะ / อาง~อางเออ / เอ็นต้อย / ปอมเผือะ /
247	อาง	/ʔaːŋ^{2}/	**อาง~อาง**เออ
248	อ่าง	/ʔaːŋ^{3}/	น้ำดั่ง
249	เอ็น	/ʔen^{2}/	**เอ็น**ต้อย
250	แอบ	/ʔɛːp^{3}/	เข้า (เข้าเหนียวจ้าว เข้าเหนียวก่ำ)
251	แอว	/ʔɛːw^{2}/	**แอว**

252	โอ่ง	/ʔoːŋ^{3}/	**โอ่ง**
253	ฮ่ม	/hom^{4}/	**ฮ่ม**ไม้
254	ฮอย	/hɔːj^{2}/	**ฮอย**
255	ฮะ	/haʔ^{5}/	**ฮะ** (รากไม้)
256	ฮาง	/haːŋ^{2}/	**ฮาง**เข้าหมู / **ฮาง**ล้างตีน / **ฮาง**ลิน
257	ฮ้าน	/haːn^{6}/	**ฮ้าน**
258	ฮาว	/haːw^{2}/	**ฮาว**ตะผ้า
259	ฮีด	/hiːt^{4}/	**ฮีด**
260	ฮู (รู)	/huː^{2}/	**ฮู ฮู**แปว / เบ้า / ดัง~หูดัง / สายดือ
261	เฮ่อ	/həː^{4}/	นา
262	เฮาะ	/hɔʔ^{5}/	**เฮาะ**ไก่
263	เฮือ	/hɨa^{2}/	ก๊วย ก๊วยแกน ก๊วยง้าว ก๊วยดอ ก๊วยดีอ่อง~ก๊วยอ่อง / เข้าปาด เข้าหนมเฮือ
264	แฮ	/hɛː^{2}/	**แฮ**
265	โฮ้	/hoː^{6}/	**โฮ้**
266 (ก)	ก๊าว	/kaːw^{6}/	ญ่าง
267 (ก)	คาบ	/khaːp^{4}/	กิน / ป้อนเข้า
268 (ก)	งีบ	/ŋiːp^{4}/	นอนพัก
269 (ก)	ตื่น	/thɨːn^{3}/	นอนหลับ
270 (ก)	เทื่อ	/thɨː^{4}/	ตี /เคาะ /โห่ /ปะ~ลม /กิน /นอน /นอนพัก /เดินทาง /ฟ้าแมบ /เซาะ /กินน้ำ /โห (หัวเราะ) /กาบ /ฮ้อง~เอิ้น /ไห้
271 (ก)	บาด	/baːt^{3}/	ตี ฟาด ปูหนีบ
272 (ก)	ลอบ~ฮอบ	/lɔːp^{4}/~/hɔːp^{4}/	ญ่าง แล่น โห่ฮิ้ว
273 (ก)	ลา	/laː^{2}/	โห่
274 (ก)	เวลา	/we^{2} laː^{2}/	กินเข้า อาบน้ำ นอน
275 (ก)	เอื๊อก	/ʔɨak^{6}/	กินน้ำ